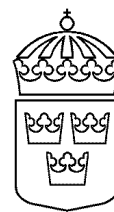

Riksdagens protokoll

2003/04:13

Onsdagen den 15 oktober

Protokoll
2003/04:13

Kl. 09.00 – 12.28
14.00 – 19.17

1 § Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har haft förmånen att få företräda de moderata idéerna i riksdagen i nästan 30 år. Det är med stor glädje jag har deltagit i debatterna i utskott och kammare. Men det har också funnits stunder av djup förstämning, senast när Anna Lindh så tragiskt rycktes bort.

De senaste decennierna har varit en tid av omvälvande förändringar i Sverige och i vår omvärld. Den mur som delade Europa mellan förtryck och frihet har rivits. Marknadsekonomi har visat sig överlägsen när det gäller att skapa goda livsbetingelser för människor runtom i vår värld.

Sverige är sedan nästan tio år medlem i den europeiska union som nästa år kommer att omfatta också de grannländer till oss som under decennier var ockuperade av sovjetstaten. Insikten om att Sverige är beroende av omvärlden har ökat – om än inte i tillräcklig mån, vilket euroomröstningen visade för någon månad sedan. Detta har drivit fram en ny öppenhet i svensk politik.

Men reformerna har varit alltför begränsade. Och till den enskilda människan har den ökande öppenheten ännu inte nått. För ett har legat fast under alla dessa år: den socialdemokratiska dominansen och den omfattande politiken. Det har i sin tur urholkat det personliga ansvaret och gjort människor beroende av en stat som alltför ofta inte klarar sina åtaganden. Grunden för vårt välstånd och vår förmåga att finansiera det som måste vara gemensamt – företagandet – har fortfarande för dåliga förutsättningar.

Det är framför allt en idédebatt jag har velat föra under mina år i riksdagen. Oavsett vilka sakfrågor debatten gällt har utgångspunkten så gott som alltid varit den grundläggande skillnad som finns mellan moderater och socialdemokrater. Den gäller synen på människan.

För socialdemokraterna har politiken nästan ingen borte gräns. Människor är kuggar i ett samhällsmaskineri som bäst styrs av politiker i stat, landsting och kommuner.

För moderaterna är varje människa unik. Den inneboende styrkan hos människan ger kraft åt hela samhället. För oss har friheten ett värde i sig. För oss är utgångspunkten alltid enskilda människors och familjers rätt att bestämma själva.

För mig är det naturligt att föräldrar ska ha både rätt och möjlighet att välja den barnomsorg som passar dem och deras barn bäst. För socialde-

mokraterna är det naturliga att familjens barnomsorg ska formas och styras ovanifrån, av kommunala barnomsorgsplaner.

För mig handlar företagande om de människor av kött och blod som startar, driver och finansierar företag. Det handlar om deras villkor och deras drivkrafter. Utan dem blir det inga företag, och utan dem blir det inga nya jobb.

För socialdemokraterna verkar företagande vara något opersonligt. Det är därför de säger nej till att ta bort de straffskatter som drabbar de människor, de entreprenörer, utan vilka det inte blir några nya företag och i stället diskuterar att sänka skatten på det som kan kallas byggnader, maskiner och inventarier – bolagsskatten – trots att den i ett internationellt perspektiv är konkurrenskraftig.

Det finns många exempel där den socialdemokratiska modellen blivit viktigare än verkligheten, som när den psykiatriska institutionsvården snabbt förbyttes till det omvända, även för dem som skulle behövt någonting annat.

De som drabbas hårdast när politiken misslyckas är alltid de som har sämst förutsättningar, de som förlorar jobben när företagandets villkor inte förbättras, de som inte får kunskaper när skolan sviker, de som står kvar när vårdköerna växer, de som får höjd skatt och ändå mindre för pengarna.

Herr talman! Vi lever med ett politiskt system som varje dag dränerar människor på deras drivkrafter. Det som utgör grunden för varje utvecklat samhälle och ett växande välbefinnande är ju frihet och skaparkraft.

Den som bär på en idé ska också vara fri att förverkliga den och få skörda frukterna av sitt arbete. Den som vågar stå risken ska också kunna få vinsten. För det är sällan någon vill vara med och dela på förlusten.

Det ska löna sig att anstränga sig. Det är en av de mest grundläggande och viktiga principerna i en fungerande marknadsekonomi. Ett samhälle som bygger på andra principer är dömt till stagnation.

På Socialdemokraternas hemsida kan jag läsa att partiet kämpar mot ”klyftor och egoism”. Det är vackra ord, som vi egentligen skulle kunna hålla med om, men låt oss fundera kring vad de egentligen innebär. Vem är det som ska kallas för egoist i det socialdemokratiska Sverige? Är det den kämpande småföretagaren, som oroar sig för framtiden? Är det den på papperet rike pensionären som måste flytta för att han inte kan betala fastighetsskatten? Är det barnfamiljen, som inte får vardagen att gå ihop trots två inkomster?

Det kan vara lätt att göra politiska vinster på att påstå att meningsmotståndare är känslolika och själviska. Men det förändrar inte det faktum att alla människor behöver känna att det tjänar någonting till att arbeta, att utbilda sig och att våga förverkliga sina egna idéer.

Det är inte politiken som ökar vårt välbefinnande. Det är människorna som streftar på i vardagen, det arbetande Sverige. Ett samhälle som inte gläds åt dem som lyckas kommer inte heller att kunna hjälpa dem som misslyckas.

Herr talman! Dagens regering är dålig på tillväxt men bra på fördelning. Pengar samlas in, flyttas runt och delas ut – ofta från den ena fickan till den andra. Staten tar med en hand och ger tillbaka med den andra. Priset är en stor byråkrati, att medborgarna förlorar makten över den egna vardagen och att välbefinnandet växer för långsamt.

Stöd och hjälp till utsatta, tillfälligt försvagade eller utslagna är allas vårt ansvar. Det är inte bara en politisk uppgift. Det är en moralisk plikt för oss alla som medmänniskor. Men vårt samhälle ska inte ha till uppgift att försörja den som kan arbeta. Därför måste det löna sig bättre att arbeta än att inte arbeta. Och det måste vara lönt att anställa.

Så är det inte i dag. Skatte- och bidragssystemen motverkar arbete. Det gör att färre och färre får betala mer och mer för att försörja fler och fler.

Det är i sanning ingen hållbar utveckling. Om vi fortsätter på den inslagna vägen kommer skattebördan att fortsätta öka år efter år men ändå inte räcka till. Sverige har redan världens högsta skatter men inte världens bästa välfärd. Och värre blir det om vi inte byter kurs.

I dag kommer Stockholms läns landstings tjänstemän att presentera förslag om dramatiskt höjda avgifter, höjda skatter, slopad vårdgaranti, sammanslagning av två stora sjukhus och nedläggning av andra. Det är den vägen vi går om vi fortsätter med dagens modell.

För att bryta den negativa spiralen krävs det faktiskt lägre skatter på arbete och företagande.

Det handlar om minskat krångel och om avregleringar, ökat utrymme för valfrihet, mångfald och konkurrens och ökat utrymme för den enskilda människans skaparkraft – precis som det alltid har gjort. Det finns inga genvägar. Men regeringen gör ändå ingenting.

Herr talman! Ska Sverige kunna vända utvecklingen och åter bli ett land med framtidstro finns det bara två alternativ: antingen att regeringen byter politik eller att Sverige byter regering. Eftersom Socialdemokraterna är både ideologiskt och parlamentariskt blockerade är det första alternativet högst osannolikt. Därför är ansvaret för Moderaterna och för övriga borgerliga partier stort. Det krävs ett regeringsskifte senast 2006. Men det får inte bara bli ett maktskifte. Det krävs också ett skifte av politik. Till mina borgerliga vänner vill jag säga: Det får aldrig råda någon tvekan om att en ny regering också innebär en ny politik.

Det är inte mer av det gamla som vi behöver. Det som en gång har gjort att Sverige har gått fel väg och hamnat snett kan inte vara lösningen på problemet. Det behövs inte mer av utredningar, samtal eller överläggningar. Vi vet vad som behöver göras. Det duger inte längre med löften om att allt blir bra i morgon om vi bara låter bli att göra någonting i dag. Det duger inte med mer fördröjningar av de förändringar som vi inte längre har råd att vänta på.

Det som behövs är en politik som tar fasta på människors möjligheter. Varje människa föds med en enorm inre kraft. Viljan att stå på egna ben, att inte vilja bli fräntagen ansvaret för det man kan själv – som vi vet att barn säger – är en mänsklig egenskap som vi alla föds med och som vi med stolthet bär med oss genom livet. Denna egenskap bör därför ligga till grund för all politik. Samhället blir starkare när människor är friare.

Ett samhälle som håller tillbaka människors skaparkraft och i stället ägnar den mesta mödan åt att fördela befintliga resurser blir ett fattigare samhälle för alla.

Herr talman! Det har varit en stor förmån att få tjäna i riksdagen. Som riksdagsman och som statsråd, i regering och i opposition har det varit ett privilegium att få arbeta för de värderingar som jag tror på och de ideal jag håller högst: varje människas rätt till självbestämmande och hur detta

dessutom ger ett bättre samhällsbygge. Gösta Bohman, min företrädare och förebild, formulerade en gång det moderata uppdraget: ”Ytterst är det en fråga om att försvara den enskilda människan mot en allt starkare samhällsmakt.”

Om en dryg vecka är mitt partiledarskap en del av Moderaternas snart hundraåriga historia, men andra krafter tar vid. Vårt uppdrag förblir det samma, i Sveriges riksdag och i kommunala församlingar runtom i Sverige, att bygga ett Sverige där politiken är till för människorna, inte människorna för politiken.

(Applåder)

Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ska utnyttja denna första replik inte för att gå i replik på Bo Lundgrens anförande utan för att rikta ett tack till en oppositionsledare som har utfört sitt uppdrag på ett mycket tydligt ideologiskt sätt. Vi delar inte uppfattningar. Vi är ofta varandras motsatser. Men, Bo Lundgren, jag har alltid respekterat ditt ärliga uppsåt och din ordhållighet.

De gånger vi har gjort en uppgörelse har du stått för det, försvarat dig utåt och varit modig. Nu kommer du snart att tillhöra kretsen av före detta partiledare. Då kommer det att strömma emot dig som aldrig vederfars oss när vi är här i tjänst, nämligen stor uppskattning. Man kommer att lyssna till dig och man kommer att följa dina råd. Så småningom hamnar vi alla där. Men du ska veta att när du hamnar i det läget har du bakom dig en betydande insats för vårt land och för ditt parti. Dessutom lämnar du här i riksdagen efter dig väldigt många goda vänner. Det gör den som själv har varit en bra kamrat. Tack ska du ha, Bosse!

(Applåder)

Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Tack, Göran Persson, för de vänliga orden. Det som alldeles särskilt gläder mig är att du uppenbarligen kommer att lyssna mycket mer på vad jag säger i fortsättningen.

Anf. 4 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka Bo Lundgren för de år då vi gemensamt har varit oppositionspolitiker och samarbetat som partiledare. Det har varit ett bra samarbete vid många tillfällen, och jag tror att vi hade kunnat åstadkomma mycket stora resultat om vi hade fått större möjligheter av väljarna.

Den här tiden har handlat mycket om att utmana den socialdemokratiska makthegemonin. Bo Lundgren hade några formuleringar om vikten av att göra det och stå för en annan politik. Delvis har detta – och nu kommer jag till en fråga som jag vill ställa apropå kommentarer som gavs från moderat håll i går till ett initiativ som Folkpartiet och Miljöpartiet har tagit – handlat om att utnyttja det parlamentariska läge som råder i den här riksdagen och skapa andra majoriteter än de som Socialdemokraterna skapar. Det har handlat om en bättre flykting- och invandrapolitik, det har handlat om att öka människors valfrihet. Nu vill vi gå vidare på det spåret. Jag vill fråga: Vad är det för fel på tanken att försöka få

Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Också jag hade önskat att vi hade haft möjlighet att forma en annan politik. Det viktiga för oss som företräder borgerliga partier, med i grunden en ganska stor opinion bland människor, är att fortsätta sträva mot detta. Det är inget fel att man i riksdagen strävar efter att i enskilda sakfrågor hitta lösningar som är bättre än vad som hade blivit resultatet om regeringens politik hade fått fullföljas helt och hållet. Det man kan fråga sig – och det tycker jag att det finns all anledning att fundera över – är hur organiserat ett sådant arbete ska vara och vad det långsiktigt kan leda till. Jag är övertygad om att det med den politik Miljöpartiet i dag för inte kommer att vara möjligt att med Miljöpartiet bygga den politiska tyngd som behövs för att förändra Sverige.

I mitt anförande tog jag upp de besked som kommer att ges om Stockholms läns landsting. Det handlar om skattehöjningar och avgiftshöjningar som gör det ännu dyrare att bo för dem som finns i Stockholmsområdet. Dessutom slopas vårdgarantin och mycket annat. Det visar ju på de stora problemen i Sverige. Visst är det viktigt att vi får en human och effektiv flyktingpolitik som gör att de flyktingar som kommer till vårt land snabbt kan komma i arbete, försörja sig själva och bidra till vår gemensamma försörjning. Men det jag och andra känner oro för är att det blir ett bredare samarbete som inte innebär att vi 2006 med kraft kan få ett nytt politiskt alternativ.

Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar för de beskeden. Vi är naturligtvis helt överens om att Miljöpartiet inte är någon kraft som i grunden kan förändra Sverige. Det behövs helt andra politiska krafter till det. Men det var bra att Bo Lundgren slog fast att om man här i riksdagen kan skapa majoriteter för en bättre flykting- och invandrapolitik som innebär att människor som har rätt att stanna i Sverige får göra det så att vi slipper en massa inhumana avvisningar men också att människor som med den reglerade invandringen inte ska stanna i Sverige får det beskedet på ett rättssäkert sätt mycket snabbare och att vi dessutom kan öka människors valfrihet. Det är steg i rätt riktning. Och våra väljare förväntar sig av oss som oppositionspartier att vi eftersträvar makt och att vi försöker utmana den socialdemokratiska makthegemonin.

Till sist: Naturligtvis ligger det gemensamma mål som Bo Lundgren och jag har kämpat för fast – att Sverige behöver en ny regering där liberala krafter dominerar och där Socialdemokraterna är i opposition.

Anf. 7 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Vi har i olika sammanhang när det gäller den arbetsrätt som gick snett, inte minst för de mindre företagen, lyckats skapa majoriteter i riksdagen. Så vi har tagit åtminstone steg framåt i rätt riktning.

Det som jag tror gör att både jag och andra har höjt på ögonbrynen är ett organiserat samarbete i arbetsgrupper som vi ser som någonting som kan bli problematiskt när det gäller att skapa den bild som behövs. Sverige behöver en samlad borgerlig opposition som tillsammans, i arbets-

grupper eller inte, formar ett gemensamt alternativ som kan ta Sverige ur den långsiktiga, krypande och smygande kris som vi faktiskt befinner oss i.

Anf. 8 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Även jag ska be att få tacka Bo Lundgren som har varit en tydlig ledare för sitt parti. Men Bo Lundgren har inte avgått än. Jag ska därför använda denna replik till att också ställa några frågor.

Bo Lundgren började med att tala om EMU-valet. Det har visat sig att det blev ett tydligt nej i den omröstningen. En partikamrat till Bo Lundgren lär ha uttryckt att det berodde bland annat på att man i Borlänge satt och väntade på välfärd. Jag förutsätter att den partikamraten är felciterad.

Jag tänkte ge Bo Lundgren tillfälle att nu redovisa vad Moderaterna tror att detta nej egentligen står för. Vad grundade det sig på? Kan det vara så att alla dessa människor som faktiskt röstade nej, bland annat de människor som bor i Borlänge, har sett att den välfärdsmodell som vi har i Sverige och en demokrati som ligger så att säga nära människor faktiskt är ett bra system som är väl värt att försvara och att vi behåller makten över viktiga redskap som räntepolitiken i Sverige? Kan det bero på att man har sett hur systemen ute i Europa, som faktiskt bygger på individualism, inte har klarat av att bygga bra samhällen? Jag tänker på de kriser som Frankrike just nu genomgår. Kan det bero på att man vill värna just den öppenhet som den svenska modellen står för, eller hur tolkar Moderaterna detta nej?

Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det var mycket på en gång. Först vill jag återigen tacka för de vänliga orden. Än lever jag i politiken. Ingrid Burman behöver inte oro sig över det.

Skälet till att det blev ett nej har jag funderat över länge. Jag tror att det handlar om en mix av känslor om vad som händer i ekonomin just nu. Man ser inte ett längre perspektiv, vilket man kanske skulle önska var möjligt. Men det är alltid svårt. Det kan finnas en känsla av att den svenska modellen är överlägsen, vilket den faktiskt inte är.

Just Dalarna är ett av de landsting som jag har förstått ska höja landstingsskatten. Jag besökte Dalarna för ett år sedan och träffade en man som hade väntat länge på en höftledsoperation och som skulle ha kunnat få en i det Stockholms län där Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet nu ska ta bort vårdgarantin och göra det omöjligt även för stockholmare att få den garantin. Den mannen blev erbjuden vård i Stockholm på den tiden, men han fick inte det för sitt landsting. Är Dalarna ett exempel på den svenska samhällsmodellen – höjda skatter, vårdköer och inte operation, i vart fall inte förrän en partiledare besökte personen och satte fart på den interna byråkratin?

När det gäller levnadsstandarden kan man fundera kring vad det är som gör att Sverige under de senaste tre decennierna jämfört med övriga länder som finns med i euroområdet tappat fart. Man kan inte titta på bara ett eller ett par år, utan det handlar om den långsiktiga utvecklingen. Om vår samhällsmodell hade varit så bra hade väl Sverige fortfarande varit ett av Europas rikaste länder, ett av världens rikaste länder? Det är

Anf. 10 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror att människor, bland annat i Borlänge, har röstat nej i den här folkomröstningen just därför att de har sett att den öppenhet och den välfärd som finns i Sverige har varit väl värd att bevara, medan de har sett hur just dessa välfärdsmodeller krackelerar när man har en annan ekonomisk politik. Men om detta kan vi diskutera vidare.

Bo Lundgren nämner hur det har sett ut i landstinget i Stockholm, och jag kan inte låta detta passera okommenterat. Den borgerliga regimen lämnade en räkning efter sig att betala. Om jag minns rätt handlar det om 7 miljarder. Man bedrev en verksamhet på löpande räkning. Och det arvet har nu en annan majoritet fått. Det är bekymmersamt att det var en sådan ekonomisk situation.

Det finns olika sätt att räkna på välfärd. Alldeles nyss presenterade en forskare att vi i Sverige faktiskt är i topp i välfärdsligan i den nordiska modellen. Då talar vi inte om kronor och ören. Vi talar inte om att en rad individer har massor med pengar i fickan medan andra har mindre, utan vi talar om en välfärdsmodell som ger alla utbildning och som ger människor tillgång till en rimlig och god omsorg och vård. Det är också ett sätt att räkna som överensstämmer ganska väl med det som FN brukar presentera. Sedan kan vi räkna tillväxt i kronor och ören, och det är alltid bra och nyttigt. Men den måste också fördelas så att alla i samhället får ta del av den. Och om vi räknar på det sättet leder de nordiska länderna, och Sverige placerar sig väl i den ligan.

Jag tror att det är allt detta som människorna har sett när de har röstat nej, och vi har ett ansvar att ta hand om detta nej.

Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Denna undersökning av Joachim Vogel och en amerikansk forskare kan man ta för vad den är värd. Av den framgår att Bulgarien är ett av de rikare länderna i världen, och så kan det knappast vara.

Låt mig sedan gå till detta med välfärden. Ingrid Burman säger att välfärdsmodellen krackelerar i andra länder men inte i Sverige. Låt mig återigen berätta om vad tjänstemännen i Stockholms läns landsting föreslår i dag på förmiddagen. De föreslår en höjning med 50 % av priset på månadskortet för kollektivtrafiken och en skattehöjning på 35 öre. De föreslår att man ska slå ihop Huddinge sjukhus och Karolinska sjukhuset. De föreslår att man ska lägga ned mycket av verksamheten i Norrtälje och Södertälje. De föreslår att den vårdgaranti som ger människor rätt att få vård i tid ska tas bort också i Stockholms län, så att man liksom i Dalarna inte ska ha någon med de följder för människor som det får.

Ingrid Burman, det är en omänsklig politik att tro att välfärdsmodellen i Sverige håller när den verkligen krackelerar som den gör. Det är därför som Sverige behöver en annan modell. Euron hade varit en bidragande del av detta. Men det finns annat att göra. Det kräver en ny majoritet. Det går inte att bygga en ny svensk modell med ordentlig välfärd och välbefinnande för människor med Vänsterpartiet.

(Applåder)

Anf. 12 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Jag brukar vanligtvis ställa frågor till dig, Bo Lundgren, i partiledardebatten. Den här gången ska jag inte göra det. Men jag vill passa på att tacka dig. När jag kom som ny partiledare för snart tre år sedan var du oerhört generös. Det är inte lätt att komma som ny i hela den här världen. Jag vill tacka dig för den uppskattning och den värme som du visade mig när jag blev partiledare.

Jag vill också tacka dig för det samarbete som vi har haft och för det arbete som vi har lagt ned på att skapa ett starkt borgerligt alternativ som utmanar den socialdemokratiska regeringen.

Du har lagt oerhört mycket tid – kanske också ibland otacksamt emottaget – på att samla de borgerliga partierna till den här gemensamma kraftsamlingen.

Jag ska säga att det inte är alla förslag som jag gillat, och det har vi ju diskuterat. Men jag har ändå känt en stor respekt för det engagemang som du har visat i olika frågor.

Senast i folkomröstningen hade du och jag en hel del debatter kring just EMU-anslutningen och euron. På samma sätt som vi tidigare har fört debatter fördes också den här debatten med stor respekt. Det handlade om saken, och vi kunde bryta argument mot varandra på ett mycket fint sätt. Jag tror att det är bra för den svenska demokratin att debatter kan föras på det sättet.

Jag vill tacka dig med en liten bok som heter *Maktskifte*. Den handlar om 1976 när Thorbjörn Fälldin blev statsminister. Möjligen kan denna bok ge dig lite glädje under tid när du inte ska ta hand om barnen. Möjligen kan den också ge en liten signal till din efterträdare om vad som behöver göras här i Sverige när det gäller ett bättre företagsklimat, mer makt åt människor, tillväxt i hela landet, en bättre miljö, mer jämställdhet och så vidare.

Jag hoppas att du deltar i den fortsatta debatten på ett konstruktivt och bra sätt. Precis som Göran Persson säger blir man oftast mer lyssnad på när man en gång har avgått. Tack, Bo Lundgren!
(Applåder)

Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Vad ska man säga? Man borde avgå flera gånger, höll jag på att säga, och komma tillbaka.

Jag hoppas verkligen att den här boken kan ge en kick – ja, inte bara boken utan också mycket annat. Det är klart att 2006, 30 år efter 1976, är det dags för ett maktskifte – men också för ett politikskifte!
(Applåder)

Anf. 14 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Tack, Bo Lundgren, för hittills många trevliga debatter. Det är alltid kul att debattera med någon som inte ber om ursäkt för sina åsikter även om de inte överensstämmer med mina egna.

Med anledning av diskussionen mellan Moderaterna och Folkpartiet för en liten stund sedan kan jag meddela att jag inte anser att vare sig Moderaterna eller Folkpartiet är den ultimata lösningen för att förändra Sverige i rätt riktning. Det är väl knappast förvånande att vi alla tycker att det egna partiet är bäst.

Jag skulle vilja ställa en fråga som lite grann handlar om gränsen för vad man kan offra för att skapa ekonomisk tillväxt. 1988 skrevs den svenska djurskyddslagen där en av portalparagraferna är att djur som hålls i Sverige ska ha rätt till sitt naturliga beteende. Jag börjar med att fråga Bo Lundgren om Moderaterna stöder den paragrafen i djurskyddslagen.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Partiledardebatt

Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är en självklarhet att vi måste se till att på ett bra sätt vårda de varelser, de djur, som finns när vi har ett ansvar och när vi kan ta det ansvaret. Det måste vi göra; det är ganska givet.

Kanske var det inte heller förvånande att Miljöpartiet inte längtar efter en moderat-folkparti-kristdemokrat-center-regering. Men jag är övertygad om att det är det bästa för Sverige.

När det gäller den ekonomiska tillväxten finns det ibland problem. Det sägs att ekonomin inte betyder allt. Självklart är det så. Kärleken mellan man och kvinna och kärleken till barn och från barn är ju det som gör livet värt att leva.

Men sedan kommer vi inte ifrån att det som händer och det som gör att vi får ett framåtskridande, som gör att färre barn dör i spädbarnsdödlighet och som gör att man lever längre och har möjlighet att leva längre med bra kvalitet, alltså att man inte bara överlever utan också kan leva, är någonting som följer av tillväxt och framåtskridande. Ibland sätter man ekonomiska mått på saker, till exempel kostnaden för en operation som räddar livet eller som gör livet mycket bättre. Men det finns ändå ekonomiska konsekvenser. Ibland kan det förväxlas så att tillväxt bara är ekonomi, medan livskvalitet är någonting annat. Så är det inte.

Ta bara vad tillväxten har inneburit när det gäller energibesparingar. De rörbestyckade TV- och radioapparater som fanns en gång i tiden har ersatts med halvledare som drar mycket mindre energi. Vi har isolermöjligheter som gör att vi kan få uppvärmning till lägre kostnad. Jag har själv installerat bergvärme – det får man kanske inte säga – därför att detta både är ekonomiskt bra och fördelaktigt och kommer att leda till att vi sammantaget får en energibesparing.

Detta är ekonomisk tillväxt, så ekonomisk tillväxt ger bättre miljö. Vi ser ju exempel. På andra sidan av den järnridå som en gång fanns och som inte längre finns såg man vad som hände när man inte tog nämnda hänsyn. Ekonomin räckte inte till också för miljön.

Anf. 16 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är fullständigt överens om att inte införa något system som liknar det som man för ett antal år sedan hade i Östeuropa.

Vad jag försöker göra är just att föra ihop debatten om tillväxt med debatten om livskvalitet för både människor och djur men också för att bevara miljön. Det gäller att föra ihop de debatterna i stället för att, som man ofta gör, hålla helt isär dem. Det här med djurskyddsfrågorna är egentligen bara ett exempel. Det finns många fler.

På de svenska pälsdjursfarmarna i dag håller man en mängd djur för pälsproduktion. Djuren har inte den här lagstadgade möjligheten att utöva sitt naturliga beteende. Det är små ytor och bristande möjligheter för

djuren att få utlopp för sina behov. Det leder till att de här djuren plågas varje dag. Lönsamheten i pälsproduktionen tycks hittills ha vägt tyngre än djurskyddslagen när man gjort de här föreskrifterna.

Därför undrar jag om Moderaterna är beredda att arbeta för att djurens rätt till naturligt beteende blir inte bara en vacker mening i lagen utan också verklighet i praktiken, även om det innebär att uppfödning för pälsproduktion i så fall måste upphöra. Var går gränsen för tillväxtsträvandena? Vad är man beredd att offra?

Det är ju ingen poäng med att skapa ekonomisk tillväxt på ett sätt som samtidigt gör att vi till exempel sliter ut människor i förtid, att vi förbrukar jordens resurser i en alldeles för snabb takt eller att vi plågar djur. Sedan tror vi att vi med de pengar vi får in ska kunna köpa tillbaka allt som vi har förstört. Så fungerar det inte, utan de här sakerna måste gå hand i hand även under den tid då den ekonomiska tillväxten skapas.

Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Miljöpartiet står för planering. En gång hade minkar mer rörelseutrymme i sina burar. Sedan infördes regler om minimiytor. Då gick även de som hade större ytor ned till de ytor som fastställts i planen. Planering är inte alltid bra.

Vidare är Miljöpartiet ett antitillväxtparti. Det är ett parti som när vi behöver fler som arbetar lyckas få med Socialdemokraterna på att införa friår, så att de som arbetar ska betala för den som inte arbetar. Det är ingen bra politik för Sverige!

(Applåder)

Anf. 18 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Den 13 juni samlades vi senast till partiledardebatt här i kammaren. Ibland räcker det med en så kort tid som fyra månader för att se viktiga tendenser. Det är inte mycket som har gått regeringens väg sedan dess.

Svenskarna har sagt nej till euron och den extra långsiktiga tillväxtstimulans som den skulle ha inneburit. Kostnaderna för sjukskrivningarna och förtidspensionerna har fortsatt att växa lavinartat. Arbetslösheten har ökat och sysselsättningen minskat. Antalet företagare har minskat.

För mig är det mycket tydligt att Sverige står inför ett antal akuta problem. De som mer än några andra har ansvaret för att lösa dem är handlingsförlamade. Det råder brist på politiskt ledarskap i Sverige.

Jag tycker att det var ett mycket bra anförande med långsiktiga visioner som Bo Lundgren höll. Men den här gången, alltså när jag jobbade med mitt anförande här i dag, kände jag att vi just nu står inför några problem som är så akuta att alla krafter måste inriktas på att hantera dem, så att vi över huvud taget har några möjligheter att se framåt och att se långsiktigt. Jag kan illustrera detta med en siffra.

Antalet förtidspensioneringar, som jag var inne på, har ju ökat mycket kraftigt. Apropå en sak som nämndes här tidigare om skulder som politiker bygger upp framgår det av budgetpropositionen att bara de nybeviljade förtidspensionerna under förra året innebar ett slags ny statsskuld. Med det menar jag att de här människorna ska ha sin pension från det de förtidspensioneras tills det de går in i den vanliga pensionen vid till exempel 65. De nybeviljade förtidspensionerna innebär en statsskuld på

nästan 50 miljarder kronor. Då talar jag alltså bara om de förtidspensioner som nybeviljades under ett enda år. Det framgår av budgetpropositionen att tar man alla förtidspensionärer och räknar hur mycket pengar de ska ha fram tills den vanliga pensionen tar över är det en extra statsskuld på över 500 miljarder kronor.

Med sådana förutsättningar blir utrymmet för andra reformer mycket litet. Det brukar sägas att om vi inte får ordning på sjukskrivningsexplosionen kommer andra välfärdsutgifter att hotas. Ja, men sanningen är att sådana utgifter försvinner redan nu. De besparingar som pågår i kommuner och landsting och de nedskärningar som har gjorts i statens budget beror på att Sverige har tappat kontrollen över den här utvecklingen, och de som skulle komma med förslagen gör ingenting, de är handlingsförlamade.

För en tid sedan sade de privata facken och arbetsgivarna att det här inte går. Den tredje sjuklöneveckan är vansinnig, man måste göra verkliga saker, riktiga saker, vi vill ta över den här försäkringen. Ja, sade regeringen. Kom med ett sådant förslag, sade man. Sedan har månaderna gått, och det kommer inget förslag, det blir ingen privat försäkring. Regeringen står återigen tomhänt.

Vilken ynkedom egentligen att inte reda ut den här statliga försäkringen själv utan säga att den enda lösningen är att den privatiseras, något som Socialdemokraterna alltid har talat emot. På den punkten håller jag med, för de sociala försäkringarna ska vara för alla. Om de börjar skena måste naturligtvis vi politiker ha kraften att ta itu med problemen, se var det finns felutnyttjande och överutnyttjande och angripa det, se där det finns vårdköer och angripa de vårdköerna så att folk får vård och inte behöver leva på försäkring månad efter månad. Det var ett nyhetsinslag i går kväll på TV om ett privat företag som känt sig tvingat att köpa vård för sina anställda för att få ned sjukskrivningskostnaderna och bortovarkostnaderna. En av dem som hade fått hjälp med detta sade att det var jättebra, men det är inte så här det ska gå till. Vi har ju betalat skatt för att få vård, och då ska man inte behöva tillgripa saker som att gå förbi köerna genom att köpa tjänsten privat.

Den tredje punkten i ett åtgärdsprogram för att verkligen komma åt de skenande sjukförsäkringskostnaderna är att genomföra ett stort antal egenmaksreformer. Varje ny utredning om detta visar ju att människor blir sjuka för att de inte har makt över sin egen tillvaro. Det är bristen på inflytande på jobbet, bristen på kontroll över det egna livet som gör att man tar till den här nödutgången i många fall. Där skulle det behövas en rad liberala reformer i Sverige som stärkte människor, ökade människors egenmakt och valfrihet. Men ingenting av detta har vi sett från regeringens sida.

Jag brukar inte citera Jan Guillou eller bygga resonemang på vad han sagt, men han sade en sak i en intervju häromveckan som uttrycker någonting som jag känner väldigt starkt för, och därför vill jag göra det nu. Han fick frågan vad som ger honom ångest. Svaret var: Ångest får jag av den accelererande motsättning som finns mellan en miljon invandrare och vita svenskar. Vi bryr oss om broar, elektricitet och vilken valuta vi ska ha, men den stora frågan är invandrarproblematiken.

Jag delar den här ångesten – att så få politiker tar det problem som den växande segregationen innebär på riktigt fullt allvar. Verkligheten i

betongförorterna – med brist på framtidstro, växande kriminalitet, gängkriminalitet, ökande arbetslöshet och en växande känsla av utanförskap – är så katastrofal att den, precis som sjukskrivningsexplosionen, hotar grundvalarna för det svenska välfärdssamhället. Och politikerna har hittills varit mycket passiva inför denna situation.

Här kommer man in på bristen på jobb, bristen på tillväxt. Till sist är det bara det att de nya svenskarna är med och bygger det nya Sverige, att de människor som redan bor här känner att de som kommer hit är med och bygger någonting gemensamt, som skapar en samhörighet i samhället. Har man inte chansen att få en plats på arbetsmarknaden förnekas man den rätten. Det skulle behövas mycket radikalare grepp för att få fart på jobben, för att få fram en jobbgaranti så att nyanlända människor i Sverige verkligen fick den förankring på arbetsmarknaden de behöver. Det behövs också helt andra grepp för att öka invandrarnas kunskaper i svenska. Där har vi stora problem. Det sker alldeles för lite. Nu har sfi utretts återigen. Man pekar på de problem som finns, men de reformer som skulle förändra den här situationen lyser fortfarande med sin frånvaro.

Jag kan citera finansplanen. Där står det så här: Över en miljon människor är beroende av sociala ersättningar för sin försörjning. De kan inte påverka sin inkomst och levnadsstandard. Till följd av otillräcklig utbildning, hälsobesvär, ålder eller diskriminering har de hamnat utanför arbetslivet.

Detta, mina vänner, är den akuta utmaning som vi måste ta itu med. Den berör sjukskrivningarna och den berör segregationen. Ofta är det så att den som är sjukskriven eller förtidspensionerad från ett jobb skulle kunna klara ett annat jobb om det jobbet fanns. Men om vi har hamnat i en situation där nya jobb inte tillkommer därför att företagandet hela tiden trycks ned, då bara fortsätter de här problemen att växa.

Jag vill tala om ett tredje akut problem. Jag vet att en del av er tycker att jag är tjugig. Ska han aldrig sluta? tänker ni. Nej, säger jag. Jag har väckt en interpellation till Göran Persson om det här, men han har skickat över den till en annan minister, men nu tar jag upp det här i stället. Jag anser att situationen i den svenska skolan i allmänhet och i gymnasiet i synnerhet är ett stort, akut och avgörande samhällsproblem. Gymnasiet präglas för närvarande av en omfattande utslagnings, massor med elever hoppar av. Många av dem som ändå går kvar får alldeles för dåliga betyg, en del får inga betyg alls.

Nu har man diskuterat det här mycket inom socialdemokratin: Vad ska vi göra? De hade en kongress i Västerås för ett par år sedan. Men nu är det så att majoriteten av Socialdemokraternas väljare – och det är i själva verket därför Göran Persson aldrig vill tala om detta – helt stöder Folkpartiets skolpolitik: mera kunskaper, mer ordning och reda, betyg. Men de som är intresserade av skolfrågor inom det socialdemokratiska partiet avskyr detta, de vill inte ha betyg, de tycker inte att det är riktigt med ordning och reda, de vill inte ha den tydliga kunskapsfokuseringen.

På kongressen i Västerås drev de igenom att Socialdemokraterna återigen skulle vara emot betyg. Betyg behövs inte för att ta in folk på gymnasiet. Då var de så lyckliga över att just i Västerås fanns skyltfönstret, modellen som man kunde bygga på. Där hade betygen avskaffats som krav för att komma in på gymnasiet.

Nu är det skyltfönstret krossat. Modellen ligger i spillror. Socialdemokraterna i Västerås säger nu: Det här fungerar inte längre. Kommunalrådet Åke Hillman låter som Jan Björklund när han säger: Vi trodde att vi var snälla mot eleverna när vi inte ställde krav, men nu ser vi ju att vi inte var det. Om eleverna inte känner tydliga krav minskar deras motivation, och då försämras också resultaten. Vi måste återinföra betygen.

Det värsta av allt var att det inte bara var den socialdemokratiska partikongressen som lät sig förföras av detta, utan också den utredning som har lagt fram förslag om hur ett nytt gymnasium ska se ut. Den utredningen köpte också modellen att man ska få komma in på gymnasiet även om man inte har klarat de viktigaste ämnena i grundskolan. Nu varnar Åke Hillman – som dessutom är en tung socialdemokratisk politiker i Kommunförbundet – för att tillämpa Västeråsmodellen i hela landet.

Därför är det en fråga av nationellt intresse vad statsministern – som dessutom är före detta skolminister – anser om vad som ska hända med Gymnasieutredningens förslag. Har Socialdemokraterna förmågan att frigöra sig från den interna klick som driver den flummiga skolpolitiken och i stället lyssna på sina väljare, på Åke Hillman och på förnuftet och inse att en bra skola måste bygga på ordning och reda, tydlig kunskapsfokusering och ha betyg som ett pedagogiskt instrument? Vågar ni stå för det? Vågar ni säga att man naturligtvis måste ha klarat grundskolan för att komma in på gymnasiet? Att säga någonting annat är att lura våra unga.

Det skulle vara ledarskap att inte bara lämna över den här frågan som en interpellation till Thomas Östros utan att sätta ned foten och säga att detta är vad som från och med nu ska gälla i socialdemokratisk skolpolitik. Det är inte bara Åke Hillman som ska låta som Jan Björklund, utan det borde också Göran Persson göra.

Min sammanfattning är att Sverige befinner sig i en situation där vi är i starkt behov av tydligt och kraftfullt politiskt ledarskap. Den socialdemokratiska regeringen har på en rad områden visat att den är oförmögen att utöva det ledarskapet. Det måste ändras. Sverige är värt en bättre regering.

(Applåder)

Anf. 19 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tänkte ge Lars Leijonborg samma möjlighet som jag gav Bo Lundgren att reflektera lite grann över EMU-valet och vad ett nej egentligen står för.

Lars Leijonborg inledde sitt anförande med att säga att det just nu inte verkar gå regeringens väg, och så nämnde han folkomröstningen om EMU. Nej, det gick inte heller Lars Leijonborgs väg. Det gick inte den väg som de fyra partierna Kristdemokraterna, Moderaterna, Folkpartiet och Socialdemokraterna stod för.

Lars Leijonborg har vid något tillfälle uttryckt att detta kunde vara Socialdemokraternas fel, och nu sade han att det inte går regeringens väg. Kan det vara så att svenska folket faktiskt står för en annan demokratisyn, att man utgår ifrån ett underifrånperspektiv? De unga, kvinnorna och de LO-anslutna röstade nej. Hur reflekterar Lars Leijonborg över att en majoritet av det svenska folket sade: Vi vill ha demokratin väldigt nära. Vi vill behålla makten i Sverige över vissa viktiga ekonomiska redskap.

Hur tänker Lars Leijonborg och Folkpartiet förvalta det ansvar som åligger oss alla i politiska partier att lyssna till ett folk som så samstämt och med en så stor majoritet har sagt nej. Vi kan inte lämna Folkpartiet med den kortfattade analysen att det var Socialdemokraternas fel. Vi ska kanske lyssna på vad folket, kvinnorna, de unga, LO-arbetarna och ett antal av Folkpartiets väljare har sagt. Hur funderar Lars Leijonborg kring detta?

Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Vi ska inte bara lyssna till folket. Vi ska naturligtvis göra det som folket har bestämt. Så enkelt är det ju. Folket har bestämt att vi ska vara utanför eurosystelet och så kommer det att bli under många år framöver. Jag beklagar det. Jag har naturligtvis en del av ansvaret. Att jag har uttryckt mig som jag gör både i dag och tidigare beror på att jag anser att Socialdemokraterna har det största ansvaret.

Sedan köper jag inte resonemanget att svenskarna sade nej därför att de är för demokrati. Det ligger en sådan oerhörd anklagelse i detta mot holländarna, portugiserna och de andra som har infört denna valuta. Att holländare inte skulle vara för demokrati är inte den erfarenhet som jag har av de holländare som jag känner. Jag vill gärna be Ingrid Burman att utveckla frågan om holländare struntar i demokrati.

Anf. 21 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror inte att holländarna struntar i demokrati, men såvitt jag vet har de väl inte haft någon folkomröstning.

När vi ser på valanalyserna av Sveriges folkomröstning ser vi ju att man i första hand angav demokratin som skäl till att rösta nej. Det är min grund för att säga att demokratiskälet vägde väldigt tungt, vilket också valanalyserna visade.

Alla partier sade redan från början att vi skulle ta ansvar för ett nej och följa folkomröstningens resultat. Men det är intressant att lyssna till de partier som nu säger att det var det ena eller andra partiets ansvar eller till de som uttrycker det som att folket tänkte fel. För mig innebär ansvaret att lyssna på det som folket sade.

Folket sade nej, och det hade man bevekelsegrunder för att göra. Till att börja med sade folket nej av demokratiskäl. Man ville behålla beslutandemakten nära det svenska folket. Detta med räntepolitik och penningpolitik var också viktigt liksom välfärden som var det tredje skälet. Där har Lars Leijonborg och jag ett politiskt ansvar att lyssna på folket och inte peka ut vems felet var. Folket har sagt sitt, och då ska vi lyssna på det. Svenska folket vill ha demokrati och välfärd.

Anf. 22 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Svenska folket vill ha demokrati och välfärd och röstade därför ja till Europeiska unionen. Men det struntar Vänsterpartiet i. År efter år fortsätter ni att tjafsa emot. Det är ungefär samma logik som Ingrid Burman har använt sig av här. Jag har min åsikt. Jag tror på euron, men jag har inte fått svenska folket med mig på det, så därför kommer vi att stå utanför.

Återigen till detta med Holland. Holländarna har infört euron. Men de har inte folkomröstat om det, säger Ingrid Burman. Men var det då en

statskupp? Är Nederländerna inte en demokrati? Det är klart att det holländska folket har euro därför att det politiska systemet är en demokrati.

Min poäng är att de 400 miljoner människor som nu har euro har infört den eftersom de ser det som en bra lösning på viktiga problem, och det beslutet har fattats i demokratisk ordning.
(Applåder)

Anf. 23 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! I går hörde vi Lars Leijonborg beskriva hur han vill utveckla samarbetet med Miljöpartiet på två mycket intressanta områden. Jag tycker bara att det skulle vara väldigt intressant att höra hur han vill utveckla samarbetet med de borgerliga partierna för att åstadkomma ett maktskifte efter nästa val.

Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag är mycket glad för den frågan. Jag skulle möjligen föredra att vi tog det samtalet inför en något mindre publik.

Jag var mycket glad över att den tillträdande moderatledaren Fredrik Reinfeldt i går i TV sade att han gärna såg arbetsgrupper mellan de borgerliga partierna. Ska vi vara helt uppriktiga, även om vi nu har en stor publik, är väl ett skäl till att det borgerliga samarbetet just nu har gått en aning på sparlåga just att Moderata samlingspartiet är inne i ett partiledarskifte. Men så fort det är avklarat är det min absoluta förhoppning att vi ska återgå till ett nära, förtroendefullt och konstruktivt borgerligt samarbete. Min övertygelse är, och jag tror att den har framgått, att Sverige måste ha en ny regering, och det bästa är förstås om det är en majoritetsregering som bygger på de borgerliga partierna.

Anf. 25 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! När överenskommelsen presenterades sade Peter Eriksson, inte överraskande, att hans och Miljöpartiets förstahandsval var en socialistisk regering. Lars Leijonborg sade, av förklarliga skäl, att hans förstahandsval var en borgerlig regering. Nu har ju en av de här parterna fått sin vilja igenom och vi har denna socialistiska regering. Då är min fråga till Lars Leijonborg: Vad är det som gör att de som nu inte har fått sitt förstahandsval tillgodosett ska vara nöjda med ett andrahandsval?

Anf. 26 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det är så i livet att ibland får man inte riktigt som man vill. Det är ju uppenbart att Sverige har haft en socialdemokratisk regering alldeles för länge, och jag tycker att det är vår förpliktelse att från borgerligt håll göra allt som över huvud taget står i vår makt för att få till stånd ett regimskifte. Vi ska kämpa inför nästa val, när det nu kommer, för att få borgerlig majoritet. Skulle det av någon anledning misslyckas är det som bekant min uppfattning att det är bättre med en borgerlig regering stödd av Miljöpartiet än att Miljöpartiet stöder en socialdemokratisk regering. Vi var ju överens om det för ett år sedan i ett inledande skede.

Jag tycker att det är bra att kanalerna till Miljöpartiet hålls öppna. Jag tror att våra väljare förväntar sig av oss att vi ska göra vårt yttersta för att utmana Socialdemokraterna och få möjligheter att skapa andra majorite-

ter när det är möjligt. Hittills har vi gjort det några gånger, och det har lett till bra saker. Syftet med det här samarbetet är förstås att få Miljöpartiet med på ytterligare bra saker som vi alla kan stödja från borgerligt håll.

Anf. 27 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag tänkte reflektera lite över en sak som Lars Leijonborg sade om tillväxt. Han sade att det bara är tillväxt som kan skapa förutsättningar för välfärd. Då tycker jag att man också måste fundera på vad det är som skapar tillväxt i sin tur.

Det finns några olika saker som ligger till grund för all tillväxt som vi har på den här planeten över huvud taget. Det är det kapital som kommer från naturen. Det är humankapitalet, människors vilja och förmåga att arbeta. Det är det sociala kapitalet, att vi vågar lita på varandra, att vi organiserar oss – att finnas tillsammans och jobba ihop. Och det är realkapitalet, alltså maskiner som vi har byggt upp inom industrin.

Många av de här sakerna håller vi i dag på att förstöra. Naturkapitalet förstörs genom att vi har en snabb förbrukning av naturresurser. De förbrukas i snabbare takt än vad de nybildas. Vi förstör miljön genom utsläpp på olika sätt. Humankapitalet håller på att förstöras genom att vi sliter ut människor i förtid genom stress och så vidare. Problemen med det sociala kapitalet tycker jag att Lars Leijonborg tog upp väldigt bra i sitt anförande om hur många människor det finns i Sverige i dag som lever lite utanför samhället, som inte känner att de är delaktiga eller kan vara delaktiga på det sätt som de skulle vilja.

En metod som vi från de gröna partierna runtom i världen driver för att komma till rätta med problemet med att vi föröder jordens naturkapital är att man ska genomföra en grön skatteväxling. Den metoden håller vi också på att arbeta med. Man sänker skatten på arbete och höjer skatten på miljöförstöring och energi.

Jag vill fråga Lars Leijonborg: Vad anser du om att Sverige i dag ligger näst sist i ligan inom EU när det gäller grön skatteväxling? Vi är alltså näst sämst på miljöskatter inom EU.

Anf. 28 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag har alltid tyckt att grön skatteväxling är en bra princip. Kan vi öka skattetrycket på miljöförstöring och minska det på arbete så är det helt riktigt. Nu har det visat sig att det i praktiken är ganska svårt att komma fram. Det har med saker att göra som att Sverige är ganska kallt och behöver mycket energi för att värma bostäder, och vi är ett ganska glest befolkat land och behöver mycket energi för transporter. Men så länge Maria Wetterstrand nöjer sig med en principdeklaration kan jag säga att själva grundtanken, att bekämpa miljöförstöring med avgifter och skatter och i stället pressa ned skatten på arbete, är en riktig princip.

Anf. 29 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Lars Leijonborg säger att den skatteväxling som har skett hittills inte har fungerat. Det tycker jag inte alls stämmer överens med den utvärdering som man har gjort av skatteväxlingen. Man har sett att det har skapats just incitament för att effekti-

visera energianvändningen genom att man investerar i – som också Bo Lundgren tydligt har gjort – bergvärme och värmepumpar och genom investeringar i pelletbrännare för att få bort olja, som bidrar till en miljöförstöring och till den klimatförändring som kostar oerhört stora summor pengar och kanske också redan människoliv i världen runt omkring oss i dag.

Grön skatteväxling är en av de metoder som har allra flest företrädare bland dem som arbetar för en mer hållbar ekonomisk utveckling i världen. Man har också sett i utvärderingen att de allra flesta hushåll har gynnats av skatteväxlingen, framför allt de som bor i lägenheter som ju ofta är människor som har det sämre ekonomiskt ställt. Naturligtvis är det inte alltid på det viset.

Anf. 30 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Vi behöver inte fortsätta det här, för jag är redan övertygad om själva principen. Vi har stött ett antal av de skatteförändringar som brukar kallas grön skatteväxling. Men det helt avgörande är om vi hittar sådana beskattningsobjekt som klarar ytterligare skattebelastning, och för närvarande är det väl lite svårt med den saken.

Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära replik, men när jag hör Lars Leijonborgs sätt att föra debatten måste jag fråga honom hur han ser på sitt ledarskap.

Först folkomröstningen: Vi kommer alla ihåg dagen efter och den dåliga förloraren. Sådant förekommer också här i debatten. Det kan man dra ett streck över. Sådant händer ibland.

Men sedan kom han in på det borgerliga samarbetet och sökte en förklaring till att det inte fungerar. Ja, det är naturligtvis inte Leijonborgs fel, utan det är att Moderaterna byter partiledare.

Sedan är det nästa resonemang. Vi skulle gärna föra den här diskussionen vidare, säger han, men inför en mindre publik. Vad är det som inte tål offentligheten, Lars Leijonborg? Folkpartiet är ju det parti som i alla andra sammanhang kräver öppenhet, till och med för riksdagsutskottens sammanträden, men när man ska forma det här samarbetet då är publiken i kammaren för stor. Och när man ska ta ansvar för det som pågår då är det någon annans fel, oavsett om det är folkomröstning eller borgerligt samarbete.

Dysterheten finns där. Samhällskritiken finns där också. Men ledarskap, Lars Leijonborg, kräver att man också har ett positivt anslag och att man vågar ta ansvar och se på sin egen insats likaväl som på andras.

(Applåder)

Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag hoppas att alla noterade att statsministern inte talade om det svenska gymnasiet och krisen där.

När det gäller socialdemokratins ansvar för folkomröstningsresultatet har jag framfört samma synpunkt som till exempel Margot Wallström, nämligen att den socialdemokratiska ledningen under lång tid har försummat sitt ansvar att stå för en tydlig Europavision och prioriterat sammanhållning i rörelsen i stället för agitationen för Europatanken. Märk-

värdigare än så är det inte. Där tycker jag att ni har ett större ansvar än vad vi har, för vi har gjort så gott vi har kunnat.

Jag behöver inte tala om detaljerna i borgerligt samarbete med Göran Persson, men han ska vara förvissad om att han kommer att möta en vässad och maktsgugen borgerlighet som inte ser samverkan med Socialdemokraterna som någon lösning. Vi är redo för det – för tillväxt och annat där det kortsiktigt är nödvändigt för Sverige. Men oftast är det ju Socialdemokraterna som blockerar lösningarna på de stora samhällsproblemen när det gäller sjukskrivningarna, tillväxten, segregationen, skolan och mycket annat.

Vi kommer att utmana Socialdemokraternas maktmonopol. Vi kommer att göra det var för sig men också, hoppas jag, i en förtroendefull samverkan. Om Göran Persson har någon förhoppning om att borgerligheten kommer att vara mindre samspelt framöver så tror jag att han hoppas för mycket.

Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har inga som helst förhoppningar om att den borgerliga oppositionen ska bli mindre samspelt. Jag tror inte att det är möjligt, ens med Lars Leijonborgs ledarskap.

Jag frågade om varför detta inte tål offentlighetens ljus. Kan inte Lars Leijonborg argumentera lite om detta? Det är ju trots allt så som Folkpartiet har profilerat sig; det är ett parti som ska öppna upp i alla sammanhang. Här säger han som en första reflex att det där ska vi inte prata om här. Vad är det som är så känsligt, Lars Leijonborg, med att åstadkomma ett borgerligt samarbete? Hur ser du på din roll som ledare i det sammanhanget?

Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! De borgerliga partiledarna har regelbundna träffar där vi planerar vårt arbete. Det offentliggörs sedan för allmänheten i form av olika markeringar, initiativ och utspel. Jag hoppas att den verksamheten kommer att återupptas, och med större intensitet, framöver. Att själva planeringen sker på interna möten och offentliggörandet inför allmänheten är väl inte så märkvärdigt.

Jag tror att jag har en viktig roll som politisk ledare i den nya position som Folkpartiet har. Det är framför allt Folkpartiet som kan utmana Socialdemokraterna.

70 000 socialdemokratiska väljare kom till oss i valet förra året. Jag talade om skolpolitiken, där 80 % av era väljare tycker som vi och 20 % tycker som ni själva. Om fler får reda på det så kommer ännu fler att komma över, och statsministerns tystnad om gymnasiepolitiken kommer nog att göra att en del ytterligare kommer över redan nu.
(Applåder)

Anf. 35 ALF SVENSSON (kd):

Herr talman! Man skulle nästan kunna börja ängslas över att komma bort i den här debatten, som nu har försiggått ett tag – inte minst när det började utannonseras repliker mellan den tidigare demonstrerade, i varje fall i Visby, borgerliga vänstern. När sedan dessutom statsministern kommer med sina repliker och får dem på en replik så kan man kanske

börja undra. Men å andra sidan tycker jag inte att alla de turer som var nu kändes särskilt imponerande.

Herr talman! Jag vill börja med ett hjärtligt tack till kollegan och vännen Bo Lundgren för många trivsamma år tillsammans. Nu och då har det inträffat att politiker har fått för sig att debattera skattepolitik, skattebestämmelser och skattelagstiftning – alltså inte skattenivåer – med Bo Lundgren. Den som tar strid med Bo Lundgren i den typen av frågor demonstrerar enligt mitt sätt att se komplett renons på självbevarelsedrift.

Men det är inte som kunnig skattepolitiker med kunskap i alla vinklar och vrår i det avseendet som jag kommer att minnas dig, Bosse. När du har berättat om era barn, Henrik och Katarina, har du lyst av lycka. Då har du visat en älskvärdhet och omtanke som inget skatteväsen i världen kan mobilisera. Du är värd många år av lycka tillsammans med de dina. Du är ju en ung man. Du sade så här: Man borde avgå fler gånger! Och det kanske man borde. Jag vill understryka det som statsministern yttrade, för det var verkligen en sanning. Han sade nämligen så här: Så småningom kommer vi alla att avgå. Man kanske skulle stryka under *så småningom*.

Herr talman! I förra veckan invigde statsministern Kvalitetsmässan i Göteborg. Kvalitet – många besökare vandrade runt där mellan monterarna. Flera partiledare och politiker var också i Göteborg och gjorde insatser under mässdagarna. Själv hann jag inte innanför portarna förrän en journalist körde en liten bandspelare under näsan på mig och frågade: Vad är kvalitet för dig? Mitt svar kan vara helt ointressant, men frågan är förstås angelägen. Vi önskar ju alla att livet ska vara meningsfullt och erbjuda kvalitet. Min uppgift var att delta i ett seminarium som handlade om barn som far illa.

Vid sådana här seminarietillfällen presenteras statistiska uppgifter som är helt outhärdliga. Dessutom exponeras vi dagligdags för så många sifferuppgifter och så många upplysningar att vi låter mångt eller mycket gå in genom det ena örat och ut genom det andra – kanske för att orka. Ungefär 7 000 barn utsätts varje år för våld i vårt land. 100 000 barn mobbas. 77 000 barn ringde under förra året till BRIS hjälptelefon! Så blir seminarier som ska handla om kvalitet lätt inslag i kvantitetsmäsande i stället för i kvalitet och statistik som föredras i stället för koncentration på den ensamma, utsatta individen

Det är alldeles uppenbart att ordet kvalitet, i synnerhet om det handlar om livskvalitet och meningsfullhet, är främmande för ofantligt många människor.

På X 2000-tåget från Göteborg tillbaka till Stockholm förra onsdagen hade experternas berättelser där på seminariet satt sig i sinnet på mig, och konstigt vore det väl annars. Det var berättelser om barns utsatthet och vedervärdiga förhållanden. Vi politiker, opinionsbildare och lagstiftare måste se till så att vi inte enbart gör nedslag i medmänniskors vardag under ett par seminarietimmar och sedan vänder ryggen till alltihop. Nog har vi anledning att ställa frågan: Vart har barnperspektivet tagit vägen i vårt samhälle?

Vi inbillar oss väl inte att föräldrar och familjer kan fösas åt sidan och omyndigförklaras och att det främjar livskvalitet för barn? Vi borde här i riksdagen enligt min mening ägna mycket mer tid åt just barnperspektivet. Om några dagar startar vi kristdemokrater en omfattande lyssnar-

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Partiledardebatt

kampanj för att utröna hur småbarnsföräldrar verkligen vill ha samhällets stöd och hjälp och hur samhället mer än hittills kan sätta barnen i centrum.

Herr talman! Som alla vet är det ganska enkelt att få tag i en tidning som heter Kupé när man åker tåg. Det fick jag också på väg från Göteborg. Jag bläddrade upp ett uppslag med rubriken Alkoholexplosionen. Forskare hävdar i den artikeln att svenskar, vi svenskar, inte har druckit så mycket så mycket på 100 år som vi dricker för närvarande.

Tidningen Kupé gav en mängd statistik:

- 300 000 svenskar har stora alkoholproblem.
- 7 000 dör på grund av alkohol varje år.
- Var femte sjukhussäng i Sverige är upptagen på grund av alkohol.

På Kvalitetsmässans seminarium om utsatta barn hade vi knappast alls talat om alkoholens följdverkan, och så är det ju i regel. Alkoholkonsumtionen är en ganska fredad debattzon. Vem vill bli utpekad som moralist?

Men om vi som är här i kammaren vill nyttja ord som kvalitet och koppla det till livet – livskvalitet – då vet varenda en av oss att om 300 000 svenskar har stora alkoholproblem och om var femte sjukhussäng är belagd på grund av alkohol, lever många barn och vuxna, många familjer, långt fjärran från vad kvalitet vanligtvis ska innebära. Vi kan debattera alkoholskatter, införselregler och EU-bestämmelsers roll, och vi gör det ju också, men vi måste också ha något konkret, reella idéer, för att rädda människor från fysisk och psykisk undergång. Det tror jag att vi alla som individer och partigrupper vill vara bärare av.

Sverige har ingen som helst anledning att skämmas för sin restriktiva alkoholpolitik. Den har inte med moralism att göra. Det är inget annat än social omtanke och hälsovård att begränsa alkoholkonsumtionen – inte förbjuda men begränsa – och se till att debutåldern flyttas uppåt, i stället för som nu nedåt, i åldrarna. Det krävs en omfattande upplysningskampanj nu om inte vården ska komma att gå än mer på kryckor och om inte än fler människor ska slås ut.

Vi tror att det i samhället måste finnas något som kan kallas vita zoner, det vill säga zoner som fredas från alkohol. Under graviditeten, på arbetsplatsen, i trafiken och inom idrotten borde det vara självklart att alkohol är bannlyst. Nog borde alla barn ha rätt att växa upp i en trygg miljö som inte styrs av alkoholen.

För någon vecka sedan debatterade vi psykiatrin här i kammaren. Nu är samordnaren Anders Milton utsedd. Om bruket av alkohol och narkotika ska fortsätta att gå ännu längre ned i åldrarna, fänga ännu fler barn och ungdomar, kommer psykiatrisamordnarens rop efter flera vårdplatser och talet om välfärdssamhället att te sig som ett hån mot ännu fler.

Herr talman! Innan min pressekreterare och jag åkte från Kvalitetsmässan i Göteborg hade Maria Wetterstrand och jag en minidebatt om ekonomisk tillväxt. Personligen uppskattar jag mycket att under så sympatiska förhållande få resonera om behovet av ekonomisk tillväxt och om de begränsningar som den ekonomiska tillväxten självfallet måste hålla sig inom. Nu ska inte detta uppfattas som någon ny relation mellan Mil-

jöpartiet och Kristdemokraterna. Det verkar vara nog trassligt redan med alla dessa relationer.

Herr talman! Sverige kommer att drabbas av något slags politisk förmörkelse om inte regeringen i vårt land nu ser att det är solklart att vi måste få fart på tillväxten i Sverige. Hade Sverige haft samma tillväxt som Finland från 1994, det vill säga under Perssonåren, och fram till nu hade Sveriges BNP varit 200 miljarder högre. Således hade det funnits så där ytterligare 100 miljarder att satsa där resurser saknas eller där bördor är alldeles för tunga att bära för våra medmänniskor. Varenda en begriper att när socialdemokratin och Göran Persson nu ska låna 112,8 miljarder, enligt sin egen budgetproposition, är detta i sig ett kristallklart bevis för att den ekonomiska tillväxten i vårt land är alldeles för klen.

Flera gånger har jag strukit under att näringslivet är loket som ska dra välfärdsvagnarna framåt. Så är det!

Göran Persson sade i regeringsförklaringen, Leijonborg: Alla skolor ska vara bra.

Lars Engqvist sade förra måndagen i psykiatridebatten: Alla människor som behöver stöd och hjälp i den öppna psykiatriska vården ska få det. Alla som behöver sluten vård ska erbjudas detta.

Det låter nästan som besvärjelser, tycker jag. Utan en starkare ekonomisk tillväxt, Göran Persson, kommer många skolor att bli sämre. Och antalet vårdplatser blir ju bara färre och färre. Vi vet ju hur kommunerna och landstingen har det ekonomiskt. Vi har fått det relaterat för oss i dag. Vi vet att kommuner drar ned, lägger ned och stänger för både barn och vuxna som är i behov av vård och omsorg.

Om inte socialdemokratin vidtar en rad konkreta åtgärder för att få fart på svenskt näringsliv kan svenska folket se i månen efter alla dessa utfästelser från regeringens sida. Näringslivet måste få luft under vingarna så att vi får resurser till elever, sjuka och omsorgsbehövande. Hur då?

Här kommer sex konkreta förslag som vi vet skulle öka tillväxten:

1. Dubbelbeskattningen och förmögenhetsskatten måste avvecklas.
2. Tredje sjuklöneveckan måste bort omgående.
3. Arbetsgivaravgifterna för småföretagare måste sänkas.
4. Riskkapitalavdrag och etableringskonto måste inrättas.
5. Generationsskifte i familjeföretag måste underlättas.
6. Vi måste satsa på infrastrukturen och använda alternativ finansiering, som utlovats.

Herr talman! Jag inledde med att tala om hur barn far illa, om hur alkoholen berövar människor värdighet. Det borde väl inte behöva sägas, men ekonomisk tillväxt är ju till för människorna och inte vice versa. Och kunde vi täta något av de hål i samhällsekonomin botten varur hisnande summor strömmar ut skulle det betyda mycket för den ekonomiska tillväxten och därmed för livskvaliteten för många. Kunde vi, i stället för att var femte sjukhussäng ska vara upptagen på grund av alkoholen, komma ned till att var sjätte eller var sjunde sjukhussäng var upptagen på grund av alkoholen kunde vi se ljusare på Anders Miltons upp-

gifter. Säkert skulle begreppet kvalitet då komma närmare många som i dag våndas i väntan på vård eller saknar värdighet i omsorgen.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att fortfarande väller också resurser ut ur samhällsekonomin för att regeringen betett sig så tafatt när det gäller att göra något åt de förödande ohälsotalen. Nästan var sjätte svensk i arbetsför ålder är sjukskriven eller förtidspensionerad. År 2002 var statens kostnader för ohälsan 113 miljarder. Det är lika mycket som kostnaden för förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. Därutöver betalar näringslivet 60 miljarder. Det är lika mycket som kostnaden för hela äldreomsorgen. Sammanlagt är det således 173 miljarder, och då är inte kostnaderna för produktionsbortfall på grund av sjukfrånvaro medtagna.

Kristdemokraterna har i sin budgetmotion presenterat 13 punkter för ökad hälsa. Regeringen måste nu se till att varje individ som riskerar att hamna i långtidssjukskrivning i absolut görligaste mån får möjlighet till en individuell rehabilitering.

Herr talman! Det må väl förstås att jag noterat hur politiker på båda sidor om den så kallade blockgränsen nu gjort helt om. Från att, mot sin egen insikt, ha hävdat fusk inte existerar säger man nu frimodigt och frejdigt att det krävs skarpa förslag mot fusk. Det är dags att tillstå att det skett en förskjutning, eller hur det nu ska uttryckas, så att sjukskrivning inte alltid är just sjukskrivning. Att psykosociala faktorer spelar roll för ohälsotalen vågar jag påstå att alla begriper. Då är det föga hedervärt att enbart fokusera på arbetsmiljön.

Herr talman! Sverige är verkligen värt bättre än att fortsättningsvis sitta fast i socialdemokratisk oförmåga.

(Applåder)

Anf. 36 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Tack, Alf Svensson, för den debatt som vi hade på Kvalitetsmässan och som också jag uppskattade.

Med anledning av några saker som du tog upp här har jag två frågor. Den ena handlar om den diskussion om alkoholskatten som pågår just nu. Det sänks alkoholskatter i länder runtomkring oss. Jag är väldigt orolig för att det skapar ett tryck på Sverige att gå samma väg. Jag är övertygad om att det leder till ytterligare ökad alkoholkonsumtion. Jag tycker att det är viktigt att vi håller emot och vågar behålla den alkoholpolitik som vi har och som innebär höga skatter. Den har just till syfte att hålla alkoholkonsumtionen nere, inte minst bland unga människor.

Den andra frågan handlar om Kristdemokraternas budgetförslag. Om jag förstått rätt föreslår ni att man ska införa ytterligare en karenssdag. Det är ju i dag så att om man är borta från jobbet därför att man är sjuk, får man inte något betalt den första dagen. Kristdemokraterna vill, om jag förstått saken rätt, att man ska ha ytterligare en sådan dag.

Jag undrar: Hur hjälper det här de människor som är sjukskrivna att komma tillbaka i arbete?

Anf. 37 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Maria Wetterstrand och jag är nog helt överens om att alkoholpolitiken ska drivas av solidaritet och omtanke. Jag tycker att det är lika dystert varje gång företrädare för det ena eller andra partiet, från

det ena eller andra blocket, i något slags egen vinning som jag tycker att det verkar, pläderar för sänkta alkoholskatter.

Jag vill inte tala om hur stora summor som rinner ut genom samhälls-ekonomins botten på grund av alkoholkonsumtionen, men det görs ju gällande att det är fråga om åtskilligt över 100 miljarder. Om man kunde minska den kostnaden 10 % skulle det i första hand vara till gagn för medmänniskor men också utomordentligt positivt för samhällsekonomin.

Jag vill också stryka under det som nu är så oroande, nämligen att, som jag sagt, debutåldern går allt längre ned. Sedan tror jag inte att det enbart är fråga om prismetanismer utan att detta också är en attitydfråga. Det gäller ett ansvarstagande från föräldrar, från arbetskamrater och från oss alla.

Så till frågan om en andra karensdag. Vi har från vårt riksting ett beslut om avskaffande av den andra karensdagen. Vi mäktar inte det med de knappa ramar som finns, men den andra karensdagen drabbar ju i synnerhet oss som är korttidssjukskrivna. Det finns också en övre gräns vid tio karensdagar per år.

Vi har än så länge kvar detta, men vi ska så småningom försöka se till att det avskaffas för att vi ska få resurser till dem som verkligen behöver resurser, de långtidssjukskrivna och de akut sjuka.

Anf. 38 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Tack så mycket! Det var trevligt att höra att ni har åsikten att den andra karensdagen inte är önskvärd. Samtidigt har ni uppenbarligen råd att genomföra skattesänkningar om ett antal tiotal miljarder varje år, så det vore kanske inte fullständigt omöjligt.

När det gäller alkoholskatten kan jag också bara tillägga att det finns en rimlighet i att de som förbrukar alkohol också ska betala en del av de kostnader som alkoholen orsakar samhället.

Anf. 39 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tror att det är en mycket farlig princip att fastna i – och det ligger egentligen bakom det som Maria Wetterstrand säger – att man för att få resurser aldrig ska sänka utan snarare höja skatter. Vi har runtom i landsting och kommuner inbillat oss att man när det fattas resurser enbart ska kunna tänka sig skattehöjningar men absolut inte skattesänkningar.

Vi tror att det finns skatter som behöver sänkas för att vi ska få loss kreativitet och framtidstro. I det perspektivet innebär skattesänkningar att vi får mer resurser, så att vi kan göra oss av med den andra karensdagen.

Anf. 40 INGRID BURMAN (v):

Talman! Det här är den första partiledardebatten efter folkomröstningen om ett medlemskap i EMU. Det blev ju en klar majoritet för ett nej. Folket röstade nej till att överföra mera makt till EU. Man röstade för att behålla ränte- och penningpolitiken i Sverige. Man röstade för en demokrati som innebär att folket i demokratiska val kan avsätta de politiker som fört en ekonomisk politik som inte passar väljarna.

Under hela valkampanjen träffade jag människor som var väl insatta i frågan och som aktivt deltog i en dialog om överstatlighet, om underifrånperspektiv, om behovet av att utvidga den demokratiska dialogen och

att flytta besluten närmare människorna. En del av dessa människor tillhör faktiskt också en stor globaliserad rörelse, bestående av fackliga organisationer, fredsorganisationer, kvinnoorganisationer, miljöaktivister, kyrkliga organisationer och människorättsorganisationer. Det är många människor som ifrågasätter det ovanifrånperspektiv som EMU representerar och som vill bygga samhällen utifrån en demokratisk närhet.

Det finns faktiskt i dag en stor internationell rörelse. Det är viktigt att se detta. Vi i Vänsterpartiet gläds givetvis över det engagemang och den kunskap som vi mött hos så många och över ett resultat som ger Sveriges politiker möjlighet att bygga ett välfärdssamhälle utan att vara bakbundna av den europeiska centralbankens ekonomiska politik.

Före folkomröstningen sade man från alla partier vid upprepade tillfällen att valresultatet skulle respekteras. Men kommentarerna från ja-sidan lät inte vänta på sig: Det var fel på folket. Man hade inte begripit. Frågan var för svår. Det borde inte ha blivit folkomröstning. Människor förstod inte. De behövde mer information. För att inte prata om kvinnorna: Vi förstod väl inte vårt eget bästa.

Ibland tror jag att alla dessa kommentarer kommer från människor som faktiskt inte har varit utanför vårt eget land och träffat alla de engagerade människor som finns internationellt i dag och som faktiskt slåss just utifrån ett underifrånperspektiv, något som jag tycker att just den här folkomröstningen visade.

Genom att Sverige fortsättningsvis kan stå fritt från EMU får vi nu också bättre förutsättningar för den ekonomiska utvecklingen och faktiskt också bättre möjligheter att jobba för att företag ska kunna växa, för handel och för tillväxt. Dessutom förbättras våra möjligheter att driva en politik för full sysselsättning – grunden för tillväxten – minskade klyftor och generell välfärd.

Jag tror att den ekonomiska stagnation som Europa just nu upplever bland annat beror på att tillväxten alltid diskuteras enbart utifrån kapitalägarnas villkor, vilket fortfarande innebär att alltför många kvinnor tvingas välja mellan barn och egen lön och eget arbete. Sverige har länge varit förskonat från det här, men vi möts nu allt oftare av rubriker om kvinnor som skjuter upp sitt barnafödande eller förlorar jobben när de blir gravida. Därför är det viktigt att vi nu också i Sveriges riksdag diskuterar tillväxt utifrån fler perspektiv än just kapitalägarnas villkor. Vi får inte enbart prata om skattepolitik. Det handlar också om annat.

Det bästa sättet att stärka tillväxten är att ha en väl utbyggd infrastruktur, och då talar jag om en sådan i vid mening. Jag talar om bostäder, forskning, utbildning, förskola, skola, sjukvård, en fungerande arbetsmarknad, en arbetsmarknadspolitik i kombination med stabila och rättvisa regler för arbetsmarknadens parter, utvecklade fackliga rättigheter samt en generell välfärdspolitik som skapar en trygghet och som gör att fler kan ta upp de nya utmaningar som en dynamisk och uthållig tillväxt fordrar.

Vi ska naturligtvis också se över företagets villkor, och det handlar då om de så kallade 3:12-reglerna, om generationsskiften och om annat som vi kommit överens om i budgeten med våra samarbetspartier Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Men för oss är det ingen tillväxtfaktor att sänka en av Europas lägsta effektiva bolagsskatter.

Det finns säkert mycket mer att göra på det här området, och vi ska naturligtvis delta i samtal om det och vara aktiva även i framtiden. Men tillväxt i sig löser inte problemen om den inte också fördelas på ett rättvist sätt, om inte offentlig sektor – skola, vård, omsorg – får en del av tillväxten, om inte tillväxten också går till att minska den lönediskriminering som ständigt pågår genom att kvinnors lönearbete ständigt undervärderas.

De borgerliga partierna vill ha sänkt skatt och avdragsgilla hushållstjänster för att öka tillväxten. Det är också en definition av tillväxt. Tillväxten ska då användas för att berika dem som redan har ganska höga inkomster och inte till att fördelas jämnt. De borgerliga vill höja brytpunkterna för inkomstskatten så att färre betalar statlig skatt. Man vill sänka nivåerna ytterligare i sjukförsäkringen och a-kassan, man vill att människor ska jobba längre och man vill avskaffa förmögenhetsskatterna – allt för att de som redan har ganska höga inkomster ska ha mer till sin privata konsumtion. Men ökade klasskillnader har aldrig lett till högre tillväxt och kommer inte att göra det nu heller.

En viktig sak som vi kan göra för att öka tillväxten är att se till att människor blir friska och orkar arbeta fram till pensionsåldern. Därför är frågan om en arbetstidsreform fortfarande en prioriterad fråga för Vänsterpartiet. Det handlar alltså inte om att minska antalet arbetade timmar utan om att fördela arbetstiden så att fler kan delta i arbetslivet hela livet.

En arbetstidsreform skulle också bidra till att kvinnor får en mer rättvis lön. I dag tvingas ofta kvinnor, för att kunna kombinera förvärvsarbete med små barn, att gå ned till deltid. Det är också kvinnorna som får betala för flexibiliteten på arbetsmarknaden med korta vikariat och *just-in-time*-jobb. Det kommer förstås att avspeglas i nivån på pensionerna: Kvinnor får lägre pensioner därför att kvinnorna tvingas jobba deltid men också för att kvinnor diskrimineras lönemässigt på arbetsmarknaden. Det här framgår bland annat av jämställdhetsbilagan i årets budget.

De flesta och de längsta sjukskrivningarna har kvinnorna i offentlig sektor. Det är i och för sig inte konstigt, eftersom offentlig sektor har fått vidkännas stora nedskärningar under 90-talet. Personalgrupperna minskade men inte arbetsuppgifterna, något som vi i dag får betala med höga kostnader för sjukskrivningarna. Långsiktigt måste därför kommunernas och landstingens ekonomi stärkas. Vården, omsorgen och skolan måste få mer pengar. Det handlar om att kunna anställa fler men också om att den offentliga sektorn är en förutsättning för att vi ska kunna få en väl fungerande arbetsmarknad.

Hittills har arbetsgivarna inte behövt ta något större ekonomiskt ansvar för den dåliga arbetsmiljö som skapar ohälsa. Samhället har tagit hand om de utslitna. Vid sidan om ett stort individuellt lidande har det också lett till ökade kostnader för sjukskrivningar och förtidspensioner. Det är viktigt att det system med ekonomiska drivkrafter som regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommer att presentera och föreslå riksdagen ställer högre krav på arbetsgivarna att systematiskt förbättra arbetsmiljön och att de arbetsgivare som faktiskt gör det också premieras.

För oss i Vänsterpartiet är de höga ohälsotalen inte i första hand en budgetfråga. Det är en livskvalitetsfråga. Livspusslet måste gå ihop. Arbetsgivarna har ett ansvar för arbetsmiljön och tempot på arbetsplatsen, för rehabiliteringen. Vi politiker har ett ansvar för offentlig sektor,

för att barnomsorgen ska fungera, för sjukvården och kollektivtrafiken, för att nämna några områden. Individen har givetvis också ett ansvar. Just därför kan lösningen på ohälsoproblematiken inte reduceras till en budgetfråga som handlar om att höja eller sänka sjukersättningen, som vissa borgerliga partier föreslår. Det handlar inte om att införa karensdagar eller privatisera delar av sjukförsäkringen. Frågan är mer komplex och kräver redskap på flera områden.

Herr talman! Inom ramen för EU har flyktingpolitiken flyttats från det mellanstatliga samarbetet i tredje pelaren till överstatlighet i första pelaren. Vänsterpartiet var motståndare till detta. Den svenska regeringen och riksdagen garanterade att Sverige även i fortsättningen skulle föra en human och solidarisk flyktingpolitik trots förändringen.

Nu har vi haft möjlighet att följa arbetet med harmoniseringen av flyktingpolitiken under de år som har gått. Vi kan nu se att EU ägnar sig åt att bygga allt högre murar runt "Fort Europa" i stället för att genom mellanstatligt samarbete ta ansvar för de flyktingar som söker skydd undan förföljelse. I stället för att använda sig av den vetorätt som varje regering har, har den svenska regeringen medverkat till att sätta Genèvekonventionen ur spel genom till exempel transportörsansvaret och genom att acceptera att asylansökningar från EU-medborgare ska anses uppenbart ogrundade.

De direktiv som antas inom unionen är minimidirektiv, vilket faktiskt innebär att medlemsstaterna om de har mer generösa bestämmelser kan bibehålla dem. Det står också medlemsstaterna fritt att upprätta fler och generösare bestämmelser.

Vi är fortsatt kritiska till EU:s flyktingpolitik eftersom den är så uppenbart inhuman och mycket restriktiv. Vi är också fortsatt starkt kritiska till regeringens flyktingpolitik. Vi varnade för att ett system med minimiregler skulle kunna innebära en dragning mot en harmonisering nedåt, i riktning mot den sämsta tillåtna nivån på rättssäkerhet och behandling. Regeringen påstod motsatsen, att vi hade fel då. I dag kan vi med sorg konstatera att vi hade rätt och regeringen fel.

De orosmoln som nu finns handlar om den nya konstitution i Europeiska unionen som diskuteras. När kommissionären Vitorino besökte oss i riksdagen fick vi höra att flykting- och asylpolitiken kommer att hårdna och möjligheten för ett land att bedriva en mer rättssäker asylpolitik kommer att försvinna genom att flyktingpolitiken blir gemensam.

Det är nu Vänsterpartiets uppgift, och förhoppningsvis också en uppgift för andra partier i den här riksdagen, att gemensamt se till att den flyktingpolitiken inte sjösätts. Där har jag faktiskt stora förhoppningar på Kristdemokraterna, Miljöpartiet, Folkpartiet och också delar av Moderaterna. Låt oss göra gemensam sak kring detta!

Herr talman! Medan vi bygger muren runt "Fästning Europa" allt högre fortsätter Israel byggandet av en apartheidmur på Västbanken. Det sker i strid med internationell rätt. Muren kommer att bli 350 kilometer lång, dels som ett högt stängsel med taggtråd och övervakad säkerhetszon, dels som betongmur, en betongmur som i vissa delar har byggts 8 meter hög – dubbelt så hög som Berlinmuren var en gång. Muren har hittills inneburit att mer än 100 hus har förstörts och att 11 880 hektar palestinsk mark har konfiskerats av den israeliska staten. Det här är en mur som måste bekämpas.

Vi hörde i morse att USA än en gång har inlagt veto när FN försöker uttala sig. Min uppmaning till Göran Persson och till Laila Freivalds är att ta starka internationella initiativ i frågan. Jag hoppas att statsministern ger någon kommentar runt den nya apartheidmur som håller på att byggas upp i Israel. Det är en fråga som inte kan förminska utan måste drivas med kraft av den svenska regeringen.

(Applåder)

Anf. 41 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! När man lyssnar till Vänsterpartiet skulle man, om man kom utifrån, kunna tro att det är ett oppositionsparti som står i talarstolen.

Sanningen är den att Vänsterpartiet under ganska lång tid haft inflytande, när alla de besvärligheter uppträtt som Ingrid Burman pratar om. Vi har fått höga ohälsotal, som i första hand drabbar kvinnor. Vi har fått ökade löneklyftor. Vi har fått problem i den offentliga sektorn. Vi har fått minskat nyföretagande bland kvinnor, och så vidare.

Detta har skett under den period som ni haft inflytande. Då kan man inte stå och säga att det är någon annans fel. Det är ert eget fel att det är på det här sättet. Varsågod och ta ansvar för det! Om ni inte vill ta ansvar för det ska ni gå i opposition.

Den andra delen handlar om kvinnors möjlighet att leva på sin lön. Där pratar man om att sänkta skatter löser inga problem. Men det beror ju på vilka skatter man sänker. Vad är det för fel att sänka skatten för dem med låga och normala inkomster?

Vilka har de låga och normala inkomsterna? Jo, det är kvinnorna. Om vi sänkte skatterna för den gruppen skulle de kunna leva på sin lön. De skulle inte behöva leva på stöd och bidrag av olika slag. Vi har världens högsta skatter för dem med låga och normala inkomster, och det tycker Vänsterpartiet är bra. Vad finns det för ideologiskt i att ha höga skatter för dem med låga och normala inkomster? Det intressanta är ju vad man får kvar i börsen.

Sedan kan man konstatera att under den period som ni haft inflytande har den offentliga sektorns möjligheter att höja löner för just dessa grupper minimerats eftersom ni lagt nya pålagor på kommuner och landsting, och dessa ska genomföras trots att ni inte skickat med några pengar. Just detta undergräver kommuners och landstings möjligheter att höja lönerna för de kvinnor som vi alla värnar om.

Mitt råd är: Ta ansvar för politiken, och ställ er inte i opposition när ni har makten. Om ni inte är nöjda med utfallet, byt då till någon annan samarbetspartner – vem det nu skulle kunna vara.

Anf. 42 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det är aktuellt att byta samarbetspartner. Vänsterpartiet har i snart fem år haft ett inflytande över politiken. Det har resulterat i att kommuner och landsting fått mer pengar. Detta har dock inte skett i den utsträckning vi önskat, och därför kommer vi att fortsätta att både ha inflytande och driva de kraven. Vi kommer dessutom att säga det offentligt. Vi kommer inte att säga att de samtalen ska föras i slutna rum, vilket andra partier väljer att göra.

Varför ska vi inte sänka skatter i Sverige? Därför att vi vet att det är den generella välfärden som bär upp livsvillkoren särskilt för kvinnor. Det handlar alltså om att ha pengar att skicka in i offentlig sektor och därigenom behålla den generella välfärden. Det finns hur mycket forskning som helst som visar att det just är det stora flertalet kvinnor som tjänar på detta.

Om man minskar den offentliga välfärden, minskar de generella systemen, och sedan plockar in pengar i fickorna för privat konsumtion blir kvinnor förlorarna. De förlorar arbetsplatser och kvalitet i barnomsorgen. Detta ska sedan köpas för en plånbok som, även med sänkta skatter för flertalet, innebär mindre pengar för kvinnor i ett kvinnodominerat yrke jämfört med dem som har de stora plånböckerna. Vi för en politik som gynnar kvinnor.

Anf. 43 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Sanningen är den att alla skatter inte är vare sig av godo eller av ondo, utan det beror på vilka skatter man talar om. Är Vänsterpartiet medvetet om att kommunalskatten drabbar just dem med låga och normala inkomster? De skatterna är de mest bekymmersamma. Det kan väl ändå inte vara så att låginkomsttagarna, de som har svårast att klara sig på sin lön, ska bära upp välfärden? Det måste finnas några andra grupper.

Den andra delen av frågan är: Varifrån ska vi få pengar? Ni är av åsikten att frågan om tillväxt är av underordnad betydelse och att det i stället bara handlar om att fördela de pengar vi har.

Precis som du säger har ni under lång tid haft ansvaret för den politik som förts i Sverige. Vi ser resultatet. Resultatet är att kvinnor med låga inkomster inte kan leva på sin lön, ohälsotalen ökar särskilt bland kvinnor, löneskillnaderna mellan kvinnor och män ökar och nyföretagandet bland kvinnor minskar.

Det är ni som har formulerat politiken. Stå då inte och säg att ni hade önskat mer. Det är ni som har drivit politiken åt det hållet, och nu ser vi resultatet. Jag tror att Sveriges kvinnor tydligt kan se vad som väntar i framtiden om ni får fortsätta att styra. Ta i stället ansvar och redovisa också varifrån ni ska ta alla pengar. Varför ska just låginkomsttagarna betala den offentliga välfärden?

Anf. 44 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Med 30 sekunder kvar av talartiden ska jag bara säga att Vänsterpartiet har tagit ansvar. Vänsterpartiet tar ansvar. Kommunen som organisation är viktig när det gäller kvinnors möjligheter till arbete och till att bygga välfärd.
(Applåder)

Anf. 45 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! När kvinnor talar med kvinnor verkar det handla om kvinnofrågor. Jag tänkte tala om någonting annat.

Det som Ingrid Burman tog upp om asyl- och flyktingpolitiken var mycket bra. Jag delar förhoppningen att vi i riksdagen ska kunna ingå breda allianser för att komma till rätta med en del av de problemen. Jag ser det samarbete som vi inlett med Folkpartiet som en del i detta. Det

kommer att vara ett öppet samarbete. Vi kommer att organisera seminarier och hoppas att även andra partier är intresserade av att arbeta med dessa frågor. Jag vet att Vänsterpartiet är det. Vänsterpartiet har stått upp för en generös asyl- och flyktingpolitik.

Vi har också en annan fråga som vi tillsammans med Folkpartiet valt att initiera. Den handlar om att stärka medborgarnas rättigheter vid konsumtion av offentligt finansierade tjänster. Det kanske låter lite svårbegripligt, men det handlar om att många människor i dag känner sig oerhört frustrerade över att den service som de erbjuds från det offentliga plötsligt kan förändras. Det kanske inte alls längre är fråga om den service som man trodde att man gjort upp om att få. Det kan handla om hemtjänsten eller färdtjänsten, om studenter på universiteten som inte tycker att de får den utbildning de vill ha, om handikappades rättigheter i kommunerna och så vidare.

Eftersom Ingrid Burman har lite talartid kvar skulle jag vilja ha ett kort svar om hur Vänsterpartiet ser på frågan att även diskutera detta i ett bredare perspektiv. Det handlar alltså om att stärka individernas rättigheter i förhållande till det offentliga, att stärka individens roll gentemot offentligt finansierade tjänster av olika slag.

Anf. 46 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Nu har jag 20 sekunder kvar av talartiden, och därför kan jag bara kort säga att Vänsterpartiet förordar den generella välfärden och den generella utbyggnaden av offentlig sektor.

Jag har dock en fråga till Maria Wetterstrand. I dag pågår ett samarbete kring flyktifrågorna mellan sex partier. Det är tvärpolitiskt. Varför drar Miljöpartiet och Folkpartiet nu ned samarbetet till att omfatta endast två partier? Varför inte använda den redan existerande samarbetsgruppen där sex partier aktivt deltar?

Vi vill gärna delta i det här arbetet. Låt oss göra det genom den tvärpolitiska gruppen. Eller finns det behov av att förminska det arbete som redan pågår?

Anf. 47 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag är glad att Vänsterpartiet vill delta i det arbete som vi har inlett. Anledningen till att vi har gjort det är att vi tycker att det behövs ytterligare och ännu starkare initiativ i fråga om asyl- och flyktingpolitiken, trots att den har diskuterats i många år. Kritiken har också varit stark framför allt i många enskilda fall.

Vi har gjort tvärpolitiska överenskommelser i vissa frågor. Det gäller exempelvis frågan om att lägga ned Utlänningsnämnden, vilket regeringen tydligen inte tänker genomföra trots att den fått det uppdraget. Det behöver tas initiativ på många områden inom asyl- och flyktingpolitiken. Vi vill jobba med att ta fram de initiativen, de konkreta förslagen, och bilda breda allianser i riksdagen för att kunna genomföra dem.

Det är mycket bra att den tvärpolitiska grupp där man i dag diskuterar asyl- och flyktingpolitik finns, men vi menar att det krävs ytterligare arbete. Därför har vi tagit det här initiativet. Det är tråkigt om man ser negativt på det. Man borde se positivt på att det tas initiativ från riksdagen, i stället för att bara vänta på att regeringen ska ta initiativen, och sedan hoppas att det så småningom ska bli bra i alla fall.

Anf. 48 MAUD OLOFSSON (c):

Herr talman! För en månad sedan röstade svenska folket nej till euron som valuta. Man kan analysera resultatet på väldigt många olika sätt. Man kan diskutera hur kampanjen fördes och varför det gick som det gick. Jag tänker i dag ta kampanjen och folkomröstningen som utgångspunkt för två viktiga lärdomar inför framtiden. Jag vill diskutera tillväxten och demokratin.

Vi börjar med tillväxten – för en hel del det lite tråkiga, ekonomistiska och otäcka ordet för någonting som egentligen handlar om vår välfärd. Det är genom tillväxt och större ekonomiska resurser som vi får råd med vård och omsorg när vi behöver det, en bra skola för barnen, en fungerande polisverksamhet, vägar i hela landet och så vidare. Allt detta måste betalas. Det betalas med att många har arbete och också kan betala skatt.

Om vi tittar över en längre tid ser vi att tillväxten i Sverige har varit lägre än i omvärlden. Det gäller många länder som Tyskland, Norge, Finland och Danmark runtomkring oss. Det är också så att många svenska löntagare har tappat i köpkraft jämfört med många andra länder. Vi är helt enkelt fattigare än vad vi skulle behöva vara.

Senast i valet år 2002 diskuterades tillväxten ganska flitigt. Både Centerpartiet och andra partier krävde bättre villkor för landets småföretagare: lägre skatter, enklare regler och bättre bemötande från myndigheter. Vi krävde det för att vi tycker att företagarna ska få koncentrera sig på att driva företag och skaffa jobb och pengar också till Sverige snarare än att hela tiden stänga huvudet blodigt mot stelbent byråkrati.

Då låtsades regeringen inte om detta. Man hade fullt sjå med att åka land och rike runt och lova olika kostsamma vallöften. Var pengarna skulle tas ifrån var det väldigt lite diskussion om i det socialdemokratiska partiet.

Folkomröstningskampanjen var en välkommen förändring vad gäller dessa frågor. Plötsligt började både statsministern och andra i regeringen att tala om tillväxt: Vi ska inte längre halka efter övriga Europa. Svenska företag, inklusive landets jordbrukare, behöver bättre villkor för att skapa jobb och utveckling i Sverige. Så lät det från landets talarstolar runtom i hela Sverige.

Centerpartiet hävdade då att svenska företags möjligheter inte avgörs av euron. Villkoren avgörs av vilken politik vi för här hemma. Vår linje då och vår linje nu är att Sverige behöver en ny regering, inte en ny valuta.

Och verkligheten, menar jag, ger oss rätt. Vi behöver verkligen en ny regering om vi ska få fram ekonomiska resurser till välfärden. De krav som företagen ställer är välkända och finns listade på väldigt många ställen. Många säger sig också vilja stödja företagens krav.

Herr talman! I regeringsförklaringen fortsätter statsministern i och för sig att upprepa ordet tillväxt. Men mantrat blir allt ihålligare när det visar sig att det inte omsätts i verklig politik i den budget som sedan presenteras. Ord, mina vänner, mättar inga munnar. Politiska löften utan politisk handling skapar heller ingen tillväxt.

Det intressanta blir när regeringen ska förbättra tillväxtmöjligheterna, som statsministern berättade om i regeringsförklaringen. Då lyser företagens krav med sin totala frånvaro. I stället för att göra någonting åt tredje

sjuklöneveckan, i stället för att minska regelbördan, i stället för att sänka skatterna i allmänhet vill regeringen sänka bolagsskatten. Det är en skattesänkning som få om ens några har frågat efter, inte ens storföretagen.

Efter den invit som vi har fått om överläggningar om tillväxtpolitiken undrar jag vad statsministern tänker. Detta är ett fantastiskt bra tillfälle, eftersom statsministern dessutom har ganska gott om talartid kvar, att tala om det. Vad tänker statsministern göra för att stimulera småföretagen? Vi från den borgerliga sidan har presenterat en lång rad förslag som vi vill diskutera med regeringen. Kanske kan statsministern i dag ge en liten hint om vilka av de förslagen som statsministern kan tänka sig att gå till mötes för att vi ska kunna göra denna överenskommelse om en bättre tillväxt i vårt land.

Mona Sahlin talade en gång om småföretagarna som vår tids hjältar. Det är möjligt att de måste vara det för att stå ut med all den misstro, all den byråkrati och allt det krångel som de drabbas av. Men det kan inte vara så att man måste vara hjälte för att kunna driva småföretag i Sverige.

Man ska inte tvingas att kämpa som många småföretag gör i dag. Tvärtom ska det vara naturligt för alla dem som bär på en idé att också prova på att förverkliga den. Vi behöver verkligen uppmuntra varenda individ i Sveriges långa land att ta till vara de eventuella affärsidéer som kan finnas. Vi behöver den tillväxten i den privata sektorn, och då är ingen idé för liten.

I Centerpartiets Sverige ska entreprenörerna kunna ägna sig åt sitt företag. Man ska inte behöva vara superbyråkrat eller skattejurist för att driva företag. Man ska kunna ägna sig åt att utveckla sin idé, skapa jobb och göra Sverige rikare.

Herr talman! Den andra frågan som jag vill ta upp handlar om demokratin. På en punkt tycker jag att folkomröstningen lämnar en bitter eftersmak. Det handlar om de demokratiska klyftorna i vårt samhälle.

Jag lyssnade till analysen av folkomröstningen. En hel del talare efter folkomröstningen avfärdade den och sade att de som röstat nej var lågutbildade kvinnor i glesbygd, som om det skulle vara något fel i sig att vara det. Det antydde också att människor var inskränkta och lata. Vi var bidragsberoende, och vi röstade mot förändring.

Den här analysen görs utan någon som helst insikt om att den typen av arroganta kommentarer bara förstärker de demokratiska klyftor vi har i vårt samhälle. Vi har sociala klyftor och regionala klyftor, och de leder också till demokratiska klyftor. Jag har sagt det många gånger i debatten och inte minst här i kammaren. Om man inte inser att dessa sociala och regionala klyftor också leder till demokratiska klyftor har man faktiskt ingenting lärt.

Jag vet att många av dem som röstade nej gjorde det mycket medvetet. De köpte inte ja-sidans argument om guld och gröna skogar. Det var väldigt många som ansträngde sig till det yttersta för att sätta sig in i frågan och fatta ett klokt beslut. Jag tycker att vi ska visa dem en stor respekt.

Utmaningen ligger i stället i att fundera över: Hur ska vi stärka medborgarnas roll i Sverige och också i Europasamarbetet? Kampanjen har visat väldigt tydligt att vi måste fortsätta att ta med våra medborgare i diskussionen om hur vi vill att framtidens EU ska se ut.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Herr talman!

Demokratin börjar i det lilla, i det vardagliga samarbetet i familjen, i skolan, i byalaget och i idrottsföreningen. Där utövar man praktisk demokrati med människor som man träffar på ICA och Konsum. Där finns de förtroendevalda nära medborgarna för att kunna ha en bra dialog.

Det är också i den lokala demokratin som den politiska makten tar sin början. Om man anförtror människor mer ansvar över sin vardag genom självförvaltning i skolan och omsorgen, ekonomiska resurser till byalagen och stöd till frivilliga sociala verksamheter stärker man också mänskorna och den lokala demokratin. Vi måste gå mot en ordning där just den civila gemenskapen, det civila samhället, blir starkare för att genom det kunna stärka demokratin.

Att bygga demokratin underifrån innebär att man vill stärka den lokala demokratin. De senaste åren har de socialdemokratiska regeringarna försökt att visa handlingskraft genom att utlova reformer och driva igenom lagar som har inskränkt just den lokala demokratin och det kommunala självstyret. Man har underkänt väljarnas rätt att bestämma över den lokala politiken.

Maxtaxor i barn- och äldreomsorg, förbud mot alternativ i sjukvården, förbud att sälja kommunala bostäder som står tomma, bibliotekslag, skattestopp uppåt och skattestopp nedåt – jag skulle kunna ta ganska många exempel. I grund och botten handlar det om att man vill att alla kommuner ska bedriva samma socialdemokratiska politik, bestämd och formulerad i Rosenbad, oavsett vad befolkningen i de olika kommunerna har tyckt.

Men handen på hjärtat, Göran Persson, om det är så här vi ska bedriva politik, är det då inte bättre att ersätta de kommunpolitiker som vi har runtom i vårt land med statliga tjänstemän som förvaltar den politik som ni vill föra från det här huset och från Rosenbad? Låtsas inte att det här är kommunalt självstyre! Låtsas inte att det är demokrati när 85 % av den kommunala budgeten bestäms utifrån centrala beslut.

Jag tycker att det är hög tid att börja stärka individens makt och inflytande, både över sig själv och lokalt. Var och en som är sjukskriven ska också kunna bestämma över sin egen rehabilitering. En självklarhet, tycker många, men så är det inte i dag. Varje familj ska kunna bestämma om hur man tar hand om barnen. Också låginkomsttagare ska kunna ha ett eget självbestämmande och inte vara i händerna på stöd och bidrag av olika slag.

Vi vill också stärka den lokala nivån genom att låta kommunerna behålla en större del av den egna skattekraften. På det sättet ökar vi kommunernas möjlighet att faktiskt ha en bra välfärd för kommunens medborgare.

Med de maktodelningsförslag som vi har presenterat blir det mycket tydligt. Vi sänker skatten för vanliga inkomsttagare med 600–700 kr i månaden, vi gör kommunerna oberoende av statsbidrag och vi ger medborgarna rätten att bestämma hur den egna kommunens intäkter ska användas, utan möjlighet till statlig inblandning och statliga pekpinnar.

Vi tar från systemen och ger till medborgarna. Vi tar från staten och ger till kommunerna. På det sättet vill vi jobba vidare efter de federalistiska principerna och tydliggöra vilken nivå som ska göra vad i vårt samhälle. Det tycker vi också ska skrivas in tydligt i en kommande grundlag. Makten ska delegeras underifrån och inte sippra ned ovanifrån.

Herr talman! Vårt synsätt är också konsekvent när vi går vidare. Vi bygger Sverige enligt federalismens principer, men vi vill också att samma principer ska gälla för EU.

EU måste ägna sig åt de frågor som vi inte kan lösa nationellt, och här ska EU vara starkt. När jag pratar med människor runtom i vårt land om vad de vill ha EU till nämner många miljöpolitiken, kampen mot kriminalitet och våld, sunda och säkra livsmedel, hur vi ska kunna skapa fred och säkerhet i Europa och även hur vi ska kunna öka handeln. Där tror jag att vi har ett antal områden som de allra flesta medborgare säger att vi måste samarbeta på inom EU för att klara. Då tycker jag också att vi ska kraftsamla just där.

Men låt oss reagera också när EU tar på sig uppgifter som man inte har med att göra, som kan vara nationella men också lokala. Om vi ska få ett väl förankrat EU-medlemskap måste vi lyssna mer på vad Sveriges medborgare tycker och göra Europasamarbetet både smalare och effektivare så att EU verkligen gör skillnad när man är ansvarig.

Det är därför också viktigt att i grundlagen avgränsa vad EU ska ägna sig åt. Vi ska också bygga upp institutioner som går att avkräva ansvar. Diskussionen inom EU ska föras i öppna rum och ska vara möjlig att följa för alla dem som vill göra det.

Vi kommer att driva på för att de folkvalda i EU-parlamentet ska få och även tvingas till att ta ansvar för besluten. Vi kommer att kräva att beslut som påverkar alla medborgare i Europa också ska fattas i enlighet med demokratiska principer.

Den grundlag som nu diskuteras måste också få en större allmän debatt. Hittills har det varit mycket dåligt med det. Men jag tycker att det som har pågått i EU inom demokratikonventet har varit intressant. Det är en intressant arbetsmetod.

När nu statsministern har inbjudit till överläggningar kring den svenska grundlagen föreslår vi att man genomför ett liknande arrangemang här i Sverige. Varför inte ha ett demokratikonvent dit vi bjuder in fackföreningsrörelsen, företagen, organisationer, kommuner, regioner och även riksdagsledamöter och andra för att diskutera den framtida demokratin? Uppdraget är för mig mycket tydligt: Hur bygger vi en stark demokrati med ett starkt medborgarinflytande och delaktighet underifrån?

Jag vill ge orden i regeringsformens första paragraf ett konkret innehåll: All offentlig makt utgår från folket. Därför vill jag bygga Sverige underifrån. Därför vill jag också inbjuda till en sådan diskussion. Det tror jag vore ett välkommet bidrag efter den folkomröstningskampanj som vi har haft här i Sverige. Ge besked statsministern! Är ni beredda att ta ett sådant initiativ?

(Applåder)

Anf. 49 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är en viktig diskussion om tillväxt som Maud Olofsson tar upp. Jag kommer att komma tillbaka till den i mitt anförande.

Dock skulle det vara intressant att veta hur Centern bedömer läget i landet. Under folkomröstningskampanjen var det på det viset att den svenska ekonomin var av sådant snitt att vi klarade oss bättre utanför

eurosamarbetet. Det åberopades också från Centerns sida som motiv för att vi skulle rösta nej.

Dessutom sade man att vi har bättre tillväxtförutsättningar i Sverige än vad euroländerna har. Jag kan delvis köpa det argumentet. Det är nog sant. För oss var det inte enbart en fråga om ekonomi, utan det var också politik. Vi ville vara med fullt ut i ett europeiskt samarbete.

Men hur kan det komma sig att det som i augusti var motivet för att rösta nej, nämligen att Sverige klarar sig bättre och har bättre tillväxtförutsättningar, en månad senare är motiv för att byta regering? Det är rimligen samma land och samma tillväxtförutsättningar vi talar om. Vad är sant, Maud Olofsson, det ni sade i augusti eller det ni säger nu?

Anf. 50 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Det intressanta är ju att under hela den kampanj som pågick inför folkomröstningen sade vi att det är viktigare att byta regering än att byta valuta. Nu har vi klarat det första steget. Vi har nästa steg kvar, nämligen att byta regering.

Om vi tittar på vad företagarna själva vill göra ser vi att införandet av euron inte är, och var det inte heller under folkomröstningskampanjen, den viktigaste åtgärden för landets småföretagare. En undersökning som 4 oktober-rörelsen gjorde i slutet av augusti visar att euron kommer väldigt långt ned på den lista av åtgärder som företagen själva anger för att skapa tillväxt här i Sverige.

Då är min fundering – och det är det som är det intressanta om man ska skapa den här tillväxten – vart tar de andra sakerna vägen? Vi har ramverket med en inflationsbekämpning som Riksbanken sköter. Nu är det vårt ansvar att inom ramen för finanspolitiken skapa bättre tillväxtförutsättningar för landets småföretag. Där har statsministern ett ansvar. Vad tänker i så fall statsministern göra med detta ansvar? Det är det intressanta.

Anf. 51 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ställde en mycket enkel fråga, men jag fick inte svar på den trots ordkaskaden. Nu tar vi om den en gång till.

I augusti månad hade Sverige bättre tillväxtförutsättningar än euroländerna, och därför skulle vi rösta nej. Nu, här i talarstolen, säger Maud Olofsson att vi har så dåliga ekonomiska förutsättningar i vårt land att vi bör byta regering. Vilken hållning gäller? Är det som sades i augusti sant, eller har det hänt någonting däremellan – bortsett från att vi har röstat nej till euron, förstås – som gör att man ändrat uppfattning från Centerns sida?

Jag tycker att det här är en viktig fråga, därför att jag tror att det som sades i augusti var sant och är sant, nämligen att Sverige har bättre tillväxtförutsättningar än många andra länder. Vi står mycket väl rustade inför den konjunkturuppgång som kommer förr eller senare. I den meningen känner jag mig trygg. Men om man ska förstå oppositionens kritik av regeringen – och ni ska ju försöka prata ihop er har vi förstått under förmiddagen – är det viktigt att veta varifrån ni startar. Är det drivande i utgångspunkten att byta regering uppfattningen att ekonomin är körd i botten och att förutsättningarna är dåliga, eller är det det som gällde i augusti, att ekonomin är så bra i Sverige att vi inte behöver be-

Anf. 52 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan förstå om statsministern inte vill lyssna på det jag säger. Det vi sade inför folkomröstningen var att vi ska vara rädda om det ramverk som vi har med en fristående riksbank som bekämpar inflationen och håller den på en rimlig nivå kombinerat med en bra finanspolitik där vi förbättrar villkoren för småföretagen.

Jag sade under hela valkampanjen att jag är missnöjd med finanspolitiken, och jag är missnöjd med de insatser som regeringen gör för landets småföretagare. De minskar våra möjligheter till en bra tillväxt. Ramverket har gett oss bra grundförutsättningar för att gå vidare. Bekymret är att vi har en regering som inte vill ta sig an tillväxtfrågorna. Det är där bekymret ligger.

Jag är stolt över det ramverk vi faktiskt gemensamt åstadkom i den fristående riksbanken, men koncentrera din politiska gärning på att göra de saker som du bär ansvar för. Lagg dig inte i kommuners och landstings verksamhet – den får de sköta själva. Men ta dig an det uppdrag du som statsminister faktiskt har att förbättra villkoren för landets småföretagare så att vi har pengar till den välfärd vi vill ha också i framtiden. Det är uppdraget!

Anf. 53 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Det är nu en månad sedan folkomröstningen om valutaunionen. Katastrofen som enligt vissa skulle följa det rungande nej har uteblivit. Svenska folket har stått upp för en fri och självständig valutapolitik och på så vis också stått upp för en begränsning av Europeiska unionens politiska makt i det avseendet. Ett nej till EMU är ett ja till en demokrati med större delaktighet för enskilda människor.

Det finns de från ja-sidan som efter folkomröstningen försökte skylla resultatet på varandra, som om det var något fel i att folket i Sverige röstade nej, en stor olycka där det viktiga är att hitta felet, hitta den skyldige, tillsätta en haverikommission. Vi har hört i den här debatten att folket inte har förstått hur hemskt det är i Sverige och att det var därför de röstade nej – och en del andra inte helt glasklara förklaringar. Det har till och med höjts röster med kravet att aldrig mer hålla en folkomröstning – inte i den här kammaren, tack och lov, men på vissa andra håll utanför.

Det är trist att lyssna på sådana diskussioner. Folket röstade nej därför att de inte ville gå med i valutaunionen. Det var uppenbarligen mycket bra att vi hade en folkomröstning eftersom vi annars skulle ha gått med i valutaunionen, vilket i så fall, vet vi nu, skulle ha skett mot folkets vilja. Så långt kan vi alla vara överens.

Nu är det dags att ta nästa steg och låta viktiga frågor inom EU-samarbetet få en framträdande plats i den svenska politiska debatten. Det kan inte längre vara acceptabelt att frågorna hanteras i skymundan i riksdagens EU-nämnd. Den processen kring EU-frågorna behöver förändras så att debatten blir bredare och mer öppen. Den kommande diskussionen – pågående diskussionen – handlar om en grundlag för Europeiska unionen. Den kommer att diskuteras i kammaren senare i dag. I det försla-

Partiledardebatt

get finns, tycker vi i Miljöpartiet, många oroväckande förändringar jämfört med hur situationen ser ut i dag. Det är fler beslut som ska fattas på överstatlig nivå, de små ländernas inflytande ska minskas, militariseringen av EU skyndas på och miljön är fortfarande satt på undantag.

Vi skulle vilja att fler beslut förs tillbaka till medlemsstaterna i stället för tvärtom. Vi vill ha fler initiativ för fred och att EU satsar på arbetet med en civil fredskår, som det faktiskt finns beslut om i EU-parlamentet, i stället för en ökad militarisering. Vi vill att enskilda länder ska ges möjlighet att gå före på miljöområdet och ställa hårdare krav. Om inte detta är möjligt tycker vi att man bör minska EU:s klåfingrighet genom att ge länderna möjlighet till flexibilitet att själva välja vilka delar av samarbetet som de i större utsträckning än i dag vill vara med i – precis som med valutaunionen, där det finns möjlighet att välja att vara med eller inte.

Vi anser också att Sverige bör begära ett undantag från EMU:s tredje steg för att visa att vi respekterar folkomröstningens resultat.

Den nya grundlagen borde svenska folket få ta ställning till i en folkomröstning, precis som folken i Danmark, Irland, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Spanien, Portugal och Tjeckien. Vi tror att det skulle vara ett bra sätt att för det första få en öppen debatt om EU-frågan, och för det andra, och viktigast, att ge folket möjlighet att ta ställning till en oerhört viktig framtidsfråga inom EU. Det här är ett krav vi i Miljöpartiet ställer varje gång det görs större förändringar inom EU när det gäller nya fördrag och så vidare. Vi tycker att det kravet är mer relevant än någonsin nu också efter EMU-folkomröstningen och det resultat vi fick där.

Nu diskuteras tillväxten mycket. Den diskuterades under hela EMU-debatten också. Den har diskuterats i ganska många år innan. Det är knappast något som är nytt. Det låter som vanligt: Tillväxt är det allena saliggörande botemedlet mot alla våra problem. Enligt Vänsterpartiet är det full sysselsättning som är grunden för tillväxt. Enligt högern är det företagets arbete som är grunden för tillväxt.

Jag tycker inte riktigt att det är så enkelt. Vi som lever i den rika delen av världen omfattar ungefär 15 % av jordens befolkning. Vi förbrukar över 80 % av världens resurser. Det är mycket orättvist. Resurserna som vi förbrukar förbrukas i en alltför snabb takt. Hittills har vår tillväxt byggts upp genom att vi samtidigt har tärt på jordens kapital, de ändliga resurserna. Ofta har de resurserna tagits från människorna i fattiga länder. Det är där utvinningen av resurserna har skett.

Den senaste tiden har vi också sett en ökande ohälsa bland människor som lever i vårt samhälle. Stress och hårdare krav som hela tiden driver upp tempot resulterar i utbrändhet och högre sjuktal.

Kortsiktigt kanske det leder till tillväxt att använda människor som förbrukningsvaror och att förbruka jordens kapitalresurser, men det är knappast ett långsiktigt förhållningssätt. Jag är inte intresserad av en tillväxt som äventyrar kommande generationers och fattiga länders befolkningars möjligheter att skapa sig ett gott liv i ett gott samhälle. Jag är inte intresserad av en sådan tillväxt som skapar sämre förutsättningar för människor här att skapa sig ett gott liv. Det är ändå det som är själva poängen med samhället, att vi ger människor möjlighet till ett gott liv. Det kan inte rimligen bara gälla oss som lever här just nu.

Vi i Miljöpartiet har länge pratat om att det finns ett behov av nyanseering i tillväxtdebatten. Då får vi höra att vi är tillväxtfientliga och att vi är ett stort hot mot samhället och så vidare. Men det fungerar inte att först skapa en ekonomisk tillväxt och sedan med de pengarna lösa de problem vi skapade när vi inte tänkte på hur tillväxten skapades egentligen. Det går inte att köpa tillbaka de naturresurser som har förbrukats när de är borta. Vi kan inte köpa tillbaka de människor vi har slitit ut. Den första utmaningen när det gäller tillväxt är att anpassa den ekonomiska utvecklingen så att både miljöns och människornas uthållighet kan bevaras.

Visst finns det många områden som kan växa ekonomiskt utan att man behöver skapa sådana problem. Det är utveckling av miljöteknik, utbyggnad av förnybara energikällor, företag inom tjänstesektorn, ekologisk produktion inom jordbruket, hänsynsfull skogsproduktion, fiske på väl förvaltade och inte överfiskade fiskebestånd, IT, produkter för effektivare energianvändning i våra hem och industrier. Många industrier satsar i dag på miljöanpassning av verksamheten för att det är ett bra försäljningsargument. Detta var några exempel på hur vi kan gå mot en mer långsiktigt hållbar ekonomi.

För att bevara miljöns uthållighet är det oerhört viktigt att kostnaden för miljöförstöring och resursförbrukning syns på produkterna. Det är bara på det sättet man kan få investeringarna och satsningarna att hamna på det som styr mot en hållbar utveckling. Med en fortsatt grön skatteväxling i kombination med satsningar på miljöforskning kan vi få fart på miljöteknikbranschen och bli ledande inom det området globalt sett, i stället för att som i dag acceptera att andra länder springer ifrån oss.

Vi behöver också ett arbetsliv och en arbetstid som går att kombinera med livskvalitet i livet utanför arbetet. Miljöpartiet menar att vi behöver öppna möjligheter för människor att minska sin arbetstid, och vi menar att det behövs större möjligheter att frivilligt göra nya livsval under vårt arbetslivs gång. De förslag om friår och försök med arbetstidsförkortning som är punkter i vår överenskommelse med regeringen är två steg som går i den riktning som vi tror är oerhört viktiga.

Vi avser att fortsätta att använda vår politiska position till att genomföra gröna förändringar, i första hand i vårt samarbete med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. I de fall – de har varit ganska få hittills, men ändå några – där vi kan göra överenskommelser åt andra håll tycker vi att det är vårt ansvar att också göra det.

(Applåder)

Anf. 54 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att Maria Wetterstrand talar klokt om folkomröstningen om den monetära unionen. Vi hade inte samma uppfattning – vi stod mot varandra. Däremot har vi haft samma uppfattning om hur vi ska tolka resultatet. Det var ett tydligt nej. Egentligen var resultatet så klart att det blev lättare att bära. Det är på något sätt en paradox. Det hade varit en mycket tyngre och svårare eftervalsdebatt om det hade varit 51–49. Nu var det inte så – det var solklart.

Jag tänker stå för det vi har sagt före folkomröstningen: Den ska respekteras.

Med det engagemang som Maria Wetterstrand går in i försvaret för den här folkomröstningen måste jag fråga: Hur ser hon på den folkom-

röstning som genomfördes 1994? Då gav också svenska folket uttryck för en uppfattning, att vi skulle vara medlemmar i Europaunionen. Jag hade tänkt ställa samma fråga till Ingrid Burman från Vänsterpartiet, men hon har ingen talartid kvar.

Ibland hör man miljöpartister säga att vi ska lämna Europaunionen. Nu finns det något upprop från ett sextiototal miljöpartister presenterat på DN Debatt för några veckor sedan som säger motsatsen, att man ska vara kvar. Om Maria Wetterstrand inte kan tala för sitt parti kan hon i alla fall tala för sig själv: Vilken uppfattning har hon? Ska den folkomröstningen respekteras? Eller är det andra regler som gäller för den jämfört med EMU-omröstningen? Det är rätt viktigt för oss att få svar på den punkten.

Anf. 55 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Miljöpartiet har aldrig krävt att man hipp som happ ska lämna Europeiska unionen. Det vi har krävt är att man ska ha folkomröstningar om de nya fördrag som man har gjort efter det att vi blev medlemmar i Europeiska unionen, efter folkomröstningen 1994. I samband med det har vi sagt att om det blir nej i sådana folkomröstningar bör man ta upp en diskussion om huruvida man ska vara medlem i unionen eller inte.

Vårt parti har naturligtvis inte ändrat vår grundinställning, som vi hade före folkomröstningen 1994, precis lika lite som jag tror att statsministern har ändrat åsikt om EMU-frågan trots att folkomröstningen gick honom emot.

Jag anser att Miljöpartiet respekterar folkomröstningsresultatet från EU-omröstningen 1994, eftersom vi inte säger att vi ska utträda ur unionen med mindre än att vi i så fall har haft en ny folkomröstning som handlar om det nya EU, såsom det är i dag, och i så fall tar en sådan diskussion efteråt.

Jag anser i dag att det är ett synnerligen bra läge att avvakta med den här frågan, därför att vi vet inte vart EU är på väg.

Vi har en grundlag som håller på att arbetas fram i ett samarbete mellan olika länder. Vi har en utvidgning gentemot Östeuropa. Vi får ett antal nya medlemsstater. Vi vet inte om det här kommer att leda till att man får mer överstatlighet, mer centralisering, mer likriktning, mer militär, sämre förutsättningar att bedriva en självständig miljöpolitik eller asyl- och flyktingpolitik, som det har varit diskussion om, och så vidare. Eller det kanske kommer att leda till en mycket mer flexibel union, som har andra värderingar och där man kan arbeta på ett helt annat sätt.

Jag tycker att det läge vi är i nu är ett mycket bra läge att avvakta med den frågan.

Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Min fråga gällde folkomröstningen principiellt. Vi röstade ja till medlemskap 1994. Vi har gått in i unionen och försöker arbeta i unionen efter bästa förmåga och förstånd. Jag tycker att vi ska respektera den folkomröstningen.

Nu ska vi avvakta, säger Maria Wetterstrand. Med den hållningen blir det naturligtvis så för oss alla. Vi kan ju aldrig säga någonting om vad som händer om 30 år eller så – självklart inte.

Det intressanta är att fråga: Är det ett levande krav inom Miljöpartiet att vi nu ska gå ur den europeiska unionen? Ni ville ju inte vara med. Vi fick en folkomröstning som gick i den riktningen. Är det ett levande krav? Var står partiet? Om Maria Wetterstrand nu vill avvakta, är det också partiets uppfattning?

Anf. 57 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Partiets uppfattning är att vi var emot att Sverige skulle gå med i den europeiska unionen. Det fanns många orsaker till det, bland annat att vi redan då såg en tendens till att man hela tiden ökar överstatligheten, åter upp nya politiska områden, tar makten från de nationella parlamenten och lägger sig i, med en mycket oroväckande klåfingrighet, både det ena och det andra, sätter miljön på undantag och så vidare. Vi varnade också redan då för EU:s militarisering.

Den utvecklingen har i många fall tyvärr besannats. I dag kan det finnas en om än liten men ändå möjlighet att unionen kan ta en annan väg och utvecklas på ett annat sätt.

Jag tycker att Miljöpartiet därför inte just nu ska driva kravet om utträde. Det finns inte heller några sådana krav i vårt parti.

Det vi kräver i dag är att vi ska ha en folkomröstning om EU:s grundlag och de förslag som kommer fram där. Vi vet än i dag inte exakt hur den kommer att se ut. Vi kommer att veta mer om hur östutvidgningen har påverkat EU-samarbetet när vi är i det läget.

Jag tror att det just nu är ett mycket bra läge att avvakta med den frågan och i stället prata om att vi ska folkomrösta om grundlagen. Men vår grundläggande kritik mot EU-samarbetet står fast och är starkt förankrad i partiet.

Anf. 58 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet för att ställa liknande frågor som statsministern ställde.

Jag tyckte att det var lite väl skarpt av Maria Wetterstrand att påstå att vi hotade med att en katastrof skulle infinna sig om det blev ett nej. Jag kände absolut inte igen mig i den bilden.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi här i kammaren håller isär eurofolkomröstningen och EU-medlemskapet, och kanske också det uppenbara behovet, när det ska bli 25 stater, av att det finns en konstitution.

Jag skulle parentetiskt gärna vilja säga att jag tycker att det är imponerande att Giscard d'Estaing, den äldre mannen, har kunnat få ihop alla de här åsikterna och presentera ett så pass gott resultat efter konventet, även om det finns det man vill invända emot. Vi behöver en konstitution – det måste vi vara överens om – om det ska finnas 25 stater.

Då skulle jag vilja fråga Maria Wetterstrand om hon inte upplever det som ett problem att man hela tiden koncentrerar sig på det som man skulle vilja var annorlunda. Det finns ju i varje projekt. Ni kommer aldrig fram till att ni säger att det är bra att vi får en konstitution, att det är bra att vi är med i den verklighet som nu finns i Europa, nämligen EU, och vill vara med och ta ansvar och påverka där. I stället blir det så att EU ur er synvinkel betraktas som något eländigt, som man ska spjärna emot så mycket som möjligt. Så uppfattar jag bilden när Maria Wetterstrand talar här. Är det fel?

Anf. 59 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Det är bra att man får en konstitution, där man reglerar förhållandet mellan medlemsstaterna och EU, vem som har vilket ansvar. Men det är också viktigt vad det är för innehåll i konstitutionen. Det finns bra förslag, som till exempel handlar om att medborgarna ska kunna ta initiativ till folkomröstningar på EU-nivå. Jag vet inte hur det skulle fungera, men det är en intressant tanke och ett intressant initiativ. Det finns väldigt mycket som går i fel riktning, och naturligtvis måste vi prata om det, för det är det som vi vill ändra i konstitutionen.

Anf. 60 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jo, jag är klar över att det är viktigt att vi koncentrerar oss på det vi vill ändra. Men jag tror att det är nödvändigt att vi i det svenska folkhemmet också någon gång talar väl om den verklighet i vilken vi lever och som existerar vare sig Sverige bryr sig om den eller inte.

Anf. 61 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag ska ta upp tre saker i mitt anförande: EU-frågorna, den kommunala skatteutjämningen och inbjudan till tillväxtsamtal.

Först EU-frågorna. Det är svårt att hantera dessa frågor utan att arbetet förmörkas av mordet på vår förra utrikesminister Anna Lindh. Saknaden efter Anna är ännu stor och tung att bära. Ändå måste vi försöka att hämta kraft ur det ljusa och levande minnet. Anna var en viktig bärare av visionen om ett enat fredligt Europa i samarbete. För Anna Lindh var det självklart. Sverige påverkar Europa, och Europa påverkar Sverige.

Nu ska spelreglerna för det framtida europeiska samarbetet ses över. Kommissionen har lämnat sitt förslag till konstitutionellt fördrag. Den 2 oktober presenterade regeringen sin inställning till förslaget i en skrivelse till riksdagen. Några för regeringen viktiga hållpunkter i arbetet är följande.

Om människors förtroende för Europasamarbetet ska öka måste EU vara beslutskraftigt också när det växer med alltfler medlemmar. Utvidgningen är inte här för att stanna utan för att fortsätta att växa. De spelregler som antas måste hålla inte bara för dagens utvidgning utan också för nästa.

Det är viktigt att förstå att den process som ligger efter regeringskonferensen, ratifikationen, godkännandet i varje medlemsland, är en utomordentligt komplicerad politisk process. Jag vågar nästan påstå att det, om vi lyckas ratificera det här fördraget, kanske blir sista gången vi får ett fördrag, i alla fall under överskådlig tid. Därför måste det vara avslutning kring arbetet.

I stort är fördraget, konventsförslaget, bra. Det gör EU mer effektivt, demokratiskt och öppet. På det rättsliga området förstärks samarbetet, och unionens möjligheter att agera gentemot omvärlden utvecklas. Förslaget stärker också rådet, kommissionen och Europaparlamentet utan att balansen dem emellan rubbas.

Det finns också förslag som vi ogillar. Det gäller förslaget om att en mindre grupp länder ska kunna gå vidare och fördjupa försvarssamarbetet, och det gäller det som på EU-svenska kallas för "passerellen". Här är det viktigt att regelverket inte öppnar en möjlighet att kringgå de nat-

ionella parlamentens och vår riksdags rätt att godkänna viktiga förändringar när det gäller hur unionen styrs.

Vi vill också markera att tidtabellen för detta arbete inte får bestämma dagordningen. Vi ska vara färdiga till Europaparlamentsvalen i juni nästa år men inte nödvändigtvis till det kommande årsskiftet under det italienska ordförandeskapet. Vi har stora sakfrågor som behöver diskuteras. Dit hör unionens uppgifter, till exempel när det gäller att bekämpa arbetslösheten, hävda jämställdheten, utveckla miljöpolitiken och öka öppenheten. Allt sådant måste också bevakas och förhandlas i en regeringskonferens. Omkring detta finns det än så länge väldigt lite gjort. Det gör att jag tror att vi också kommer att behöva våren för detta arbete.

Höstens andra viktiga fråga, herr talman, är den diskussion som just nu har börjat i våra kommunala församlingar och som rör det kommunala utjämningsystemet. Det kan tyckas vara ett djärvt hopp från Europas konventionsdiskussion, en framtida europeisk författning, över till de kommunala frågorna. Så är det inte. De hänger ihop. Sådana är politikens villkor i dag. Ena stunden får vi försöka tränga in i en europeisk författning, och nästa dag ska vi begripa hur den kommunala skatteutjämnningen fungerar mellan Säfte och Stockholm.

För mig är det viktigt att säga att detta är grundbulten för alla dem som talar om kommunalt självstyre. Utan ett fungerande utjämningsystem blir det inget kommunalt självstyre. En krona i kommunalskatt ska i stort sett vara lika mycket värd oavsett om kommunalskatten tas ut i Vingåker, i Västerås, i Vimmerby eller i Vetlanda, oavsett om den tas ut i Storuman eller i Stockholm. Den ska vara lika mycket värd.

Dessutom ska kostnader som vissa kommuner har just därför att de har en speciell karaktär utjämnas. Det kan vara glesbygd. Det kan vara många äldre invånare. Det kan vara att man har storstadens trafikproblem att hantera. Det handlar alltså om både inkomsterna och kostnaderna. Sedan ska varje kommunal församling efter sitt omdöme och sitt förstånd hantera de resurserna på ett sådant sätt att medborgarna i kommunen gillar det man gör.

Det här är en fråga fylld med konflikter inom våra partier, kanske också mellan våra partier och mellan landsändar. Lyckas vi inte få ett nytt sådant här system bryter förutsättningen för det kommunala självstyre vi alla hyllar, inte minst i festtalen, samman.

Jag vill nog påstå att detta är höstens svåraste inrikespolitiska fråga. Den kräver att vi alla tar samma ansvar som man uppenbarligen orkade ta i den utredning som nu är ute på remiss, eftersom det var en stor samsyn mellan partierna. Det handlar ytterst om det kommunala självstyret.

Den tredje frågan som vi vill ägna oss åt är en uppföljning av de diskussioner som jag introducerade i samband med regeringsförklaringen.

Det är sant att jag företräder en regering som ville ha ett svenskt medlemskap i den monetära unionen. Jag tror att det hade varit bra för Sverige. Vi får se om vår analys var riktig eller felaktig. Det visar sig väl så småningom. Jag tror att den analys vi grundade oss på var riktig. Vi har allt att vinna på att vara med i en större gemenskap. Vi har allt att vinna på att slippa den risk som en liten, utsatt valuta representerar.

Just nu har kronan stärkts, och en del jublar över detta. Snart har vi säkert en diskussion om att den är för stark, och så kommer ett samtal i gång om att det skadar exportindustrin och exportindustrins intressen.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Harriett Lundberg

Och jag vet inte vad det är som skadar en liten ekonomi som den svenska mer än när exportindustrin börjar få problem. Vi är en exportledd ekonomi, och vi har naturligtvis all anledning att se till att den industrin har bästa möjliga villkor.

Svenska folket sade nej, och den förutsättningen gäller. Vi får se till att vi inte skapar ett dubbelt utanförskap. Därför måste vi i alla de frågor som rör inte minst exportindustrins förutsättningar komma så nära ett läge som möjligt som ger den om inte en kompensation så åtminstone ett skydd för det första utanförskapet.

Jag har under det senaste året talat väldigt mycket med företrädare för fackföreningsrörelsen och med näringslivets representanter som är verk-samma i den här delen av svenska ekonomin, och jag tar deras oro på djupt allvar. De är samstämmiga i sin bedömning. De tror att det här ger Sverige sämre förutsättningar. Det är också min bedömning. Vi kan ha fel. Jag säger det, men det är min bedömning.

Samtidigt står vi väl rustade inför en kommande konjunkturuppgång. Sverige är inget misskött land, som har påståtts från oppositionens sida. Det är oppositionens arbetsuppgift att göra så; jag menar att det vore konstigt annars. Men jämfört med de länder som vi har i vårt grannskap, med de länder som finns runtomkring oss i Europa, har vi goda förutsättningar för nästa konjunkturuppgång.

Jag skulle vilja varna oppositionen lite för att investera för mycket i eländesbeskrivningen, därför att det kan mycket väl hända att både amerikansk och europeisk konjunktur vänder uppåt. Då vet vi vad som händer med svensk ekonomi, och då ska plötsligt eländesbeskrivningen ersättas av något annat. Var konstruktivt kritiska! Var gärna med och lägg fram förslag, men beskriv Sverige på ett rättvist sätt! Vi har goda förutsättningar för en uppgång, som kommer att komma. Men det är klart att vi kan göra den kraftfullare; vi kan göra den bättre. Ett första område som vi bjuder in till samtal omkring – och då börjar vi med näringslivet och fackföreningsrörelsen – kommer just att vara skatterna och skatteomläggning.

Vi ställer inte i utsikt ett sänkt skattetryck. Däremot kan det mycket väl vara så som många av näringslivets egna representanter säger, senast uttryckt häromdagen av Rune Andersson i en debattartikel i Dagens Industri: Ge oss de här skatteförändringarna och vi ska ge er förslag på finansieringar!

Okej. Om det är ansatsen från näringslivets sida står vi i ett nytt politiskt läge. Vi har aldrig mött det förut. För regeringen är utgångspunkten att vi med det saldo vi nu har i statsfinanserna inte kan ställa i utsikt några ofinansierade skattesänkningar. Men vi är självklart intresserade av en diskussion om en skatteomläggning som ger bättre förutsättningar för tillväxt, där vi diskuterar kapitalskatter, kanske till och med förmögenhets-, arvs- och gåvoskatter, och där vi diskuterar löntagarnas krav på kompensation för det fjärde steget i skattereformen. Förutsättningen är att det ryms inom en omläggningsram. Vi har inte ett saldo som möjliggör för oss att lova ofinansierade skattesänkningar.

Jag har noggrant läst igenom de borgerligas budgetmotioner. Där ser verkligheten lite annorlunda ut. Där finns det mer pengar, större marginaler och djärvare grepp. Men inget av de förslag som där finns till finansiering av skatteförändringarna är enligt min uppfattning någonting som

kan passera Sveriges riksdag. Jag tror inte ens att det håller för en diskussion internt i några av de förslagsställande partierna.

Okej, vi kommer så småningom till den parlamentariska diskussionen. Men vi kommer att börja med parterna. Det är det första området.

Det andra området kommer att gälla en diskussion om ohälsan, där vi, till skillnad mot vad som sagts av dem som varit uppe i talarstolen hitills, faktiskt nu har en situation då ohälsotalen viker. Det beror på en del av de åtgärder som vi har vidtagit. Det är inte nog. Vi måste göra mer. Framför allt måste vi göra mer eftersom det här finns en stor arbetskraftsreserv som vi behöver kunna ta i anspråk när konjunkturen vänder uppåt. Dessutom lever naturligtvis den enskilde som fastnar i långtidsarbetslöshet ett dåligt liv.

Hur kan vi göra det här tillsammans? Vad kan näringslivet bidra med? Vad kan vi förvänta oss för konstruktiva insatser av de fackliga organisationerna? Vad kan staten göra? Det är komplicerat, och det är brett. Den nedgång som nu har börjat av sjuktalen måste ytterligare snabbas på. Vi ska se till att också den saken går åt rätt håll. De ekonomiska drivkrafter som vi har talat om är naturligtvis någonting som vi gärna diskuterar med näringslivet.

Ett tredje område är integrationen. Alltför många är fortfarande utanför arbetskraften av de människor som har kommit till Sverige. Inte så sällan har de flytt från andra länder. De finns inte ens i vår statistik. Det här har varit mitt motiv till att säga nej till en öppen arbetskraftsinvandring. Jag tror att vi har stora reserver av arbetskraft i vårt land redan nu. Låt oss ta dem i anspråk. Låt oss utnyttja en uppåtgående konjunktur, där efterfrågan på arbetskraft ökar, till att se till att vi bryter en tröstlös segregation i många av våra storstäders förorter.

Vad kan näringslivet göra där i form av praktikplatser och olika typer av program där man går till den enskilde individen och utgår ifrån hennes eller hans kompetens och behov av aktivitet? Där börjar vi. Sådana program ska tas fram. Också om det bjuder vi in till samtal.

Ökad tillväxt förutsätter förtroende. För vår del är det viktigt att säga att det minskade förtroende som har inträffat för näringslivets institutioner, försäkringsbolag och av och till också banksystem, skadar förutsättningarna för tillväxt. Också samhällets institutioner är utsatta för samma typ av granskning och ofta kritik. Vi gör vårt. Vi har tagit initiativ på den statliga sidan för våra företag. Vi vill också att en sådan här dimension ska vara med i ett samtal omkring förutsättningarna för ekonomisk utveckling och tillväxt.

De här fyra punkterna, skatteomläggning, knäcka ohälsan, se till så att vi förbättrar integrationen och moral och etik kommer vi att bjuda in till samtal omkring med start i slutet av vecka 45.

Vi sysslar, herr talman – låt mig sluta med detta – med någonting som jag har sagt i många sammanhang är väldigt fint men också väldigt svårt. Jag sade det i regeringsförklaringen, och jag ska säga det igen. Ni har det finaste någon kan ha. Ni har förtroende från andra människor, men utför också kanske något av det svåraste man kan ägna sig åt. Ni utför ett politiskt arbete i offentligheten och har att lösa alla de målkonflikter och alla de svårigheter som följer av en sådan process. Det gör ni med stor integritet och med stort engagemang. Ibland kan det verka tröstlöst, men sedan bryter det igenom, och så tar man nya steg framåt.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Partiledardebatt

Visa gemensam respekt i denna kammare för det politiska arbetet och för den förtroendevaldes roll! Det är också ett sätt att stärka demokratin. Att stärka demokratin är i sin tur en förutsättning för att ett samhälle ska fortsätta att utvecklas, inte minst i ett ekonomiskt perspektiv, men också rörande andra frågor och andra dimensioner av livet som inte kan mätas i pengar. Den uppgiften har vi gemensamt, och den är vacker. Låt oss vårda den.
(Applåder)

Anf. 62 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis nödvändigt att utjämna förutsättningarna mellan olika kommuner och landsting i Sverige. Det är särskilt viktigt i ett läge där de kommunala församlingarna har fått så stora, viktiga och tunga uppgifter. Å andra sidan går det inte längre att bara titta på detaljer och göra finjusteringar av det system som finns.

Jag tror att det som nu behövs är både en genomgripande diskussion och en genomgripande reform. Jag tycker att regeringen och alla andra bör överväga det vi har resonerat kring. Avlasta den kommunala sektorn vissa finansieringar! Är det rimligt för landstingen i landet att oavsett storlek finansiera den sjukvård som kommer att dra större resurser i framtiden? Eller är det så att det bör vara en statlig uppgift att finansiera? Det skulle underlätta väldigt mycket när det gäller just skatteutjämningen och skapa förutsättningar för att undvika den kollaps som nästintill hotar i Stockholms läns landsting och sannolikt också i andra landsting.

När det gäller tillväxten är det inte bara fråga om konjunkturproblem, varken nu eller historiskt. Det hoppas jag faktiskt att Göran Persson kan medge. Om det bara hade varit konjunkturproblem som skapat sämre situationer emellanåt för Sverige hade vi inte tappat i förhållande till andra länder. Det har funnits, och enligt min mening finns det fortfarande, nackdelar som gör att vi växer långsammare än vi skulle kunna göra. Då gäller det att i de tillväxtsamtal och i de diskussioner som finns politiskt fundera kring vad det är som behövs.

Vad är det som ger tillväxt? Det är ju att människor arbetar, att fler arbetar och att man arbetar effektivare. Det handlar om en bred satsning som också inkluderar utbildningspolitiken. Det handlar i väldigt stor utsträckning om människors drivkraft. Det måste löna sig bättre att arbeta än att inte arbeta. Det måste vara bra och vettigt att kunna ta risken att starta, expandera och driva företagsverksamhet. Det är därför jag skulle vilja fråga statsministern: Vad är det som gör att när ni nämner – hittills i varje fall – skatteförändringar så handlar det om bolagsskatten och inte om de skatter som är de stora problemen och som drabbar människor?

Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi vill gärna föra ett samtal med näringslivet om skattefrågorna. Det är en omläggning som diskuteras. Många i näringslivet, inte alla, talar om att bolagsskatten är konkurrenskraftig som den är. Vad som skrämmer mig vad gäller bolagsskatten är att vi just nu har ett förslag i Finland som visserligen bara är en utredning men som ändå är ett förslag om att finländarna ska gå ned i bolagsskatt till 25 %. Om de skulle göra det samtidigt som vi har ställt oss utanför euron och med

ganska många svensk-finska företag som har växt samman tror jag att vi kan få en väldigt besvärlig situation i Sverige.

Vi har också sagt i regeringsförklaringen att vi måste följa den utvecklingen. Det är inget krav från vår sida att sänka bolagsskatterna, men vi pekar på den saken som ett av de områden som kan komma att kräva uppmärksamhet.

Sedan är det riktigt att det finns många drivkrafter för tillväxt. För min del tror jag att tillväxt skapas bäst av människor som känner trygghet – trygghet i form av att man vågar satsa på en ny utbildning, att man vågar bygga ett nytt hem, att man tycker att det är stimulerande att flytta och inte någonting som man tvingas till, att man tycker att det är intressant att starta ett företag när man känner att det finns en trygghet om man skulle misslyckas.

Trygghet är en drivkraft för tillväxt. Trygghet hos så många som möjligt är en drivkraft för tillväxt. Då ska vi också ha ett system där vi fördelar de vinster och den tillväxt som skapas. Där startar vi vårt resonemang. Andra startar i andra utgångspunkter.

Vad sedan gäller de kommunala frågor som Bo Lundgren tar upp tycker jag att det är intressant att höra vad han säger. Det kostar alltså inte för mycket – det är delvis en ny moderat ingång i debatten. Förut har det varit så att kostnaderna var varit för höga och att man ska skära ned. Nu är det snarare så att kostnaderna är för höga för landstingen och att staten bör ta över. Det är ett nytt sätt att diskutera.

Vi kommer att komma väldigt långt, Bo Lundgren, om vi blir överens om att det här får kosta och att det rimligen kostar vad det ska kosta. Om sedan staten eller kommunerna ska betala kan man alltid diskutera, men jag föredrar fortsatt en beskattningsrätt på mellannivån, alltså hos landstingen.

Anf. 64 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! I den sista frågeställningen har det aldrig varit tal om annat än att vi mycket väl inser att med bättre kunskaper, bättre förutsättningar och nya tekniker – som ibland kan förbilliga och ibland göra vården dyrare – är sannolikheten stor för att det kan komma att krävas ytterligare resurser. Det vi har kritiserat och fortfarande kritiserar är att en och en halv miljon människor som skulle kunna gå till arbetet inte gör det. Vi har problem med att för få arbetar och att vi arbetar, än så länge, med för lite effektivitet när det gäller arbetet som sådant. Kunskaperna kan förbättras och öka. Det är det som är den grundläggande kritiken.

Det som har inträffat genom att för få arbetar är ju denna nästintill kollaps i förutsättningarna för landstingen att bedriva sjukvård som vi sett senast i dag. För få arbetar, och tillväxten, vår samlade produktion, räcker inte till. Vi får högre skatter och ändå mindre för pengarna. Detta kan vi bara vända genom att fler arbetar och genom att vi arbetar mer effektivt. Det är väsentligt och viktigt.

I det sammanhanget finns naturligtvis också frågan om trygghet. Men här skiljer vi oss åt – i denna min sista replik i kammaren, skulle jag gissa – och det har med idén att göra. Tryggheten kan nämligen inte bara vara kollektiv. Den kollektiva tryggheten har visat sig vara otrygg. Politiken har inte kunnat hålla vad politiken har lovat. Det måste finnas ett gemensamt ansvar och en gemensam trygghet, men främst ligger den

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Partiledardebatt

personliga trygghet som finns i att kunna ha ett sparat kapital, att känna att marginalerna finns där så att jag vågar ta det där steget som bidrar både till min och till hela samhällets utveckling.

Där skiljer vi oss åt. Det är inte bara kollektivet; det är framför allt individen och dennes drivkrafter som är det viktiga, Göran Persson.

Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag var lite orolig att Bo Lundgren inte skulle sluta sin sista replik på rätt sätt. Han kom i mål trots allt, men det fanns i början, för den som läser protokollet, ett nytt angreppssätt från Moderaterna, nämligen att det får kosta och att vi kommer att se ett fortsatt tryck på kostnader. Om det sedan ska vara statlig eller kommunal skatt kan jag också vara med och diskutera. Det är inte för min del den stora huvudvärken. Det viktigaste är att vi säger att det får bekostas med gemensamma resurser så att det står öppet för alla. De drivkrafter Bo Lundgren talar om bygger naturligtvis på att de ska finnas hos alla människor i ett samhälle, inte bara hos de starkaste, de som råkade födas i rätt hem eller på annat sätt har haft tur här i livet. Alla har rätt att vara med.

Vi vet att de samhällen som organiseras på detta sätt, med ett gemensamt ansvarstagande för och en gemensam finansiering av skola, vård och omsorg, också har störst framgång i att se till att alla är med. Om det ska betalas med skatter via stat eller kommun, Bo Lundgren, kan vi tvista om, men det är en underordnad fråga. Det viktigaste är att vi finansierar gemensamt, och det beskedet tackar jag för.

Anf. 66 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Jag tänkte fortsätta med en fråga som jag pratade om i mitt anförande, nämligen förslaget till grundlag eller konstitution, som man också kan kalla det, för Europeiska unionen.

Danmark, Irland, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Spanien, Portugal och Tjeckien har sagt att de ska folkomrösta om konstitutionen. Italien, Belgien och Slovenien lutar också åt att göra det. Socialdemokraterna förklarar i en debattartikel i gårdagens Dagens Nyheter att de inte anser att detta ska ske, och det är jag inte så jätteförvånad över. Socialdemokraterna har aldrig varit de främsta förespråkarna för folkomröstningar. Men jag tycker att argumenten är ganska anmärkningsvärda.

Socialdemokraterna anser att folket i Sverige redan är väl initierat i EU-frågorna och att arbetet med den nya grundlagen har föregåtts av en bred diskussion. Egentligen skulle jag vilja ställa frågan till dem som lyssnar, men det är lite svårt. Jag tror nämligen att många som lyssnar på den här debatten känner att det inte har varit så. Jag tror att det är många som inte alls vet hur regeringen har arbetat med den nya grundlagen. Man känner knappast, tror jag, att man har haft möjlighet att säga sin åsikt i sammanhanget.

Till och med i riksdagen har det förekommit kritik och efterfrågats en bättre process och möjligheter att delge regeringen sina synpunkter, trots det som man redan har gjort.

Det är möjligt att regeringen har haft en bred diskussion i den här frågan, men jag anser att man har lämnat väldigt många vid sidan av i denna oerhört viktiga fråga.

Jag vill alltså fråga statsministern: Är det dessa argument som Socialdemokraterna har? Och vad är det som gör att svenska folket inte ska få möjlighet att ta ställning i den här frågan när så många andra folk inom EU ska få göra det?

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Partiledardebatt

Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är allmänt känt att jag tyckte att också EMU-frågan skulle ha avgjorts i ett riksdagsval. Nu blev det en folkomröstning, och då gillar man läget.

Jag tror på den här församlingen. Jag tror på dess förmåga att väga av målkonflikter. Jag tror på dess vilja att föra ut politiken i ett brett medborgerligt samtal. Jag är anhängare av att målkonflikter i högsta möjliga grad ska lösas i det parlamentariska systemet och inte genom att brytas ut och läggas som *en* fråga i en folkomröstning.

Det kan ändå inte uteslutas att vi får folkomröstningar. Det har vi haft av och till i Sverige – ganska sällan, och jag hoppas att det blir så i fortsättningen också. Går vi åt det andra hållet och utvecklar folkomröstningsinstitutet kommer vi att bryta sönder de parlamentariska församlingarna. Viljan att ta smitvägen bort från en målkonflikt och lägga den i en folkomröstning kommer att ligga nära till hands att förverkliga.

Jag vill ha starka parlamentariska församlingar, starka i den meningen att man orkar ta kompromisserna, försvara dem och förankra dem i ett folkdjup. Särskilt viktigt är det för mig som vill ha högt valdeltagande i de parlamentariska valen. Högt valdeltagande är i sin tur en förutsättning för den radikala omfördelning vi har i Sverige av exempelvis skatter över offentlig sektor i form av transfereringar, i form av försäkringar eller i form av bra skola, vård och omsorg. Den som inte tror på den samhällsmodellen bryter gärna sönder det parlamentariska systemet, medverkar till att valdeltagandet sjunker, försvårar ett högt skatteuttag och gör politiken till enfrågerörelser. Det är ingen väg som socialdemokratin kommer att välja.

(Applåder)

Anf. 68 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik:

Herr talman! Det är oerhört intressant att lyssna på vad statsministern uttrycker här. Den som tycker att folket ska få vara med och ta ställning i fler frågor vill krossa hela det parlamentariska systemet! Det är ingen liten anklagelse mot dem som strävar efter att folk ska få större delaktighet i demokratin.

Jag är tvärtom övertygad om att den regering som vågar lämna över makten till folket i fler frågor och låta folket ta ställning direkt i stället för via andra val kommer att vinna på det i längden.

Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att Maria Wetterstrand har en engagerad plädering för sin sak. Den skulle ha varit tung om ni också hade vågat ta en folkomröstning om trängselavgifterna i Stockholm. Men där vänder ni på kuttingen och säger att först ska man köra något slags försöksverksamhet och sedan folkomrösta. Praktik och teori går alltså inte alltid ihop.

För mig är det viktigt att säga att det finns flera inslag i den konstitutionella debatten som har samma karaktär som det jag nyss talade om. För några år sedan var det väldigt populärt att kräva skilda valdagar. Men att döma av det vi sett av skilda valdagar runtomkring i Europa resulterar detta ofelbart i att valdeltagandet i kommunalvalen går ned. Man kan tycka illa om det och tycka att det kanske skulle gå att prestera bättre här i Sverige. Men där valdeltagandet i våra nordiska grannländer sjunker ned mot 60 % eller kanske 50 % blir det för vår del dramatiskt. Vi har ju egentligen hela vår beskattning av fysiska individer liggande i fullmäktigeförsamlingar i kommunerna. Med ett valdeltagande på 50 %, som man mycket väl kan se runt hörnet, kan ni glömma möjligheten att ta ut den typ av skatter som vi tar ut i Sverige. Eller omvänt: Det blir väldigt lätt att samla majoriteter för skatterevolter – något som vi ser i länder som har ett lågt valdeltagande.

Återigen: Den som är anhängare av ett välfärdssamhälle med starka ambitioner att omfördela måste slå vakt om den konstitution som ger ett högt valdeltagande där så många som möjligt, helst alla, deltar i valet. Då får man också ett äkta uttryck för den vilja som ligger till grund för att omfördela grupper emellan.

I alla författningspolitiska diskussioner – vi för sådana för sällan – finns det anledning att påminna om att styrkan och kraften hos er som sitter här ytterst vilar på det valdeltagande som ligger bakom de allmänna val som ni har deltagit i. Där kommer vi inte att backa undan.

(Applåder)

Anf. 70 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Det var ett resonemang här mellan statsministern och Bo Lundgren om det kommunala utjämnningssystemet – ett system som alla vi i denna kammare, såvitt jag förstår, är måna om ska existera. Sedan har det under åtskilliga år resonerats om huruvida det ska vara staten som har hand om det hela eller inte. Där ser vi väl lite nya signaler. Vad jag utifrån det resonemanget också skulle vilja ta upp är det som statsministern sade om att folk måste få känna trygghet. Det skulle vara utgångspunkten.

Jag skulle då vilja fråga: Vem skulle vilja hävda någonting annat än att det måste vara utgångspunkten?

Jag tror att det då också är viktigt att vi funderar över hur det här utjämnningssystemet nu slår i Stockholm. Jag kan bara erinra statsministern om den artikel i Dagens Nyheter som är skriven av professor Hugo Lagercrantz, som inte längre vill vara chef för kliniken på Astrid Lindgrens sjukhus. Hugo Lagercrantz berättar om hur barn i kuvös får transporteras runt i riket. Det är något helt annat än att få folk att känna trygghet.

Statsministern måste väl ändå kunna utveckla något av den problematik som finns här i Stockholms län med det höga skatteläge som gäller. Tror inte statsministern att det finns en risk att känslan av otrygghet infinner sig också i storstadsområden och inte enbart på landsbygden och att en tillväxtmotor som Stockholm stäks – börjar hosta, eller hur man nu vill uttrycka det – om vi har ett utjämnningssystem som slår alldeles för hårt? Det är alldeles uppenbart att det som sannolikt kommer att ske i Stockholm i allra högsta grad påverkar stockholmarnas känsla av trygghet.

Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag delar den uppfattningen. Det här är en oerhört svår ekvation. Det är ju en inomkommunal utjämning. Varje krona som vi ska lägga till Stockholm ska vi hämta någon annanstans i landet.

Jag reser nu runt i Sverige och möter på vissa ställen kanske inte nöjda kommunalpolitiker men kommunalpolitiker som åtminstone är fulla av tillförsikt. På andra ställen möter jag dem som är rasande. Samma diskussion som gäller i Stockholm gäller i Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och delar av Västernorrland. Där är det kallortstillägget som diskuteras – spegelbilden av de höga lönerna i Stockholm.

För min del är det viktigt att vi försöker hitta en kompromiss där så många som möjligt, helst alla, blir nöjda. Det system som vi har bakom oss har fungerat någotsånär, ska det väl sägas. Det syftade till att vi skulle komma i ett läge där skatteuttaget utjämnades. En gång i tiden hade vi en situation där det kunde skilja med kanske upp till 7–8 kr i kommunalskatt för samma typ av kommunal service. Det är heller inte möjligt.

Samtidigt ser jag Stockholms problem. Jag ser framför allt Stockholms läns landstings bekymmer med att slita med den skuld som är upparbetad – en ryggsäck som de släpar med sig sedan tidigare. Det är ingen lätt uppgift.

Vi ska göra vad vi kan för att stötta dem, men inte till priset av att vi bryter sönder ett utjämningsystem som behövs för att andra delar av Sverige också ska fungera väl. Inte minst sydöstra Sverige är väldigt känsligt i det här sammanhanget.

Anf. 72 ALF SVENSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag hade velat att statsministern också skulle säga något om risken att tillväxtmotorer börjar hosta. Egentligen tycker jag – utan att jag kanske har någon anledning att lägga mig i det – att statsministern skulle ha talat om tillväxten innan han talade om det kommunala utjämningsystemet. Vad Sverige behöver är tillväxt. Då underlättas odiskutabelt möjligheterna att skapa större förutsättningar för en utjämning mellan kommunerna. Jag kan inte låta bli att tycka att statsministern när han talar om tillväxt hela tiden säger: Låt oss resonera om detta.

I regeringsförklaringen, som statsministern själv relaterar till, talas det om tillväxten som om något konkret skulle hända, som att åtgärder skulle vidtas. Nu säger statsministern att vi ska resonera om detta. Däri tycker jag ligger en risk, för – som det sades tidigare – nog finns det strukturella insatser som behöver göras för att underlätta tillväxten. Och inte kan vi se detta *enbart* som ett nollsummespel för all framtid och sitta med armarna i kors och invänta att det ska börja röra sig i USA.

Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det sista tror väl ingen ens i denna kammare. Inte heller tror jag att någon har fått för sig att jag har sagt att vi ska sitta och vänta på att det ska röra sig i USA. Men när det rör sig i USA är det helt klart bra för oss. Och om det rör sig i USA dras väl Europa med. Då är det ännu bättre för oss. När den här uppgången kommer ska vi ha bästa möjliga förutsättningar.

Vi ligger lite bättre till än omvärlden just därför att vi har fört en ekonomisk politik som har försatt oss i en sådan situation. Vi har haft en bättre ekonomisk utveckling i Sverige men vi är en del av en världsekonomi, och det måste vi förstå.

Jag diskuterar fördelning och tillväxt parallellt; de hänger ihop. Fördelning är bra utbildningssystem. Fördelning är bra vägar. Fördelning är forskning i världsklass. Fördelning är en miljöpolitik som driver fram ny teknik – fördelning i meningen att det faktiskt kräver politiska beslut.

Samtidigt ska detta dynamiskt samverka med ett näringsliv som tar de möjligheter som ny kunskap skapar, som tar de möjligheter som en välutbildad arbetskraft representerar, som ser chanserna på en växande exportmarknad och som i samarbete med samhällsorgan är med och bygger nytt och bygger upp där det går.

Inte så sällan är våra kommunala politiker djupt engagerade i tillväxtfrågor. Jag brukar säga att de kanske är våra mest framgångsrika tillväxtpolitiker. Titta exempelvis på Göteborg där ni kan se Göran Johanssons framfart – det är imponerande på många sätt – eller på det man kan uppleva i Malmö och Karlskrona, ja, runtom i Sverige! Många gånger ses kommunala politiker och initiativ tillsammans med lokalt näringsliv skapa väldigt mycket av bra tillväxt. Vi ska ge alla dessa goda förutsättningar.

De allra flesta av de 83 förslagen i regeringsförklaringen är redan beslutade och håller på att verkställas. Nu bjuder vi in till samtal om den här skatteomläggningen, om ohälsan, om integrationen och om etik och moral, Alf Svensson, som också är viktigt för ett samhällsklimat som ska befordra tillväxt och utveckling.

Anf. 74 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är mycket glad över att vi äntligen får en diskussion om demokrati och att folkomröstningen också kan leda till det.

När vi ska diskutera demokrati måste vi börja hos medborgarna. De politiska församlingarna blir aldrig starkare än medborgarna gör dem till. Jag ställde i mitt anförande en fråga om statsministern är intresserad av att inbjuda till ett demokratikonvent också i Sverige. Jag tror att det är många som skulle vilja vara med och diskutera hur vi ska stärka demokratin och medborgarinflytandet och hur man ska göra de kommunala församlingarna starkare så att demokratin kommer närmare. Jag skulle vilja veta om statsministern är beredd att här i kammaren i dag ge ett löfte om ett sådant demokratikonvent.

Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte ge något sådant löfte, men vi ska pröva det.

En del av det vi såg i EU:s förberedelser av fördraget var bra, tyckte jag. Precis som Alf Svensson sade var det en mycket mogen ordförande, en för svenska förhållanden till och med ålderstigen politiker, så det samlades mycket erfarenhet och kompetens.

Det är värt att pröva som tanke. Jag ska inte ställa ut något löfte, men vi kan prata om det. Det finns ju också i Sverige andra sätt att förbereda denna typ av diskussioner. Det här är kanske ett fräscht grepp. Ja, jag stänger inte någon dörr.

Jag tycker också att det vore bra om vi fick en bredare författningspolitisk diskussion. Det som Svegfors sysslar med i sin utredning är en oerhört genomgripande analys av hur det svenska samhället är organiserat. Gör kommunerna rätt saker? Gör landstingen rätt saker? Gör staten rätt saker? Är vi rätt organiserade? Håller Oxenstiernas principer för ett EU-medlemskap? Är det nödvändigt att skatterna ska tas ut på det sätt vi nu gör? Detta är grundläggande frågeställningar som totalt kan förändra förutsättningarna för politiskt arbete. Den utredningen kan också vara grund för ett bredare folkligt samtal. Jag hoppas att ni tar chansen att vara med där. Författningsfrågorna är inte någonting som är till för några lagkloka eller statsvetare. De behövs också, men författningsfrågorna är ytterst politiska verktyg för att vi ska bygga ett samhälle som vi drömmer om och tror på och som vi ska förankra i en folkmajoritet. Författningen ska vara till för att vi också ska kunna förändra ett samhälle och göra det på ett sådant sätt att alla känner delaktighet.

När verkligheten förändras runtomkring oss bör också författningen förändras. Det samtalet vill vi bjuda in till. Det kan vara väldigt stora och svåra frågor. Kanske man ska använda den metod som Maud Olofsson talar om, men man ska framför allt förstå att detta är djupt politiska frågor, och vi tänker inte rycka ut en del ur detta och lösa den separat. Det är en helhet det handlar om. Det måste bli en stor och bred kompromiss där så många partier som möjligt, en bred majoritet av Sveriges riksdag, är med. Det är förutsättningen för författningen.

Anf. 76 MAUD OLOFSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill tacka för den öppning som statsministern gör i de här frågorna. Jag tror att det är väldigt många som vill vara med i just en sådan maktdelningsdiskussion som statsministern talar om. Vi är beredda att gå vidare och diskutera federalismens principer, där man tar makt underifrån och ger uppåt. Statsministern har möjligen en annan inriktning. Men diskussionen kommer att bli mycket spännande, det är jag säker på.

Anf. 77 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Eftersom statsministern inte har någon repliktid kvar blir denna replik något mindre meningsfull, men jag vill ändå utnyttja min tid.

Jag tror att statsministern gör ett misstag när han ignorerar skolfrågan. Jag läste Tony Blairs kongresstal, och där fanns ett långt och engagerat skolavsnitt. Det skulle man vilja höra i Sverige också. Lär av Blair, Göran Persson!

Göran Persson hänger i hög grad upp sin syn på ekonomi på övertygelsen att konjunkturen ska vända uppåt. Men det vi stod för före valet var att åtgärder ska vidtas i precis det konjunkturläge som vi är i nu. Sjukskrivningarna, till exempel, beror ju inte på att det är lågkonjunktur utan på helt andra faktorer. Eftersom man före valet inte var med på de åtgärderna utan tvärtom lovade ut en massa andra saker blir det bittert för människor att konstatera – som vi hörde på radio i morse – att det är våldsamma nedskärningar i miljardklassen på gång i kommuner och landsting. I dag hade vi verkligen behövt höra något tröstens ord till dem

som nu drabbas av alla dessa nedskärningar, men det fick vi tyvärr lyssna förgäves efter.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Eftersom talmannen på förmiddagen tilldelade Lars Leijonborg denna extra repliktid blir det lite märkligt om inte statsministern får möjlighet att svara något. Därför får han nu en minut extra utöver ordinarie debattid.)

Anf. 78 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är märkliga debattordningar här. Jag kunde ha sparat av min tid om jag visste att Leijonborg hade fått extra tid. Men man får finna sig i det som talmanspresidiet tillämpar.

Jag har inte mer att säga än vad jag har sagt i debatten. Det centrala för vår del är att den skola vi ska bygga ska vara öppen för alla. Vi säger nej till de idéer om en sorteringsskola som Folkpartiet nu har stulit från högern. Vi tror inte på detta. Ute i Europa där det tillämpas når man dåliga resultat. Vi ska inte slå in på den vägen i Sverige. Det blir särskilt cyniskt om Folkpartiet dessutom kombinerar sin skolpolitik med kraftiga neddragningar av bidragen till kommunal vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning. För dem som inte får chansen i grundskolan ska man stänga också vuxenutbildningen.

Det är en hård skolpolitik, hämtad från högern i svensk politik. Det är stilenligt. Folkpartiet har de senaste åren valt den linjen i en lång rad frågor. Det är möjligt att det inte bara är moderat skattepolitik man stjälar utan också skolpolitik. Man stjälar väl snart också deras sätt att resonera i den ekonomiska politiken. Det har vi sett i motionerna. Jag tycker att Fredrik Reinfeldt ska hålla väldigt hårt i Bo Lundgren, annars stjälar väl Leijonborg honom också.

Partiledardebatten var härmed avslutad.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2003/04:16 och 22 till skatteutskottet

3 § Anmälan och hänvisning av motioner

Anmälades
3 547 motioner avlämnade under den allmänna motionstiden enligt motionsförteckning som i bilaga fogats till detta protokoll.

Kammaren biföll talmannens förslag att motionerna omedelbart skulle hänvisas till utskott enligt motionsförteckningens förslag.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.28 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då den allmänpolitiska debatten skulle inledas.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

4 § Allmänpolitisk debatt

Förslaget till konstitutionellt fördrag för EU

Anf. 79 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Ärade riksdagsledamöter! I Irak förtvivlar människorna. Processen måste nu komma i gång mot säkerhet, oberoende och återuppbyggnad. I Mellanöstern måste våldsspiralen brytas. I Afrika måste de bräckliga fredsprocesserna i Kongo, Somalia, Sudan och Västafrika stödjas. I Europa måste vi sätta stopp för *trafficking*, en internationell brottslighet som varje år smugglar tiotusentals kvinnor över gränserna. I vårt närområde måste oljeutsläpp som hotar våra känsliga kuster och hav förhindras. Runt Östersjön måste vi utöka kontakterna och samarbetet med Estland, Lettland, Litauen, Polen och även Ryssland i det nya Europa som nu växer fram.

En stor del av dagens svåraste politiska utmaningar är gränsöverskridande. Morgondagens politiska svar måste därför vara gemensamma, och EU är här vårt viktigaste verktyg.

Sverige är sedan snart tio år en engagerad och aktiv medlem av den europeiska unionen. Medlemskapet har tjänat oss väl. Tillsammans med våra europeiska partner har vi kunnat möta gemensamma utmaningar.

Ta sysselsättningen. När Sverige föreslog kampen mot arbetslösheten som ett gemensamt mål för hela EU möttes det med skepsis. Men det blev verklighet. Sedan har svenska förslag om en sysselsättningsunion med särskilda mål för hela EU genomförts. EU-länderna har enats om ett samarbete som aktiv välfärdsstat med hållbara välfärdssystem. Och nu slås full sysselsättning fast som ett mål i det nya fördragsutkastet.

Ta tillväxtpolitiken. Sverige har alltid varit starkt inriktat på export av konkurrenskraftiga varor och tjänster. Vi är starkt beroende av omvärlden. Den europeiska utvecklingen är därför avgörande för vår framtida tillväxt och välfärd. Svenska företag drar stor nytta av den ekonomiska integrationen inom EU:s inre marknad.

Ta konsumentfrågorna. Svenska konsumenter och företag får dagligen fördelar av den inre marknaden. Det har gynnat både anställda och samhället i stort. Livsmedelspriserna har inte ökat i samma takt som andra priser, och utbudet av nya livsmedel har breddats. Sverige har på EU-nivå drivit arbetet med livsmedelssäkerhet och konsument- och djurskydd framåt.

Ta miljön. Sverige har med framgång drivit på arbetet för Kyotoprotokollet om klimatförändring och för en särskild kemikaliestrategi.

Ta offentligheten. Sedan vi under det svenska ordförandeskapet kunde förstärka öppenheten har det blivit betydligt lättare för journalister och medborgare att granska beslutsfattandet också på EU-nivå.

Ta jämställdheten, som på svenskt initiativ gjorts till ett mål för hela EU. Förbudet mot diskriminering på grund av kön har lett till att 70 % av alla nya jobb inom EU har gått till kvinnor. Också Sverige har vid ett par tillfällen tvingats skärpa sin lagstiftning mot diskriminering.

Ta mitt område, utrikespolitiken. Genom EU-medlemskapet har vi fått en ny plattform för att driva en aktiv svensk utrikespolitik för FN, folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Gemensamt med andra har vi utarbetat och aktivt medverkat till gemensamma fredsbevarande insatser på västra Balkan och nu senast i Kongo. I går närvarade kabinetssekreterare Hans Dahlgren som EU:s representant i Liberia när interimspresidenten svors in som ett viktigt led i fredsprocessen.

Men vi måste kunna göra mer. På mitt första EU-möte i förrgår diskuterade vi Irak, Mellanöstern och alla de andra områden jag inledningsvis nämnde. Utmaningarna finns där. Det är vårt ansvar att göra allt vi kan för att lösa dem. Ensamma kan vi inte göra mycket mer än att uttrycka vår åsikt, men inom och genom EU kan vi påverka.

Vid den regeringskonferens som inleddes i Rom den 4 oktober läggs grunden för det framtida samarbetet i den europeiska unionen med 25 medlemmar. Det är ett viktigt arbete. Efter snart tio år i unionen har EU-medlemskapet ett brett stöd hos den svenska befolkningen. Samtidigt upplever många fortfarande ett avstånd till politiken på Europainivå. Man vet inte hur man kan påverka besluten. Trots att öppenheten har stärkts väsentligt sedan Sverige blev medlem upplevs samarbetet som slutet. Det är min och regeringens bestämda ambition att bidra till att besluten inom EU ska vara väl förankrade hos medborgarna. Unionen ska präglas av största möjliga öppenhet.

Regeringen vill fortsatt verka för en kombination av gemensamt beslutsfattande och mellanstatligt samarbete. Gränsöverskridande utmaningar kräver att unionen har effektivt fungerande och demokratiskt tydliga politiska instrument. Samtidigt ska varje medlemsstats kulturella och politiska särprägel respekteras. Särskilt viktigt är därför att beslut ska fattas där det är effektivast och så nära medborgarna som möjligt, den så kallade subsidiaritetsprincipen. Den offentliga makten i Sverige utgår från folket. Det gäller självklart även i de ställningstaganden vårt land gör på Europainivå.

EU:s framtidskonvent har lagt fram ett förslag till nytt konstitutionellt fördrag för unionen, vilket nu behandlas i regeringskonferensen. Regeringen har kommenterat konventets förslag och givit sina utgångspunkter i den skrivelse som nu ligger på riksdagens bord.

Konventet presenterar unionen på ett nytt sätt. Det sker i ett samlat och förenklat fördragsverk. Unionen blir mer översiktlig och begriplig. Fördraget ger en tydlig bild över samarbetets utformning, värden, målsättningar och beslutsformer. Öppenheten förstärks. Lagstiftningsarbetet i rådet ska ske offentligt, vilket ökar den demokratiska förankringen. Samarbetet inom det rättsliga området förstärks. Unionens möjlighet att agera gentemot omvärlden förbättras. Det anges tydligt att unionens

befogenheter är begränsade till vad som är överlåtet av medlemsstaterna. Genom förslaget om en ökad roll för de nationella parlamenten stärks principen om närheten till medborgarna.

Konventet har lyckats få ihop en kompromiss som stärker såväl kommissionen och rådet som parlamentet, utan att rubba balansen mellan dem. Vi bör därför vara mycket försiktiga med att plocka isär den uppgörelsen. Samtidigt pekar regeringen i skrivelsen på möjligheten till förbättringar av konventionsförslaget. Ordförandeskapsfunktionen i rådet och den nya utrikesministerns roll kan behöva förtydligas. Även vissa detaljer i det institutionella paketet kan behöva ses över. Det gäller exempelvis den bestämmelse som ger möjlighet för Europeiska rådet att med enhällighet besluta om att övergå till majoritetsbeslut på nya områden.

Man måste emellertid vara medveten om att regeringskonferensen måste söka efter en kompromiss som kan godtas av alla. Det är ett svårt arbete. Den kompromiss som regeringskonferensen till slut enas kring kommer sannolikt inte att ligga så långt från konventets förslag.

På det sakpolitiska området föreslår konventet betydande förändringar i framför allt rättsliga och inrikes frågor. Användningen av majoritetsbeslut ökar. Regeringen välkomnar den utvecklingen. Inom de områdena har unionen viktiga uppgifter att ta sig an.

På andra sakpolitiska områden är konventets förslag mer blygsamma. Jag skulle gärna se tydligare skrivningar på miljöområdet, moderniserade mål för jordbrukspolitiken och åtgärder som säkrar återhållsamheten med unionens utgifter.

När det gäller områden som är centrala för det nationella självbestämmandet – som skatter, försvarspolitik och stora delar av utrikespolitiken – vill regeringen att enhällighet i beslutsfattandet ska gälla i rådet även i framtiden.

Vi vill stärka unionens förmåga att förebygga och hantera kriser såväl civilt som militärt. Men denna förmåga är beroende av det politiska stödet från alla medlemsländer. Regeringen vill därför inte se ett exklusivt samarbete mellan ett mindre antal länder på det försvarspolitiska området. Det är inte för att det skulle hota vår alliansfrihet – det gör det inte – utan för att vi vill värna om unionens sammanhållning inom utrikespolitiken.

Således: Konventets förslag innebär att unionen ges nya uppdrag, särskilt i rättsliga och inrikes frågor. Beslutsfattandet blir gemensamt. Vi överlåter beslutanderätt till unionen. Det sker i begränsad omfattning. Det är till vår nytta. Det är min och regeringens uppfattning att den överlåtelserna av beslutanderätt ligger inom ramen för vad regeringsformen tillåter.

Fru talman! Snart tio år av samarbete i den europeiska unionen har tjänat Sverige väl. Vi vill göra samarbetet bättre. Vårt land har allt att vinna på att EU blir tydligare, öppnare och effektivare. Tillsammans har vi i regering, riksdag, partier och folkrörelser ett ansvar att förstärka och fördjupa debatten om EU.

Regeringen eftersträvar bred politisk samsyn kring hur det framtida konstitutionella fördraget ska utformas. En del av detta arbete är det breda remissförfarande som har genomförts. En annan är den nära dialog med riksdagen som etableras under förhandlingsprocessen. Dagens de-

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

batt och riksdagens svar på regeringens skrivelse är centrala för regeringens fortsatta arbete i regeringskonferensen.
(Applåder)

Anf. 80 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Först vill jag be att få hälsa utrikesministern välkommen till riksdagen och önska henne lycka till i arbetet. Det gäller i varje fall i de delar av arbetet där vi tillsammans har samma inriktning. Jag vill också utöka det till rollen som sådan. Det är viktigt för Sverige.

Fru talman! Vårt engagemang för Europa är inte ett engagemang för EU som sådant – kommissionen, parlamentet, ministerrådet. Det är inte de som vi älskar, lika lite som vi älskar fullmäktigesammanträden eller riksdagssammanträden, utan det är friheten, öppenheten och möjligheterna för människorna som för oss är Europasamarbetet. Det är vår utgångspunkt när vi bedömer detta konventsförslag liksom när vi värnar om att fördjupa Europatanken i den svenska politiken och det svenska samhället.

Det handlar om att öppna gränser och stärka den enskildes frihet och möjligheter. Mot den bakgrunden kan man göra en summering av det som har uppnåtts under vårt medlemskap och unionens verksamhet.

Det är rätt fantastiskt om vi blickar på detta. Vi har sett att Europa i dag är på väg att återförenas. Den del av Europa som under årtionden levde isolerat från det övriga Europa är i dag demokratiska rättsstater, marknadsekonomier och öppna samhällen på väg in i det Europa som är vårt gemensamma.

Det är en fantastisk förändring som radikalt förändrar säkerheten och tryggheten i vår del av världen mer än kanske något annat. Det är lite grann en ironisk paradox att inte minst de partier som är allra mest emot Europasamarbetet är de som allra mest understryker hur mycket tryggare och säkrare freden har blivit i vår del av världen.

Vi har sett hur den gemensamma marknaden erbjuder företag och människor nya möjligheter. Vi har sett, som utrikesministern påpekade, hur vi fått ett större utbud av varor och tjänster och lägre priser. Vi har sett att vi har fått ökad handel och tillväxt samt fler jobb. Vi har sett att medlemskapet har gett en stabilitet åt den svenska ekonomin och de svenska offentliga finanserna med lägre inflation och lägre räntor som exempel.

Vi har sett hur vi har kunnat få ett gemensamt grepp om miljöfrågorna på ett annat sätt än vad som över huvud taget hade kunnat vara möjligt tidigare. Vi har sett hur medborgarnas frihet – arbetstagare, studenter eller vilka vi än är – har blivit större i det nya Europa.

Det är viktigt att säga detta. Det är vad Europadebatten faktiskt handlar om. Det är också det som de som är emot fördjupningen i Europasamarbetet ställer sig emot. Tanken på de framgångar vi nu har sett i utvecklingen av Europa, och om vi inte skulle ha haft det europeiska samarbetet och därmed inte den mekanism som har uppnått allt detta, är den tanke som också bör sporra oss att gå vidare.

Jag håller nämligen med om att det vi behöver är mer samarbete och inte mindre. Vi ser det när det gäller Irak. Vi ser det när det gäller utvecklingen i stora av Afrika, där det behövs insatser. Vi ser det när det

gäller den typ av slavhandel som är en faktisk del i vårt moderna samhälle över gränserna i Europa.

Vi ser det i frågorna om vikten av att uppnå en världsordning präglad av fri handel, där den fattiga världen har full möjlighet att handla med vår del av världen. Vi ser en mängd olika uppgifter där de gemensamma besluten är krävande, och det kräver förändringar.

Det är mot denna bakgrund som man ska betrakta konventets förslag. Det är en union som ger medborgarna och demokratin större möjligheter. Vi vill från vår sida vara mycket omsorgsfulla när vi resonerar om konventet. Dess förslag är en grundval för hur vi ska utvecklas i ett Europa som är större och som ska erbjuda större möjligheter.

Först och främst gäller det tydligheten som nu uppnås. Vi slår fast att Europeiska unionen är ett mellanstatligt samarbete som också har överstatliga element. Men det är det mellanstatliga som är grunden, och det är medlemsstaterna som överlämnar kompetensen. Unionen har ingen annan kompetens än den som vi har tilldelat den. Beslut blir inte bättre för att de fattas i Europaparlamentet eller ministerrådet. Men ibland är det bättre att vi fattar besluten gemensamt. Då har vi de institutionerna som ett gemensamt demokratiskt verktyg.

Vi tycker att det är viktigt att kompetenserna för vad som ska fattas beslut om gemensamt och vad som ska beslutas nationellt tydliggörs. Vi tycker att det är bra att det också byggs in en tydlig subsidiaritetsreaktion. Vi moderater vill gärna skärpa denna. Vi vill se till att de nationella parlamenten ska kunna kräva och be att få det prövat av domstolen om en åtgärd strider mot det som är subsidiaritetsreglen och regeln om var ett beslut bäst ska fattas. Där vill vi gå vidare. Vi kommer att ge den synpunkten till regeringen i det fortsatta förhandlingsarbetet med förhoppningen att vi ska kunna vinna stöd för detta i riksdagen.

Vi vill ha en klarhet i att det är unionsrätten som har företräde framför de nationella ländernas rättssystem. Men vi vill förtydliga det som är en grund för samarbetet, och som också framgår i konventsförslaget. Allt beslutsfattande i unionen måste bygga på respekt för och hänsyn till medlemsstaternas nationella identitet och de konstitutionella traditioner som finns i medlemsländerna. Detta vill vi ska klargöras ytterligare i den text som ska bli det slutliga resultatet.

Fru talman! Vi vill gå vidare när det gäller utrikes- och säkerhetspolitiken. Vi tycker att det är bra med det som förs fram i konventets förslag. Om vi blickar runt dagens Europa och dagens värld ser vi just att det som behövs är mer samarbete och inte mindre. Det gäller Irak, Afghanistan, stora delar av Afrika, eller om vi går ännu närmare vår egen kontinent, det före detta Jugoslavien. Där såg vi för ett tiotal år sedan hur vår kontinent stod handfallen och passiv inför massakrer som skedde i vår tid. Vi hade inte mekanismerna och möjligheterna att fatta beslut. Där måste vi se till att Europa gemensamt kan agera.

Fru talman! Vi moderater vill slå vakt om den maktindelning som säkrar att Europeiska unionen blir ett mångfaldens Europa. Vi vill ha demokratiska institutioner som balanserar varandra, var och en demokratiskt utformad och var och en kanaliserande medborgarnas önskemål. Därför motsätter vi oss en vald president i Europeiska rådet.

Vi motsätter oss att Europeiska rådet institutionaliseras därför att detta snedvrider maktbalansen till förmån för att olika länder ingår över-

Prot. 2003/04:13

15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

enskommelser sinsemellan. Vi vill ha klarhet på denna punkt. Jag vill ställa en fråga till utrikesministern: Om riksdagen fattar samma beslut som i våras, kommer regeringen att driva den linjen i denna fråga eller kommer man att göra som i våras, driva sin egen?
(Applåder)

Anf. 81 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! I går var en av nyheterna i lokalradiosändningarna i Jönköping att en 42-årig man hade häktats vid Värnamo tingsrätt misstänkt för grovt narkotikabrott i Hok, en ort som ligger några mil söder om Jönköping. Häktningen hänger samman med en utredning som polisen sedan en tid tillbaka bedriver mot en 33-årig kvinna. Kvinnan sitter häktad för att ha innehaft 300 gram amfetamin. Både mannen och kvinnan hör hemma i Kronobergs län. Jag säger inte det för att visa ringaktning mot just kronobergarna utan enbart för att konstatera det uppenbara, att det var längesedan brottsligheten i Sverige brydde sig om några länsgränser. Därför samarbetar poliser, åklagare och domstolar över länsgränserna för att bekämpa och klara upp de brott som varje år drabbar många oskyldiga människor. Samarbetet är naturligt och ifrågasätts inte av någon.

I dag är brottsligheten, inte minst den grova brottsligheten, internationell. Internationella ligor och brottssyndikat ägnar sig åt människohandel, smuggling och narkotikabrott, för att bara ta några exempel. Den nya tidens brottslingar bryr sig inte om några nationsgränser, lika lite som dåtidens brottslingar brydde sig om några länsgränser.

Ibland sägs det att Europa och världen ligger långt borta från vanliga människors verklighet. Så är det inte. Sverige är en del av Europa, och Europa är en del av vår vardag. Ett starkare och kraftfullare europeiskt samarbete kan bekämpa den narkotikabrottslighet som drabbar människor runtom i vår världsdel, bland annat i Hok i Jönköpings län. Europa gör skillnad i människors vardag.

Fru talman! I dag diskuterar vi hur Europeiska unionen ska styras framöver. Det är en debatt som ofta blir teknisk och komplicerad, som är full av politisk och juridisk jargong. Det talas om "passereller" hit och klausuler dit. Jag vet att min mormor sitter framför TV:n i Jönköping och följer den här debatten. Jag tänker försöka förklara för dig, mormor, hur jag vill att Europas framtid ska formas.

Jag vill att vi ska ha ett europeiskt samarbete som koncentrerar sig på de uppgifter som enskilda människor, kommuner och länder inte klarar av att lösa på egen hand. Miljöproblemen, den internationella brottsligheten, hur vi skapar fred och trygghet i vår världsdel är exempel på sådana uppgifter.

EU ska däremot inte ägna sig åt frågor som vi bättre kan lösa i Sverige. Det kan handla om hur vi ser till att våra barn och ungdomar får bra skolgång. Det kan handla om hur vi ser till att sjuka får en bra vård och äldre en värdig ålderdom. Det är därför som jag och Folkpartiet har sagt att vi vill ha tydliga regler för var olika beslut ska fattas, om de ska fattas på europeisk nivå eller om de ska fattas på nationell nivå.

Jag vill att vi ska ha ett europeiskt samarbete som präglas av demokrati och öppenhet. I dag fattas de viktigaste besluten av stats- och regeringschefer, inklusive Göran Persson, som stänger in sig i slutna rum

utan insyn. Sedan kommer de ut från de slutna rummen och meddelar vad de har kommit fram till.

Tänk om vi hade haft samma ordning i Sverige. Ett antal landstingspolitiker och landshövdingar låser in sig i regeringshögkvarteret Rosenbad, sedan kommer de ut och talar om vilka beslut som har fattats. De flesta papper är hemliga, det blir ingen riksdagsdebatt, det blir inga riksdagsbeslut. Visst hade vi tyckt att det hade varit helt orimligt och väldigt odemokratiskt att agera på det sättet.

Det är därför som jag och Folkpartiet vill att makt i de frågor som vi ska besluta gemensamt i Europa ska flyttas från stats- och regeringscheferna till Europaparlamentet där det sitter ledamöter som vi kan granska och som vi kan avsätta om vi inte tycker att de gör ett bra jobb, på samma sätt som det går till i den svenska riksdagen.

Just nu ligger på bordet ett nytt förslag till författning för Europa. Det är ett fördrag som nu ska diskuteras och behandlas av samtliga länder inom unionen. Det är ett förslag som i många stycken är bra och som ligger nära min och Folkpartiets uppfattning, en liberal vision om Europas framtid.

Det blir en tydlig delning av makt och ansvar mellan den europeiska nivån och den nationella nivån. EU får bland annat större möjligheter att agera med kraft och tyngd i frågor som rör internationell brottslighet och fred och säkerhet. Både Europaparlamentet och den svenska riksdagen får mer att säga till om på stats- och regeringschefernas bekostnad.

Men det finns också punkter där jag anser att regeringen i de kommande förhandlingarna måste agera kraftfullt för att en förändring ska kunna komma till stånd. Låt mig ge några exempel.

Det handlar för det första om tanken att det som kallas Europeiska rådet, det vill säga den sammanslutning där stats- och regeringscheferna träffas, ska få en vald president. Det skulle i praktiken stärka ställningen för det organ som mer än något annat symboliserar det som många människor ogillar med Europeiska unionen, det vill säga slutna uppgörelser i mörka rum och nästan obefintlig insyn.

För det andra handlar det om förslaget att EU:s stats- och regeringschefer utan att ändra i den nya författningen och utan att låta de nationella parlamenten få säga sitt ska kunna besluta, även om det ska ske enhälligt, att EU ska kunna fatta beslut i nya frågor som man tidigare inte har haft rätt att besluta i.

Själva poängen med att EU nu får en riktig författning är ju att det klart och tydligt ska framgå vilka beslut som ska fattas på europeisk respektive nationell nivå. Att införa en bestämmelse av det slag som nu föreslås strider mot själva grundtanken med att över huvud taget skaffa sig en grundlag. Om vi nu ska få ordning och reda inom unionen, ska vi då ha regler som säger att man då och då kan strunta i det?

Fru talman! Varken du eller jag, mormor, var med för hundra år sedan när kampen för att införa demokrati i Sverige och i många andra länder i Europa inleddes. Men vi vet att det var en kamp som handlade om att ge vanliga människor makt och möjlighet att påverka hur Sverige skulle se ut i framtiden. Det var ett hårt arbete som så småningom kröntes med framgång.

Vi lever nu i en ny tid med nya villkor och nya förutsättningar. Sverige och den svenska demokratin kommer att fortsätta att vara viktiga för

Prot. 2003/04:13

15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Hörslaget till

konstitutionellt

fördrag för EU

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

både dig och mig och för alla andra i vårt land också framöver. Tillsammans har vi byggt den svenska demokratin. Nu ska vi ta vårt ansvar för att bygga också den europeiska demokratin.

(Applåder)

Anf. 82 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Först vill jag börja med att hälsa utrikesminister Laila Freivalds välkommen i den nya uppgiften och naturligtvis till debatten i riksdagen. Välkommen!

Fru talman! Det så kallade framtidskonventet för EU har gjort ett imponerande arbete. Man har tolkat, debatterat och formulerat det europeiska folkets syn på hur EU-samarbetet ska byggas inför framtiden. Konventet har präglats av stor öppenhet, av demokrati och delaktighet och också av effektivitet.

Kristdemokraterna anser att resultatet, det vill säga förslaget till ett konstitutionellt fördrag, i huvudsak är positivt och att det utgör en bra grund för den regeringskonferens som startade den 4 oktober. Konstitutionen kommer att kunna lugna många oroliga svenskar. Den slår fast vilka värderingar som politiken grundas på, det vill säga värderingar som vi delar med alla medlemsländer inom EU, såsom mänskliga rättigheter, demokrati, yttrandefrihet, öppenhet och principen om ett rättssamhälles grunder. Vidare beskriver konstitutionen mycket tydligt var gränserna går för EU:s makt och hur besluten ska fattas. Den intresserade medborgaren får goda förutsättningar att förstå EU:s roll och den nytta som medlemsländerna har av EU.

Vad har vi då för nytta av EU? Låt mig peka på några tydliga exempel. Det är 50 år av fred och stabilitet i Europa, kampen mot ekonomisk och annan internationell brottslighet och de miljöfrågor som skrider över nationsgränser. Det här var några exempel på den nytta vi har av EU.

Trots dessa framsteg med förslaget från konventet har vi kristdemokrater mycket bestämda åsikter om utveckling och förbättringar i förslaget till konstitution. Vår politik formas inte på åskådarplats. Det politiska mandat som vi har fått av svenska folket vill vi använda *nu* då Europas framtid ska formas.

Fru talman! Kristdemokraterna överraskades då regeringens reaktion på konventets förslag kom. Med anledning av regeringens skrivelse nr 13 annonserades det i medierna att regeringen har inga synpunkter alls.

Fru utrikesminister! Varför i all världen denna handfallenhet? Ska Sverige nu lägga sig platt då EU:s framtid ska skapas? Vad är anledningen till det? Har Lena Hjelm-Wallén, som var regeringens särskilda representant, fått igenom regeringens alla ambitioner i konventet? Knappast. Anser regeringen att svenska folket skulle vara både stolt och nöjt över förslaget så att man inte behöver några ytterligare synpunkter på det framlagda förslaget? Har regeringen kanske målat in sig i det röd-gröna hörnet så att man inte kan få fram någon konstruktiv Europapolitik? Det är kanske det som är mest uppenbart. Vill man ha hundra procent handlingsfrihet för att kunna komma hem efter förhandlingen och hävda framgångar utan att bli motsagd? Är det en svensk statsminister som vill ta hela Europa i sin famn och inte stöta sig med någon när man har enats om ett förslag från konventet?

Fru talman! Det är absolut fel tidpunkt att just nu ligga lågt. Det är just nu som regeringen har sitt tillfälle att analysera, att vara konstruktiv, att lägga fram utvecklande förslag om hur Europas framtid ska byggas. Nu krävs det strategi och tajmning, och det är kanske inte den begåvning som statsministern är mest känd för. Man kan tala om "elefant i en porslinsbutik" då statsministern skickar sitt *non-paper* direkt till Bryssel och därmed springer förbi riksdagen i frågan om huruvida EU ska ha en vald EU-president eller inte.

Utrikesministern! Med en vingklippt statsminister är det ännu viktigare att utrikesministern tar de politiska initiativ som fordras. Det hade inte varit fel om regeringen hade kallat företrädare för riksdagens partier till överläggningar i samband med arbetet med regeringens skrivelse. Nu kommer regeringens skrivelse vid riksdagens behandling i direkt konfrontation med en majoritet av riksdagspartierna. Det är partier som i vissa frågor har en helt annan uppfattning i viktiga frågor. I stället borde regeringen ha tagit initiativ till att nå en enad svensk hållning i en så viktig fråga.

Fru talman! Kristdemokraterna har ett antal punkter där vi vill att regeringen arbetar för utveckling och förbättring av fördraget.

Då en sammanslutning av länder har ett så nära samarbete som EU-länderna har, är det viktigt att i ett konstitutionellt fördrag slå fast vilka värden och traditioner som unionen byggs på. Vi anser att den kristna idétraditionens värden ska skrivas in i inledningen av konstitutionen. Det bör vara allmänt känt att den kristna traditionen är den viktigaste bäraren av mänskliga rättigheter, demokrati, öppenhet och rättssamhällets principer. Vi bör med stolthet framhålla detta i konstitutionens inledning.

Fru talman! Vi anser att erfarenheterna av arbetet med konventionsmetoden är så goda att principen bör fördragsfästas som en metod att göra just fördragsförändringar. Det är angeläget för såväl svenska som andra medborgare att de vet att deras valda representanter är de som avgör både arbetsformer för EU och hur överlåtelse av makt till EU går till. Subsidiaritetsprincipens politiska användning måste utvecklas. En subsidiär maktfördelning ska vara en ledstjärna för varje nytt förslag inom EU. Därför bör principens innebörd och konsekvenser ytterligare förtydligas. Vi vill att det ska göras med hjälp av domstolsprövningar så att vi den vägen kan utveckla en god praxis när det gäller maktfördelning.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att EU:s makttilldelning och institutionernas utformning och roll ska ha följande mål i konstitutionens skrivning.

Principen om tilldelade befogenheter för EU ska gälla också fortsättningsvis, det vill säga att medlemsländerna vid varje tillfälle ska, med enhälliga beslut, markera då de önskar att EU tar över makt för ett politiskt område. Därmed anser vi att den så kallade flexibilitetsklausulen och överbrygningsmekanismen ska strykas ur fördraget.

Att EU, ens i undantagsfall, tilldelar sig själv makt anser vi inte vara en god ordning för politisk maktindelning. Förslaget om så kallat medborgarinitiativ är ett steg i rätt riktning. Vi anser att det tidiga varningssystemet för parlamentet också är ett steg i rätt riktning, och vi välkomnar detta.

Fru talman! Även jag vill ta tillfället i akt och hälsa Laila Freivalds välkommen på den nya tjänsten som utrikesminister. Jag hoppas att våra debatter i kammaren och samarbetet i övrigt ska präglas av att vi ska kunna vara oense i sak, ibland ta hårda sakdiskussioner, men alltid med respekt och en viss ömhet för att vi har olika utgångspunkter och ibland kan komma fram till olika slutsatser.

Fru talman! Tolkningarna av EMU-folkomröstningen är nästan lika många som antalet uttolkare. Det är klart att det inte är helt lätt att tolka ett resultat mer än att man med fog kan säga att det var en jordskredsseger för nej-sidan. 56 % mot 42 % kan knappast bortförklaras, ens av den mest ihärdige EU-entusiast.

Men det som uttrycktes var ett stort gap mellan människor som upplever maktlöshet och de som känner att de ändå har inflytande. Kvinnor, ungdomar, lågavlönade och LO-medlemmar röstade nej. De enda grupper som över hela landet röstade ja var väljare med årsinkomst över 400 000 kr, folkpartister och moderater. Inte ens den halva miljard kronor som Svenskt Näringsliv satsade på att övertyga svenska folket och köpa sig ett ja lyckades övertyga tillräckligt många om att vi skulle ge ytterligare makt åt Europeiska unionen och Europeiska centralbanken.

Människor som känner att de har förlorat makt genom att beslut redan har flyttat till EU-kommission och ministerråd röstade nej därför att de visste att deras makt och inflytande knappast skulle öka med ett medlemskap i EMU.

På samma sätt röstade de ja som kände att deras inflytande inte på något sätt skulle hotas av ett medlemskap i EMU.

Det här måste man förhålla sig till när man diskuterar EU:s framtid och den pågående regeringskonferensen.

Sedan Sverige gick med i EU den 1 januari 1995 finns inte ett enda exempel på att makt har återförts från EU:s institutioner till den svenska riksdagen och därigenom blivit föremål för möjligheten att väljarna utkräver ansvar för de beslut som fattas.

De här demokratiska bristerna brukar erkännas även av EU-entusiasterna. Även de brukar tala om ett demokratiskt underskott, som man säger, vilket är en förskönande omskrivning. Men i det förslag till konstitution som nu diskuteras av regeringarna i regeringskonferensen tycks lösningen vara att förstärka EU:s institutioner, överföra än mer makt från medlemsstaterna till EU-systemet. Samtliga EU-institutioner ska förstärkas.

Men lösningen på EU:s problem är ju inte att ändra maktbalansen mellan EU:s institutioner. Det handlar ju inte om att man ger lite mer och tydligare makt till ministerrådet i vissa fall, lite tydligare direktiv till kommissionen i andra fall och lite mer medbestämmande till EU-parlamentet – som för övrigt inte har någon större demokratisk trovärdighet, med det låga valdeltagandet i EU-parlamentsvalet.

Huvudlinjen i regeringskonferensen borde vara att återflytta makt till medlemsländerna och att motverka ökad centralstyrning och överstatlighet. Tyvärr lyser den här utgångspunkten med sin frånvaro i regeringens skrivelse.

När konventet, som har lagt fram förslag som regeringskonferensen behandlar, skulle tillsättas sade regeringen att konventet skulle komma med alternativa skrivningar, att man inte skulle låsa fast regeringskonfe-

rensen vid ett enda förslag. Men nu låter det annorlunda. Nu vill man i allt väsentligt inte peta eller röra i konventets förslag. Nu ska det ha ställning som kungsord i debatten, trots att vi vet att konventet knappast arbetar på ett demokratiskt sätt.

Det fanns ett presidium som sammanfattade diskussioner och en ordförande som hade rätten att fatta i princip vilka beslut som helst. Det förekom inte en enda omröstning och därmed naturligtvis inte heller en enda reservation i konventet. Dessutom bestod konventets ledamöter till 17 % av kvinnor, vilket knappast kan vara demokratiskt försvarbart.

Regeringen verkar i stora drag tillfreds med detta konventsförslag. Vissa detaljändringar förespråkar man; ”man bör ändra vissa saker”, och så vidare. Men inte i något fall tycks regeringen vara beredd att ta strid för sin uppfattning. Linjen tycks vara att bråka så lite som möjligt och acceptera slutresultatet på förhand, oavsett vilket innehåll det kommer att få.

Det är en feg linje. Det är en linje som riskerar att leda till att avståndet mellan väljare och makthavare fortsätter att öka.

I förslaget ska unionsrätten ha företräde före nationell lag, till och med grundlag.

I förslaget säger man att fler beslut ska fattas med kvalificerad majoritet i stället för med enhällighet, vilket gör att den svenska regeringen kan företräda en väl förankrad position i Sverige och bli nedröstad. Och ingen väljare kan utkräva ansvar av dem som har fattat beslutet.

Tidigare har EU kunnat utsträcka sin beslutanderätt om inre marknaden, men nu utsträcks den här gummiparagrafen till att gälla hela EU:s verksamhet, om det är nödvändigt för att uppnå de mål som fördraget uppställer.

Samtidigt finns det en annan revolutionerande tanke, och det är att EU:s stats- och regeringschefer på egen hand ska kunna omvandla artiklar där det i dag krävs enhällighet till att det ska räcka med majoritetsbeslut. Det skulle alltså ge unionen rätten att själv utöka sin kompetens utan att höra medlemsstaterna. Det är naturligtvis ett bra sätt att komma förbi trilsande nationella parlament, som kanske kan vara mer kritiska till att ge unionen än mer makt.

Röstreglerna ska ändras, så att de stora länderna gynnas.

Målsättningen för det utökade försvarspolitiska samarbetet sägs uttryckligen vara ett gemensamt försvar. Man öppnar för att flera länder ska kunna gå före och bilda vad som inte kan kallas annat än en militär allians inom den europeiska unionen. Medlemsstaterna ska enligt fördraget förbinda sig att gradvis förbättra sina militära resurser. Till detta fogas Euratomfördraget – något som i en förlängning kan ses som att vi närmar oss ett stadium där vi har en union med kärnvapenkapacitet.

Man beslutar också genom överstatlighet och kvalificerad majoritet att utveckla en gemensam flyktingpolitik. Regeln om minimistandard tas bort, vilket gör det svårare för länder som i likhet med Sverige vill ha en generösare och mer human flyktingpolitik än den i den europeiska unionen.

En presidentpost inrättas. En utrikesminister inrättas.

Samtidigt sägs det väldigt lite om den sociala dimensionen och om den ekologiska dimensionen, och det saknas nästan helt ett könsperspektiv i konventets förslag. Det är anmärkningsvärt att regeringen i sin skri-

velse inte alls har berört vare sig den låga kvinnorepresentationen som ett allvarligt demokratiproblem eller den avsaknad av ett könsperspektiv som man kan se i hela konventets förslag. Sverige borde vara pådrivande för att lyfta fram kampen mot könsmaktsordningen.

Detta ska vi ta ställning till. Och det vill vissa besluta om här i kam-maren, tydligen helst utan att man har någon genomgripande debatt.

Vänsterpartiet menar att detta är frågor som är så avgörande för vår framtid att vi tillsammans borde diskutera att hålla en folkomröstning om hela konventets förslag och regeringskonferensens resultat.

(Applåder)

Anf. 84 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Visst är det fantastiskt! Nu står vi i begrepp att sudda ut den gräns mellan öst och väst som format så många av oss från det förra seklet. Våra barn kommer att kunna växa upp i ett helt Europa, där vi tillsammans söker lösningar på gemensamma problem under ordnade demokratiska former.

Vi medborgare kommer att kunna vara med och inte bara tycka om andra utan också påverka och ta ansvar för att forma ett hållbarare Europa socialt och ekologiskt.

Nu gäller det att gå från ord till handlingar för att överbrygga klyftor, stärka demokratins landvinningar, förebygga och hindra konflikter.

Om detta handlar morgondagens fredsprojekt. Om detta handlar EU:s framtid.

Det är självklart att vi måste hitta nya former för påverkan, delta-gande och ansvarsutkrävande i vår nya union. Det är de ramarna som den nya konstitutionen ska ge, en konstitution som vi nu på olika plan ska diskutera, bereda och så småningom anta.

Visst är vi alla medvetna om att Rom inte byggdes på en dag. Visst är vi medvetna om att det krävs kompromisser. Men det krävs också mod för att våga vinna en hållbar framtid.

Det är min och Centerpartiets förhoppning att vi i riksdagen ska kunna ge regeringen ett tydligt uppdrag, att regeringen ska våga agera tufft utifrån det mandatet, för ett hållbart EU, för ett tydligt och maktde-lat EU, för ett EU som står upp för mänskliga rättigheter, en human och generös flyktingpolitik. Vi ska inte bygga ett slutet, räddhågset EU, utan en demokratisk, öppen och human union, som aktivt bidrar till en hållbar värld.

Fru talman! Det unika vi nu sakta men säkert försöker utveckla är en starkare demokratisk struktur, som går bortom de gränser vi hitintills vant oss vid. Nationalstaten är inte längre den demokratiska horisonten. Människorna i alla Europas stater välkomnas att vara med och bygga vår gemensamma framtid. Nu tar vi steget från 15 till 25 medlemmar i un-ionen, men alla känner vi att det är bara ett steg på vägen.

Låt mig vara tydlig. För oss handlar EU inte om att bygga en ny cen-tralstyrd stat, att bygga nya gränser mellan människor. För oss handlar det i stället om att utveckla former för demokratiskt beslutsfattande också på kontinental nivå, med respekt för mångfalden, för olikheter, för alla ingående men också för världen utanför.

Vi har lärt och ska inte glömma vår historia, men vi ska bygga för framtiden när vi nu får möjlighet. Det räcker därför inte att regeringarna

tar steget in i unionen men lämnar medborgarna efter sig på perrongen. Många människor känner att de aldrig ens bjudits med på resan, att deras makt inte vuxit med EU utan att bara regeringens makt vuxit. Därför är det så oerhört viktigt att nu kraftfullt söka utveckla medborgarnas union, en union byggd underifrån, en union med en tydlig maktindelning för att medborgarna så enkelt som möjligt ska hitta rätt och kunna påverka och utkräva ansvar på varje nivå. Låt oss göra klart att EU också ska byggas underifrån, utifrån federalismens principer.

Fru talman! EU är och blir resultatet av våra gemensamma strävanden. Det arbete som gjorts i EU:s framtidskonvent välkomnar vi både därför att det är och var ett spännande sätt att på unionsnivå föra en förnyelsediskussion och därför att man faktiskt tagit steg på väg mot en ökad tydlighet och en förenkling av ramverket.

Jag är övertygad om att konventet nått längre med en annan sammansättning, inte minst utifrån ett genderperspektiv, men det ska ändå inte förta de faktiska framgångar som gjorts när det gäller öppenhet och brett deltagande på ett område som tidigare förbehållits diplomatin. EU har definitivt tagit steget från utrikespolitik, en fråga för regeringarna att sköta, till att bli en naturlig del av vår politiska vardag. Nu gäller det för oss här hemma i Sverige att dra konsekvenserna av detta.

Fru talman! Även om vi välkomnar förslaget från konventet så är det inte så skarpt i konturen som vi skulle önska. Det krävs i den kommande processen förtydliganden, en tydligare maktindelning än vad som nu har åstadkommits. Det är en förutsättning för att man ska kunna utveckla såväl demokratin som effektiviteten i EU. Vi vill se en ökad tydlighet inte bara om hur makten ska delas mellan regeringarna utan också om hur makten ska delas mellan medlemsstaterna och EU-nivån och inte minst om hur medborgarnas makt ska stärkas.

Vi eftersträvar från Centerpartiets sida inte balans mellan institutionerna utan en tydlig förskjutning i riktning mot EU-parlamentet för att råda bot på dagens demokratiska underskott. Den konstitution vi önskar se på riksdagens bord liknar definitivt inte ett rävgröt med ett otal in- och utgångar för regeringarna att smita in i. Vi vill öppna upp slutna rum och städa ur gråzoner för beslutsfattandet för att göra EU:s uppdrag, beslutsfattande och ansvar tydligt. Bara så kan medborgarna bjudas med på resan och få möjligheter att både påverka och utkräva ansvar.

Från Centerpartiets sida, fru talman, välkomnar vi en stärkt roll för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. EU ska inte bli en fästning för Europa som sluter sig mot omvärlden och bara ägnar sig åt inre marknadsfrågor. Världen förväntar sig mer än så av oss. Vi kan bättre än vad historien visat på det här området. Också vi har mognat. Vi måste aktivt verka för att lösa konflikter med politiska medel, både i vårt nya grannskap och i världen utanför. Vi ska arbeta konfliktförebyggande på FN-grund men också vara beredda att agera gemensamt, även med militära insatser för krishantering.

Vi välkomnar en utrikesminister på mellanstatlig grund utan dubbla hattar. Vi utgår från att det förslag till konstitution som kommer att läggas på vårt bord vilar tryggt på riksdagens säkerhetspolitiska ställningstagande. Vi utgår från att makten i dessa frågor alltså vilar här i riksdagen men att vi på den grunden hittar fram till vägar för att ta vår del av det gemensamma ansvaret. Vi ser framför oss gemensamt ansvar, solida-

ritet mellan oss människor, värn för folkrätten och våra grundläggande värden och inte en ny militärallians.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att det för oss är självklart att hävda en fortsatt generös och human asyl- och flyktingpolitik. Här har vi all anledning att pröva möjligheterna att på Genèvekonventionens och barnkonventionens grund forma en gemensam asylpolitik inom EU. Men låt mig göra klart att vi, om vi inte når tydlighet och säkerhet i den här delen, inte får tveka. Då måste vi tydligt hävda rätten att gå före och att ha minimiregler.

Låt oss på bred front, fru talman, bygga ett öppet EU, inte en "Fästning Europa". Framtidens EU handlar om att ge alla människor möjligheter, om solidaritet, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Anf. 85 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Jag ska börja med att hälsa Sveriges nya utrikesminister välkommen. Jag ser fram emot ett brett arbete i största öppenhet och samförstånd, även om vi i sak säkert kommer att ha en del olika åsikter.

Det har sagts många fina ord här i dag om konventets förslag till konstitution för EU. Jag håller med. EU-konstitutionen är jättebra för alla dem som anser att de stora EU-länderna ska ha mer makt i EU, för alla dem som vill bygga en militariserad EU-stat, för alla dem som vill ha en EU-president, en stark utrikesminister och högre murar mot omvärlden. Ja, då är konstitutionsförslaget bra. Men för alla oss som anser att samarbetet ska ha andra former och andra mål än dem som presenteras i konventets förslag är detta förslag faktiskt en smärre katastrof.

Svenska folkets nej till valutaunionen EMU visar att svenska folket sätter demokrati och självständighet högt på dagordningen. Svenska folkets nej till EMU var ett nej till ökad centralism i EU. Därom bör ingen tvekan råda. EMU-folkomröstningens resultat måste också ge avtryck i politiken. Det är därför oroväckande att Sveriges regering verkar stå helt handlingsförlamad och helt utan kompass i frågan om vilken väg Sverige och EU ska ta i framtiden.

Jag har här konventets förslag. Det är 263 ganska tättskrivna sidor. Och jag har regeringens skrivelse. Den väger ganska lätt i jämförelse. Vad är den svenska regeringens åsikt om framtiden?

Från Miljöpartiets sida handlar det om vilken sorts samarbete vi ska ha. Jag och Miljöpartiet vill ha ett samarbete med alla Europas länder kring gränsöverskridande frågor där samarbete sker på lika villkor mellan samarbetsländerna och där medborgarna har ett inflytande över vilken politik som ska drivas. Det betyder att decentralisering är en ledstjärna. Nedrustning och kampen för mänskliga rättigheter ligger långt fram i detta arbete. Det handlar om ökat samarbete med alla Europas länder och inte minst om att inte glömma bort att Europa inte är hela världen. Det finns länder utanför EU-murarna.

Förslaget till konstitution innehåller i allt väsentligt det som svenskarna vände sig emot i EMU-folkomröstningen. Det finns ökad överstatlighet, och antalet områden där enskilda medlemsländer kan köras över dubbleras, från 34 politiska områden till 70. Det finns mer makt till EU-systemet genom en tydlig kompetensuppdelning vad gäller exklusiv kompetens och delade kompetenser som innebär att makten utgår uppifrån EU och sipprar ned till stater och regioner. Där finns framväxten av

en EU-stat, en superstat, med militär EU-kapacitet, solidaritetsklausul, president och utrikesminister. Den svenska plattläggningen som aviseras i regeringens skrivelse är faktiskt ett hån.

Man kan bara ta som exempel artikel I-40.3. Där sägs att medlemsstaterna ska förbinda sig att gradvis förbättra sina militära resurser. Ursäkta, jag trodde att den här riksdagen hade beslutat att vi skulle nedrusta. I artikel I-40.2 sägs det att den gemensamma säkerhets- och försvarspolitik ska omfatta den gradvisa utformningen av unionens gemensamma försvarspolitik. Vad hände med den svenska alliansfriheten? Vart tog den vägen?

Så fortsätter det om och om igen. Det värsta av allt är att regeringen inte tänker använda sig av vetorätten. Regeringen vill inte använda sig av det enda verktyg som finns i en regeringsförhandling, nämligen att lägga in veto för att få en förändring, och det förklarar man till och med inför alla andra EU-medlemsländer.

Det innebär i praktiken att de inte behöver lyssna så mycket på oss: Sveriges regering lägger sig. De kommer inte att bråka. Sitt still i båten, och svenskarna verkar nöjda. Pinsamt, Sveriges regering!

Av respekt för alliansfriheten borde regeringen lägga in veto mot den försvarspolitiska ambitionen i konstitutionsförslaget. Vi borde också motsätta oss en vald EU-president och en utrikesminister med dubbla hattar. Vi måste stå upp för att varje land ska ha en EU-kommissionär med rösträtt, i alla fall så länge EU-kommissionen ser ut som den gör. Det finns inga större förändringar av EU-kommissionens rättigheter. Då måste varje land garanteras en kommissionär med rösträtt.

För mig handlar EU väldigt mycket om på vilket sätt EU ska kunna användas. Vi har hört många gånger att EU måste kunna användas som ett verktyg för en bättre miljöpolitik. Om nu regeringen tror på EU-projektet, visa oss det också! Förklara hur ni vill att det ska fungera! Det räcker inte att sitta vid förhandlingsbordet som några mesiga jasägande nickedockor till vad de stora EU-länderna säger. Om EU ska vara bra för miljön, förklara då varför Euratomfördraget finns kvar, varför det är lagt i ett protokoll! Euratomfördraget ska främja användandet av kärnkraften. Miljöpartiet anser, precis som den europeiska miljörelsen, att det inte ska finnas med i konventets förslag utan strykas helt.

Vart tog förslaget om kravet på en miljögaranti vägen? Den miljögaranti som nu finns är inte värd mycket och måste förbättras radikalt. Enskilda länder måste få rätten att gå före och införa strängare miljöregler än de som finns på EU-nivå. Varför är regeringen så tyst om detta?

Vad händer med reformeringen av jordbrukspolitiken? Jag trodde att alla partier i EU-nämnden var ense om att den var förödande och måste förändras. Men i regeringens skrivelse står inte många ord: EU:s jordbrukspolitik är inte så bra. Nej, men då måste vi göra någonting åt det. Då måste ju regeringen sätta hårt mot hårt och se till att få i gång en förändring.

Varför hörs inte Sveriges regerings starka bifall till EU-kommissionär Wallströms förslag om ett protokoll om hållbar utveckling att ta med i konventionsförslaget? Det är förvisso inget perfekt förslag. Det måste jag säga som miljöpartist. Man skulle behöva lyfta in krav på en strategi för hållbar utveckling med konkreta mål och tidtabeller. Men det är ett steg framåt. Varför hörs inte Sveriges regerings starka bifall till detta förslag?

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Jag måste fråga: Har regeringen försökt ta någon kontakt med andra EU-länder för att bygga allianser och för att försöka få in sådana här saker i konventets förslag? Eller är det bara de stora EU-länderna som skapar allianser precis som det står i en av dagstidningarna i dag? Tyskland, Frankrike och England träffas för att göra upp om en starkare försvarspakt.

Sveriges regering ska inte vara tyst. Vi ska inte lägga oss platt för de stora länderna. Vi måste faktiskt bråka. Eller är det så att Sveriges regering skäms för att tala om att Sverige vill fortsätta att vara alliansfritt och att Sverige vill att man ska fortsätta att driva en aktiv miljöpolitik?

Slutligen, fru talman, vill jag säga att det är mycket viktigt att vi sluter upp bakom en folkomröstning. Jag återkommer om det i mitt inlägg senare i dag.

Anf. 86 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Man kan märka redan nu i debatten att det finns en skiljelinje mellan dem som vill att vi utvecklar det europeiska samarbetet ytterligare, att vi tar tag i de problem som vi har att lösa och som vi bara kan lösa gemensamt, och dem som fortfarande tror att vi ensamma här är bäst på att lösa inte bara våra egna problem utan också de problem som vi har gemensamt i Europa och i hela världen.

Det är synd. Kring frågan att vi måste samarbeta för att kunna lösa våra problem borde vi vid det här laget kunna vara eniga. Det är lite synd. Men låt mig nu gå in på de frågor som har tagits upp här av de olika talarna. Det finns en fråga som återkom, jag tror i samtliga inlägg, och som jag därför tar först.

Man envisas att tala om en vald president. Jag förstår inte hur det här missförståndet egentligen kunde uppstå. Är det verkligen så att det är en stackars översättare som bär ansvaret för detta missförstånd och denna motsättning som nu tycks finnas i den här frågan?

Det handlar om att man ska välja en ordförande för Europeiska rådet, en ordförande utan någon makt, en ordförande som har till uppgift att se till att Europeiska rådet kan arbeta effektivt och att samordna de olika ländernas olika synpunkter inför debatter och beslutsfattande. Det är en praktisk åtgärd av väsentlig betydelse när man vill effektivisera arbetet i EU:s institutioner. Det heter *president* på engelska. Men det heter ordförande på svenska.

Det är en del andra tekniska frågor som har tagits upp här, som den så kallade passerellen av Tobias Krantz. Jag sade redan i min inledning att det är en fråga som vi sätter stort frågetecken inför. Den måste ses över för att det ska bli lite tydligare hur det ska fungera.

Vi vet naturligtvis inte om vi får gehör för det. Jag vill lugna dem som tror att vi inte talar med övertygelse och med alla de argument som vi kan lägga upp. Det gör vi givetvis. Vi använder alla de argument som vi kan få och vi söker efter allianser med andra som har samma synpunkt som vi. Men vi kan inte garantera att vi får alla med oss i de synpunkter vi har.

Jag var förvånad över Holger Gustafssons inlägg om att regeringen inte har några synpunkter alls på konventsförslaget. Jag förstår inte riktigt. Är det så otydligt skrivet i skrivelsen till riksdagen att man inte kan se att det faktiskt finns en hel del synpunkter? Det är möjligt att det inte

var de synpunkter som Holger Gustafsson vill ha. Men nog finns det synpunkter.

Visst kan man tolka folkomröstningen på olika sätt, Lars Ohly. Det finns de som säger att det var plånboksfrågorna som var avgörande. På något viss känner jag att Lars Ohly har rätt när han säger att det var de rika och de som känner att deras trygghet och välfärd inte är hotad som röstade ja, medan de som är beroende av ett väl fungerande välfärdssystem röstade nej. Jag tror att det ligger mycket i att man var rädd för att den nya valutan skulle innebära att vi fick sämre möjligheter att värna de välfärdssystem vi har. Vi lyckades inte övertyga om att förhållandet är det motsatta.

Men jag tycker inte att man kan dra större slutsatser av folkomröstningen än det som det handlade om, nämligen euron, den nya valutan, eller inte. I övrigt tycker jag att även Lars Ohly måste medge att merparten av de svenska invånarna är positiva till EU-samarbetet.

Lars Ohly tycker att vi ska återflytta makt till länderna igen. Det är där skiljelinjen ligger. Om man inte har insikten att de problem som vi har när det gäller den gränsöverskridande brottsligheten, miljöfrågorna och säkerhetsarbetet på olika sätt kräver att vi samarbetar och en viss överstatlig möjlighet till att fatta beslut tycker inte jag att man tar de problemen på riktigt allvar. Man gör det i varje fall inte om man inte kan tala om på vilket sätt Sverige ensamt ska lösa de gränsöverskridande problemen.

Lars Ohly kritiserar också konventets arbete för att det inte var tillräckligt demokratiskt och att det bara var 17 % kvinnor. Jag är glad att åtminstone Sverige var ordentligt företrätt av kvinnor. Den kanske främsta företrädaren, Lena Hjelm-Wallén, är kvinna.

Jag tycker inte heller att man ska förringa konventets arbete utifrån demokratisk synvinkel. Tvärtom var det något oerhört positivt och ovanligt som konventet gjorde när man involverade väldigt många människor från alla länder och representerande olika skikt i samhället i arbetet med konventet. Jag tror att det var väldigt ansvarsfullt av konventet att verkligen se det som sin uppgift att komma fram till ett förslag, som rimligtvis måste vara en kompromiss där många har fått ge avkall på sådant som de tyckte var viktigt.

Konventet visade en stor ansvarskänsla och förmåga att hantera det uppdraget. Nu har vi fått samma uppdrag att hantera i vårt beslutsfattande.

När det gäller ytterligare tekniska frågor sades det att flexibilitetsklausulen skulle vara något nytt, men det är faktiskt någonting som redan finns i det fördrag som vi har i dag. Det som sker är att detta vidgas till den tredje pelaren. Det är helt nödvändigt att göra det, återigen, med hänsyn till att det är där vi har att hantera gränsöverskridande problem som kräver en större förmåga och en större effektivitet.

Det är fullständigt obegripligt att man kan börja tala om att vi skulle bli en kärnvapenmakt genom att det sker några tekniska förändringar av beslutsreglerna i Euratom. Det är väl ändå att gå lite väl långt i debatten.

Det har på svenskt initiativ inletts ett brett arbete mot spridning av massförstörelsevapen. Det är ett arbete som pågår vid sidan om.

Kerstin Lundgren och flera andra tog upp detta med den särskilde utrikesministern, men det var Kerstin Lundgren som särskilt nämnde att det

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

var bra med en utrikesminister men att utrikesministern inte skulle ha två hattar, det vill säga dubbla funktioner. Det är en av de frågor vi har uppmärksammat i regeringens synpunkter i skrivelsen till riksdagen. Vi tycker också att det skapar oklarheter att på det viset ge denna funktion dubbla uppgifter i två av EU:s institutioner. Här hoppas vi få gehör för att det på något vis måste göras en förändring.

Anf. 87 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Allra först tror jag det är oerhört viktigt att vi nu gör klart för oss själva att i grunden måste vi kunna diskutera alla frågor. Att nu säga att konventet har kommit fram till någonting och därför kan vi inte riskera att rubba en balans vore att undergräva den behandling och den diskussion som vi ska ha här i riksdagen.

Jag säger detta därför att en av de stora och viktiga frågorna handlar om att institutionalisera en vald ordförande för Europeiska rådet. Jag vill med viss skärpa säga till Laila Freivalds att det inte är någon översättares fel att denna fråga har blivit stor. Det handlar inte om översättningen. Det finns ett riksdagsbeslut på den här punkten som inte har tillkommit av okunskap, av att man inte ville fördjupa sig i detta eller av att man blivit lurad av en översättare. Sex partier i denna riksdag har sagt nej till en vald ordförande på djupt principiella grunder – inte på grund av något översättningsfel utan därför att vi vill ha rotationen. Vi vill inte ha den snedvridning av balansen mellan stora länder och små och mellan Europeiska rådet och de andra institutionerna som detta skulle innebära. Vi vill heller inte ha någonting som i praktiken kan komma att bli en snedvridning av balansen mellan de nya länderna och de gamla.

Tro alltså inte att detta är en översättningsfråga, Laila Freivalds!

Jag ställde i min inledning denna fråga till Laila Freivalds: Om riksdagens beslut blir likadant nu som det blev i våras, kommer ni då att agera likadant som ni gjorde i våras eller kommer ni att följa riksdagens linje? Detta vill jag faktiskt ha ett tydligt besked om här i dag. Det kommer att påverka hur pass tydlig riksdagen måste vara i sitt uppdrag till regeringen. Det är den första frågan.

Den andra frågan gäller detta med EU:s kompetenser. Vi vill vara mycket tydliga om att EU inte ska kunna ta på sig några nya kompetenser utan att det alltid är en fråga där medlemsstaterna lämnar över beslutsfattandet inom ett område. Jag tror att Tobias Krantz var inne på det som kallas passerellen, det vill säga rådets möjlighet att gå över från enhällighet till kvalificerad majoritet. Så anser vi inte att det ska vara. Det är viktigt att regeringen driver denna fråga tydligt och klart.

När det gäller unionsrätten är det viktigt att vi slår fast att denna ska utformas med företrädesrätt gentemot ländernas nationella lagstiftningar men också med respekt för den konstitutionella tradition och identitet som finns i medlemsländerna. Detta står i konventionsförslaget, men det kan göras tydligare så att vi slipper höra det som Lars Ohly och Ulf Holm sade tidigare här i dag. De har nämligen fel. Det står inte så i konventionsförslaget som de säger. Tvärtom inskräps det att beslutsfattandet ska bygga på respekt för ländernas grundlagar.

Jag vet inte om jag var den ende som noterade det, fru talman, men i stort sett alla som var uppe och talade sade att det var en fantastisk förändring vi har fått i Europa. Östra Europa förenas med västra Europa

under demokratins och rättsstatens former. Vi har fått fria grannländer som nu träder in som rättsstater och marknadsekonomier. Jag tror att de allra flesta är övertygade om att det europeiska samarbetet har bidragit till detta.

Lars Ohly och Ulf Holm sade inte ett enda ord om detta. Det säger rätt mycket om er Europapolitik.

Frågan till er är: Hade ni önskat att Europeiska unionen inte hade funnits under denna tid? I praktiken vill ni ha ett demokratiskt samarbete som bygger på att man alltid får som man själv vill. I Sverige skulle det innebära en grundlag som innebär att Miljöpartiet alltid fick rätt. Ulf Holm skulle kanske gilla den, men jag tror att svenska folket vill ha en bättre demokrati än så. Det gäller också Europa i sin helhet.

Anf. 88 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Utrikesministern talar om att det finns en viktig skiljelinje i den här debatten. Jag håller med utrikesministern om att det finns skiljelinjer. Jag tror att det finns mer än en.

Det finns en skiljelinje mellan oss här i kammaren som vill ha ett utökat och stärkt europeiskt samarbete och de som tycker att samarbetet ska inskränkas och helst avvecklas. Jag har svårt att förstå den debatten. När vi ser på den diskussion som nu förs och de utmaningar som ligger framför oss alla – miljöproblemen, kampen mot brottsligheten, hur vi ska se till att det som hände på Balkan för bara några år sedan inte ska få hända igen – hur kan vi tro att vi behöver mindre samarbete i Europa? Jag tror att vi behöver betydligt mer samarbete.

Men det finns också en annan skiljelinje som handlar om frågan: Givet att vi nu behöver fatta ett antal beslut på europeisk nivå, hur ska vi fatta de besluten? Ska stats- och regeringscheferna fatta de avgörande besluten, eller ska de avgörande besluten fattas av direktvalda parlamentariker under full insyn och granskning?

Här finns det en skiljelinje mellan de partier som värnar det europeiska samarbetet. Jag tycker mig se en tydlig skiljelinje mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna på den här punkten. Det nuvarande europeiska samarbetet är ju uppbyggt på att stats- och regeringscheferna fattar besluten och att man låter de direktvalda Europaparlamentarikerna och de nationella parlamenten hamna på undantag. Jag tror att vi behöver mer demokrati i det europeiska samarbetet och mindre av diplomati.

Frågan om vald president för Europeiska rådet handlar egentligen om hur man har gjort under väldigt många år i det europeiska samarbetet – de slutna sammanträdena, de stängda dörrarna, de rökiga lokalerna där män stänger in sig och fattar avgörande beslut och sedan bara kommer ut och deklarerar hur det ska gå till. Detta tror jag väldigt många människor känner oro och rädsla inför.

Frågan om vald president ska ses i det perspektivet. Det handlar om att stärka den institution som mer än någon annan institution i det europeiska samarbetet symboliserar just detta, och det är därför som jag tycker att det är viktigt att vi tar avstånd från den tankegången.

Jag vill upprepa den fråga som jag har ställt, och som många andra har ställt: Hur driver regeringen den här frågan i det europeiska samarbetet, i den regeringskonferens som nu pågår? Riksdagen har ju tydligt tagit ställning i den frågan.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Sedan välkomnar jag regeringens och Laila Freivalds diskussion och besked när det gäller den så kallade passerellen. Jag tycker att det var ett bra besked. Jag hoppas att regeringen nu driver denna fråga med kraft i det europeiska samarbetet framöver.

Jag skulle också vilja ställa en kompletterande fråga till utrikesministern på just denna punkt. Om det ändå skulle bli så att någon typ av regel med utgångspunkt från det som nu har föreslagits skulle införas, kan då utrikesministern ge det löftet till den svenska riksdagen här i dag att vi ska ha en full parlamentarisk process när sådana beslut i så fall ska överföras, när man ska börja fatta majoritetsbeslut? Det får inte bara bli så att det här dras lite snabbt i EU-nämnden och sedan kör stats- och regeringscheferna på. Kan utrikesministern lova att det ska bli en full parlamentarisk process och full riksdagsbehandling när detta i så fall ska tas upp?

Jag tycker att vi behöver ett öppet samarbete både inåt och utåt. Därför vill jag också i detta anförande ta upp frågan om flyktingpolitiken, som oroar mig. Är det så att vi är på väg mot en europeisk flyktingpolitik som kännetecknas av mer av harmonisering och mindre av det som vi tidigare har haft, det vill säga minimiregler? Tänker utrikesministern driva den här frågan med full kraft, att vi ska ha minimiregler och att varje enskilt land självt får gå före med mer generösa och mer humana regler?

Anf. 89 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Fru utrikesminister! Det är nog inte så att Holger Gustafsson är den ende som uppfattar att regeringen ligger väldigt lågt och inte har någon uppfattning i de här frågorna. När Lars Danielsson presenterade detta i svenska medier var den allmänna hållningen att regeringen inte har någon uppfattning i frågan. Läser man skrivelsen som vi har fått till riksdagen så pekar regeringen på vissa problem, men man ger inget svar och inga förslag på lösningar av dem. Allt är öppet.

Fru talman! Det är känt att kristdemokraterna inte vill ha en vald president för Europeiska rådet. Det finns flera skäl för detta. Ett starkt motiv är att det väsentligt skulle minska medlemsländernas engagemang och känsla av tillhörighet under perioder av eget ordförandeskap i unionen. Inte heller vill vi se ett separat lagstiftningsråd med den ökade byråkrati som det skulle innebära vid lagstiftningen. Vi anser också att ministerrådet bör ha roterande ordförandeskap på ett år.

Kristdemokraterna vill främja fred och säkerhet genom en gemensam utrikespolitik och genom att denna ska grundas på demokrati och mänskliga rättigheter. Den ska verkställas av en gemensam utrikesminister med politiskt stöd både i ministerrådet och i kommissionen. Vi anser dock att befattningens tekniska konstruktion, den dubbelhattade varianten, måste utvecklas ytterligare i regeringskonferensen.

Vi anser att alla medlemsländer ska bidra med en kommissionär och att denne ska ha full rösträtt. Låt mig också i detta sammanhang få lyfta fram offentlighetsprincipen och vikten av yttrandefrihet för EU-anställda som något mycket viktigt.

Fru talman! Konstitutionen innehåller också en rad viktiga sakområden. Låt mig fokusera på några områden som vi kristdemokrater vill prioritera i det konstitutionella fördraget.

Den ekonomiska stabilitetspakten bör reformeras och fördragsfästas. Den påverkar alla. Det finns ett ömsesidigt beroende av denna, och därför bör den finnas med.

Vi vill se en gemensam, generös asyl- och flyktingpolitik.

Vi vill se att det straffrättsliga samarbetet måste utvecklas parallellt med polissamarbetet i Europa. Vi vill inte ha "fristater" för narkotika-handel inom EU.

EU:s externa politik måste styras mot samma politiska mål, det vill säga handel, jordbruk och bistånd måste samverka för att bekämpa fattigdomen i tredje världen.

Det säkerhetspolitiska samarbetet för fred och stabilitet måste gå vidare och utvecklas i nutidsanpassade former med brett deltagande. Det måste ske utan att man minskar utrymmet för de stater som har valt en säkerhetspolitik utan försvarsallianser. Under förutsättning att den så kallade flexibla integrationen medger detta kan vi acceptera en sådan.

"Petersbergssuppgifterna" bör skapa ett ordentligt utrymme för en fortsatt utveckling av civila insatser i krissammanhang som vi kan engagera oss i.

Energipolitiken bör också bli en delad befogenhet eftersom den alltmer är en gemensam angelägenhet mellan medlemsländerna.

Regionkommittén tycker vi inte ska ges status som EU-institution ännu.

Slutligen efterlyste jag tidigare förslag från regeringen, och vi har inte sett några sådana. Jag kan förstå att det nästan är omöjligt, för jag tror att jag hade rätt när jag sade att regeringens stora problem är det rödgröna hörn som ni sitter fast i. Man kan ju förstå, när man ser Miljöpartiets gröna politiska galla från den här talarstolen, att det inte är möjligt att diskutera konstruktivt med samarbetspartierna med en sådan dialogform som de har där. Men vi hoppas att regeringen tar initiativ till diskussion med oss övriga partier i den här frågan.

Anf. 90 LARS OHLY (v):

Fru talman! Laila Freivalds sade att det går en skiljelinje mellan dem som vill utveckla en politik för att lösa gemensamma problem och de som tror att vi klarar oss själva. Låt mig då ställa frågan: Behövs det mer eller mindre samarbete i Europa och i världen? Mitt svar är att det självklart behövs mer samarbete.

Men man kan också ställa frågan så här: Behövs det mer eller mindre av överstatlighet, mer eller mindre av union, mer eller mindre av centralisering av beslutsfattandet? Då är mitt svar att det behövs mindre av centralisering, union och odemokratiska beslutsformer. Skiljelinjen kanske går i synen på vikten av demokrati och av att väljarna kan kräva ansvar av dem som fattar besluten.

Det var det som var min poäng när jag diskuterade EMU-folkomröstningen och det starka nej som blev resultatet av folkomröstningen den 14 september, att demokrati och självständighet var de viktigaste argumenten för dem – ofta kvinnor, lågavlönade och ungdomar – som i stor utsträckning röstade nej. Då måste man diskutera om vi ska flytta beslut i ännu större omfattning till sådana som vi inte kan välja bort. Ska vi i ännu större omfattning gå in i ett system som blir svårare att kontrol-

lera och som gör att riksdagen får mindre makt och mindre inflytande och därigenom att väljarnas rösträtt reduceras och devalveras?

Visst finns det gränsöverskridande problem, och de måste lösas i samarbete. Och de är många. Men regeringen säger ju ibland nej till att lämna enhälligheten och övergå till beslutsfattande med majoritetsbeslut. Även regeringen ser tydligen gränser för när det är rimligt att överlämna beslutsmakten till institutioner på ett sätt som gör att vi inte kan utkräva ansvar av dem som fattar besluten. Så där tycks skiljelinjen vara att vi tycker att det finns alltför många områden som redan omfattas av ett beslutsfattande som försvårar genomskinligheten, som försvårar den offentliga debatten och som försvårar för väljarna att utkräva ansvar.

Med den flexibilitetsparagraf som föreslås är det visserligen sant att den finns, fast i något mindre vid bemärkelse, redan i dag. Men den ska gälla för hela fördraget. Och den innebär att EU kan fatta beslut även om EU inte har fått befogenhet att göra det om det visar sig nödvändigt för att nå de mål som konstitutionen har uppställt. Det är ju en tolkningsfråga. Tillsammans med möjligheten för ett enhälligt ministerråd att upphäva enhälligheten i andra frågor och övergå till majoritetsbeslutsfattande innebär det att unionen, på medlemsstaternas bekostnad, på parlamentens bekostnad, kan skaffa sig egen, ny kompetens. Det här är allvarligt.

Då är frågan: Hur ska vi hantera det här? Det är långtgående förslag som diskuteras i regeringskonferensen. En del säger: Det här ska hanteras av riksdagen. Riksdagen är vald för att fatta beslut. Men i valrörelsen 2002 var det omöjligt att få någon som helst diskussion – inte bara om EMU-frågan, som hänvisades till en folkomröstning, utan om nästan alla EU-frågor.

Ni passade, ni som var för EMU. Ni som i grunden är positiva till mer av överstatlighet vägrade att ta debatten då. Ni har inte mandat för att ta ställning för en regeringskonferens resultat som innebär mer union, mindre demokrati och svårare för väljarna att utkräva ansvar. Det menar jag tyder på att man i stället borde diskutera en folkomröstning som ger en bred upplysningskampanj och möjligheter för människor att ta ställning till EU:s framtid. Det vore det mest demokratiska.

Anf. 91 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Låt mig beröra några av de övriga frågor som måste klaras ut under de kommande förhandlingarna om en ny konstitution för EU. Det krävs som sagt förtydliganden i kompetensfördelningen och en förnyelse, inte minst av del 3, hur EU:s mål verkligen ska uppnås, till exempel när det gäller att säkra en hållbar utveckling. Inte minst i den här delen förväntar vi oss ett aktivt agerande från regeringens sida. Bara om vi lyckas uppnå en skarp och tydligare maktadelad konstitution öppnas verkligen möjligheter att forma ett fördrag som inte snabbt blir otidsenligt eller överlämnas till domstolen att forma innehållet. Bara på den grunden kan vi få ett fördrag som på vår konstitutionella grund blir hållbar över längre tid. Låt oss inte bara tala om utan verkligen lära av misstagen från Nice.

Självklart måste EU ges möjligheter att klara de uppdrag som vi överlämnar. Det krävs förändringar för att det nya utvidgade EU ska kunna möta nya tuffa utmaningar och klara sammanhållningen. En viktig förut-

sättning för det är att vi inte bygger in konflikter i institutionerna. För oss är det uppenbart att de förslag som strävar till en effektivare kommission missar själva poängen med EU, att alla är med och är lika mycket värda.

Vi är övertygade om att man måste hitta en lösning där alla länder får en kommissionär med jämbördig ställning med rösträtt som alla andra. Vi är lika övertygade om att Europeiska rådets ledarskap måste ta fasta på nyttan och effektiviteten som följer av att alla länder faktiskt ser sig som ledare, får bära ledartröjan för det mellanstatliga samarbetet. Det är viktigt att stora likväl som små stater ser sig som ansvariga på lika villkor. Av det skälet ser vi alltså att en ny form för rådets ledning måste sökas utifrån ett roterande ordförandeskap. Vi avvisar en permanent ordförande. Det är inte minst viktigt för att nå sammanhållning i ut- och uppbyggnadsskedet av EU.

Fru talman! I det här sammanhanget kan jag inte blunda för hur regeringen förvaltar det beslut som riksdagen fattade i våras om den valda ordföranden för rådet, den möjliga presidenten. Jag måste också säga att jag är förvånad över att utrikesministern här i dag gör sig till tolk för uppfattningen att riksdagens beslut bygger på någon stackars översättares tolkning av ett uttryck. Det är minst sagt anmärkningsvärt att regeringen i praktiken så uppenbart negligerar riksdagens vilja, samtidigt som man sjunger mellanstatlighetens och riksdagens lov. Låt mig understryka vikten av att riksdagens mandat hörsammas av regeringen. Vi känner väl regeringens strävan att få så kallade öppna mandat, men då måste regeringen också bättre förvalta och respektera de bundna mandat som ges. Från Centerpartiets sida vill vi medverka till att riksdagens svar på konventionskravet blir tydliga. Men det är vår ambition att kunna göra det med god vilja och med sikte på att det ska vara möjligt att uppnå verkliga förbättringar.

Fru talman! För Centerpartiet, som vill bygga ett EU som delegerar makt underifrån, är det självklart att EU ska stå starkt på de områden där EU ges tydliga befogenheter. Däremot är det grundläggande att EU inte ges så kallad kompetenskompetens, att nya uppgifter för att nå vida mål kan tillkomma utan att EU:s fördrag ändras. Det är därför nödvändigt att regeringskonferensen kan uppnå en tydlig konstitution. Vi kan inte godta att uppgifter kan komma till utan att ägarna, parlamenten, har det yttersta ordet. Det är viktigt också för att det är vår, riksdagens, uppgift att hävda våra grundlagar. Den så kallade passerellen är därför inte acceptabel. Det krävs förtydliganden när det gäller unionsrätten med respekt för grundläggande konstitutioner. Likväl som riksdagen kan ge makt måste, fru talman, riksdagen också kunna återta makt från EU, men då enbart via fördragsändringar.

Anf. 92 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Det är ganska självklart att vi ska samarbeta. En del verkar sitta med öronproppar i den här församlingen. Miljöpartiet är ett internationalistiskt parti som vill ha ökat samarbete. Men det vi diskuterar är på vilket sätt som vi ska samarbeta på. Det är det som debatten går ut på. En del av er i riksdagen tycker att samarbetet ska innebära att man för över idrott till ett EU-område. Jag vet inte om regeringen tycker att rympolitik ska vara ett EU-område. En av invändningarna från Laila Freivalds var att vi kanske var otydliga. Låt mig slå upp kapitel 18.30

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Regeringens utgångspunkt för förslaget att införa rymdpolitik som en delad kompetens, ett nytt område. Man skriver: Syftet med konventionsförslaget är att tillskapa ett nytt kompetensområde för unionen, vilket väcker en rad frågor som behöver belysas närmare. Sedan väcker man två frågor, men inget svar.

Det står inte om regeringen tycker att det är ett bra eller ett dåligt förslag att rymdpolitik ska börja bedrivas på EU-nivå. Det är det som är genomgående i förslaget. Det är väldigt svårt att få reda på vad exakt regeringen tycker.

Vi i Miljöpartiet är konstruktiva. Vi säger klart och tydligt att vi tycker att regeringen ska driva miljöfrågorna starkare, ta bort Euratomfördraget. Vi ska inte ha kärnkraftens främjande på EU-nivå. Vi vill ha en starkare miljögaranti. Vi vill inte att idrott ska finnas på EU-nivå. Vi tycker att det är viktigt med minimiregler på flyktingområdet för att länderna ska kunna ha generösare flyktingpolitik. Är inte det konstruktiv Europapolitik? Vad är då konstruktiv politik, Holger Gustafsson?

Jag tycker att jag var väldigt tydlig med att peka ut de punkter som vi tycker är viktiga och som vi inte tycker är viktiga. Den politiken tycker vi att vi ska fortsätta med. Jag var mycket tydlig med att tala om att jag tycker att varje land ska ha rösträtt i kommissionen. Det är någonting där inte ens Laila Freivalds har kunnat uttrycka om vi ska ha det så eller inte.

Jag har också varit väldigt tydlig med att säga att jag inte tycker att vi ska ha en EU-president, vilket också riksdagen beslutade med sex partiers majoritet. Jag tycker att jag var väldigt konstruktiv och väldigt tydlig med hur Miljöpartiet vill ha det fortsatta samarbetet med EU. Men jag tycker inte att EU ska ha mer makt på det sätt som beskrivs i konventionsförslaget. Det är det som är den stora skiljelinjen.

Jag tycker att det är dags att säga: Nej, EU ska inte ha mer makt. EU måste först bevisa att man kan handskas med den makt man har fått. Där har jag också fått för mig att riksdagens alla partier var överens om att jordbrukspolitiken har EU inte lyckats med. Därför borde vi också kunna vara överens om att vi ska jobba på att jordbrukspolitiken ska få försvinna från EU och åter nationaliseras. Jag trodde att vi var eniga om det. Men det kan man inte säga här i den här salen. Det förvånar mig väldigt mycket.

Jag håller med Gunnar Hökmark om EU-presidenten. Jag tycker också att det är intressant att höra att det skulle vara ett översättarfel. Många andra har berört det, så jag ska inte ta upp det.

Slutsatsen – den här gången ska jag hinna säga det – är att det är väldigt viktigt att vi ökar kunskapen om EU-frågorna i det svenska samhället och inte minst här i Sveriges riksdag. Jag tycker att vi ska skrota EU-nämnden och se till att EU-frågorna behandlas i varje utskott, vilket blir en direkt följd av EU:s starkare kompetens. Jag tycker också att det är bra om vi har en folkomröstning, precis som många andra EU-länder ska ha. Danmark, Frankrike, Luxemburg, Belgien diskuterar frågan. Varför kan inte vi få en folkomröstning, eller är riksdagens ja-partier rädda för att diskutera EU-frågorna bland folket?

Anf. 93 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är riktigt att regeringen är för en vald ordförande i Europeiska rådet. Men jag måste medge att jag har svårt att förstå varför

vi har en så stor motsättning i den här frågan. Och varför fortsätter ni att kalla ordförandeförslaget för en president? Varför låter ni det engelska språket krypa så djupt in i det svenska? Det handlar om en ordförande. Vi brukar kalla det så i Sverige. Vore det en president skulle det vara förenat med vissa befogenheter av något slag. Så är det inte här. De befogenheter som denna funktion får är en ordförandes funktion. Och dessa funktioner är kopplade till att öka effektiviteten i Europeiska rådets arbete.

Men vi i regeringen är naturligtvis väl medvetna om riksdagens hitillsvarande ståndpunkt i den här frågan, och vi är noga med att i alla sammanhang framhålla riksdagens ståndpunkt. Och självfallet kommer vi att respektera riksdagens beslut även i den här frågan.

Om vi inte lyckas stoppa parallellen måste vi försöka komma fram till en ordning där riksdagen involveras i beslutsprocessen. Men huvudinriktningen måste vara att försöka övertyga andra länder om vår argumentering. Det ska vi göra så gott vi någonsin kan.

Tobias Krantz och Ulf Holm säger att regeringen inte har någon uppfattning och att det är svårt att få veta vad regeringen tycker. Men i samma andetag får vi kritik för det vi tycker, för det vi säger och för våra ställningstaganden. Regeringen har försökt att ange sina utgångspunkter för det arbete som nu har påbörjats. Och vi är noga med att i det sammanhanget säga att detta är våra utgångspunkter och våra ställningstaganden men att Sveriges ståndpunkt kommer att klarna när riksdagen har behandlat dessa frågor. Att regeringen skulle binda sig för absoluta uppfattningar tror jag ändå inte att riksdagen anser vara önskvärt.

Lars Ohly vill ha mer samarbete i Europa men säger i nästa andetag nej till EU och nej till all överstatlighet. Men hur ska vi då kunna komma framåt med att lösa de gränsöverskridande problem som vi har? Jag tror inte att det är rätt beskrivning, Lars Ohly, att det är det som människor kräver av oss, att vi ska backa från det samarbete såsom det har utvecklats i EU och såsom förslaget till fördrag innebär. Jag tror tvärtom att det är ett djupt känt krav från Sveriges medborgare att vi som folkvalda är ansvariga för att lösa problem med gränsöverskridande grov brottslighet och *trafficking* och miljöproblem och att vi ser till att vi skaffar oss instrument för att kunna lösa dessa problem. Det tror jag är det breda folkliga kravet på oss.

Det finns ett resonemang hos Lars Ohly som jag har lite svårt med, men som jag tycker att man måste bemöta, nämligen att det framställs såsom att EU i sina beslutande funktioner på något vis verkar utan någon demokratisk förankring, att man inte kan utkräva ansvar och att man inte kan välja bort dem som agerar i EU:s institutioner. Men det är ju inte sant. Regeringarna är ju valda av sina folk. Där har man demokratin. Europaparlamentet är valt. Det enda som inte är valt är domstolen. Och jag tror att man ska fortsätta att inte ha en politiskt vald domstol.

Jag håller med om att det finns svårigheter att utkräva ansvar på grund av att det är svårt att tränga in i det arbete som pågår i EU. Det är därför som Sverige har lagt ned så oerhört mycket arbete – det gjorde jag bland annat som justitieminister – på att få in en större öppenhet. Vår öppenhetsprincip är faktiskt oerhört värdefull för att öka möjligheterna för medborgarna att följa processen även i EU:s institutioner. Och vi har kommit en bra bit på väg.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Anf. 94 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! En fråga som jag vill ställa till utrikesministern är: Om riksdagen fattar samma beslut i frågan om en vald ordförande för Europeiska rådet som riksdagen fattade i våras, kommer regeringen då att driva den linjen i förhandlingarna, eller kommer man att göra som man har gjort under våren? Jag ställde den frågan tidigare i dag. Då svarade Laila Freivalds att regeringen självfallet kommer att respektera riksdagens ställningstaganden. Ja, vad skulle ni annars göra? Skulle ni ändra riksdagens ställningstaganden? Det är faktiskt inte fråga om att respektera utan att följa det som en svensk linje. Kommer den svenska linjen att vara riksdagens linje, eller kommer regeringen att driva en annan linje än riksdagens? Det är en konstitutionellt mycket viktig fråga. Jag ställer den av det skälet att ni har gjort tvärt emot vad ni borde ha gjort under våren. Ni har faktiskt skapat – jag ska inte hålla Laila Freivalds personligen ansvarig för detta – ett demokratiskt underskott där regeringens eget agerande är det främsta argumentet mot att öka Europeiska rådets makt. Ni kanaliserar nämligen inte parlamentets uppfattning när ni agerar som regering om ni agerar rakt emot vad riksdagen har sagt. Jag skulle vilja få ett tydligt svar på den frågan därför att er bakgrund inte är hedrande och kan inte accepteras i fortsättningen.

Till slut: Jag tror att Ulf Holm och Lars Ohly förenas av att de gärna vill ha europeiskt samarbete ända tills de får det. Men då är det något annat samarbete man ska ha. Det bygger på tanken att demokratin blir bättre om man inte kan bestämma någonting. Men var fanns demokratin i Srebrenica när Europa stod handfallet? Var fanns demokratin inför de stora miljöfrågor där vi har stått handfallna? Då fanns ingen beslutande makt i riksdagen. I dag resonerar vi om Europa ska styras just på grund av att det finns ett europeiskt samarbete. Det ger riksdagen makt som vi annars inte hade haft.

Anf. 95 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Den här debatten har i stor utsträckning rört sig om frågor om demokrati, insyn och inflytande. Jag tycker att det är bra att diskussionen har kommit att kretsa kring dessa frågor. Jag tror nämligen att det är viktigt att vi får en europeisk union som inte bara blir duktig och effektiv när det gäller att klara av och möta de utmaningar som kommer från människor utan att vi också ser till att människor känner delaktighet och får möjlighet att påverka det europeiska projektet. Europeiska unionen måste skapa legitimitet för sig själv, både genom att vara effektiv och genom att ha demokratiska institutioner.

Därför tycker jag att det är lite egendomligt att en del av de partiers företrädare som just nu har varit uppe i talarstolen och talat väldigt mycket om demokrati och insyn och att det är svårt att utkräva ansvar samtidigt är de partier som starkast motarbetar de förändringar som skulle kunna göras inom ramen för EU just för att öka insynen, demokratin och möjligheterna till ansvarsutkrävande. Sanningen är att både Miljöpartiet och Vänsterpartiet under långt tid har motarbetat alla tankar på att Europaparlamentet skulle få mer att säga till om på ministerrådets och stats- och regeringschefernas bekostnad. Miljöpartiets och Vänsterpartiets politik hänger alltså inte ihop. Miljöpartiet och Vänsterpartiet talar

vackert om demokrati, men när det kommer till kritan i det europeiska samarbetet ställer de sig alltid på den motsatta sidan.

Jag tror att vi måste ha ett europeiskt projekt, ett europeiskt samarbete, som bygger mindre på diplomati och mer på demokrati. Det är ett modernt europeiskt samarbete.

Till sist skulle jag vilja upprepa den fråga som jag ställde till Laila Freivalds och som gäller en av de frågor som är riktigt heta och riktigt brännande i det europeiska samarbetet just nu, det vill säga flyktingpolitiken. Finns det enligt utrikesministerns bedömning i och med detta fördrag risk för att vi får en negativ harmonisering av den europeiska flyktingpolitiken, och vad tänker i så fall utrikesministern göra åt det i de kommande förhandlingarna om fördraget?

Anf. 96 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det är en mycket märklig situation. Nu när förslaget till konstitutionellt fördrag ligger på bordet efter ett avslutat konvent har regeringen flaggat för en enda fråga mer än någon annan, och det är att statsministern önskar se en vald president, eller låt oss säga ordförande, för Europeiska rådet. I denna fråga har han troligen en riksdagsmajoritet mot sig om inte Folkpartiet byter fot för att rädda statsministerns ansikte. Vi får väl se.

För övrigt markerar regeringen i sin skrivelse maximal öppenhet inför konventets förslag. I varje fall har man inte några väsentliga avvikande synpunkter på eller förslag kring det framlagda förslaget.

Detta måste ju innebära att regeringen satsar allt på ett enda kort – en vald president, ordförande, i Europeiska rådet. Varför? Det är vår fråga.

Detta måste också innebära att en mer seriös svensk politik nu måste formuleras i riksdagens sammansatta utskott, en politik som engagerar svenska folket för EU:s framtid. Vi får hoppas att regeringen företräder den politiken i den pågående regeringskonferensen.

Fru talman! Kristdemokraterna kommer att följa den svenska utrikesministerns och andra ministrars arbete i regeringskonferensen steg för steg. Vår uppfattning är att Sveriges medlemskap är till för att vi ska påverka unionens framtid. Den möjligheten ska vi använda.

Anf. 97 LARS OHLY (v):

Fru talman! När det gäller detta med vald ordförande i Europeiska rådet är det väl helt enkelt så att regeringen räknar med att ja-partierna, inklusive Kristdemokraterna, säger ja till ett förslag som innefattar en vald ordförande för Europeiska rådet. Man kommer inte att fälla regeringskonferensens slutresultat på den frågan. Därför sitter man ganska trygg. Man vet ju att samma sak gäller för Gunnar Hökmark, Tobias Krantz med flera. Därför kan man med fog fortsätta att vara tyst och inte framföra riksdagens ståndpunkt. Så enkelt är det väl.

När det gäller frågan om Sveriges medborgare vill att vi ska ha mer av överstatlighet, mer av union, eller ifall man vill att vi ska ha mer av beslutanderätt för dem som vi faktiskt kan välja och vraka bland finns det ett enkelt sätt att kontrollera det: att i en öppen diskussion gå ut med frågorna till folket för att sedan låta folket fatta beslut. Då får vi facit på ifall svenska folket anser att den väg som unionen är på väg att beträda,

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

nämligen en väg mot en allt starkare federation med siktet inställt på en EU-stat, också har en folklig uppslutning.

Det är ju inte så att man kan välja bort regeringarna när de blir nedröstade med majoritet i Europeiska rådet. Vad hjälper det att välja bort Laila Freivalds ifall hon har framfört ståndpunkter som är identiska med dem hos en majoritet av svenska folket men blir nedröstad av andra länders regeringar? Vi kan ju knappast välja bort Berlusconi – tyvärr!

Sedan gäller det parlamentet. Visst kan man välja bort dem. Men samtidigt vill vi inte förstärka makten för parlamentet eftersom vi inte är federalister. Vi vill inte ha en EU-stat – till skillnad från Tobias Krantz och Folkpartiet.

Nej, vad som just nu händer är att konventet bygger EU-stat. På samma sätt som EU tidigare har utvecklats tar man nu två steg framåt och ett steg tillbaka. Sedan får man några federalister som säger sig vara upprörda över att man inte går tillräckligt långt. Men i allt väsentligt går man i precis den riktning som de vill. Då lägger sig regeringen nästan platt.

Man borde ta ställning tydligt och klart inför riksdagen och sedan i förhandlingar för att förhindra mer av överstatlighet och mer av union.

Anf. 98 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Jag vill helt kort kommentera detta med den så kallade ordföranden, eller vad det nu blir i slutändan, för Europeiska rådet – om det nu blir någon. Det som är upprörande är att regeringen verkar vidhålla uppfattningen att man meddelar riksdagens uppfattning till andra parter men att man själv inte kliver in i riksdagen och verkligen hävdar riksdagens uppfattning som sin egen. Det skapar en bild av att regeringen går sin egen väg. Detta är mycket allvarligt för dem som hävdar att det är viktigt med riksdagen – som jag också gör – och med riksdagens grunder för vårt arbete.

Fru talman! Med respekt för svenska folkets beslut i folkomröstningarna både 1994 och nu senast i höst ska vi nu gå vidare och forma förutsättningar för att vi 15 länder ska bli 25 och i framtiden ännu fler. Det kräver nya förutsättningar för vårt beslutsfattande, Lars Ohly och Ulf Holm! Det kräver mer av samarbete för att lösa uppdrag som är gemensamma. Det kräver också mer av demokratiska strukturer, även bortom nationalstatens gränser. Det kräver mer av möjligheter för väljarna att utkräva ansvar, inte bara här på hemmaplan utan också på EU-nivå.

Bortom nationalstaten och med en tydlig maktindelning och ökad makt för Europaparlamentet kan vi bygga en struktur för demokratiskt beslutsfattande utifrån vår tid och utifrån de nya förutsättningarna och de nya behoven. Vi börjar här hemma – men stannar inte vid nationsgränsen – och bygger ett beslutsfattande där medborgarna är med från grunden och är med, utanför nationalstatsgränsen, på EU-nivå.

Med den tydliga signalen till regeringen hoppas vi på ett bra resultat av den kommande regeringskonferensen.

Anf. 99 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Frågorna är fortfarande många, och svaren verkar fortfarande utebli. Vad händer med militariseringen av EU? Kommer utrikesministrarna att använda sitt veto i de förhandlingar där de stora EU-

staterna nu sitter och kuckelurar – Tyskland och Frankrike men också briterne – om att skapa ett starkt EU-försvar? Kommer Sverige att sätta ned foten för att vidmakthålla den svenska alliansfriheten, eller kommer man att sitta där som en ja-sägande nickedocka och bara jamsa med?

Jag trodde att meningen med det svenska EU-medlemskapet, som jag förvisso inte tycker om men som jag naturligtvis accepterar, ändå är att man ska inte bara sitta med vid förhandlingsbordet utan också framföra åsikter. Ibland blir jag lite förvånad och får en känsla av att Sveriges regering nästan skäms för att tala om svenskars åsikter. Den svenska alliansfriheten är starkare än miljöpolitiken, som vi borde kunna enas om här.

Gunnar Hökmark frågade vad som händer med EU i miljöfrågorna. Ja, det undrar jag också. Vad händer alltså med EU i miljöfrågorna? Vad händer med miljögarantin? Jag vill verkligen att EU ska få muskler i miljöfrågor som går över nationsgränserna. Men i det här konventionsförslaget finns inga sådana förslag. Det är detta som är grundproblemet. Jag försöker därför vara konstruktiv och hjälpa utrikesministern med att berätta att vi måste jobba med en starkare miljögaranti, få bort Euratom-fördraget och så vidare. Det kallar jag för konstruktiv miljöpartistisk EU-politik.

Jag tycker att vi ska ha en folkomröstning om hela konventionsförslaget – precis som man har i Frankrike – med argumentet att vi måste ha en förankring för att jobba vidare på det EU som nu byggs. Jag tycker att man borde jobba i en annan riktning. I stort sett tycker jag därför att vi nu ska säga nej till konventionsförslaget som det just nu är uppbyggt därför att det är bara de stora länderna i EU som tjänar på det, inte vi vanliga miljöpartistiska väljare och övriga svenskar.

Anf. 100 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Vad menade Gunnar Hökmark när vi sade till väljarna att vi skulle respektera folkomröstningen? Skulle vi respektera den men inte följa den? Regeringen ansåg att vi skulle följa den. Givetvis menar vi samma sak nu som i folkomröstningen: Vi ska följa riksdagens beslut.

Avslutningsvis vill jag säga att regeringens utgångspunkt i regeringskonferensen är att vi vill göra det europeiska samarbetet bättre. Vi vill göra EU tydligare. Vi vill göra EU öppnare. Vi vill göra EU effektivare. Vi vill ha en bred politisk samsyn om hur det framtida konstitutionella fördraget ska utformas.

Dagens debatt visar att förutsättningarna för det finns. Vi kommer att fortsätta det nära samrådet med riksdagen i olika former. När riksdagens svar på regeringens skrivelse föreligger kan regeringen med full kraft driva Sveriges linje i de fortsatta förhandlingarna.

Vi har alla nu ett ansvar att fortsätta att föra ut diskussionen och informationen brett i det svenska samhället. Vårt mål är ett så bra och effektivt EU som möjligt. Men en framgångsrik regeringskonferens kan bara skapa förutsättningarna för det. Det viktigaste är ändå politikens innehåll. Det kommer att grundläggas i nationell debatt, formas i riksdagen och i andra parlament och drivas av regeringar även i fortsättningen.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Anf. 101 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Fru talman! För mig har den Europeiska unionen verkligen inneburit frihet och ökade möjligheter för medborgarna att fritt kunna resa, handla och röra sig över gränser. Dessa friheter har garanterats i överenskommer och lagstiftning. Successivt har det europeiska samarbetet vuxit. Nya uppgifter har tillkommit, sådana uppgifter som man menar löses bäst gemensamt.

Bara sedan 1995, det år Sverige blev medlem i EU, har vi fått en gemensam valuta som har givit ett stabilt ramverk för bättre ekonomisk utveckling och konkurrenskraft. Vi har fått en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, som växer fram för att Europa inte igen vill uppleva de tragiska erfarenheterna av de förödande Balkankrigen på 1990-talet. Vi har fått mer av rättsligt samarbete, för det finns oro och bekymmer för gränsöverskridande kriminalitet och terrorism.

Samtidigt växer nu EU från 15 till 25 medlemsstater. Det är helt självklart att det för att kunna fatta beslut i detta mellanstatliga samarbete behövs överstatligt beslutsfattande. Nu diskuterar vi ett samlat fördrag, en översyn av de regelverk som redan finns, för att kunna skapa bättre demokrati på Europainivå.

Menar man allvar med samarbete över nationsgränserna förutsätter det både institutioner och lagar över nationsgränserna. Då är det viktigt att man är överens om vad som ska få beslutas gemensamt. För mig ska detta vara bara sådant som är genuint gemensamt och där det ger medborgarna ett mervärde att beslut fattas på Europainivå. Vi ska också diskutera hur beslut ska fattas. Där är det viktigt för mig att det ska vara lätt för medborgarna att kunna följa besluten för att kunna utkräva ansvar. Därför är vi moderater i grunden mycket positiva till konventets förslag.

Jag förstår att en del medborgare tycker att det går fort. EU växer, inte bara med fler länder utan också med fler uppgifter. Jag tycker att man ska ha respekt för att det finns en tilltagande mättnad när det gäller hur mycket EU ska kunna klara av.

Vi behöver i Sverige en mer livaktig Europadebatt, så att vi också ska få utrymme för den sunda EU-kritik som finns där: att Bryssel lägger sig i för mycket. Därför är det viktigt att vi nu får en tydlig kompetensuppdelning, så att vi kan slå fast att det finns vissa saker som Bryssel och EU inte får lägga sig i.

Jag har många gånger känt Sverige som en frivillig europé. Jag tror att det beror på att vi för lite har diskuterat EU-frågor i Sverige. Detta är partisplittrande frågor, och vårt land har alltsedan Sverige blev medlem i EU styrts av minoritetsregeringar som har vilat på nej-partiers välvilja. Det har gjort att många EU-frågor har blivit lite oåtkomliga. Det tror jag har varit olyckligt. De har hållits inne i Regeringskansliet, som nu har ett genuint övertag när det gäller hur man företräder Sverige i Europa.

När vi nu diskuterar konventsskrivelsen är regeringen klämd från två håll. Jag kan konstatera att det inte hade behövt vara så. I den stora debatt som vi har lyssnat till uppfattade jag att det finns fyra borgerliga partier som har en väldigt svensk position som är väl värd att slåss för.

I två delar synes regeringen vara överens. Det handlar om att avvisa den så kallade passerellen och att det finns många frågetecken kring utrikesministerns dubbla hattar. Men också i frågan om kommissionen, där regeringens skrivelse lämnar öppet för vilka tolkningar som helst,

synes det mig finnas en självklar svensk uppfattning att det ska finnas en kommissionär per land, åtminstone så som kommissionen fungerar i dag. Det handlar om att garantera att det finns delaktighet för alla länder, att det finns kunskap i kommissionen och att det finns kontaktvägar, som gör att man kan få legitimitet för den exekutiva makten.

I de borgerliga partierna är vi också överens om att Europeiska rådet inte ska bli någon institution med en vald ordförande, för vi har dåliga erfarenheter av rådet. Det har förekommit kohandel, och det har varit svårt att följa beslutsgångar. Regeringen anför att det skulle bli mer effektivt. Jag skulle vilja säga att ibland kan tröghet i beslutsfattande vara en tillgång, för ibland när det går för fort kan det blir dålig kvalitet på lagstiftningen.

Därför blir jag besviken på den uppgivenhet som präglar den här regeringsskrivelsen. Jag tror att vi skulle kunna ha en mycket tydligare och starkare gemensam svensk position som skulle ha ett helhjärtat stöd i den svenska riksdagen utifrån de fyra grundläggande problempunkter som jag nu har identifierat.

Om vi slog fast att detta är den svenska positionen skulle vi också kunna ändra på en del av konventionsförslagen. Då skulle vi kunna ändra på en del av dessa saker tillsammans med många andra av de något mindre länderna och med de länder som inträdde samtidigt som vi, Finland och Österrike, och med många av ansökarländerna som blir medlemmar i maj nästa år – de som känner sådan tillit till Sverige, som har kämpat för utvidgningen. Kanske kunde det till och med bli under svenskt ledarskap. Regeringen skulle kunna komma hem och säga till en majoritet i den svenska riksdagen: Vi lyckades, tillsammans med andra, åstadkomma de här förändringarna!

I stället finns det en uppgivenhet. Det är inte någon plattläggning inför Europaprojektet som sådant utan, tyvärr, en tilltagande vilja att vara de stora länderna till lags. Jag tycker att det är lite olyckligt, och jag hade önskat att vi kunde få ett bättre europeiskt ledarskap i detta avseende.

Än är inte regeringskonferensen över. Jag önskar Laila Freivalds lycka till och ser fram emot gott samarbete.

Anf. 102 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Även jag ser fram emot att få debattera med utrikesministern i de här frågorna.

Fru talman! I maj nästa år får vi se tio nya medlemsländer träda in som fullvärdiga medlemmar i EU.

Utvidgningen är av grundläggande betydelse för hela regionens ekonomiska stabilitet, tillväxt och framtida välbefinnande. All erfarenhet säger att stabila institutioner i kombination med vidgade marknader ger stora ekonomiska vinster. Det innebär att nya affärsmöjligheter öppnas för såväl exportörer som importörer. Ett EU som omfattar i princip hela den europeiska kontinenten skapar en mycket dynamisk marknad.

Vi liberaler vill att EU ska vara öppet för alla demokratiska länder i Europa. Det gäller då att de ska dela de mål för unionen som är inskrivna i EU:s traktattexter. Även om det kan ta lång tid innan länder som till exempel Turkiet, Ukraina och Vitryssland är mogna som fullvärdiga medlemmar är det viktigt att denna princip, med sin grund i Romfördraget, hålls levande och öppen. Länder som vill träda in i EU måste givet-

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

vis uppfylla de grundläggande politiska och ekonomiska kriterier för medlemskap som EU slagit fast.

Detta innebär alltså krav på stabilitet som garanterar demokrati, rätts-säkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för minoriteter liksom krav på fungerande marknadsekonomi och förmåga att överta och följa EU:s regelverk.

Fru talman! Även om huvudinsatserna i vår Europapolitik självklart kommer att ligga i EU behöver vi engagera oss också utanför själva unionen. Här vill jag peka på de möjligheter Europarådet med sina 45 medlemsstater och mer än 800 miljoner invånare utgör. Europarådet är den enda riktigt paneuropeiska organisation vi har i dagens Europa.

Det är i Europarådet som de värderingar knäsatades som i dag bär upp det nya EU. Rådet bildades redan 1949 som en sammanslutning av tio goda demokratiska stater som respekterade medborgarnas grundläggande rättigheter. Sverige tillhörde grundarna.

Medlemskretsen växte varefter demokratin fick starkare fäste i övriga länder. Att Europarådets demokratikrav är allvarligt menade visades till exempel 1967 när Grekland uteslöts och inte fick komma tillbaka förrän 1974.

När Berlinmuren fallit och Sovjetunionen upplöstes fanns det plötsligt ett stort antal nya eller återetablerade länder i Europa. Dessa sköra demokratier behövde stöd och utbildning. Europarådet tog ansvar för detta och accepterade dem som medlemmar, men ställde samtidigt hårda krav på en demokratisk och rättsstatlig utveckling med full respekt för de mänskliga rättigheterna. Europarådet har för dessa stater blivit livlinan till demokrati och europeisk gemenskap.

I praktiken var det Europarådets grundvärderingar som sammanfattades i de så kallade politiska Köpenhamnskriterier, vilka EU ställde upp som villkor för att nya länder skulle få bli medlemmar i unionen.

Det var i Europarådet i Strasbourg som de blivande EU-länderna såg till att rättssamhällen etablerades, att rättvisa vallagar antogs, att domare och andra jurister utbildades, att korruption uppmärksammades och motarbetades, att nyhetsmedier fick anständiga lagar att arbeta under liksom att skolornas historieböcker ändrades så att traditionella stereotyper och överdrifter nyanserades samt att interreligiös och interkulturell dialog främjades.

Det grundläggande skyddet för medborgarna sköts av Europarådets domstol – den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Var och en av medlemsstaternas invånare kan vända sig till domstolen för att få prövat om hon eller han blivit illa behandlad av den statliga överheten.

Det är därför ett viktigt framsteg att EU-konventet i förslaget till ny konstitution banar vägen för att EU som organisation ska kunna ansluta sig till Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna. Därmed öppnas också möjligheterna för enskilda medborgare att klaga mot EU:s institutioner.

Det är uppenbart att Europarådet kan lämna viktiga bidrag när det gäller alleuropeiska problem såsom främlingsfientlighet, människohandel, migration och terrorism. Detta är frågor som verkligen måste lösas i samarbete med alla länder i hela Europa.

Fru talman! Den parlamentariska församlingen i Europarådet består av folkvalda medlemmar i nationella parlament. Jag är mycket glad över

att vara en av dessa. Vi har alltså mandat från Europas väljare att vara politiska vakthundar som gläfsar och skäller när demokrati och mänskliga rättigheter hotas. Och det gör vi.

Fru talman! Avslutningsvis: Vi behöver en ständig, intensiv och levande debatt, inte bara om EU, utan om hela vårt gemensamma Europa.

Jag hoppas och tror att utrikesministern delar min uppfattning att Europa inte bara är EU. Jag vill därför fråga om utrikesministern är beredd att verka för att EU ska vara öppet för alla demokratiska länder i Europa och arbeta för en fortsatt utvidgning.

Anf. 103 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Även jag vill hälsa Laila Freivalds välkommen som utrikesminister. Jag tror att det är en utmärkt bakgrund att ha varit justitieministern och sedan gå över till att bli utrikesminister, i synnerhet med tanke på de mycket svåra frågor som en regeringskonferens innebär. Jag har arbetat med politik i snart 40 år. Till syvende och sist kokar allting ned till de grundläggande värderingarna för samhället och hur vi överför dessa i de rättsliga grunderna. Så välkommen i jobbet, Laila Freivalds!

Fru talman! Många har väl sett filmen *Döda poeters sällskap*. Det finns en intressant röd tråd i den. Läraren och huvudrollsinnehavaren försöker att lära sina elever vikten av att få perspektiv på det som händer. Pedagogiken är tydlig när han får dem att inse att man ser på ett annat sätt när man ställer sig på skolbänken än när man sitter ned i den. Så kan förståelsen för verkligheten öka.

Det där borde vi alla lära oss av, inte att ställa oss uppe på riksdagsbänken – det vore kanske inte så passande – men att försöka inse att vi ofta har ett grodperspektiv och att ett fågelperspektiv skulle ge andra vyer, andra verkligheter.

Fru talman! Jag tror att synen på det europeiska samarbetet i hög grad är präglad av grodperspektivet, både i den politiska debatten och i mediernas förmedling. Vad vi ofta ser framför oss är problem och konstigheter. Vi lyckas sällan se helheten och dess stora betydelse.

Egentligen är ju hela EU-projektet en fantastisk idé som har genomförts. Idén var: Hur skapar vi fred inom Europa? Jo, genom att bygga ihop ekonomierna ökar vi beroendet av varandra, och är vi beroende av varandra bekrigar vi inte varandra. Och visst är det fantastiskt att detta samarbete nu blir verklighet för större delen av Europa genom att tio nya medlemsstater inom några månader är med i det. Det är lätt att fokusera på problem och detaljer i detta samarbete, alltför lätt. Men hela livet är ju fyllt av problem – ständigt. Så det är ju inte unikt för EU-perspektivet. EU finns och är en framgång om man verkligen ser till dess syften och mål.

Fru talman! På samma sätt är det med konventionsförslaget. Som politiker kastar vi oss gärna över kommantecken och mindre genomtänkta detaljer och så målar vi upp stora politiska motsättningar kring förslaget. Men det är dags att stiga upp på bänken – symboliskt – och se till helheten i förslaget. Och det är bra, mycket bra, skulle jag vilja säga.

Vi har fått ett förslag med en logisk uppbyggnad. Fördragen har förklarats, gjorts tydligare och lättare att förstå. Det är omvittnat, och det var faktiskt en huvuduppgift för konventet. De två tidigare fördragen om gemenskaperna respektive unionen var till sin karaktär svåröverskådliga.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

Fortfarande är det inte enkla frågor som vi ser framför oss – jag har ju sysslat med konstitutionella frågor under ett antal år, och de är verkligen inte enkla – men det finns i alla fall en hanterbar struktur jämfört med tidigare. Om man vill sätta sig in i hur EU ska fungera är konventionsförslaget en mycket bra utgångspunkt.

I huvudsak består fördelningen av makt mellan unionen och medlemsstaterna. Några omfattande förändringar är det alltså inte fråga om, vilket ju hävdats på sina håll. Det blir utökade befogenheter när det gäller de områden som i dag ligger i tredje pelaren, men inte så mycket mer.

Konventets förslag uttalar i flera artiklar att EU bygger på tilldelade befogenheter. EU ska ju inte ha någon autonom rättskompetens, det som vi kallar kompetenskompetens, och det är bra. Enligt mitt förmenande ska det så förbli.

Det är klart att det finns skönhetsfläckar i helheten, och det är klart att vi ska debattera dem. En skönhetsfläck är förslaget om en vald ordförande eller president, andra skönhetsfläckar är den dubbelhättade utrikesministern och de så kallade passerellerna. Och subsidiariteten bör ju också kunna blir föremål för diskussion.

Oavsett vad man kallar den valda ordföranden är det klart att vederbörande blir en Mr eller Mrs Europa för världen utanför. Den utvecklingen skulle underminera kommissionens ställning och därmed maktbalansen mellan institutionerna. Men i formell mening är det inte ett konstitutionellt principbrott. Effekten blir informell, och den är kanske allvarlig nog.

Fru talman! Häromdagen hörde jag statsministern säga – och jag har också hört andra socialdemokrater säga det – att en vald ordförande är en förstärkning av mellanstatligheten. Jag förstår inte det resonemanget. Mellanstatlighet och överstatlighet handlar ju i grunden om beslutsformerna, inte om den interna arbetsorganisationen i ett ministerråd. Råden är ibland mellanstatliga genom krav på enhällighet och ibland överstatliga genom krav på kvalificerad majoritet.

Fru talman! Om kommissionärer utan rösträtt tycker jag inte. Det är ungefär som att tänka sig riksdagsledamöter utan rösträtt här i kammaren. Jag vill ha en stark kommission med en central ställning i balansen mellan unionens institutioner.

Fru talman! Till sist vill jag säga att jag tror att regeringen och det sammansatta utskottet borde fundera en del kring subsidiaritetsprincipens tillämpning. Jag är ju ganska kritisk mot den utvidgade domstolskontrollen av den princip som konventet föreslår. Nu finns ett protokoll redan till Amsterdamsfördraget, men det har en ganska restriktiv syn på domstolskontrollen. Tyskarna drev inför Amsterdam på för att göra principen generellt användbar i domstol. Men de har en annan syn på rättsordningen. De är nämligen vana vid att politiskt ofullgångna lagar och principer kan fyllas med innehåll genom utslag i den tyska författningsdomstolen.

Men Amsterdamsprotokollet är väl värt att beakta i den kommande processen eftersom det innehåller en del restriktioner. Jag anser att principen är ett arbetsverktyg som hjälper oss att analysera var makten ska ligga. Den ska därför betraktas som en riktlinje. Därför borde man kanske också hålla kvar vid Amsterdamsfördragets begränsningsregler. Det tål att fundera på.

Fru talman! Äntligen är det dags för riksdagen att få diskutera EU:s framtidsfrågor och ta ställning. EU-frågorna måste ges en betydligt bredare bas i riksdagen än vad som har varit fallet hittills. Det är först dags för regeringen att börja förhandla när riksdagen fått säga sitt. Hade riksdagen och riksdagens samtliga partier från början av processen fått vara med i konventet och vara involverade hade regeringen kunnat ha ett stabilare underlag att tidigt gå in i regeringsförhandlingarna med. Nu är det inte så, och då är det viktigt att regeringen avvaktar riksdagens ställningstagande, och då inte bara genom en snäv EU-nämnd utan såsom det kommer ut ur den process som nu startar med en bred utskottsbehandling i samtliga berörda sakutskott.

Mycket i fördraget är bra. Jag vill väl inte jubla så mycket som Ingvar Svensson, men det är bra att pelarstrukturen avskaffas, att Europaparlamentet får en förstärkt roll, att dubbelhatningen av kommissionären för yttre förbindelser och den höge representanten försvinner och att det blir tydligare vem som ansvarar för dessa frågor. Det är bra att öppenheten i ministerrådet ökar och att offentlighetsprincipen ges ett större utrymme. Men det finns också det som inte är bra och det som inte kan accepteras.

På samma sätt som jag är mån om att riksdagen ska få ett inflytande i EU-frågorna här i Sverige, är det viktigt att parlamenten i medlemsstaterna också kommer in i fördragssammanhanget och garanteras inflytande. Parlamenten ska enligt fördraget ha möjlighet att säga stopp till lagförslag från kommissionen, men tidsfristen för att göra det är alldeles för kort. Och ett förslag bör falla om det avvisats av samtliga parlament i subsidiaritetskontrollen.

Kommissionen ska inte kunna vidhålla ett lagförslag om de nationella parlamenten har avvisat det i sin helhet i subsidiaritetskontrollen. Den så kallade passerellen – att rådet kan kringgå de nationella parlamenten och ändra beslutsreglerna – kan heller inte accepteras. Det här är två förslag som mer liknar diktatur än demokrati, och de måste ändras.

Fru talman! Den folkomröstning som vi har bakom oss visar att den folkliga legitimiteten för EU är svag. Det är viktigt att det fördrag som styr hur beslut och inflytande ska regleras utgår från den självklara grunden att all makt utgår från folket. Därför ska makten byggas underifrån och utifrån en federalistisk princip. I det fördrag som nu ska framförhandlas är inte maktindelningen särskilt starkt utvecklad.

Det finns en ansats till kompetensfördelning mellan unionen och medlemsstaterna. Men det är inte tillräckligt, och det är långt ifrån en maktindelning enligt en väl utvecklad och tydlig kompetenskatalog.

För Centerpartiet är det europeiska samarbetet viktigt. Vi vill se ett smalare men vassare EU. Vi är kritiska till den otydlighet som förekommer i kompetensfördelningen. En centralisering kan bara motverkas genom att medborgarna kan se ett samband mellan det som sker på kommunal nivå och på EU-nivå. Det kan tydligast åstadkommas genom den federala modellen med en tydlig maktfördelning i en kompetenskatalog mellan det gemensamma och det nationella.

En federal ordning kan fungera som en garant mot både en centralstyrd supermakt och det mellanstatliga koteri som kan utvecklas. Därför bör federalismens principer skrivas in i artikeln om upprättandet av unionen.

Fru talman! Det är viktigt att kunna utkräva ansvar av dem som fattar de avgörande politiska besluten. En ordning som ger den möjligheten i fördraget är viktig. I kommissionen finns ingen som helst folklig förankring och möjligheter till ansvarsutkrävande. Därför bör rådet och Europaparlamentet få en uppviktning och kommissionen viktas ned. Såväl rådet som Europaparlamentet bör ges initiativrätt. Det är dags att renodla uppgifterna i kommissionen så att den blir en verkställande enhet underställd de beslut som fattas av de politiska institutionerna, rådet och parlamentet.

Med en förändrad roll för kommissionen spelar inte kommissionens storlek samma roll som tidigare. Men det är viktigt med en ökad insyn. Därför bör alla medlemsländer ha en kommissionär vardera på samma villkor i kommissionen.

Fru talman! Nu måste ett arbete starta som stärker legitimiteten för EU hos medborgarna och ett arbete där demokratin byggs underifrån.

Anf. 105 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Fru talman! Regeringens skrivelse kan tolkas som alltifrån ett hyllningsepos för unionen till ett farväl till Sverige som suverän stat.

Inför Sveriges medlemskap i EU för tio år sedan krävde en minoritet i riksdagen att det klart skulle framgå för medborgarna att all svensk lagstiftning, inklusive våra grundlagar, kommer att underordnas EG-rätten. Den politiska majoriteten förhindrade att medborgarna fick den upplysningen. Den skulle kunna oroas, sade man.

Den minnesgode erinrar sig hur förra talmannen i juni 2002 genom åsidosättande av regeringsformen 8:15 förhindrade en beslutande folkomröstning om överlåtelse av riksdagens makt till EU – ett rättsvidrigt beslut som hade kunnat rättas till påföljande höst, enligt riksdagsordningen 2 kap. 9 §. Det blev inte så. Hur rättsuppfattningen ute i näringsliv och samhälle påverkas av sådana händelser är kanske det vi bevittnar just nu.

Taktiken i vårt närmande till EU är och har således varit att inledningsvis mörka för medborgarna vad som verkligen överenskommits. När EU tvingar oss att anpassa vår lagstiftning till ingångna förpliktelser och vi måste lägga korten på bordet, först då får medborgarna veta att den nya lagstiftningen i själva verket inte är ny utan endast en bekräftelse på vad som gällt under lång tid.

Med samma taktik avser riksdagsmajoriteten nu anta förslaget till ny grundlag för EU. Sveriges möjligheter att påverka förslaget är redan försuttna. Med talmannens beslut att inte inkalla riksdagen redan i somras saknas nämligen nu möjligheter till meningsfull riksdagsbehandling. I september inledde EU förberedande möten, och regeringskonferensen är redan i full gång. Den avses vara avslutad i mitten av december, och vår riksdag kommer inte ens att ha sina synpunkter klara förrän om en månad. Runtom i EU undrar man vad Sverige egentligen håller på med.

I regeringens skrivelse, som vi diskuterar i dag, förbigås ofta remissinstansernas strängt sakliga kritik, och den är så summariskt återgiven att den riskerar att ge direkt missvisande intryck. Inget sägs heller om möjligheten att med EU:s nya grundlag tvinga in Sverige bakvägen i EMU.

Regeringens skrivelse, kombinerad med riksdagens exemplariskt bristfälliga handläggning, har fått EU:s största ödesfråga att framstå som ett enda sentida eko av preussiskt "marschieren, nicht diskutieren". Det

illustrerades med all tydlighet här i förmiddags av statsministerns häpnadsväckande uttalande om folkomröstningar som ett hot mot parlamentarismen. Kan statsministern verkligen ha menat vad han sade?

Frågor som framtidskonventet tar upp om president, kommissionärer, krigsmakt och så vidare må vara aldrig så intressanta. De utgör emellertid endast medel för att uppnå målet, som är ett federalt Europa – det vill säga ett Europas förenta stater.

Alltså – hur mycket mer nationellt självbestämmande vill vi avstå i utbyte mot unionsöverhöghet? Det är det frågan ytterst gäller och det som vi har att ta ställning till. Låt oss därför inte förledas att låta delfrågorna flytta debattens fokus från slutmålet, som är Sverige som en delstat i ett Europas förenta stater!

Folkomröstningen om EU visade att nuvarande riksdags beredvillighet att överlämna mer makt till EU inte återspeglar folkopinionen. Ett förnyat åsidosättande av grundlagens krav på ändring i regeringsformen vore en demokratisk katastrof. En ändring ger också möjlighet till en beslutande folkomröstning i likhet med vad som planeras i andra EU-länder. Alternativet är att beslutet tas upp av en nyvald riksdag där ledamöternas uppfattning i EU-frågor är känd för väljarna före valet.

Skulle nu sittande riksdag fatta beslut om att anta EU:s nya grundlag utan ändring av regeringsformen så kommer en sannolikt stor majoritet av svenska folket – med all rätt – att ifrågasätta beslutets legitimitet. Därmed är de framtida förutsättningarna för vårt medlemskap i EU och för tilltron till våra politiker de sämsta tänkbara.

Det här är Sveriges viktigaste framtidsfrågor. Nyss räknade jag till sex ledamöter i kammaren. Nu är vi inte så många längre.

Anf. 106 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Det är som sagt en viktig fråga som vi debatterar i dag. Det handlar om en ny grundlag för EU och därmed också för Sverige. Tänk att en grundlag är på väg att stiftas utan att de flesta av Sveriges medborgare är medvetna om det! Oavsett om vi är positiva till EU-samarbetet eller inte så kan det inte vara acceptabelt att så här grundläggande förändringar sker utan folklig förankring.

Det finns mycket som är positivt i fördragsförslaget. Mina partikolleger Kerstin Lundgren och Agne Hansson har tagit upp vissa saker här tidigare. Jag tänker hålla mig till kapitel 16 i regeringens skrivelse. Det är ett område med frihet, säkerhet och rättvisa.

Det har tidigare här i dag talats om tydligheten och vikten av att vi definierar kompetensfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna. Det får inte finnas några glidningar i en konstitution. EU får självt inte kunna utöka sina egna befogenheter. Befogenhetsförflyttningar från riksdagen till EU ska endast kunna beslutas om av riksdagen. Så måste det vara. Därför är det nödvändigt att riksdagen alltid ska besluta i en fråga innan regeringen kan ställa upp på enhällighet i rådet. Detta gäller till exempel den så kallade listan över särskilt allvarliga brott med gränsoverskridande inslag. Ska denna lista utvidgas så ska beslut fattas av riksdagen innan regeringen kan ställa upp på enhällighet i rådet.

Det är olyckligt att det finns oklarheter i förslaget till fördrag om när lag ska användas och när ramlag ska användas. Ramlagar är nödvändigt eftersom de olika medlemsländerna har olika rättsliga system. Lagar ska

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Förslaget till
konstitutionellt
fördrag för EU*

givetvis kunna användas när EU reglerar sina egna myndigheter som Europol och Eurojust, men i övrigt anser jag att ramlagar ska vara gällande.

Jag vill peka på två stycken reservationer som regeringens egen representant i konventet, Lena Hjelm-Wallén, har gjort och som jag tycker är bra. Den första gäller den så kallade säkerhetsventilen. När vitala nationella intressen inom rättsområdet hotas så måste det finnas en ytterligare utväg – en säkerhetsventil. Jag hoppas att regeringen följer upp Hjelm-Walléns reservation i denna fråga.

Den andra reservationen som är bra gäller det civilrättsliga samarbetet och artikel III-170. I fördragsförslaget, som det ser ut nu, finns det ett *bland annat* före uppräkningsen av vad unionen ska fastställa i lagar eller ramlagar. En konstitution ska inte innehålla några *bland annat*. En konstitution ska vara tydlig. Jag hoppas att regeringen följer upp även denna reservation.

Fru talman! Det är olyckligt att regeringen öppnar upp för en europeisk åklagarmyndighet i sin skrivelse. Sverige bör vara tydligt, på samma sätt som till exempel Riksåklagaren är i sitt remissvar, när det gäller att en europeisk åklagarmyndighet inte behövs. Därför behövs inte heller en paragraf som öppnar för detta. På samma sätt bör Sverige vara tydligt när det gäller att det inte ska finnas en gemensam europeisk tullmyndighet. Samarbete mellan medlemsstaternas olika tullverk är bra och nödvändigt, men tullen bör förbli nationell.

Ytterligare ett organ som nämns i fördragsförslaget och som jag ställer mig tveksam till, liksom även Rikspolisstyrelsen har gjort, är den så kallade kommittén för operativt samarbete. Som jag ser det är detta bara ytterligare en kommitté och en myndighetsnivå som ökar byråkratin. Ska denna kommitté kunna bli effektiv så måste väldigt mycket makt ges till den – och det är det sista jag vill se. Vi ska inte koncentrera makten över Europas polis- och åklagarväsende till en liten kommitté.

På flera ställen i skrivelsen vill regeringen inte riktigt sätta ned foten. Det känns som om regeringen vill ha ett så öppet mandat som möjligt av riksdagen för att sedan kunna förhandla efter eget huvud. Men det ska ni helst inte få! Ett oroväckande exempel gäller tvångsåtgärder mot enskilda på svenskt territorium. Det är något som jag tycker är helt självklart; det ska bara vara svenska myndigheter som kan vidta tvångsåtgärder mot enskilda här på vårt territorium. Men regeringen skriver i sin skrivelse att det *bör* även i framtiden vara svenska myndigheter som har hand om tvångsåtgärder. I de här sammanhangen är *bör* alldeles för svagt. Det ska stå att det *ska* vara nationella myndigheter som har hand om tvångsåtgärder.

Jag ska till slut säga några ord om passivitet. På ett ställe i skrivelsen, i kapitel 16, har jag läst att regeringen skriver att det är viktigt att *bevaka* den närmare utformningen av olika rättsgrunder så att de får en lämplig och tydlig avgränsning. Regeringen vill alltså bevaka. Jag önskar att regeringen i stället ska agera och driva frågor så att de blir bra – inte bara bevaka! Vi behöver ha en mer aktiv regering i förhandlingarna om det nya fördraget.

Fru talman! Det har varit en lång och intressant debatt. För snart ett år sedan debatterade vi grundlagsändring i den här kammaren. Den gången handlade det om att underlätta överförande av makt till Europeiska unionen, vilket också riksdagsmajoriteten fattade beslut om. Enligt den nu gällande grundlagen, som då fastställdes, får riksdagen överlåta beslutsbefogenheter så länge det inte rör principerna för statsskicket. Regeringen anser i sin skrivelse till riksdagen att ett genomförande av det förslag till konstitutionellt fördrag som konventet har utarbetat också kan genomföras utan grundlagsändring och att förändringarna kan ske inom ramen för vad regeringsformen tillåter.

Denna uppfattning delas emellertid inte av tunga remissinstanser som Uppsala universitet och juridiska fakultetsnämnden vid Stockholm universitet, som menar att EU-konventets förslag strider mot grundlagen på den här punkten. De har nyligen dessutom fått stöd av en forskarrapport av Jörgen Hettne och Ulf Öberg vid Svenska institutet för Europapolitiska studier.

Att EU-rättens företrädare nu föreslås skrivas in i fördragstexten innebär att det som tidigare var rättspraxis på vissa områden nu blir grundlagsfäst – och gäller generellt. Hettne och Öberg menar för sin del att skrivningarna blir så tydliga att det ”inte längre går att hävda att nationella grundlagsbestämmelser ens i exceptionella fall kan ha företräde framför EU:s konstitution.”

Konsekvensen blir att EG-domstolen får ökad makt och dess roll som författningsdomstol med rätt att pröva politiska beslut förstärks. Detta påverkar naturligtvis i så fall i hög grad det svenska statsskicket, menar vi. Om detta finns det uppenbarligen olika uppfattningar. Jag hade tänkt att fråga utrikesministern om hon anser att de här tunga remissinstanserna och juristerna är helt fel ute, men nu har hon tyvärr gått.

Statsvetarprofessorn Sverker Gustavsson har betecknat den här artikeln som en heltäckande plattläggningsparagraf. Det här är naturligtvis något som måste diskuteras i debatten.

Som jag ser det måste samarbetet i Europa byggas underifrån och även i fortsättningen vara i huvudsak mellanstatligt. Det ska vara ett samarbete mellan självständiga länder. Då är sådana här paragrafer livsfarliga.

Den 14 september sade de svenska väljarna entydigt nej till att skrota kronan för euron. Det är ett resultat som inte innebär att man säger nej till samarbete i Europa, men man kan på goda grunder tolka det som ett nej till fortsatt centralisering och maktkoncentration i det europeiska samarbetet. Därför är det så viktigt att vi får en bred debatt om det här konventionsförslaget till konstitutionellt fördrag och att den pågår under regeringskonferensen. Folkviljan måste faktiskt få ett genomslag även på den här punkten. Det går inte, även om många gärna vill det, att låtsas som om folkomröstningen om krona eller euro aldrig har ägt rum.

I en rad länder planeras nu folkomröstningar om det nya fördraget. På en del håll kommer det att ske i samband med valet till EU-parlamentet den 13 juni nästa år. Det är naturligtvis ett sätt att få till stånd en bred diskussion och ge medborgarna möjlighet att ta ställning och bli delaktiga i beslutsprocessen. Det intressanta är att även länder som sällan folkomröstar tänker göra det den här gången. I några länder, Danmark,

Frankrike, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Tjeckien och Spanien, är det i praktiken klart att väljarna kommer att tillfrågas. I flera andra, Belgien, Italien, Polen och Slovenien, är det också troligt att det blir så. Dessutom diskuteras detta också i flera andra länder, exempelvis i Finland, Tyskland som aldrig haft någon folkomröstning, Ungern, Malta och Slovakien.

EU:s tidigare ombudsman Jacob Söderman skrev häromdagen en artikel i en finländsk tidning om vikten av en folkomröstning om konstitutionen. Han pekar på att det förslag som nu diskuteras är någonting helt annat än det EU som Finland anslöt sig till 1995. Därför måste alla få chansen att veta vad det handlar om, menar Söderman.

Han skriver: "EU-rätten, som står över till och med den finländska författningsrätten, kan utöver sina nuvarande befogenheter vid behov lägga sig i inrikes och rättspolitiska frågor. Om dessutom bestämmelserna om kvalificerad majoritet lindras och medlemsländerna förlorar sin vetorätt i många frågor, kan EU stifta bindande lagar som blir svåra att acceptera för finlänarna."

Det säger alltså en person som är mycket väl insatt i vad det handlar om. Jacob Söderman har varit ombudsman i Europeiska unionen.

Jag tycker att vi i Sverige har precis lika stor anledning som man har i Finland eller de övriga länderna att diskutera vilket europeiskt samarbete vi egentligen önskar. Därför finns det all anledning att hålla dörren öppen för en folkomröstning även i Sverige. Att låta folket avgöra en sådan viktig fråga handlar inte alls om någon abdikation från riksdagens sida. Det handlar om att förankra ett viktigt beslut i folkviljan. Det vore mycket allvarligt om vi i Sverige ställer upp på en konstitution, en grundlag, för Europeiska unionen som inte är förankrad i folkopinionen. Då finns det risk för att klyftan blir ännu större mellan folket och en liten politisk elit.

Anf. 108 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Håkan Larsson säger att EU är ett mellanstatligt samarbete. Det är en sanning med modifikation. Det är mellanstatligt och överstatligt. Hade det bara varit mellanstatligt hade jag kunnat förstå Håkan Larssons argumentering när det gäller paragrafen om att EU-rätten skulle gälla över nationell rätt. I vissa delar har vi överfört kompetens till EU. Då är det EU:s institutioner, till exempel domstolen, som har tolkningsföreträde i den delen.

Den här med plattläggning är en gammal sak som Kenneth Kvist tog upp på en presskonferens när vi presenterade grundlagsutredningen inför EG, men han har numera bytt åsikt på den punkten och verkligheten är som den är. Den här paragrafen kodifierar bara praxis på det här området.

Redan i riksdagsbeslutet inför grundlagsförändringen 1994/95 sade vi att man kan acceptera detta så länge EG, som det hette då, ställer upp bakom de fri- och rättigheter som Europakonventionen står för.

Anf. 109 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jag sade nog att det var ett i huvudsak mellanstatligt samarbete. Jag är väl medveten om att man på vissa punkter har delegerat makten till EU-nivå.

När det finns så tunga remissinstanser som Uppsala universitet och juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, som jag förmodar kan EG-rätten väldigt väl, som säger att det innebär att detta generellt ställs över svenska grundlagar, måste det diskuteras och analyseras så att vi kommer fram till vad som verkligen gäller på det här området.

Anf. 110 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Man ska självfallet lyssna på remissinstanser och diskutera detta, men det betyder inte att alla remissinstanser alltid har rätt.

Anf. 111 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Det gör det självfallet inte, men jag tror faktiskt att de här remissinstanserna ska tas på fullt allvar både av Ingvar Svensson och mig.

Utrikes- och försvarsfrågor

Anf. 112 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Barnen ska stå främst, sade Göran Persson i sin regeringsförklaring i september. Mitt inlägg här i den allmänpolitiska debatten blir en röst för barnen i vår gemensamma värld.

Kristdemokraterna anser att motivet internationell solidaritet måste kompletteras med egenintresset. Vi delar alla samma värld. Vi har ett gemensamt intresse av att bekämpa fattigdom och minska hälso- och miljörisker. Det ligger alltså även i vårt egenintresse att fattiga länder utvecklas och att barnens situation därmed förbättras. Vi vet att det svenska folket vill dela med sig. Det har man visat gång på gång, bland annat genom de galakvällar som har varit i TV till stöd för världens barn.

Se mig, hjälp mig, beskydda mig, ge mig din omtanke, behov mig, låt mig få vara barn, investera i mig. Ge mig alla mina rättigheter!

Fru talman! Dessa ord var ett av många upprop inför internationella barndagen, som i Sverige firas den första måndagen i oktober.

Barns rätt till överlevnad, trygghet och skydd mot övergrepp finns nedskrivet i flera dokument. Ingen konvention om mänskliga rättigheter har ratificerats så snabbt av så många länder som den om barnens rättigheter. Visst är den en stor framgång för världens barn, men verkligheten visar med all tydlighet att den politiska viljan måste stärkas för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda.

Låt mig nämna en del siffror.

Nästan tre av fyra barn är mycket fattiga. Varje år föds 132 miljoner barn. Av dem blir 53 miljoner barn aldrig registrerade. Det finns inget skriftligt bevis på att de finns. Ett av tolv barn dör innan det fyllt fem år. Under de senaste tio åren har två miljoner barn dött i krig.

Så där kan man hålla på. Elände plus elände för världens barn, men det finns ljusglimtar. Att barnombudsmän och andra företrädare för barn i EU just nu samlas i Sverige är en sådan ljusglimt. Stärks barnens rättigheter inom EU och dess grannländer kommer det också barn i den övriga världen till del.

Fru talman! Det var många av oss som gladdes åt att Nobels fredspris i år gick till en människorättskämpe, Shirin Ebadi. Barn runtom i världen

har röstat fram kandidater till ”barnens nobelpris”, ett pris som inte är så känt. Priset instiftades år 2000, och en internationell barnjury bestående av barn som varit bland annat barnsoldater, slavbarn, flyktingbarn och gatubarn avgör vem som får World Children’s Prize. 288 000 barn i 26 länder har röstat.

Jury samlades i Mariefred och beslöt att under mottot ”Jordens barn hyllar kampen mot slaveri” utse två vinnare för barn i krig. De har agerat med risk för sina egna liv. En av dem har räddat tusentals bortrövade barn ur tvångsarbete i Sudan. Den andra vinnaren har direkt räddat livet på 25 barn, som hon gömde när barnens föräldrar dödades. Dessutom har hon i inbördeskrigets Burundi hjälpt tiotusentals föräldralösa barn med hem och skola.

Ett hederspris har tilldelats fattiga kvinnor i Brasilien som hjälper barn att överleva.

Barnen i världen har i år uppmärksammat världens parlamentariker genom sitt val.

Fru talman! Det är vår uppgift att ta barnens röst på allvar. Jag vill avsluta med att nämna förra årets barnrättsvecka i Sverige, när så många skolor arbetade just med de internationella frågorna. Barnen i Kettismåla skola diktade om krig och fred:

Man måste dela med sig. Annars går det inte bra. Det tror Patrik Samuelsson, som går i fyran.

Och så ska de inte hålla på med krig, konstaterar Emma Pettersson från klass 5.

Barnens dikter som sitter på väggarna i korridoren handlar mycket om krig och fred och om kärlek. Alla behöver kärlek. Det är det viktigaste av allt, säger Patrik, till och med viktigare än TV-spel, lägger han till.

Det är dessa barn som är framtidens ledare och som ska kämpa för vår demokrati.

Anf. 113 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! För snart två år sedan, den 18 december 2001, togs den nu 24-årige örebroaren Mehdi Ghezali till fånga i Pakistan. I januari 2002 fördes han till den amerikanska basen Guantánamo på Kuba. Mehdi Ghezali är inte ensam. På Guantánamobasen sitter 600 personer från mer än 40 nationer fängslade. Flera av dem är liksom Mehdi Ghezali födda i och uppvuxna i Europa. De flesta av dem är unga. Till Guantánamo fördes till och med pojkar som enligt FN:s barnkonvention är att räkna som barn.

Behandlingen av ungdomarna på Guantánamo är en av de allvarligaste och sorgligaste rättsskandalerna i vår tid. Högkommissarien för de mänskliga rättigheterna kritiserade redan 2002 den behandling som fångarna utsattes för. Framtiden för Mehdi Ghezali och de andra fångarna på Guantánamo är oviss.

Var och en av oss som möter killar och tjejer i tjugoårsåldern vet hur viktiga de åren är; det är under de åren man studerar och börjar att etablera sig på arbetsmarknaden och det är då många ser sig om efter en livspartner. Det är ungdomsår när man skaffar sig viktiga erfarenheter att ha med sig in i vuxenliv och föräldraskap. Utan dom och utan prövning

tas de här viktiga åren ifrån en ung man som Mehdi Ghezali. Risken är stor för att det leder till djupa själsliga sår.

Behandlingen av Mehdi Ghezali är också ett allvarligt demokratiskt problem. En av världens största och viktigaste demokratier, USA, har ställt grundläggande mänskliga rättigheter åt sidan.

Vad är det då Mehdi Ghezali anklagas för? Det har varken han, den svenska regeringen eller en intresserad allmänhet fått veta. Varken han själv eller hans advokat har fått möjlighet att bemöta några anklagelser.

Enligt folkrätten finns det bara två grunder för att frihetsberöva en människa i Mehdi Ghezalis situation. Antingen ska han behandlas som en krigsfånge enligt Genèvekonventionen eller som en civil fånge som gripits i samband med en väpnad konflikt. Om han ska ses som en civil misstänkt för brott ska han ha de rättigheter som varje civil fånge har. Det gäller den självklara rätten att få veta vad man är anklagad för, att ha tillgång till juridiskt biträde och att i övrigt få sitt ärende behandlat på ett rättssäkert sätt. Mot allt detta har staten USA brutit.

I stället har man valt att beteckna Mehdi Ghezali och de andra fångarna på Guantánamo som ”fiendekombattanter”, ett begrepp som är konstruerat av den amerikanska regeringen och saknar allt stöd i modern folkrätt. USA:s behandling av svensken står i bjärt kontrast mot landets sätt att behandla sina egna medborgare som tillfångatogs i anslutning till kriget i Afghanistan. Där har man visat respekt för mänskliga rättigheter. När andra länders invånare diskuteras sätts de åt sidan.

Mehdi Ghezali är oerhört ensam på Guantánamo. Efter idoga framställningar från den svenska regeringen har representanter för UD fått träffa honom vid tre enstaka tillfällen på två år. Han har inte fått ha någon kontakt med sin advokat, inte fått träffa sin familj eller haft andra möjligheter att knyta an till Sverige och till sitt sociala liv.

Jag är, fru talman, väl medveten om att den svenska regeringen gjort stora insatser för att få Mehdi Ghezali frigiven och att man har varit tydlig i sina protester mot hur svensken behandlats. Jag vet också att vår förra utrikesminister Anna Lindh var djupt personligt engagerad för att få Mehdi Ghezali frigiven. Så sent som i juni i år hade hon kontakter med sin amerikanske kollega om örebroaren. Det är viktigt och nödvändigt att UD också i dag driver arbetet för att Mehdi Ghezali ska friges med samma skärpa som när Anna Lindh var utrikesminister.

Bakom USA:s beslut att hålla svensken och de andra fångna på Guantánamo ligger händelserna den 11 september. Vi är många som lidit med de tiotusentals amerikaner som förlorade sina kära vid terrordåden. Vi har också känt den största respekt för USA:s rätt till självförsvar. Terrordåden den 11 september var inte bara ett angrepp på USA. Det var ett angrepp på hela den västerländska demokratin. Men när demokratin försvarar sig måste det också vara med demokratins vapen, inte genom att man trampar på grundläggande demokratiska principer.

Fru talman! Det har snart gått två år sedan Mehdi Ghezali togs till fånga i Pakistan. Då skickade han ett brev till familjen i Brickebacken i Örebro. Då räknade han med att snart vara hemma igen.

”Hälsa småsyskonen att jag längtar efter att busa med dem i lekparken”, skrev han, ”och bjuda på glass och godis... om de sköter läxorna såklart.” Syskonen har säkert skött sina läxor, men Mehdi har ännu inte kommit tillbaka till Örebro.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

*Utrikes- och
försvarsfrågor*

Vi som representerar Sverige har ett gemensamt ansvar för att i olika sammanhang driva kravet på att Mehdi, som den unge svensk han är, ska få komma hem igen. Det handlar om regeringens kontakter med USA, om arbetet i FN, om ett gemensamt samarbete i EU runt de europeiska fångar som sitter på Guantánamo. Men det handlar också om ett ideellt engagemang. Där spelar den svenska Guantánamogruppen, som arbetar oförtröttligt, en viktig roll, men där är också insatser som upprop från kompisarna i Mehdi Ghezalis gamla idrottsförening, Brickebackens IF, viktiga. Vi svenskar måste visa att vi inte accepterar att en ung svensk förvägras sina mänskliga rättigheter.

Anf. 114 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara å det bestämdaste helt instämma i det som Inger Lundberg nu anfört. Det är milt uttryckt skamligt hur USA betar sig mot så många människor i världen som drabbas av dess totala envælde i denna fråga. Man respekterar inte grundläggande mänskliga rättigheter. Oavsett vad de här personerna har gjort och oavsett vad man vid en eventuell rättegång kommer att lägga dem till last har de rätt att få sin sak prövad och rätt att behandlas på ett människovärdigt sätt. Detta sker inte nu.

Jag arbetar personligen inom ramen för Europarådets arbete för att med olika resolutioner lyfta fram detta i ett ännu bredare perspektiv. Vår Örebrovän är inte den enda europeiska medborgare som är drabbad utan det är många fler. Trycket måste öka och vi får aldrig ge upp förrän vi har nått ett resultat, att de här människorna får en rättvis prövning. Det ska vara en prövning som man förtjänar i ett land som kallar sig en rättsstat.

Anf. 115 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är glad över Johan Pehrsons tydliga hållning. Jag hoppas och tror att det är en hållning som vi står för samstämt i den här kammaren.

Vi har respekt för Förenta staterna. Men vi som har respekt för Förenta staterna känner oerhört stor besvikelse över att en demokrati kan agera som man har agerat i fallet Mehdi Ghezali och, som Johan Pehrson säger, också när det gäller de andra fångar, totalt drygt 600 i första hand unga människor som sitter på Guantánamo.

Jag tackar Johan Pehrson för hans uttalande och vädjar till alla andra kolleger att vi i alla sammanhang ska hjälpa åt att driva den här frågan.

Anf. 116 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Fru talman! Mitt inlägg i den allmänpolitiska debatten har bäring på att vi kristdemokrater nu inleder en period där familjen står i centrum. Då undrar naturligtvis vän av ordning om detta verkligen hör hemma i försvarspolitik. Jag menar att det gör det, i allra högsta grad.

Det jag vill ta upp är svenska officerare som tjänstgör i utlandsstyrkan och deras avtalsvillkor. Jag är väl medveten om att detta är en fråga mellan arbetsgivare och personalorganisationer. Likväl anser jag att vi har ett ansvar för dessa kvinnor och män som ger sig ut på missioner och där familjerna ofta får sitta i kläm.

Herr talman! Det är inte så att vi kristdemokrater är motståndare till internationell tjänstgöring. Tvärtom anser vi att detta har en stor betydelse, både för enskilda yrkesofficerare och för reservofficerare och deras utveckling. Det har även stor betydelse för Sverige i många sammanhang. Kvaliteten på de insatser som görs är väl kända, och internationellt åtnjuter Sverige en stor respekt. Detta kan också spela roll i många andra sammanhang.

I somras trädde lagen i kraft som möjliggör för Försvarsmakten att utöka arbetsskyldigheten för alla anställda inom Försvarsmakten till att tjänstgöra utomlands. Det betyder att det egentligen inte längre är ett frivilligt åtagande från den enskilde.

I takt med att regeringen vill utöka det internationella åtagandet kan konsekvenserna bli att människor beordras ut i tjänst som kan innebära krigförande insatser och där familj eller anhörig upplever situationen som ohållbar.

Det som officerare tar upp i alla sammanhang är att man önskar få möjlighet till hemresor oftare för att kunna lösa problem av praktisk natur på hemmaplan. Det måste finnas förutsättningar för detta. Till exempel har man ett sådant system i Finland.

Efter långvariga förhandlingar och trots ÖB:s intentioner i sitt tio-punktsprogram om ökat stöd till hemmavarande familjer ligger förhandlingarna nu nere. Man menar att de ekonomiska förutsättningarna inte finns. Trots detta har man deklarerat att besparingar som regeringen gett direktiv om inte ska drabba förbandsverksamheten och därmed inte heller utlandsstyrkan.

Herr talman! Många menar att detta inte är en politisk fråga. Jag är mycket medveten om det. Men har vi ändå inte ett ansvar? Måste vi inte ta ett ansvar under rådande omständigheter? Det är ju vi i riksdagen som beslutar om de internationella insatserna. Det är också vi som ger de ekonomiska villkoren. Ska vi då inte ställa krav på Försvarsmakten så att de förstår vikten av att en officer i utlandsstyrkan får möjlighet att åka hem oftare till familjen? Stödet i dag till hemmavarande familj är dåligt och ovärdigt en modern arbetsgivare.

Man kan nu konstatera att Försvarsmakten inte är intresserad av att hitta lösningar på ett stort problem som berör många officerare och deras anhöriga. Detta kommer naturligtvis att leda till ointresse från de anställda att ta internationella uppdrag i framtiden. Det kan i sin tur leda till att vi måste ifrågasätta vårt internationella engagemang.

Herr talman! Vi kristdemokrater anser nu att det är dags att regeringen sätter press på Försvarsmakten så att man löser dessa avtalsvillkor, så att det i framtiden verkligen blir attraktivt för alla kategorier av personal att tjänstgöra utomlands.

Rättsfrågor

Anf. 117 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Fyra minuter över två i måndags utfördes ett väpnat rån mot Pressbyrån på Eketrägatan på Hisingen i Göteborg. Två beväpnade män i mörka kläder och ljus huva hotade kassörskan med ett pistolliknande föremål. Vid rånet kom de över pengar och cigaretter.

Polisen spanade i området. Enligt inre befäl vid Hisingspolisen hade spaningarna inte gett något, när jag läste om detta. Det stod i en liten notis i Göteborgs-Posten. Få av oss reflekterade närmare över saken. Men kassörskan i Pressbyråkiosken, hon som har blivit hotad och rånad, kommer säkert att både minnas och påverkas av det som hände i måndags länge – kanske hela livet.

Tidningarna är fulla av liknande notiser, vid sidan av reportagen om ännu grövre brott, mordutredningar och problemen med värdetransporter. Kriminaliteten är en grym del av den svenska vardagen.

Riksdagen måste ta ansvar för en effektiv brottsbekämpning. Land ska med lag byggas. Rättsordningen ska tryggas. Mycket är ogjort och mycket måste göras bättre och annorlunda. Rapporterna talar sitt tydliga språk.

Det har blivit rena vilda västern här, säger ett inre befäl vid Alingsåspolisen till Göteborgs-Tidningen efter en helg med en svår knivskärning och ett svårt misshandelsfall i centrala Alingsås. Det ska finnas två patruller i gång på fredags- och lördagskvällarna, men de kan skickas i väg på larm och då blir det inte så.

I Falu-Kuriren berättar man om en bilolycka på riksväg 45 förra måndagen. Den ena väghalvan blev helt blockerad. Räddningstjänsten, som ryckte ut för att ta hand om skadade, fick klara både sina egna uppgifter och trafikdirigeringen. Polisen kom till platsen först någon timme efter olyckan. Vad hade hänt vid en köolycka, med många bilar inblandade?

När jag besökte Östersund i slutet av augusti frågade jag tillförordnade länspolismästaren hur det stod till med narkotikaproblemen i Jämtlands län. Han visste inte. Myndigheten hade inte haft någon som specifikt arbetat med drogfrågorna på några månader. De som brukar sköta det jobbet hade behövt för att utreda bomben vid polishuset i Östersund.

Regeringen och Socialdemokraterna säger att man satsar på polisen. Jag vet inte hur ofta man får höra att det utbildas fler och att mer pengar kommer polisen till del. Men verbala satsningar och prat i TV-soffor räcker faktiskt inte. Anslagen är för låga och förändringarna går för sakta. Verkligheten talar sitt tydliga språk.

Det anmäls fler brott och misstänkta, men färre lagförs. Andelen våldsbrott som redovisats till åklagare har fortsatt att minska år 2002 från 25,9 % till 24,9 %. Ökningen av antalet våldsbrott tvingar polisen att lägga mer resurser på detta, vilket sker på bekostnad av annat. Resultatet är bland annat att färre stölder klaras upp.

De lokala polisstyrelserna står just nu inför olösliga problem med en ekonomi som inte är anpassad till den verksamhet som krävs. Med de pengar som regeringen aviserat i budgetpropositionen går ekvationen inte ihop. Polisen har hittills klarat sin ekonomi bland annat genom den stora andelen sjukskrivna medarbetare. Nu måste flertalet myndigheter göra uppsägningar av civilanställd personal, dra in polisstationer och ha lägre bemanning. Färre poliser kan rycka ut när det behövs.

I Sundsvall tillsatte man för 2 ½ år sedan polisens citygrupp för att få ordning i stadens centrala delar. Nu har verksamheten legat nere sedan i maj. Poliserna måste göra annat.

I Eskilstuna med nästan hundra tusen invånare händer det att man har en enda polis att skicka ut. Man samarbetar visserligen med Strängnäs

och kan låna poliser därifrån, men hur man än gör märks bristerna. I förra veckan genomfördes en *smash and grab*-kupp mot Lindebergs ur på Kiebsensgatan i Eskilstuna. Det fanns ingen utryckningsbil som polisen kunde skicka till det jobbet. Rånaren fick gripas av allmänheten och hållas fast på platsen tills en civil, förmodligen ledig, polis anlände och kunde ingripa.

Polisstyrelsen i Halland har beslutat om omedelbart anställningsstopp. Regeringens krav på Halland är att myndigheten ska gå från 400 till 415 poliser nästa år. Men det finns inte pengar till en enda ny tjänst. Förmodligen måste man avskeda några av de poliser man har. Problemet är de höga pensionsavgifter som ska betalas, men också att Halland har ovanligt friska poliser. Sjukfrånvaron i Halland är bara 3,8 %, och det klarar inte deras budget.

Herr talman! Polismyndigheten i Halland är inte unik, inte heller bilolyckan i Mora och det väpnade rånet mot Pressbyråkiosken i Göteborg. Tyvärr är detta bara exempel ur den svenska vardagen.

Vi moderater kräver mer pengar till polisverksamheten. Vi satsar på hela rättsväsendet eftersom det behövs, men polisen är det allra viktigaste. Fler poliser kan förebygga, ingripa och utreda brott. Regeringens budgetproposition duger inte. Det tillskott på 225 miljoner kronor som föreslås täcker inte ens Stockholmspolisens underskott. När man dragit bort de öronmärkta pengar som behövs för att täcka kostnaderna för Göteborgsmötet finns 75 miljoner kvar till allt som brister och allt som behövs. Man behöver inte aspirera på Nobelpriset i ekonomi för att begripa att detta inte går ihop.

Det känns nästan patetiskt att man dessutom föreslår besparingar på Säkerhetspolisen. Vi moderater har ifrågasatt klokskapen i detta förr, men efter de senaste veckornas tal om terroristbekämpning, behovet av att se över livvaktsskydd och annat föreslår jag att alla engagerade tar fram räknadosorna och försöker åstadkomma något som liknar samstämmighet mellan ord och handling.

Jag förstår innerligt väl att Socialdemokraterna skäms över den förda kriminalpolitiken och att ingen vill tala för den i dagens debatt – inte en enda socialdemokrat är anmäld. Men riksdagens majoritet kan, om den vill göra något väsentligt, se till att rätta till regeringens misstag. Vi moderater hoppas att höstens arbete i utskott och kammare ska leda till ett sådant resultat.

Anf. 118 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Jag vill ta vid där Beatrice Ask, min värderade kollega i justitieutskottet, slutade. Vad jag kan se finns inte en enda socialdemokrat som regelbundet jobbar med rättsfrågorna i salen. Och detta är Sveriges riksdag. Här ska vi debattera, utvärdera och analysera utmaningar i svenskt rättsväsende – och de är enorma. Samtidigt finns inte en enda socialdemokrat som arbetar med dessa frågor närvarande. Det är så anmärkningsvärt att man nästan blir mörkrädd. Vilken bristande demokratisyn! Vilken oförståelse för hur vi i riksdagen ska jobba och fylla detta rum med debatter och vilja att förändra till det bättre!

När jag reser runt i Rätts-Sverige träffar jag många människor som vill göra saker och som också gör mycket bra saker med de resurser de har. Jag möter poliser som gör ett fantastiskt arbete för att få ungdomar

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

ur kriminalitet. Jag möter åklagare som notoriskt jobbar för att få fast människor som slår sin sambo. Jag träffar engagerad personal i kriminalvård, människor som vill göra det bästa av situationen för att bryta en intagens kriminalitet. Jag möter motiverade intagna som vill ändra sitt liv, men tvångströjorna i form av överbeläggning, i form av bristande resurser, gör att det mera blir en fråga om förvaring. Det är sorgligt att se att så många i rättsväsendet vill så mycket men inte får den möjligheten.

Regeringens företrädare brukar säga att dysterkvistarnas tid nu är förbi och att det nu blir mera resurser till rättsväsendet. Men då får man nog säga att strutsarnas tid nu är här för en mer makalös uppvisning av att stoppa huvudet i sanden får man leta efter. Man vill inte se, man vill inte veta och man vill framför allt inte reagera och debattera. Det är ju ingen här! Så här får det inte fortsätta. Någon måste ta upp med den socialdemokratiska riksdagsgruppen vad detta är för respekt för kammaren och för rättsstaten.

När vi ska prata om de rättsvårdande myndigheterna känner jag att det lätt blir så att alla myndigheter är lika mycket värda. Självklart ska vi i svåra tider eller i ekonomisk nedgång spara, men man kan inte värderelativisera på detta sätt och säga att alla myndigheter har samma funktion och ska spara lika mycket.

Domstolarna har en central funktion i en rättsstat för att kunna fatta rättssäkra beslut så att människor inte blir feldömda. Polisen har en viktig uppgift att fylla för att förhindra och förebygga brott, men också att göra ingripanden när det arbetet har misslyckats. Det handlar om personer som ofta grovt kränkt andra människor. Vi talar ju om mord ibland.

Det måste bli ett slut på denna relativisering. Vi pratar om en rättsstat som är fundamental, en rättsstat som vi måste upprätthålla för att medborgarna ska kunna behålla tron på att demokratin klarar av att skapa en fysisk trygghet och en frihet från brott. Just nu verkar dock detta vara väldigt svårt.

När man till exempel ser på polisen är det fantastiskt att höra regeringspartiet trumma in att det tillkommer en ny polis varje dag. Men hur räknar man då? Förra året tillkom 29 nya poliser. Det innebär en ny polis var femtonde dag. De kan ju inte ens räkna! Jag håller med Beatrice Ask om att Socialdemokraterna på det ekonomiska området behöver en viss uppstramning kring hur man räknar. Möjligtvis handlar det om en ny polis var femtonde dag.

Vi pratar om att vi har polismyndigheter i Sverige som bland sina fem viktigaste områden inte kan prioritera narkotika. Vad är det för arbetsledning? Vi har nyss fått budgetpropositionen från regeringen. Det är det viktigaste dokument som presenteras från en regering som vill någonting om hur man ska jobba och vad man ska lyfta fram. Och då rapporteras det att polisen inte överallt prioriterar narkotika bland sina topp-fem-områden!

Samtidigt har regeringen synpunkter på vilken ammunition polisen ska använda i den händelse att skjutvapen måste användas i vissa sorgliga situationer. Hur är detta möjligt?

Vi pratar om brottsförebyggande insatser där det finns brister. Alla vet ju att det bästa sättet att få färre brottsoffer är att se till att inga nya brott begås och att hjälpa människor på glid. Här har lokala initiativ stor betydelse, men polisen måste finnas med. Och här brister det stort. Detta

står också att läsa i den orange boken, kallad budgetpropositionen, som ska vara ett ledningsdokument.

Vi har en säkerhetspolis som sedan en tid svävar omkring ganska fritt utan ledning, utan en chef med yttersta ansvar. De vet inte vart de ska gå härifrån och in i framtiden. Här har man haft utredning på utredning. Om man håller på och utreder tillräckligt länge får man till slut fram olika förslag vilka i sin tur hela tiden ska övervägas. Man måste i stället fatta ett beslut. Detta sker inte.

Vi får rapporter om brister i uttrykningsverksamheten. Vi får rapporter från Riksåklagaren, som är mycket oroad över att polisen inte klarar sina fundamentala uppgifter, och över hur man då ska kunna lagföra de brott som begåtts. Nivåerna är helt oacceptabla. På detta får man ingen riktig respons, utan det hela fortsätter att rulla på.

Rikspolisstyrelsen, lämnad åt sitt öde av regeringen, försöker ta vissa initiativ. Det handlar om en hel del bra sådana inom ramen för det nationella poliskonceptet när det gäller att kraftsamla, minska resursslöseriet och se till att få mera kraft i de små resurser man har. Om detta har dock regeringen inga synpunkter. Däremot har den synpunkter på vilken polisammunition som ska användas.

Jag undrar var socialdemokraterna är i denna debatt. Jag är hjärtligt trött på att möta duckande och personer som uppenbart tycker att dysterkvistarnas tid är förbi, men likväl som en struts stoppar huvudet i sanden.

Anf. 119 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Justitieutskottets ordförande och jag är i huvudsak överens om detta. Ett särskilt problem som inte togs upp och som jag tycker att man ska belysa är det stora problem som ligger i att vi har ett generationsskifte framför oss i poliskåren. Det är då särskilt bekymmersamt att polismyndigheter runtom i landet nu inte anser att de har råd att anställa de aspiranter de egentligen skulle behöva. Jag skulle gärna vilja veta om justitieutskottets ordförande kan tänka sig några initiativ från utskottet för att göra något åt det.

Den andra delen som jag tycker är bekymmersam är att man med det otillräckliga budgetunderlaget samtidigt binder polismyndigheterna till hur många poliser de ska ha. Man får en ekvation som inte kan sluta i något annat än ett växande underskott. Det gör att ledare bakbinds. Vi får inte det aktiva moderna ledarskap som behövs för att förnya och effektivisera verksamheten. Jag vill veta om Folkpartiet är berett att i någon mening ge myndigheterna lite större frihet att hantera sin egen budget.

Anf. 120 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tackar för de frågorna. Utskottet måste ha en mycket aktiv roll när vi märker att regeringsmakten duckar och kollegerna i riksdagen som är folkvalda för Socialdemokraterna inte ens dyker upp i en sådan här debatt. Intresse saknas tydligen. Eller så kanske man skäms för det man levererar. Det kan mycket väl vara så.

Jag håller inte alls för främmande att vi får se över möjligheten att ta någon form av utskottsinitiativ. Det dystra i detta – utan att vara en dysterkvist – är dock att det kanske är svårt att få majoritet. Tyvärr vilar Socialdemokraterna på en grund bestående av Vänsterpartiet och Miljö-

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

partiet, och vi måste skapa deras intresse. Men jag håller inte för omöjligt att vi kan nå dit.

Jag tror också att vi måste ge rejäla planeringsförutsättningar för svenska polismyndigheter. De vi har måste ha något bättre strukturella förutsättningar att planera verksamheten längre än till årsslutet. Det behövs framför allt högre anslag. Men jag är beredd att se över möjligheterna till ökat självstyre i den delen och då så klart ge mer makt till polisstyrelserna lokalt.

Anf. 121 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag är nöjd med det beskedet. Vi får se vad vi kan göra i utskottet. Jag tror att det är alldeles nödvändigt att ge polismyndigheterna möjlighet att hantera situationen. Med den ekvation som regeringen har lämnat med sina stödpartier hamnar varje myndighet i allra sämsta tänkbara läge. De kan inte förnya personalen. De kan inte variera. De kan heller inte åstadkomma en budget i balans med mindre än att de tar till väldigt dåliga lösningar. De tvingas att avskeda civilanställd personal eller annat för att få modellen att fungera.

Jag skulle gärna se en ordning där myndigheterna mer styrdes av vad som ska åstadkommas och uppnås och där man är noga med att följa upp att de faktiskt gör det men där de får lite större utrymme att arbeta självständigt. Jag tror att det skulle skynda på moderniseringen av polisverksamheten i de delar där det kan behövas.

Anf. 122 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller helt med. Jag har efterlyst att regeringen ska redovisa en form av sammanhållen polisstrategi så att vi får jobba med frågorna. Ska vi gå den vägen Beatrice Ask nu delvis förordar med större självständighet står det delvis i konflikt med det faktum att vi har ett nationellt poliskoncept som går ut på att alltmer centralisera. Det skapar mindre utrymme för egna lokala lösningar.

Jag vill avslutningsvis lyfta fram att inget av partierna i justitieutskottet, som jag uppfattar det, är främmande för att ställa upp och fatta kloka beslut i viktiga frågor. Vi har ett antal frågor i utskottet under hösten där det nås så kallade blocköverskridande uppgörelser för att skapa skarpa instrument mot klotter, se över reglerna för att införa en arresteringsorder, jobba med de hemliga tvångsmedlen och så vidare. Det ökar kraften i brottsbekämpningen så att vi inte bara räknar antalet poliser. Det är också viktigt vilka metoder som polisen får ha.

Vi har en positiv inställning till att göra breda uppgörelser. Men det är väldigt svårt när det inte ens finns en socialdemokrat som är intresserad.

Anf. 123 RAGNWI MARCELIND (kd):

Herr talman! Johan Pehrson har efterlyst arbetande socialdemokrater. Jag tycker att det finns ännu större anledning att efterlysa den som är ytterst ansvarig för området. Jag hade gärna sett att vi med justitieministern fått debattera de frågor som jag i dag vill beröra.

Kristdemokraterna har som parti länge kritiserat den reformering som pågår, eller snarare deformering, av domstolsorganisationen. I nedläggningsivern har dessutom justitieministern gett olika signaler. Det har

varit alltifrån att ”nedläggningarna handlar ju inte om pengar” till ”det är inte bra med stora domstolar heller”. I en interpellationsdebatt i maj på grund av tingsrättsnedläggelse i mitt hemlän sade han så här: ”man faktiskt måste se det större än att det bara handlar om rättsväsendet. Det är också regionalpolitiskt”.

Så långt fram till Brännpunkten den 6 oktober 2003. Där klargör ministern sin nya hållning i nedläggningsstrategin för landets tingsrätter. Nu säger han att det är nödvändigt att skapa en mindre sårbar domstolsorganisation som står bättre rustad att hantera förändringar i omvärlden. Då menar han uppenbarligen att större enheter och centralisering medför bättre förutsättningar oavsett hur det drabbar befolkningen. Som belägg för sin uppfattning påstår Bodström att de redan genomförda organisationsförändringarna har utvärderats med gott resultat. Nu kan arbetet med nedläggningarna fortsätta.

Det här pekar på en dramatisk kovändning hos justitieministern som jag gärna hade velat fråga honom om.

Domstolsorganisationen från 1971 är på väg att raseras. När Domstolskommittén fick till uppgift att minska antalet tingsrätter från 97 i landet mötte den ett oerhört starkt motstånd ute i landet. Regeringen drog till slut tillbaka kommitténs direktiv. I stället började man med direkta besparingsaktioner mot tingsrätterna som i synnerhet drabbade de mindre tingsrätterna som blev väldigt sårbara.

Hittills har antalet tingsrätter minskat från 93 år 2000 till 72 år 2002 trots folkets och politikernas högljudda protester. Nu ska de bli ännu färre. Nu ska de 72 bli 37.

De officiella skälen har varierat. Nedläggningarna har motiverats av både ekonomiska och kvalitetsmässiga skäl. Men ingen har kunnat påvisa att de mindre domstolarnas verksamhet håller sämre kvalitet än de större domstolarnas. Inte heller har man kunnat påvisa vilka ekonomiska fördelar som regeringens nedläggningshysteri medför.

Det är dessutom en villfarelse att den marginella ökningen av antalet domar vid en sammanslagning medför att man uppnår en högre grad av specialisering vid tingsrätten i fråga. Vad som däremot står absolut klart är att det lokala rättslivet i stor utsträckning försvinner med dessa nedläggningar.

Kristdemokraterna anser att regeringen inte har en nödvändig helhetsbild av vilka konsekvenserna nedläggningarna innebär. Därför vill vi sätta stopp för allting tills man har utrett konsekvenserna ytterligare.

Den utvärdering som Bodström refererade till i Brännpunkt förra veckan – och som han menar har gett så goda resultat – genomfördes alldeles för tidigt under ohållbara arbetsförhållanden. Det är inte svårt att säga att man får goda resultat av frampressad ad hoc-utvärdering som på mindre än tre månader, inklusive juluppehåll, ska utvärdera resultatet av två års nedläggningsarbete.

Ingen kan på allvar mena att resultatet av de redan nedlagda tingsrätterna skulle vara en garant för att den fortsatta nedläggningen skulle bli lika godartad. Det blir ju en väldig skillnad mellan att ha en tingsrätt i ett län och att ha tre tingsrätter i ett län.

Den lokala förankringen och allt vad den innebär för de svenska medborgarnas förtroende för rättsväsendet går förlorad när man lägger ned de mindre tingsrätterna. Det är medborgarna i glesbygd, som redan

tidigare har drabbats av omorganisation och centralisering av andra myndigheter, som får ta konsekvenserna av nedläggningarna. Det rimmar väldigt illa med regeringens övriga ambitioner rörande en levande landsbygd.

Kristdemokraterna är inte emot omorganisation som sådan, men vi menar att det finns angelägna överväganden som måste göras innan man fortsätter den här nedläggningen. Rättssäkerheten måste alltid komma i första rummet, och rättssäkerhet måste få kosta. Ett värnande om rättssäkerheten menar vi är helt avgörande för allmänhetens förtroende för domstolsväsendet och rättsväsendet i sin helhet.

Tidigare har regeringen och även justitieministern framhållit att de allra flesta medborgarna bör ha ett rimligt avstånd till en tingsrätt. Ett rimligt avstånd, hör vad jag säger, det är vad de har skrivit. Det förslag som regeringen nu arbetar fram leder till att medborgarna i stora delar av vårt land, som redan tidigare drabbats av omorganisation och centralisering, på nytt får ta smällen. Det kan inte vi kristdemokrater acceptera.

Anf. 124 JOHAN LINANDER (c):

Herr talman! Nu är det dags för allmänpolitisk debatt, och vi riksdagsledamöter har möjlighet att debattera nästan vad vi vill. Det är intressant att se vilka frågor som olika ledamöter och olika partier prioriterar.

Som vi har hört tidigare och som vi fortfarande kan se lyser Socialdemokraterna och Vänsterpartiet med sin frånvaro. Minns jag inte fel såg det likadant ut förra året.

Ser man inte problembilden är det definitivt svårt att lösa problemet. Jag tycker att det finns många stora problem i vårt rättsväsende, och det är jag inte ensam om att tycka. Många människor känner sig otrygga i samhället. När de ringer till polisen har de svårt att komma fram; kommer de fram är det inte ovanligt att det inte finns någon polis tillgänglig. Polisstationer läggs ned, tingsrätter läggs ned och förslag finns på att lägga ned tullen på många orter, inte minst längs Östersjökusten. Sveriges rättsväsende lider av en centraliseringsvåg av sällan skådat slag. Någon har glömt bort ord som personkännedom, närhet, tillgänglighet, lokalkännedom och trygghet.

Vi måste förstå att ett av de allvarigaste hoten mot en fungerande rättsstat är om medborgarnas tilltro till statens möjligheter att garantera trygghet och säkerhet försvinner. Polisen har den centrala rollen i arbetet för att motverka brott och våld i samhället. Därför måste polisen få mer resurser. Så är det.

Oftast när vi från den borgerliga sidan säger i den här talarstolen att polisen bör ha mer resurser brukar det komma en socialdemokratisk kontring om att vi alltid pratar om pengar. Nu kan det ju inte komma en sådan kontring, eftersom det inte finns någon här som kan kontra. Men jag vill ändå ta upp några saker som inte handlar om pengar utan snarast handlar om attityder.

- Inom polisen behövs ett helt nytt och förbättrat ledarskap som utmärks av öppenhet och delaktighet. Det kostar inga pengar.

- Det behövs förbättrade rutiner när det gäller brott mot kvinnor och barn. Det kostar inte heller några pengar.
- Vi behöver ett nytt antagningsförfarande till polishögskolan för att få en breddad kompetens inom poliskåren.
- DNA-registreringen behöver förändras så att vi kan göra fler registreringar. Vi föreslår att gränsen sätts vid sex månaders fängelse i stället för dagens mer än två års fängelse.
- Vi behöver ny lagstiftning för psykiskt sjuka brottslingar.
- En rattfull som dödar en annan människa ska kunna dömas för dråp och inte enbart för vållande till annans död.

Det är några av de förslag som vi i Centerpartiet har lagt fram i kommittémotioner under allmänna motionstiden. Det kommer vi att debattera mer senare.

Herr talman! Efter denna något långa inledning vill jag koncentrera mitt anförande till sexualbrottslighet och *trafficking*.

Vi har nu väntat i 2 ½ år sedan Sexualbrottskommittén kom med sitt betänkande, men vi har ännu inte sett någon proposition. Under den här tiden är det många utsatta kvinnor som kränkts av att vår sexualbrottslagstiftning ser ut som den gör.

Vi känner alla till att vanmaktsbegreppet inte fungerar. Är det inte den man som våldför sig på kvinnan som har försatt henne i vanmakt kan mannen inte bli dömd för våldtäkt. Han blir dömd för sexuellt utnyttjande. Det är inte rimligt.

Vi har väckt en motion som heter *Våldtäkt är alltid våldtäkt*. I den lägger vi fram konkreta och långtgående förslag för att de män, för det är faktiskt enbart män, som våldtar enligt vad som allmänt anses vara en våldtäkt också ska kunna dömas för våldtäkt. Ett exempel är förändring av bevisbördan när en man påstår att kvinnan ville vara med på de förnedrande sexuella handlingarna. Det finns hemska exempel på att män inte har kunnat dömas enligt gällande lagstiftning eftersom det inte kunnat anses bevisat att kvinnan inte ville vara med på de sexuella handlingar som förnedrade och skadade henne, detta trots att det har konstaterats att det är osannolikt att en människa skulle vilja vara med om de här handlingarna. En sådan lagstiftning måste vi förändra. Det är inte rimligt att dessa kvinnor blir kränkta av vår lagstiftning.

Av alla brott som begås är det få som berör och äcklar mig så mycket som människohandel för sexuella ändamål, så kallad *trafficking*. Unga kvinnor, och även pojkar, kidnappas för att säljas till män som önskar våldta dem. Det är en grotesk brottslighet som omsätter ofattbart mycket pengar, och Sverige är inte förskonat.

Regeringen ska ha ett visst beröm för att man uppmärksammat frågan om sexuellt exploaterade barn. Men det finns mycket kvar att göra. Det är närmast skandal att de av *trafficking* drabbade kvinnorna inte kan få uppehållstillstånd, och vi måste också se över möjligheterna att ge dem asyl av humanitära skäl.

Jag vill också se en förändring så att den man som har sexuellt umgänge med en kvinna som han vet är tvingad till prostitution, som är utsatt för *trafficking*, ska kunna dömas för våldtäkt. I dag döms han till

böter för sexköp. Det ska ställas mot det ofattbara lidande som den tvångsprostituerade kvinnan tvingas leva med.

Anf. 125 JOHAN PEHRSON (fp) replik:

Herr talman! Det var ett mycket bra anförande av Johan Linander. Det är detta som är det viktiga och bra med den allmänpolitiska debatten, att man kan knyta ihop ett bredare fält när man som i det här fallet pratar om rättsfrågor än om man måste ge sig in i antingen enbart budgetfrågor eller begränsade ärenden. Här finns det möjlighet att debattera brett, analysera de problem som vi som folkvalda ser och som vi möter i verkligheten och få oss att fatta nya och bättre beslut för att påverka detta.

Johan Linander beskriver ganska väl i sitt anförande det ganska omfattande kvinnoförtryck som finns och de många vidriga brott kvinnor utsätts för, allt från grovt organiserad människohandel till att de utsätts för våld.

Jag tänkte höra vad Johan Linander tänker på när han läser följande från regeringen: De flesta polismyndigheter saknar rutiner för att göra ett beslut om besöksförbud tillgängligt inom myndigheten. Det finns ett fåtal polismyndigheter som arbetar aktivt med löpande uppföljning av utfärdandet av besöksförbud. Det är praktiken. Det är här och nu. Regeringen har haft tio år på sig. Tycker du att de sköter sitt jobb?

Anf. 126 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag tackar Johan Pehrson för den frågan. Man skulle snabbt kunna svara nej på den.

Det värsta är ju att det faktiskt finns goda exempel i vissa delar av vårt land, men att de goda exemplen inte sedan kan användas i andra delar av landet. I Blekinge har man faktiskt lyckats sköta hanteringen av besöksförbud ganska bra. Men på något sätt verkar vi inte kunna lära av varandra. Det tycker jag är speciellt tråkigt när det gäller så här allvarliga saker. Det är kvinnor som lider dagligen. Det är kvinnor som blir kränkta.

Anf. 127 MONA JÖNSSON (mp):

Herr talman! Hur kan vi i vårt land och i andra länder år 2003 tillåta att det pågår slavhandel? Ja, jag tycker inte att slavhandel är ett för starkt ord för det som vi i dagligt tal kallar *trafficking*. Handeln med människor har ökat, speciellt handeln med kvinnor. Jag har fått indikationer på att män och barn i större omfattning också blir utsatta. I dag ska jag inrikta mig på handeln med kvinnor.

I november år 2000 antogs en FN-konvention om organiserad brottslighet. Till konventionen hör två protokoll: ett om handeln med människor för sexuella ändamål och ett om människosmuggling. Konventionen och de två tilläggsprotokollen undertecknades av EU:s och FN:s medlemsstater, det vill säga också av Sverige.

Det finns tre uttalade syften med protokollen, nämligen att förebygga och bekämpa handel med människor, varvid kvinnor och barn särskilt ska uppmärksammas, att skydda och bistå offren för handeln med full respekt för deras mänskliga rättigheter och att främja samarbete mellan konventionsstaterna för att nå de angivna syftena.

Jag hörde justitieministern i något nyhetsprogram tala om att vi samarbetar med andra länder, och det är bra. Men hur arbetar vi här i landet? Finns det kunskap och intresse för att komma till rätta med *trafficking*? Jag har träffat människor som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med de människor som utsätts för *trafficking*. De vittnar om en stor oförståelse och jag skulle vilja säga på viss håll nonchalans från kolleger. Ofta beror det på okunskap om vad *trafficking* handlar om, och i vissa fall beror det på en förlegad attityd i fråga om synen på kvinnor. Flera av våra myndigheter, till exempel polis, åklagare, domare och migrationsverk, är de som oftast kommer i kontakt med offren för *trafficking*. Vilken utbildning har dessa personer som arbetar med frågorna?

Vi kan ta polisen som exempel. I varje distrikt ute i landet finns en kontaktperson för *trafficking*-frågor gentemot rikskriminalen. Rikskriminalen erbjuder utbildning, men det är polisdistrikten själva som avgör om de ska skicka någon på utbildning. I verkligheten innebär det att om chefer anser att de inte har råd att skicka någon till Stockholm på kurs eller om frågan inte är prioriterad får man inte någon kompetens i frågan i just det länet.

Det har också vittnats om jargongen mellan kollegor – och då talar jag generellt om de myndigheter jag tidigare nämnt – som går ut på att det inte är hög status att arbeta med frågor som rör kvinnor, speciellt *trafficking*. Man kan höra att ”dessa kvinnor är ju horor och utsätter sig själva”. Ekonomiska resurser fördelas heller inte annat än ytterst sparsamt till arbetet med *trafficking*.

Herr talman! Jag anser att kvinnor som blivit utsatta för människohandel ska bli bemötta på ett professionellt och mänskligt sätt och bli förhörda av personer med kunskap om det inträffade. Det ska vara personer som fått utbildning och som kan ställa de rätta frågorna så att de som är förövare ska kunna gripas och för att kvinnan ska kunna få den hjälp och det stöd hon behöver så att hon ska våga ge rätt uppgifter. Viktigt är också att kvinnan någorlunda hel ska kunna gå vidare i sitt liv.

Kvinnorna som utsätts för *trafficking* kommer oftast från länder där invånarna inte har det så bra. De luras ofta att ta jobb utomlands under falska premisser, exempelvis om att få arbeta i hushåll till mycket högre lön än de skulle fått i hemlandet.

Kvinnor som kommit hit och blivit utsatta för *trafficking* får i dag stanna under utredningstiden. Men hur ser det då ut i verkligheten? Eftersom kvinnan inte har uppehållstillstånd har socialtjänsten ingen skyldighet att hjälpa till med boende. Det är då polisen som får skaffa fram övernattningsrum till kvinnan. Detta tar ibland mycket tid från utredningsarbetet. Kvinnan lämnas sedan på sitt rum under flera dagar utan att ha någon att tala med eller något att sysselsätta sig med – förutom under förhörstillfällena. Kvinnan är förmodligen i detta läge också rädd att upptäckas av sina plågoandar. Hon har ofta heller inga pengar till mat eller annat som hon kan behöva. När sedan förhören är över skickas hon till hemlandet där hon ofta blir uppsökt av sina plågoandar igen. Vissa kvinnor kan inte återvända hem utan blir utstötta av familjen av religiösa skäl.

Vi i Miljöpartiet anser att det måste finnas möjlighet för de kvinnor som vill att stanna här i landet. Man måste i varje enskilt fall pröva om permanent uppehållstillstånd av humanitära skäl kan ges. Det finns far-

hågor om att detta skulle utnyttjas som ett sätt att komma till Sverige. Det som jag anser talar emot är att det först och främst måste finnas en misstänkt och att det dessutom är farligt att ange personer för denna typ av brott utan att bli straffad av de utpekade. En annan sak är att kvinnorna förmodligen uppfattat Sverige som ett farligt land att vistas i utifrån det de varit med om.

För att ett brott ska föreligga ska kvinnan ha utsatts för tvång, vilseledande eller annat otillbörligt medel när hon förmått bege sig, eller låtit sig transporteras, hit.

Det finns i dag inga krav på att utreda om otillbörliga medel har använts för personer under 18 år. De anses vara skyddsvärda ändå. Denna gräns skulle behöva utökas till 25 år. De flesta kvinnorna är mellan 18 och 25 år. Det skulle försvåra handeln eftersom de som handlar med kvinnor ofta kontrollerar åldern på sina offer för att slippa åtal.

Herr talman! Jag hoppas att vi här i riksdagen noga kommer att följa hur arbetet sköts av våra myndigheter vad gäller *trafficking* så att vi enligt FN:s konvention kan skydda och bistå offren för handeln med full respekt för deras mänskliga rättigheter. Vi kan inte tolerera att det finns slavhandel i Sverige år 2003 och att frågan inte tas på allvar.

Anf. 128 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Det är mycket bra att Mona Jönsson också tar upp *trafficking* i den allmänpolitiska debatten. Människohandel för sexuella ändamål är något av det vidrigaste man kan tänka sig. Jag ser fram emot ett vidare samarbete, så att vi kan se till att det händer någonting i denna fråga. De fyra borgerliga partierna vill gärna samarbeta och få resultat i dessa frågor. Det är jag övertygad om.

Tyvärr är det inte någon från den övriga majoriteten som står bakom den regeringsbildning vi har här. Tycker inte Mona Jönsson att det är tråkigt att det inte finns någon från regeringspartiet eller Vänsterpartiet här för att debattera dessa viktiga frågor?

Anf. 129 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Jo, självklart tycker jag att det är mycket märkligt. Alla partier borde vara här. Jag saknar också ministern.

Anf. 130 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! I sitt inlägg sade Mona Jönsson att det är många problem med bristande utbildning inom polisen – och det ena med det femte. Det är ett bekymmer när det gäller hanteringen av *trafficking*-problemet.

Jag skulle vilja påstå att det stora problemet är otillräckliga polisresurser. Vi har inte ens haft så många fall av *trafficking*, men det är otroligt resurskrävande att utreda och arbeta med de frågorna. En snålt tilltagen polisorganisation gör inte heller ett bra arbete i så känsliga frågor där det behövs tid för ett bra bemötande.

Hur kan Mona Jönsson koppla ihop detta engagemang, som jag verkligen uppskattar, i dessa frågor med en så usel regeringsbudget på området och dessutom en politik från Miljöpartiets sida om att lämna Europasamarbetet? Det stora *trafficking*-problemet kan bara bearbetas i det europeiska samarbetet där tusentals kvinnor hela tiden är utsatta.

Anf. 131 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Självklart ska vi arbeta med dessa frågor i Europa och i övriga världen, men jag anser att vi måste sopa rent framför egen dörr. Det finns attityder och jargonger som gör att dessa fall inte uppmärksammas.

Beatrice Ask säger att inte så många fall av *trafficking* har tagits upp. Det beror på att man inte vet vilka frågor som ska ställas för att se vad det hela handlar om. Visst behövs resurser, men det går att utbilda redan i dag.

Anf. 132 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Min erfarenhet från de poliser jag har pratat med i dessa frågor är att vad som framför allt behövs är ett konkret bilateralt polis-samarbete i de länder som kvinnorna kommer från. Sverige är framför allt ett transitland när det gäller *trafficking*. Man stannar sällan särskilt lång tid i Sverige. Vi ska naturligtvis ståda framför egen dörr och se till att de inte kommer hit. Men om vi vill göra någonting åt den slavhandel som drabbar tusentals unga människor i vår omvärld handlar det om att arbeta på den europeiska nivån. Det handlar också om utbildning, men inte bara av den svenska polisen utan av all personal som vi skickar ut.

Ett av de stora problemen när det gäller *trafficking* och prostitution i dag är i tidigare krigszoner, där personal från organisationer och andra fortsätter att utnyttja redan utnyttjade flickor och där det finns stora läger och ganska omfattande verksamhet med *trafficking*. Vi kan aldrig stoppa det med mindre än ett internationellt samarbete.

Jag ser att EU:s polissamarbete är centralt för att komma åt de här problemen. Jag hoppas att Miljöpartiets inställning till samarbetet också kommer att förbättras med tiden.

Anf. 133 MONA JÖNSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är klart att vi ska samarbeta, som jag sade förut. Men när man klart och tydligt ser fall som skulle kunna vara *trafficking*-fall som bara lämnas som utlänningsärenden och inte går vidare, kan man inte heller stoppa de stora ligor som ligger bakom. Man måste komma åt den delen först.

Anf. 134 ULF SJÖSTEN (m):

Herr talman! Jag kan konstatera att kammaren just nu saknar socialdemokratiska riksdagsledamöter och justitieministern, i en debatt som är oerhört viktig för många människor i Sverige. Det handlar om deras trygghet i vardagen. Det är tråkigt, och det begränsar den här debatten väsentligt.

Herr talman! Problemet med ett rättsväsende på reträtt är brett och omfattar en rättskedja där länkarna allt oftare brister. Det har vi hört många exempel på här i dag. Vanliga människor känner ofta att rättsväsendet inte förmår skydda dem eller hjälpa dem när brott begåtts. Det kan gälla allvarliga brott mot liv och hälsa, men också brott i vardagen, som drabbar så många av oss – villainbrott, bil- och cykelstölder, skadegörelse med mera. Ett ökat droganvändande bland unga människor skapar många brott men leder också många in i ett missbruksbeteende som de aldrig förmår bryta.

Herr talman! På alltför många platser i landet läggs polisstationer ned. Det har vi också upprepat många gånger i denna kammare. Polisen har inte tid eller praktisk möjlighet att komma när man ringer.

Som svar på detta säger landets justitieminister Thomas Bodström att man inte behöver ha en polisstation på alla platser där de traditionellt har funnits. Polisen kan, enligt Bodström, lösa problemen med ambulerande övervakning. Problemet med den tesen är att avstånden ofta är så långa att ambulerande övervakning inte har någon verklig möjlighet att lösa uppgiften.

I somras såg jag ett reportage i TV från norra Norrland. Det beskrev hur systrarna Snells ICA-butik utanför Pajala hade drabbats av en lång rad inbrott. En av systrarna berättade att hon vid ett pågående inbrott hade ringt polisen och anmält det pågående brottet. Polisen hade svarat att patrullen – i singular – befann sig i Kalix och därför hade svårigheter att ingripa. Dessutom arbetade patrullen redan på övertid.

Efter inslaget tog jag fram min kartbok – jag bor inte i den delen av landet – och konstaterade att det är minst 15 mil mellan Pajala och Kalix. Situationen är på intet sätt unik och kunde säkert ha inträffat i Göteborg, Västervik, Lomma, Tibro eller Tranemo, men just i detta fall var avståndet mellan tryggheten och den pågående brottsligheten mycket mycket långt.

I ett senare TV-inslag såg jag att systrarna Snell nu skulle lägga ned sin butik efter en lång rad av inbrott.

Den här inblicken i Sverige av i dag illustrerar tydligt den vanmakt som väldigt många människor i Sverige känner i dag – en vanmakt över att gång efter gång utsättas för brott, att bli kränkt i sina innersta mänskliga rum och en vanmakt över att ingen tycks lyssna till ropen på hjälp.

Kritiken mot bristande polisiära resurser är inte ny och bemöts ofta av justitieministern och andra s-politiker med att oppositionen målar upp en alltför negativ bild av verkligheten. Man brukar också ägna sig åt en uppräkningslista av så kallade reformer och resurstillskott. Men märkligt nog förändras inget i den verklighet vi alla lever i.

Jag frågar: Var finns alla nya poliser? Siffrorna på nettotillskottet för 2002 är varierande. Men en siffra återkommer mer frekvent än andra, och det är +29 för 2002. Om den stämmer innebär det att Sverige fick knappt 0,2 % fler poliser under förra året. För de tre åren dessförinnan är siffrorna -228, -112 och +31. Det antyder att vi står och stampar på samma fläck.

Herr talman! Det kommer att krävas mer än enstaka lagstiftningsåtgärder och anslagsökningar för att stoppa rättsväsendets reträtt. Det kommer att behövas en ny syn på kriminalpolitiken, och rättsväsendet måste återges sin roll som ett fundament för ett öppet, demokratiskt och tryggt samhälle. Rättskedjan i sin helhet måste fungera: polisen, åklagarna, domstolarna, kriminalvården och inte minst tullen, som nu står inför omfattande neddragningar som berör inte bara klareringsverksamheten utan också den brottsbekämpande delen, som egentligen skulle behöva betydligt större resurser med tanke på den mängd narkotika som flödar in i vårt land.

Myndigheterna åläggs ofta ansvaret för brister när brott begås, men man talar sällan om det bakomliggande politiska ansvaret, förutom just här i kammaren. Det är ytterst politiker, som vi vet, som beslutar hur

rättsväsendet ska dimensioneras, vilka arbetsverktyg det har att tillgå och vilka resurser som finns.

Allmänhetens förtroende för rättsstaten och medborgarnas trygghet måste återupprättas. Vi har rätt att ställa krav på trygghet. Det är nog nu – det är dags för regeringen att reagera och agera. Moderaterna vill ta sitt ansvar för att utveckla rättsväsendet både resurs- och lagstiftningsmässigt. Vi är beredda att satsa de resurser som så uppenbart krävs för att skynda på utbildningstakt för nya poliser och teknikutveckling.

Anf. 135 TORKILD STRANDBERG (fp):

Herr talman! Jag är fortfarande ny ledamot här i riksdagen – jag kom in förra hösten. Som alla nyvalda har jag fått ganska många frågor av vänner och bekanta, och för den delen kanske också ovänner, om hur det är att vara riksdagsledamot och hur våra dagar ser ut här. En av de frågor som man ofta får är varför det är så glest i bänkarna när det är debatt. Folk har uppfattningen att vi ska sitta här inne och lyssna på varandra dagarna i ända. Oftast är det inte särskilt svårt att förklara.

Men om jag skulle få de här frågorna efter dagens debatt tycker jag att det börjar bli lite svårt. Av 144 socialdemokratiska ledamöter i denna kammare och 8 ordinarie ledamöter i justitieutskottet finns det inte en som har besvärat sig med att gå hit för att diskutera rättstrygghet och rättssäkerhet i Sverige. Det är ganska anmärkningsvärt.

2 ton kat, 72 kilo cannabisharts, 14 kilo amfetamin och 4 kilo cannabis – så mycket knark har tullen i Helsingborg i Skåne hittills satt stopp för i år. Under en av helgerna i september tog tullen i Skåne 55 kilo cannabis, 68 kilo kat och 5 kilo amfetamin – allt detta under en enda helg. Under 2002 gjorde den svenska tullen över 3 000 narkotikabeslag.

Niclas Borneskog är tullare på Arlanda, och han skrev för inte så länge sedan i ett brev till statsministern: Som exempel på det enorma trycket mot Europa kan nämnas Spanien, som beslagtar ca 1 ton cannabis varje dag! Det blir då en hisnande tanke hur mycket som kommer igenom och hur stort trycket faktiskt är.

Herr talman! Det är en förstahandsuppgift för den svenska tullen att förhindra införsel av narkotika i Sverige eftersom det i slutändan handlar om svenska flickors och pojkars överlevnad och deras framtid. Varje beslag, stort eller litet, som tullen gör sparar både liv och pengar.

I ljuset av dessa siffror är de neddragningar som aviserats för tullen djupt oroande.

För att bekämpa smuglingen till Sverige är ökade resurser till tullen inte nog. Tullverket måste tvärtom fullt ut bli en del av brottsbekämpningen i vårt land. Tullen behöver redskap som stärker möjligheterna och kapaciteten att ingripa mot narkotikasmuggling och mot den organiserade brottsligheten. Det handlar om tullens behov av befogenheter att ingripa vid misstanke om brott.

Tullen finns vid Sveriges gränser. Att inte använda tullens fulla potential i bekämpandet av en ofta grov och organiserad kriminalitet är ett slöseri med resurser.

För att stärka den svenska tullens verksamhet och trovärdighet krävs en rad samverkande åtgärder. Tullen ska ha befogenhet att ingripa mot smuggling över hela Sveriges territorium. Så är det inte i dag. Danmark, Frankrike och Tyskland är exempel på länder som har valt en modell där

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

man givit tullmyndigheterna möjlighet att genomföra kontroller över hela sitt lands territorium, medan Sverige och Storbritannien är exempel på länder som har valt att genomföra kontroller enbart vid gränsen. Vid tillslag inne i landet skulle sannolikt en större del av en kriminell organisation kunna lagföras än vad som är fallet vid motsvarande tillslag vid gränsen.

Tullen måste också få möjligheter att ingripa vid misstanke om till exempel människosmuggling, illegal invandring, människohandel för sexuella ändamål och vid misstanke om utförsel av stöldgods. Det har inte tullen i dag. I dag finns tullen vid gränsen men hindras av sitt regelverk att ingripa mot till exempel *trafficking*, som har diskuterats här tidigare i dag. Detta tycker jag är en oerhört märklig ordning.

För att effektivt kunna använda sina register bör tullen få befogenhet att begära legitimation när tullkontroll utförs. Så är det inte i dag. Tullen har inte rätt att begära legitimation.

Utöver dessa och en del andra nya befogenheter krävs det fler insatser. Gränsskyddet inom tullen måste bli en tydlig del av den brottsbekämpande verksamheten inom rättsväsendet. Tullen måste få utökade möjligheter att samverka med andra länders tullmyndigheter och med svensk polis. Tullen, polisen och kustbevakningen bör på alla nivåer samverka kring bekämpandet av den grova brottsligheten. Det gäller både de olika myndigheternas analys- och underrättelseverksamheter och den operativa verksamheten. Ett exempel där samarbetet bör utvidgas gäller tillgången till polisiära register. Tullen bör få större tillgång till de register där polisen har registrerat uppgifter om misstänkta farlighet, våldsbefogenhet, vapeninnehav och stöldbrott. Tullens och polisens kommunikationsnät bör också så långt det är möjligt samordnas. Tullens och polisens anställda har ett behov av utbildning i frågor som rör samverkan mellan tull och polis. Detta är områden som är djupt eftersatta i dag.

Herr talman! Tullens fulla potential måste utnyttjas i kampen mot narkotikasmugglingen och mot den grova brottsligheten. Vi har inte råd att ha en myndighet vid Sveriges gränser som på många områden, på grund av vår lagstiftning, har fråntagits möjligheterna att agera effektivt.

Anf. 136 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag har varit upptagen i möten, och jag beklagar att jag inte har kunnat vara här. Jag förstår faktiskt oppositionen, som är oerhört kritisk till att det inte har funnits någon från majoriteten här. Det beklagar jag också, för jag tycker att det är viktigt att vi har en bred debatt i de här frågorna. Detta är inte det sista tillfället vi har att debattera de här frågorna; mycket kommer att komma upp i budgetdebatterna. Men jag vill ändå beklaga detta och säga att jag tyvärr inte har haft tillfälle att vara med tidigare, men jag ska försöka sitta med en stund nu.

Jag vill ta upp en fråga när det gäller tullen och tullens befogenheter. Jag vill då ställa en fråga till Folkpartiet, som är så EU-positivt.

En av anledningarna till förändringarna i tullen och till att tullen inte har kunnat användas fullt ut när det gäller narkotikabekämpningen är ju det förändrade regelverket, som följde med EU-medlemskapet. Man får inte göra den typ av stickprovskontroll som man gjorde tidigare och sådant. Vi i Vänsterpartiet sade redan då att det här kommer att bli pro-

Anf. 137 TORKILD STRANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är roligt att Alice Åström har anlänt så här i debattens elfte timme. Du är välkommen.

När det gäller tullens befogenheter i fråga om bekämpningen av narkotika är det inte där problemet framför allt ligger. Vad jag har berört är tullens möjligheter att till exempel bekämpa *trafficking*. Det handlar om möjligheten att bekämpa utförsel av stöldgoods och annat där befogenheter i dag saknas.

Tullens möjligheter att agera i de här frågorna hanteras i den så kallade befogenhetslagen. Vad gäller narkotikabekämpningen är det ganska välförsett med möjligheter i befogenhetslagen att ingripa mot narkotika-smuggling även för EU-länder. Problemet är att tullen i dag saknar möjligheter att till exempel ingripa vid *trafficking*.

Anf. 138 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det här är en viktig debatt. Från Vänsterpartiets sida tycker vi nog att man behöver diskutera de här frågorna. Men om man ska gå hela vägen, om man ska ge dem så stora befogenheter som Folkpartiet uppenbarligen vill, hamnar man ju någonstans vid att tullen egentligen får exakt samma befogenheter som polisen. Då gör vi egentligen om tulltjänstemännen till en typ av poliser.

Jag tror att det här är en debatt som man mycket väl skulle kunna ha. Jag tror att det finns mycket hög kompetens inom Tullverket när det gäller de här bitarna, men jag tror också att det handlar om utbildningsfrågor och så vidare. Jag håller helt med om att vi inte har råd att ha den typen av kompetent personal. Vi har inte råd att ingripa mot *trafficking* och människohandel på alla sätt som är möjliga, så jag välkomnar den här debatten. Jag lovar att vi från Vänsterpartiets sida noga ska titta över de här frågorna. Kanske kan vi också göra gemensam sak.

Anf. 139 TORKILD STRANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att det skulle vara oerhört trevligt om jag och Alice Åström skulle kunna göra gemensam sak vad gäller tullens befogenheter.

Jag glömde i den första replikomgången att ta upp ett område som trots allt berör narkotikan. Det handlar till exempel om möjligheten att ingripa över hela Sveriges territorium. Ett antal länder inom EU-samarbetet har valt en annan modell för hur man ska få ingripa, till exempel Frankrike, Tyskland och Danmark, medan vi i Sverige och Storbritannien har valt att koncentrera insatserna vid gränsen.

Jag tror att det finns massor att göra för att utveckla tullens möjligheter att ingripa mot smuggling och grov brottslighet även nu när vi är medlemmar i EU.

Anf. 140 KARIN GRANBOM (fp):

Herr talman! Även jag beklagar att det inte finns en enda socialdemokrat här, men eftersom det finns ett antal borgerliga som är intresse-

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

rade av kriminalvård och en hel del medborgare säger jag vad jag har planerat att säga.

En av kriminalvårdens uppgifter är att återanpassa de dömda till en laglydig livsstil, och visionen är ”bättre ut”. Resultatet i svensk kriminalvård i dag är ofta det motsatta. Flera kommer ut från anstalter och har lärt sig nya brott, kanske börjat missbruka narkotika och stiftat kontakt med andra kriminella. Några har rent av hamnat i skuld till andra intagna och blir tvungna att begå brott direkt efter frigivning för att kunna betala tillbaka. Klimatet på svenska anstalter är hårt, och straffet är inte över den dag som fången släpps ut.

Att svensk kriminalvård fungerar dåligt har sin förklaring i både ekonomi och politik. Regeringen skjuter i årets budget till pengar men långtifrån vad som behövs. Det finns för lite politisk kreativitet och vilja, vilket förhoppningsvis den tillsatta utredningen kan råda bot på, men då krävs det att man vågar ställa krav på fångarna och vågar tro att de klarar att svara på både belöningar och straff.

I dag finns det knappast några möjligheter till respons på fångarnas beteenden, och detta gör att fångarna har mycket få incitament till skötsamhet och framsteg. Att lägga till tio dagar till villkorlig frigivning vid olika förseelser är i stort sett meningslöst och ökar bara problemet med den överbeläggning som vi har. Felaktigt beteende måste direkt kunna åtföljas av konsekvens liksom rätt beteende ska kunna premieras.

Jag var för ett tag sedan på en öppen anstalt i London och blev där informerad om deras tydliga incitamentssystem. Intagna är indelade i olika grupper med olika privilegier beroende på hur de sköter sig och om de kan uppvisa drogfrihet. Den intagna kvinna som visade mig runt hade små barn, och hennes starka drivkraft att hålla sig ifrån narkotikan var att det möjliggjorde att hon varje helg fick träffa barnen och däremellan kunde delta i anstaltens jobb- och utbildningsprogram.

Incitamentsstrukturen fungerade alltså väl.

Likaså visar det sig att man i England hade möjlighet att plocka bort TV:n från de intagnas celler om de misskötte sig. Visst är det rimligt att alla från början har möjlighet till egen TV, men om den intagne inte vill bevisa sin drogfrihet eller om han eller hon medverkat till hot och våld tycker jag att TV:n gott kan ryka.

I dag är det en mycket stor del av de intagna som är missbrukare. Det beror bland annat på att regeringen skurit i missbrukarvården. I stället för att människor blivit behandlade ute i samhället har de på grund av att de senare begått brott relaterade till missbruket hamnat i fängelse. Det blir således genom kriminalvården som man ska försöka behandla missbrukarna. Detta är både ineffektivt och inhumant.

Behandlingsverksamheten i våra fängelser fungerar dåligt. Det finns inte tillräcklig utbildning. Miljön premierar inte heller framgång. Överbeläggningen gör att personer som inte missbrukar får leva tillsammans med dem som gör det. Personer som aldrig missbrukat faller in i missbruk. Hur ska man då kunna tro att man kan behandla någon och sedan förvänta sig att denne inte ska återfalla i missbruket? Jag har fått veta att vissa intagna väljer att isoleras och låsas in för att de inte vill komma i kontakt med narkotika. Kan verkligen ansvariga politiker få rycka på axlarna inför detta faktum?

Jag måste också säga några ord specifikt om överbeläggningen. Den har skapat enorma problem då den omöjliggör avskildhet, specialisering av avdelningarna och omplacering. Hur ska man då komma till rätta med problemet? Vänstern ropar efter halvtidsfrigivning, och Statskontoret har bland annat lagt ett förslag om att även dömda för grova brott ska kunna avtjäna sina straff i hemmiljö med fotbojor. Det är inte en rimlig utveckling.

Att Socialdemokraterna har svårt att finansiera kriminalvården får inte lösas genom att man använder sig av olika möjligheter att minska fängelsetiden för dem som domstolarna har dömt till fängelse. Det vore att ytterligare urholka medborgarnas förtroende för rättsväsendet.

Det måste satsas på svensk kriminalvård. Förutom rent fysisk utbyggnad måste det ske utbyggnad av programverksamheten. I dag minskar tiden som fångarna hålls sysselsatta. Man ser mer inlåsnings som ett sätt att spara pengar. I svensk kriminalvård finns det sysselsättningsplikt, men möjligheterna för dem som verkligen vill sysselsätta sig är små. Det måste finnas större möjligheter till arbete på anstalt. Vi borde till exempel i högre grad låta de intagna själva laga mat och diska.

Utbildningsverksamheten måste också ökas. Framför allt yrkesutbildning verkar ge goda resultat. Att kunna ett yrke är ett sätt att kunna försörja sig efter avtjänat straff. Alla som vill utbilda sig för att få grundskole- och gymnasiekompetens måste erbjudas detta. Man talar mycket om individualisering inom kriminalvården, men det stannar ofta vid prat. Det blir lite av det i verkligheten. Alla som kommer in på anstalt måste bli tillfrågade om hur de har tänkt sig att leva ett laglydigt liv utanför anstalt och få stöd i detta mål.

Jag måste avrunda här. Jag hann inte tala om den viktiga frivården som också i dag är hårt pressad. Sammanfattningsvis vill jag säga att det krävs ett helhetsgrepp om svensk kriminalvård. Det behövs mer resurser och nytänkande. Låt inte kriminalvården förfalla till förvaring och läroanstalt i brott och missbruk! Både de inom och utanför murarna har rätt att kräva mer.

Anf. 141 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag vill ändå gå in lite på frågan om överbeläggning. Karin Granbom sade att Vänsterns alternativ är halvtidsfrigivning. Jag kan tala om att redan när man avskaffade halvtidsfrigivningen inom den svenska kriminalvården sade Vänsterpartiet att vi inte ansåg att det var en bra lösning.

Om Karin Granbom följer all forskning och de undersökningar som finns ser hon att längre straff inte ger en bättre återanpassning. Längre straff ger inte färre återfall i brott, tvärtom. Ju längre fängelsestraff och ju fler upprepade fängelsestraff desto högre återfallsfrekvens får man. För Vänsterpartiet är det viktigt att hitta ett system där vi inte låser in människor väldigt långa tider, att hitta alternativa påföljder och faktiskt ta till oss den forskning som finns.

Anf. 142 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Herr talman! Nej, det är inte bra med längre straff generellt. Vi har sett att fängelse kan leda till svårigheter med återanpassning. Men domstolarna dömer till fängelse. Vissa brott är så pass allvarliga att vi måste

hålla brottslingar i anstalt. Då måste vi också kunna göra det. Man kan inte släppa ut fångarna generellt i halvtidsfrigivning bara för att Socialdemokraterna och majoriteten har problem med att finansiera kriminalvården.

Anf. 143 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare är det här inget förslag som Vänsterpartiet har lagt för att det är överbeläggning eller för att finansiera kriminalvården. Det är en politik som vi har stått väldigt länge för.

Karin Granbom tar upp det viktiga med morötter, med att ha incitament för att sköta sig. Det låter i debatten som om vi vid halvtidsfrigivning släpper dem vind för våg. Halvtidsfrigivningen innebär att om den dömda återfaller i brott eller begår något annat brott så döms han inte bara för det brottet utan blir då också tvungen att avtjäna resterande tiden av straffet.

De undersökningar som finns visar att brottsligheten inte har minskat sedan man införde tvåtredjedelsfrigivning i stället för halvtidsfrigivning. Det har inte påverkat kriminaliteten över huvud taget. Det är enbart ett strafftänkande. Vi vet vilka skadliga verkningar långa fängelsestraff har. Vi vill också ha ett incitament för människor att sköta sig. Då är halvtidsfrigivning ett bra instrument.

Anf. 144 KARIN GRANBOM (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att det finns många bra incitament till bättre skötsamhet i fängelse. Det kan handla om permissioner till exempel. Jag tycker att det är viktigt att man har bra tillgång till permissioner. Då sker det en anpassning till livet utanför. Det kan också handla om att man låter det komma in besök till anstalten. Man kan premieras genom att få ta in saker till sin cell, och så vidare.

De som döms döms till frivård först. De kanske döms till villkorlig dom första gången. När de väl döms till fängelse är det väldigt allvarligt. Då måste vi också se till att vi kan ha kapacitet att hålla dem i fängelse och att miljön på fängelset ska vara god.

Anf. 145 JEPPE JOHNSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar, precis som många andra här, att varken på talarlistan eller i kammaren finns det några socialdemokrater. De är väl förmodligen väldigt nöjda med sin politik på rättsområdet. Det är inte svenska folket och inte de som blir utsatta för alla de här brotten.

Herr talman! Inom en snar framtid utvidgas EU med tio nya medlemsstater. Det tycker jag är positivt. Det kommer att öka handel och välstånd både i vårt land och inte minst i de nya medlemsländerna. Samtidigt finns det all anledning att anta att strömmen av illegala varor som kommer via dessa länder kommer att öka.

Ur årets budgetproposition, avsnittet om tullen, hade jag tänkt be att få citera några avsnitt. Det står så här: "Både varu- och personflödet över gränserna har fortsatt att öka och det finns inga tecken på att denna utveckling kommer att vända. Den kommande EU-utvidgningen bedöms också leda till ökad trafik till och från Sverige. Ökningen i trafikströmmarna samt trycket från den organiserade brottsligheten ställer krav på att arbetsmetoderna även fortsättningsvis utvecklas."

Lite längre fram, herr talman, står det så här: ”Det bortfall i deklarationshanteringen som blir följden av EU-utvidgningen kommer dock att innebära att Tullverket kan frigöra resurser från deklarationsverksamheten vilka ger möjligheter till att genomföra den förbättring och effektivisering av den brottsbekämpande verksamheten som är nödvändig.” Ytterligare lite längre fram står det: ”Smuggling av narkotika, alkohol och tobak är fortfarande allvarliga problem. Det finns inga tecken på att problemen kommer att minska under de kommande åren. Regeringen föreslår, vilket aviserades redan förra året, en förstärkning av Tullverkets anslag. Syftet med förstärkningen är att möjliggöra en effektivare bekämpning av narkotikasmuggling samt annan gränsöverskridande organiserad brottslighet.”

Herr talman! Då jag gjorde min militärtjänst skämtade vi ibland om att när verkligheten och kartan inte stämmer överens är det kartan som gäller. Jag får faktiskt samma känsla då jag läser denna beskrivning i budgetpropositionen och jämför den med den verklighet som tullen i Sverige i dag står inför.

Det budgetförslag som regeringen och stödpartierna har lagt fram kommer att medföra att drygt 400 personer kommer att försvinna. Och då handlar det inte bara om sådana tullare som håller på med deklarationer och den lagliga införseln, utan det kommer också att innebära att ett icke föraktligt antal av dem som håller på med brottsbekämpning måste försvinna.

Enligt min uppfattning borde det nya läget med nya EU-medlemmar på andra sidan Östersjön inte motivera att vi minskade vår brottsbekämpning utan att vi faktiskt ökade den.

Herr talman! Jag vill varna för att vi nu kan vara på väg att göra samma misstag som vi gjorde när Sverige gick med i EU, då tullen tvingades dra ned med 700 personer.

De flesta, om inte alla, nya EU-länder i vårt närområde har i dag en levnadsstandard och ett historiskt arv från Sovjettiden. Detta förhållande tillsammans med den utbredda korruption som finns i dessa länder gör att det inte känns tryggt att helt lita på att dessa länder redan i maj nästa år kan bekämpa den organiserade brottsligheten och den däri ingående smugglingen på ett effektivt sätt. Det är ingen vild gissning, herr talman, att smugglingen kommer att öka betydligt när gränserna öppnas, precis som den ökade vid vårt eget EU-inträde.

Man kan räkna på samhällsnyttan, och det gör man också, när det gäller tullen. Man kan sätta ett pris på de varor som beslagtas och den samhällsnytta som tullen gör varje gång man gör ett beslag. Det finns olika sätt att räkna. I tullens Östersjöregion, där Karlshamn är huvudort – det ligger i Blekinge; det kanske man får göra känt i den här kammaren då Blekinge oftast är bortglömt – räknar man med mellan 568 kr och 1 269 kr. Jag vet inte hur man kan räkna så exakt, men det har olika utredningar kommit fram till. Den samhällsnyttan gör alltså tullen varje timme man jobbar.

Gott folk! En tullare tjänar ganska snabbt in sin lön på samhällsnytta.

Varje beslag som görs minskar tillgången på droger ute i landet. Att en ung människa räddas från missbruk kan inte värderas i pengar.

Herr talman! Det är fel att nedrusta tullen och dess brottsbekämpning samtidigt som länderna på andra sidan Östersjön ska gå med i EU. Vi borde stärka gränsskyddet i stället.

Avslutningsvis, herr talman, står det i budgetpropositionen att narkotikakontrollen ska ges fortsatt hög prioritet. Jag tycker att det klingar mycket falskt.

Jag hoppas att de partier i riksdagen som står bakom detta – Socialdemokraterna som har huvudansvaret är ju inte här, men Miljöpartiet och Vänstern är representerade – kan vara beredda att ompröva sitt förslag. Narkotikan ska stoppas vid gränsen. Förslaget om tullen bör stoppas i pappersåtervinningen.

Anf. 146 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! Även jag måste få inleda med ett beklagande av att jag inte ser några representanter för Socialdemokraterna i den här debatten.

Jag vill för min del koncentrera mitt anförande till att handla om förändringarna i domstolsorganisationen. Låt mig börja med lite historik.

År 1995 tillsatte dåvarande justitieministern Laila Freivalds en utredning om den framtida domstolsorganisationen som fick namnet 1995 års domstolskommitté. Uppdraget var att effektivisera domstolsväsendet och göra avsevärda besparingar. År 1998 återkallades uppdraget, vilket berodde på de kraftiga protester som kommit som en följd av de tankar och förslag om sammanslagningar och centraliseringar av domstolar som Domstolskommittén framfört.

Regeringen valde uppenbarligen att försöka gå en annan väg. Med Domstolsverket som verktyg har regeringen sedan genomfört en hel del av de tänkta och mycket ingripande åtgärderna successivt i olika delar av landet. Framför allt har det rört sig om sammanläggningar av tingsrätter på olika platser runtom i landet.

I ett antal fall har också beslut tagits om en gemensam administration och en gemensam administrativ chef för en tingsrätt och en länsrätt i samma stad. Ofta har den utlösande faktorn varit att en lagman gått i pension eller att chefstjänsten av annan orsak blivit vakant. Det säger sig självt att detta sätt att genomföra omorganisationer av mycket stor betydelse inte bara för de berörda anställda utan för hela samhället har väckt irritation och skapat många frågor om vem som egentligen beslutar i dessa viktiga ärenden.

Ministerstyre är som bekant inte tillåtet i vårt land, men vad kallar man det när den centrala myndigheten utreder och lägger fram förslag efter förslag som sedan beslutas av regeringen utan den sedvanliga demokratiska processen med utredning, remissbehandling och proposition till riksdagen?

Under åren 1999–2002 har 39 tingsrätter blivit 15, och i praktiken har beslut fattats som innebär att ytterligare 19 tingsrätter blir 8. Vid en del av sammanläggningarna beslutades att en del platser skulle behålla sina domstolskanslier. I budgetpropositionen redovisar man nu för första gången en indragning av en kansliort, Ängelholm. Vi kan vara övertygade om att det kommer flera.

Domstolsverket har nyligen presenterat en skiss över ett reformerat domstolsväsende som innebär en halvering av antalet tingsrätter och sammanslagningar med länsrätterna, betydande inskränkningar i rätten

att få överklaga till hovrätter och kammarrätter, avskaffande av den nuvarande domarbanan med mera.

Detta och en hel del till har med utvecklingskonsulters hjälp presenterats såsom en vision för domstolsväsendet i den färgglada broschyren *Så här vill vi ha framtiden – Vision för domstolsväsendet* med mycket fina bilder på fjärlar, äppelträd, brudpar med mera. Utöver Domstolsverkets ledning finns bakom tankarna en del domare och andra domstolsanställda som bildat vad man kallar Framtidsgruppen.

Man skulle kunna få intrycket att hela det nuvarande domstolsväsendet står samlat bakom idéerna, men så är absolut inte fallet. Det är många som är starkt kritiska, och då inte bara de som skulle bli direkt berörda vid ett genomförande. Domstolsverket skriver också självt apropå att det inte gjorts några samlade överväganden att detta beror på att det ter sig meningslöst med hänsyn till det hårdnackade motstånd som finns.

Domstolsverkets och Framtidsgruppens visioner vilar helt på ett ekonomiskt resonemang om att det i framtiden inte blir mera pengar till rättsväsendet än i dag. Vi i Folkpartiet tänker annorlunda. Vi vill satsa mera pengar än tidigare på såväl domstolarna som rättsväsendet i övrigt.

Herr talman! Vad gör vi nu? Jo, vi måste få till stånd en samlad bedömning av dessa viktiga frågor. Detta kan enligt vår uppfattning endast ske genom en grundläggande och förutsättningslös utredning om det framtida domstolsväsendet. Vi kan inte bara göra kalkyler över vad domstolsväsendet kostar utan måste se frågorna ur ett helhetsperspektiv.

Vilka blir konsekvenserna för befolkningen på de orter som mister sin domstol och där man i framtiden måste färdas åtskilliga mil för att till exempel vittna? Kommer de över huvud taget att inställa sig? Vad blir konsekvenserna för allmänheten om även advokatbyråerna centraliseras till domstolsorterna? Hur ska ett samgående ske mellan tingsrätter och länsrätter? Här finns betydande rättssäkerhetsaspekter att noggrant överväga.

En mycket viktig fråga ur just rättssäkerhetsperspektivet är en eventuell begränsning av rätten till överklagande till hovrätter och kammarrätter. Är sådana begränsningar i överensstämmelse med EG-rätten och med konventionen om de mänskliga rättigheterna?

Herr talman! Det är inte minst ur demokratisk synpunkt nödvändigt att alla dessa frågor om det framtida domstolsväsendet blir föremål för noggranna överväganden och därefter behandling här i riksdagen på sedvanligt sätt. I avvaktan på detta vill vi att nuvarande förändringsplaner inte genomförs. Detta har vi i Folkpartiet föreslagit i vår domstolsmotion.

Anf. 147 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet tillhör dem som trots allt har varit positiva till att man har inlett en förändring när det gäller tingsrättsorganisationen, där det har funnits klara brister i kompetens och vidareutveckling. Man har gjort detta för att kunna uppfylla dagens nya krav även på tingsrätterna. Det har för Vänsterpartiet varit en rättssäkerhetsfråga.

Jag vill ta upp två saker som var uppe här, även om jag känner att jag kanske inte skulle behöva försvara det här. När det gäller den indragna kansliorten så beror det på att båda de domstolar som var inblandade – med all personal – skrev och sade att organisationen fungerade dåligt och att de ville bli av med den. De ville få kansliorten indragen. Det var alltså

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Rättsfrågor

ett klart önskemål från dem som befann sig i verksamheten. Det är viktigt att säga det.

När det gäller utredning av domstolsväsendet så har det funnits ett flertal utredningar. Men till slut har man inte kommit fram, och det har inte blivit något resultat. Det har varit en klar brist att den politiska delen inte har klarat av att ta ansvaret för en förändring inom domstolsväsendet. Jag hade hellre sett en sådan lösning, men den var inte möjlig.

Anf. 148 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Herr talman! Det är självklart att det måste ske förändringar i domstolsväsendet och i arbetet i domstolarna med den förändrade värld vi har och med den snabba takt som förändringarna sker i. Det är vi inte alls emot.

Vad vi däremot är emot är att man när man ser svårigheter att politiskt driva en utredning i hamn i stället väljer att genomföra den successivt med hjälp av tjänstemän. Det är ett sätt att arbeta som vi inte kan acceptera. Vi vidhåller att man måste genomföra en utredning och att det är vi politiker som måste fatta besluten om hur det framtida domstolsväsendet ska se ut.

Anf. 149 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att säga att man inte kom fram med utredningarna. Resultatet blev ju att man här i riksdagen fattade beslut om att man gav regeringen makten över att göra den här förändringen. Det antogs av en politisk majoritet, och det var också ett sätt att säga att man hellre ville göra det på det här sättet. Man kan ha åsikter om det, och jag tycker att det är bra att det debatteras.

Herr talman! Jag vill poängtera att när det gäller rättssäkerhetsaspekten så har Vänsterpartiet tidigare varit motståndare till att man ska inskränka rätten att överklaga. Det har funnits en tidigare justitieminister som har fått välja att inte lägga fram en proposition till riksdagen. Jag hoppas att det återigen kan bli på det sättet och att vi inte urholkar den rättssäkerheten. Där tror jag att vi kan vara flera som kan göra gemensam sak.

Anf. 150 JAN ERTSBORN (fp) replik:

Herr talman! Det sista från Alice Åström var mycket glädjande att höra. Överklaganderätten till en andra instans är oerhört viktig, och jag hoppas att vi kan forma en stor majoritet för att behålla den.

I övrigt är vi inte motståndare till förändringar inom domstolsväsendet. Man måste vara beredd att göra förändringar. Men det finns ett starkt motstånd ute i landet och många synpunkter att beakta. Då är det absolut vår skyldighet som politiker att se till att det är vi, via en utredning, som ska ta ställning till hur det ska se ut.

Anf. 151 LISELOTT HAGBERG (fp):

Herr talman! Alla människor har rätt att känna tilltro till att det mest grundläggande i ett rättssamhälle fungerar. Annars finns det risk att utvecklingen går åt ett håll som man inte önskar. Det finns risk för att människor vidtar egna åtgärder. Det finns också risk för att det till exem-

pel bildas medborgargården. Det borde vara självklart att det finns polis där människor lever, bor och vistas som förebygger brott och som rycker ut när brott begås. De senaste årens utveckling har i många fall gått åt precis motsatt håll. Många vackra ord har sagts och skrivits om närpolis och om förebyggande och utvecklad verksamhet. Dessvärre visar verkligheten något helt annat. Närpolisen har blivit fjärrpolis, och utvecklad polis har i stället blivit avvecklad polis. Jag, liksom många andra, tycker att det här är en oroande utveckling.

Kan man lita på att polisen kommer när något verkligen händer? Det är en fråga som jag ofta får när jag är ute bland människor. Jag anklagar verkligen inte enskilda poliser. De gör så gott de kan; det är inte deras fel.

Problemet är och har varit ständiga bort- och nedprioriteringar samt centralisering av polisens verksamhet. Det är det som vi har sett under de senare åren. Samtidigt har brottsligheten ökat och blivit grövre.

Det finns ett flertal polisstationer som har lagts ned. Mindre polisområden har slagits samman till större enheter. I början av året fattades beslut om att minska antalet sjöpolisdistrikt från åtta till sex stycken. Det är bara människor som bor och vistas i Stockholms och Västra Götalands skärgårdar som kommer att ha rätt till trygghet och förebyggande verksamhet i form av sjöpolis i framtiden. Tänk att det tycker jag är förskräckande!

Till grund för det här befängda – som jag tycker att det är – beslutet låg en inspektionsrapport. Av den rapporten framgick följande: ”Inspektionsgruppen anser inte att det legat inom uppdraget att fastställa behovet av sjöpolisverksamhet.”

Beslutet har alltså fattats på en annan grund än just behovet av sjöpolisverksamhet. Det måste vara fel, menar jag. Jag deltog i en interpellationsdebatt med justitieministern i mars inför Rikspolisstyrelsens beslut i frågan. Min fråga då till justitieministern gällde hans och regeringens syn på nedmonteringen av sjöpolisverksamhet i stora delar av landet. Jag citerar ur svaret jag fick från justitieministern, som tyvärr inte är här. Det är tyvärr inte heller hans partikamrater, men jag citerar i alla fall. Han sade så här: ”Det är alltså Rikspolisstyrelsen som ska fatta beslut om det här. Det är ett självständigt beslut. Regeringen kommer inte att lägga sig i det.” Det tycker jag att regeringen borde ha gjort, för regeringen bär väl ändå ansvaret. Enligt min uppfattning var det också ett felaktigt beslut som fattades. Fel kan ju rättas till, men det börjar bli bråttom eftersom det handlar om kompetens inom sjöpolisverksamhet som är uppbyggd under många år och kompetens som löper risk att gå förlorad.

I Södermanland och Östergötland – om jag får ta det som ett exempel – finns 21 500 öar. Av dessa är 700 bebyggda och 115 bebodda. Under sommaren femdubblas befolkningen i området, utmed kusten, i kuststäderna och i skärgården. Under säsongen 2002 rapporterades det in 357 aktiviteter från sjöpolisens sida just i det här området. De aktiviteterna hade givetvis inte blivit genomförda om det inte hade funnits sjöpolisverksamhet.

Sjöpolisverksamheten finns i skärgården för att öka sjösäkerheten genom att till exempel genomföra båtkontroller, genom att upptäcka båtfylleri, minska tillgreppsbroten och övervaka brott mot till exempel miljöbalken.

Nu står det förstås i den rapport som jag tidigare hänvisade till att landbaserad polis kan använda sjötaxi. Men någon sådan finns inte i Södermanland. Hur skulle det då gå till? Det vet inte jag. Kan ni som sitter här inne förresten se bilden framför er av en polis som står på kajen och väntar på båttaxi?

Herr talman! Följden av Rikspolisstyrelsens beslut om avveckling av delar av sjöpolisverksamheten är att sjösäkerheten bland annat i den här delen av landet har försämrats drastiskt eftersom möjligheterna att upptäcka felbeteenden och båtfylleri naturligtvis har omöjliggjorts. Ett övergripande mål måste vara att polisen ska vara just synlig och närvarande där människor finns. Det är också väl känt att risken att åka fast är den enskilt viktigaste brottsavhållande faktorn. I stället skapas nu den ena polisfria zonen efter den andra.

Skola och utbildning

Anf. 152 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Till en början tyckte jag att det kändes inspirerande att få vara den första talaren ut i den här debatten. Men jag måste nog erkänna att när jag nu ser ut över kammaren blir jag mycket besviken. Det återfinns ingen från majoritetssidan här, och flera av de tidigare anmälda talarna har strukit sig.

Inte heller behagar ministrar eller statsråd infinna sig till denna debatt om framtidens kanske mest avgörande fråga. Det är i alla fall så som vi liberaler känner inför utbildningsfrågor.

Vi har en väldigt viktig princip, nämligen att alla ska ha lika möjligheter från start. Det ska inte spela någon roll vilka föräldrar man har, vilken hudfärg eller kön man har eller hur tjock plånbok man har. Alla ska ha lika möjligheter från start.

Skolan står som den yttersta väktaren för de här rättigheterna. Skolan har en ovärderlig roll när det gäller att ge lika möjligheter, men då gäller det också att man lyckas skapa en likvärdig skola över hela landet. Så är definitivt inte fallet i dag.

Skolverket visar i sin rapport nr 235 att skillnaderna är enorma mellan landets kommuner. Om man bara tittar på kostnaderna för undervisningen, och skalar bort saker som har med lokaler och annat att göra, ser man att den kommun som betalar mest betalar ca 57 000 kr per elev för undervisningen medan den som betalar minst enbart ger 22 000 kr. Vissa elever får alltså nästan tre gånger så mycket som andra elever. Hur kan man då med hedern i behåll hävda att vi i dag skulle ha en likvärdig skola över hela landet? Det är helt omöjligt.

Vi liberaler vill därför ha en nationell skolpeng. Det ger en likvärdig utbildning till alla elever. Det ser också till att man flyttar ned makten över verksamheten till de verkliga experterna, till den enskilda skolan och dem det där berör.

Vi vill också öronmärka en fjärdedel av resurserna så att de elever som behöver särskilt stöd också kan få det. Det är viktigt att de elever som har särskilda behov också får dem tillgodosedda.

Vi vill ha en skola av hög kvalitet där kunskap verkligen står i centrum. Och då handlar det inte enbart om resurser. Det handlar också om vad man gör med resurserna, alltså vilken politik som förs. I dag ligger

Sverige i topp när det gäller hur mycket man spenderar på utbildning som andel av BNP. Det är naturligtvis en mycket riktig prioritering, men det är alarmerande att vi enbart uppnår medelmåttiga resultat i alla internationella jämförelser. Man kan ju säga att både skattebetalare och elever på detta sätt blir snuvade på konfekten. Slutsatsen måste vara att det är fel på hur resurserna används, alltså på hur politiken på skolområdet ser ut.

Den flummiga socialdemokratiska skolpolitiken, där man vill ta bort förkunskapskraven, slår väldigt hårt mot eleverna. Man lanserade de här idéerna under beteckningen Västeråsmodellen. Med pompa och ståt förde man fram detta på Socialdemokraternas kongress i Västerås och sade att detta var någonting som man också skulle införa i resten av landet. Thomas Östros var på besök i Västerås för ungefär ett år sedan. Då sade han: Västerås är ett exempel på en modell som vi vill sprida. Det finns fler ställen, men i Västerås har man kommit längst.

För några veckor sedan fick vi tidningen Kommunaktuellt i våra brevfack. Där ser man hur Västeråsmodellen, detta stolta socialdemokratiska flaggskepp fullständigt går till botten. Kommunalrådet Åke Hillman har nyktrat till och säger att det är en bluff. Man tror att man är snäll mot eleverna, men egentligen gör man dem en björntjänst. Så går beslutsamhetens friska hy i eftertankens kränka blekhet över. Så sade Shakespeare, och det låg nog mycket klokt i det.

Vi har en reform av gymnasieskolan på gång. Man arbetar med den i dag på Utbildningsdepartementet. Ska man hitta några lyckade delar i den här reformen är det nog dags för de skolpolitiska strutsarna att dra upp huvudet ur sanden och titta verkligheten i ögonen.

Anf. 153 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Först vill jag gärna säga att jag är i det närmaste chockerad över den dåliga närvaron i kammaren. Det här en fråga som handlar om Sveriges framtid, barns och ungdomars framtid. Det är en fråga där samtliga partier i valrörelse efter valrörelse har lovat guld och gröna skogar.

Vi har mediokra resultat, som Axel Darvik påpekar, och det är mycket allvarligt. Vi har en situation där barn och ungdomar i många kommuner i huvudsak inte når upp ens till de grundläggande målen när det gäller att läsa, skriva och räkna. Vi har en situation där mer än hälften av dem som tas in till den högre utbildningen måste komplettera och kommer via komvux. Grundskolan och gymnasiet är fullständigt under isen. Det finns många olika skäl till detta.

Jag är väldigt glad över att Folkpartiet nu till och med går i bräsch för och talar om den nationella skolpengen i meningen att vi måste få en likvärdig nivå på skolsatsningar i alla kommuner och till alla elever. Men det finns väldigt mycket mer att göra. Jag hoppas att inte bara Folkpartiet utan också fler kommer med på vagnen snart. Nu börjar det bli alltför stora klyftor mellan de insatser som görs för utbildning runtom i Sverige.

Anf. 154 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag kan bara hålla med Beatrice Ask. Man undrar om regeringspartiet fortfarande har någon respekt för riksdagen som en viktig arena för en demokratisk debatt. Det verkar inte så nu när vi diskute-

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Skola och utbildning

rar framtidsfrågorna. Var är företrädarna för majoritetspartiet? Varför finns de inte här och för en öppen debatt om denna viktiga fråga?

Beatrice Ask berörde också de ökade klyftorna. Det är mycket tydligt. Skolverkets rapport visar att klyftorna har ökat ännu mer sedan den tidigare rapporten. Maximibeloppet har ökat med 22 % samtidigt som minimibeloppet har minskat med 22 %. Utvecklingen är oerhört alarmerande. Därför borde vi ha någon här från regeringspartiet som kunde svara på en del frågor.

Anf. 155 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Det känns naturligtvis inte så bra att förlänga debatten eftersom jag inte har någon oppositionell åsikt i förhållande till Axel Darvik i detta.

Men låt mig ändå säga en sak, så att det blir sagt. Insatser för att räta upp den svenska grund- och gymnasieskolan handlar om att skapa förutsättningar för tillväxt. Vi har en statsminister som stod här för någon vecka sedan och talade om att tillväxt minsann var någonting som vi nu skulle jobba väldigt mycket för att åstadkomma. Hur i hela friden ska det gå till när vi har ett ineffektivt utbildningssystem? Det är alldeles uppenbart att det förekommer pedagogiskt kvackande som inte fungerar. Uppföljning och utvärdering görs inte på ett sådant sätt att man rätar upp det som inte är tillräckligt bra.

Jag tror att vi har mycket att göra gemensamt för att se till att den här tillväxtfrågan lyfts fram och för att svenska folket ska få upplysning om vilket ointresse regeringspartiet visar den verksamhet som sker i våra grund- och gymnasieskolor.

Anf. 156 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Jag måste också instämma i funderingen över var alla intresserade skolpolitiker finns. Det är några stycken här i kammaren, men de är inte många. Det finns inga företrädare för regeringspartiet vad jag kan se, och det är väldigt allvarligt att man visar ett så litet intresse.

Jag hade i den här debatten tänkt ta upp lite grann om den högre utbildningen, och jag gör väl det, även om det kanske inte blir så mycket av debatt. Målsättningen att minst hälften av en årskull ska studera vid högskola eller universitet vid 25 års ålder är viktig för att fler individer ska få möjlighet att utveckla sig själva och för samhällets tillväxt och utveckling. Men det handlar naturligtvis också om att öppna högskolan bättre även för dem som har passerat 25-årsdagen. Det finns många som senare i livet vill komplettera sina kunskaper genom högre studier.

Under den senaste tioårsperioden har den högre utbildningen byggts ut med mer än 100 000 platser. En rad nya högskolor och universitet har skapats runtom i landet. Det är en positiv utveckling.

På senare tid har det också kommit ett nytt alternativ, distansutbildning via Nätuniversitetet. Jag tror att också det är en viktig satsning för framtiden. Tack vare Nätuniversitetet, där 34 lärosäten runtom i landet samarbetar, kan även människor som av familje- eller arbetsmarknads-skäl inte kan flytta få tillgång till högre studier – varhelst han eller hon bor i vårt land.

I dag studerar faktiskt redan 50 000 personer i Nätuniversitetets regi via lärcentrum runtom i kommunerna. Här finns utan tvivel en stor ut-

vecklingspotential för framtiden. Men då gäller det också att underlätta för distansstudenterna, socialt och ekonomiskt.

Man kan fråga sig: Hur blir det med distansstudenternas inflytande vid universitet och högskolor, tekniskt stöd från lärosätena, inte minst bredband? Och hur blir det i framtiden med SJ:s reserabatter, som ju numera inte inbegriper deltidsstudenterna? Tas de här frågorna upp i den studiesociala utredning som ska presentera sina slutsatser i december? frågar man sig.

De nya högskolorna och universiteten har alltså gett fler möjlighet att studera vidare, och därför är de viktiga redskap för att motverka den regionala klyvningen av Sverige. En någorlunda lika tillgång till högre utbildning är en mycket viktig rättvisefråga. Jag har själv kunnat följa utvecklingen av Mitthögskolan i Östersund med dess nya och vackra campus, vilken snart tillsammans med Mitthögskolan i Sundsvall, Härnösand och Örnsköldsvik blir vårt nästa universitet. Där måste man nu konsolidera sig efter en kanske alltför snabb utbyggnadsperiod.

Expansionen av den högre utbildningen har alltså gått snabbt, ibland kanske alltför snabbt. De närmaste åren gäller det att förbättra kvaliteten och ge de olika lärosätena möjlighet att stärkas och skapa en egen profil. Högskolor och universitet behöver nu tid för att kunna besätta lärartjänsterna, höja sin forskningsandel och finna utrymme för det pedagogiska utvecklingsarbetet. Likaså är det viktigt att öka lärosätenas självbestämmande.

Ett problem som jag flera gånger har lyft fram är bristen på lärare. Det krävs insatser, en samlad strategi, för hur rekryteringen av högskolelärare ska kunna ökas. Det gäller för övrigt även för andra lärare. Det kommer att bli stora pensionsavgångar, inte minst framöver. Att en lärarbrist har uppstått är inte så konstigt när man betänker att antalet studenter i högskolan har ökat med 83 % under 1990-talet, medan antalet lärare under samma tid bara ökat med 17 %.

Den enskilde studenten måste vara utgångspunkten för utbildningspolitiken. Ska den sociala och geografiska snedrekryteringen, som fortfarande är allvarlig, minskas är detta nödvändigt. Det gäller inte minst att minska skuldbördan för studenter och att se över studiemedelssystemet och det som hör samman med det.

I dag talar vi alla i den här riksdagen om vikten av att föra en politik som ger tillväxt och utveckling. Det är alldeles utmärkt, men det får inte stanna vid ord.

En sak borde man kunna vara överens om, att en höjd utbildningsnivå stärker näringslivet och ökar produktiviteten. Att satsa offensivt på utbildning och forskning är därför att investera i framtiden.

Anf. 157 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Fler i högre utbildning är naturligtvis viktigt, och bakgrunden till den expansion som skett är ju att Sverige haft en eftersatt högre utbildning. Det var i förhållande till hur det ser ut i omvärlden alldeles för få som hade en högre akademisk utbildning. Till slut kom Håkan Larsson också in på att det med den mycket snabba expansion som har skett nog ändå är dags att titta lite på kvaliteten.

Det är nog viktigare för studenterna att vi försäkrar oss om att den utbildning som ges vid högskolor håller den kvalitet som krävs i jämförelse

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Skola och utbildning

med omvärlden än att vi sätter pengar på att se över studiemedelssystemet. För den hemska sanningen är i dag den att en och annan student säkert kommer att upptäcka att studielånen inte riktigt är värda pengarna eftersom utbildningen inte har gett den kvalificerade nivå som krävs för konkurrens på arbetsmarknaden och i en internationell omvärld.

Jag vill fråga Håkan Larsson på vilket sätt Centerpartiet kommer att bidra till ett ökat kvalitetsarbete inom den högre utbildningen.

Anf. 158 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror, Beatrice Ask, att vi är ganska överens om det här. Som vi sagt här har expansionen varit väldigt snabb, och nu gäller det att satsa framåt och ge universitet och högskolor möjligheter att stärka den egna kvaliteten, inte minst att rekrytera lärare för att på det viset kunna förbättra utbildningen, så att studenterna verkligen upplever att studiemedlen är värda sitt pris.

Jag tror inte heller att det behöver råda någon motsatsställning, åtminstone när ekonomin så småningom tillåter det, mot att se över studiemedelssystemet, så att det underlättar för fler att ta del av den högre utbildningen.

Anf. 159 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag vågar nästan påstå att det inte är någon, i vart fall om vi inte pratar om mycket vuxna personer, som måste avstå från högre utbildning av ekonomiska skäl, även om studiemedlen inte är vidlyftiga. Däremot är det i dag många som fråntas möjligheterna att genomgå högre utbildning därför att de har otillräckliga grundkunskaper. De har inte fått den kvalitet på undervisning i grundskola och gymnasium som är alldeles nödvändig för framgångsrika akademiska studier. Hela systemet måste hänga ihop.

Jag vill nog gärna betona att det i första hand är där som man ska rätta till bristerna. De ekonomiska incitamenten är också viktiga, men jag tror inte att studielåneproblematiken är den avgörande faktorn. Därvidlag skiljer vi oss kanske lite från Centerpartiet.

Anf. 160 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ska bara säga att man självfallet måste förbättra grundskole- och gymnasieutbildningen, så att de som går ut från gymnasiet i högre grad än i dag är kvalificerade att börja med högre studier och inte först behöver gå något år i komvux och så vidare. Också på den punkten tror jag att det finns en stor enighet.

Jag tror också att Västeråsexemplet visar att man måste lösa problemen i grundskolan innan eleverna börjar i gymnasiet, och ställa krav på förkunskaper. Jag tror att vi kan finna lösningar på detta.

Vad gäller studiemedlen ser jag inte någon motsatsställning utan jag tror att vi ska se över också dem framöver. Men det är klart att det kommer att krävas resurser för att förändra situationen i det avseendet.

Anf. 161 HANS BACKMAN (fp):

Herr talman! Utbildning är viktig för ett län som liksom mitt hemlän Gävleborgs län har behov av en ökad och förbättrad tillväxt. Därför tän-

ker jag säga några ord om högskolan i Gävle. Andelen högskolestuderande i Gävleborg har tack vare högskolan i Gävle ökat, men ökningen utgick från en låg nivå, och det behövs en fortsatt ökning. Vi ligger fortfarande under riksgenomsnittet när det gäller antalet högskolestuderande.

Grundskolan har naturligtvis en uppgift i att förbereda de studerande så att de kan gå vidare till högre utbildning. Jag tänker dock ta upp högskolans situation och behovet av att högskolan i Gävleborg får bli ett universitet.

När det gäller forskarutbildning ligger regionen dåligt till. Bara 1 % går vidare till forskarutbildning, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet på 7 %. Det behövs fler forskarutbildade personer i arbetslivet i Gävleborg. Historiskt sett har Gävleborgs största handikapp varit att länsborna, jämfört med riket i övrigt, haft låg utbildningsnivå. Detta är sannolikt en av förklaringarna till att länet tvingats redovisa hög arbetslöshet, befolkningsminskning och förhållandevis låg nyetablering av företag.

Extra allvarligt har det varit att länet haft den lägsta andelen högskolestuderande i landet. Utbudet av högskoleutbildning har varit lägre än på andra håll. Ungdomar har därför lämnat, och lämnar fortfarande, länet för att utbilda sig. Ogynnsam åldersstruktur, med stor andel äldre, i flera kommuner är illavarslande för framtiden. Företagen i länet har påfallande låg andel högre utbildade bland sina anställda.

Högskolan i Gävle har byggts ut, men inte tillräckligt. Högskolans utbud är i relation till folkmängden mindre än i andra län. Bristen är både kvantitativ och kvalitativ genom att högskolan har få professorer och begränsade forskningsresurser. Läget är visserligen bättre än för några år sedan då det inte fanns en enda professur, men det väsentliga är naturligtvis läget i jämförelse med andra län. Just forskningen anges som avgörande för om den högre utbildningen ska kunna fungera som tillväxtmotor i en region.

De som jobbar på högskolan i Gävleborg har som mål att vårt läns högskola ska bli universitet. Jag stöder deras målsättning. Det finns små län utan universitet, men Gävleborg är stort till ytan och har långt större befolkning än flera andra län.

Det finns många goda argument för ställningstagandet att Gävles högskola ska få universitetsstatus. Kvaliteten på grundutbildningarna skulle höjas och det skulle bli lättare att rekrytera akademiska lärare. Ett eget universitet i Gävleborg skulle öka regionens självkänsla och genom sina lärare, studenter och idéer bidra till regionens utveckling och näringslivets förnyelse. Genom ett eget universitet i Gävle skulle regionens ungdomar få samma möjligheter till högre utbildning – även forskarutbildning – som i landet i övrigt. Ett universitet i Gävle skulle bidra till att öka rekryteringen till forskarutbildning och därmed till försörjningen med forskarutbildad arbetskraft i regionen och i landet.

Högskolan i Gävle har många rötter och de går i många olika riktningar. Det gamla lärarseminariet, vårdhögskolan och Statens institut för byggforskning är några. Utvecklingen har gått mot en allt större bredd och mot ett allt större djup. I dag tillhör Gävles högskola de medelstora högskolorna i landet. Högskolan har en mycket livskraftig forskning inom många olika fält som samhällsbyggnad, elektronik, arbetslivs- och företagsutveckling.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Allmänpolitisk debatt

Skola och utbildning

I januari 2003 övergick Belastningsskadecentrum från Arbetslivsinstitutet till högskolan i Gävle vilket innebar en ökning av forskarvolymen. Samarbetet med samhälle och näringsliv fungerar bra – det blomstrar. Gävle högskolas möjligheter att utvecklas till universitet är goda. Man har ett antal nischområden av stor styrka och ligger i en region med stort behov av utveckling. Man har studenter och lärare av hög klass.

Dessutom har högskolestyrelsen nyligen ansökt om vetenskapsområdet i teknik. Därmed har högskolan i Gävle tagit det första steget mot att bli universitet. I ansökan betonas att högskolan i Gävle har goda möjligheter att expandera. Högskolans forskningskapacitet och handledarresurser är en nationell tillgång som kommer att kunna nyttjas bättre med en universitetsstatus – eller, till en början, med vetenskapsområdet Teknik. Med ett vetenskapsområde i teknik har högskolan rätt att examinera forskarstudenter. I dag finns 100 forskarstudenter vid högskolan, men dessa är formellt inskrivna vid andra lärosäten. Med egen forskarutbildning skulle högskolan i Gävle kunna utnyttja sina resurser bättre. I dag utnyttjas inte högskolans professorer till fullo i sin handledarkapacitet. En egen forskarutbildning skulle därför stärka den tekniska forskarutbildningen även på nationell nivå.

Herr talman! Utan en bra högre utbildning i länet får företag och ofrentliga verksamheter i Gävleborg svårt att rekrytera kvalificerade medarbetare även i framtiden. Det betyder inte bara mindre möjligheter till nyföretagande utan också större risker för att företag flyttar från länet. Om vi inte höjer utbildningsnivån ännu mer i länet riskerar vi att få leva med den olyckliga kombinationen av arbetslöshet och samtidigt brist på kvalificerad personal. Satsningar på vårt läns högskola är därför nödvändiga och själva nyckeln till framgång i detta sammanhang.

Det är därför viktigt att högskolan i Gävle tilldelas vetenskapsområdet Teknik i första hand och på sikt får universitetsstatus.

Anf. 162 NICLAS LINDBERG (s):

Herr talman! Det känns både högtidligt och ödmjukt att stå här som en av de osynliga representanterna för regeringspartiet. Jag tar det delvis som en komplimang att jag inte syntes när jag satt i bänken. Jag brukar inte råka ut för just den typen av kommentarer. Jag tar till mig den med glädje!

Jag har begärt ordet i den allmänpolitiska debatten för att prata om någonting som är en av mina hjärtefrågor som har engagerat mig mycket, även om jag nu inte är någon fullfjädrad utbildningspolitiker. Jag lovar att jag ska hålla i de få hårstrån jag har kvar på huvudet utifrån de eventuella repliker som ni kan känna er sugna att ta.

I dagens nummer av tidningen Metro kan man läsa att Stockholm är Europas främsta kunskapsregion. Det känns oerhört glädjande. Studien jämför regionerna i Europa utifrån bland annat utbildningsnivå. Man konstaterar att Stockholmsregionen därvidlag ligger väl framme.

Utbildningsnivån i en region har också stor betydelse för den regionala och nationella tillväxten. För att säkra Stockholmsregionens position och Sveriges tillväxtpotential är det viktigt att slå vakt om den högre utbildningen också i Stockholmsregionen.

Insatserna för kompetensutvecklingen måste bidra till att företag finner det lämpligt att lokalisera kunskapsintensiv verksamhet till Sverige och Stockholmsregionen i stället för någon annan region i Europa.

Flera indikatorer visar att Stockholmsregionens högskoleresurser är underdimensionerade. Stockholms län har 20 % av rikets befolkning men bara 15 % av utbildningsresurserna. Jämför man Stockholms län med andra universitetslän har Stockholm ungefär hälften så många årsplatser i förhållande till sin befolkning. Det leder till att sökandetrycket på den högre utbildningen är betydligt större i Stockholm än i andra delar av landet och endast 30 % av förstahandsvalen kan tillgodose i Stockholm. Det innebär omvänt att ungefär 70 % av dem som studerar i Stockholm inte läser det de helst vill.

Effekten blir att övergångsfrekvensen från gymnasium till högskola blir lägre än rikssnittet. Andelen ungdomar i Stockholm som går vidare till högskolan är bland de lägsta i landet – 39,5 %.

Regionen bör mot bakgrund av detta få tillskott av högskoleplatser så att den relativa tillgången till platser är minst lika stor som i andra högskolelän i Sverige och konkurrerande regioner utomlands.

Tillgängligheten till högre studier skiljer sig också väsentligt mellan olika delar av Stockholmsregionen. Utbyggnaden i Stockholm bör därför i första hand ske i de regiondelar som i dag saknar högskoleplatser eller som behöver fler platser. Ett steg i den riktningen är att förlägga en väsentlig del av expansionen till Södertörns högskola.

Södertörns högskola har sedan tillkomsten 1995 byggts upp enligt de riktlinjer som fastställdes. I detta har också legat en medveten strävan att från början bygga upp en universitetskultur, för att kunna nå universitetsstatus. Högskolans styrelse har också inlämnat en sådan ansökan till regeringen. Det är angeläget att högskolans ansökan behandlas positivt, bland annat mot bakgrund av att högskolan nu brottas med ekonomiska problem som bland annat hänger samman med att universitetsstatusen dröjt. De problemen kan och bör lösas.

En utökning av antalet studieplatser på Södertörn och en utveckling av högskolan till universitet skulle innebära en viktig satsning och förbättrade tillväxtmöjligheter i Stockholmsregionen. Det behövs!

Anf. 163 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att Stockholm är en kunskapsregion. Det är roligt att det kan konstateras. Men vi riskerar att få problem framöver eftersom flyttlassen nu har vänt. Vi har, som Niclas Lindberg påpekar, på tok för få högskoleplatser i regionen. Det är svårare för Stockholmsungdomar att komma in på den utbildning man önskar. Det vi önskar är att Niclas Lindberg, som sitter närmare köttgrytorna, skulle ta upp den gamla fråga som vi har drivit länge från borgerligt håll om fler högskoleplatser till Stockholm, så att regeringen äntligen får ändan ur vagnen och ser till att vi får en rimlig fördelning av antalet högskoleplatser. Om man hade följt det råd som vi länge har gett, att man ska lyssna mer på studenternas önskemål, så skulle vi ha haft fler platser här sedan länge.

Som vanligt gör Socialdemokraterna så att de börjar med att diskutera var platserna ska förläggas innan man ens har fått tag i dem, om man nu

någon gång får dem. Jag skulle vilja prioritera fler platser innan vi diskuterar förläggningen.

Anf. 164 NICLAS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag antar gärna den utmaningen och känner att jag redan är på god väg, åtminstone genom de egna initiativ jag har haft möjlighet att ta under den allmänna motionstiden. Vi är tolv socialdemokratiska riksdagsledamöter från Stockholms stad och Stockholms län som har motionerat om Södertörns högskola specifikt och om högskoleutbyggnaden i hela regionen i en tillväxtmotion. Jag ser med tillförsikt an den vidare diskussionen och hoppas och tror att droppen så småningom kommer att urholka stenen och vi kommer att se positiva effekter.

Anf. 165 BEATRICE ASK (m) replik:

Herr talman! Jag tror att man åtminstone för en av motionerna skulle kunna få ett stort gehör på samtliga Stockholmsbänkar. Det är viktigt att vi här kan jobba för fler högskoleplatser.

Det är möjligt att det är droppen som urholkar stenen, men jag skulle vilja se på det hela lite mer positivt. Det är dags att vi får större acceptans för att Stockholm är en motor i Sverige. Om Stockholm fungerar dåligt får det effekter i stora delar av landet. Det som nu händer i Stockholm, den brist på framtidstro som präglar mycket av regionen, är ett stort problem som vi här i kammaren måste ta på allvar.

Jag ser fram emot att få ta del av den motion som tolv socialdemokrater har väckt. Man får hoppas att ni också lockar med några av era kamrater så att det snabbt kan förverkligas.

Anf. 166 NICLAS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Det hoppas jag också, och jag välkomnar att vi är fler som deltar i diskussionen om nödvändigheten av att Sverige genom Stockholm skaffar sig goda tillväxtmöjligheter för hela landet. Vi är många som behöver delta i den diskussionen.

Anf. 167 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag skulle till att börja med vilja fråga Niclas Lindberg om han som majoritetsrepresentant är nöjd med uppslutningen i kammaren kring en av Sveriges kanske viktigaste framtidsfrågor, nämligen de om utbildning och skola.

Med all respekt för debattantens inlägg så cirkulerade väldigt mycket kring just Stockholm – Stockholm som tillväxtort och så vidare. Jag kan upplysa om att hjulen för tillfället snurrar snabbast i Göteborgsregionen, och där skapas också tillväxt.

När vi nu har en representant för regeringspartiet närvarande skulle jag vilja passa på att fråga hur Niclas Lindberg ser på förslaget från utbildningsministern, vilket också Gymnasiekommittén stött, att man vill avskaffa förkunskapskraven. Det visar sig slå extra hårt mot de svaga eleverna.

Anf. 168 NICLAS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! För det första ska jag säga att jag är glad över att jag själv är med och deltar i debatten, och det är trevligt att Axel Darvik och andra också gör det. Däremot tänker jag inte recensera andras insatser eller eventuella brist på insatser. Det får de göra själva eller får andra hjälpa till med. Men nog är det roligt när många deltar i diskussionen, så mycket kan jag väl säga.

För det andra vill jag gärna lite grann kommentera det som Axel Darvik tar upp om tillväxtfrågorna. Även om detta inte är en tillväxtdebatt är det bra med tillväxt var än den uppstår. Det är emellertid ett stort problem om tillväxten viker i den största storstadsregion vi har i Sverige. Det borde vi kunna vara överens om.

Anf. 169 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Absolut, det är väldigt viktigt. När det gäller just tillväxten har den väl tyvärr inte prioriterats av Socialdemokraterna. Vi ser hur man till exempel tappar bort många av de möjligheter som man kanske skulle ha haft.

Man sänker bolagsskatterna i stället för att sänka skatten för företagare. På det sättet skapas inga nya jobb, ingen ny tillväxt, inga nya möjligheter att också kunna satsa på den offentliga sektorn – skolan, vården och omsorgen.

När vi nu har en representant för majoritetspartiet i kammaren undrar jag om vi inte kan få ett besked när det gäller förkunskapskraven. Hur är synen från din sida på att man avskaffar förkunskapskraven?

Anf. 170 NICLAS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag inledde den här debatten med att säga att det kändes både högtidligt och ödmjukt, och jag konstaterade också att jag inte var någon fullfjädrad utbildningspolitiker. Därför måste jag svara Axel Darvik att jag inte kan delge någon personlig uppfattning i den frågan eftersom jag inte har någon. Jag är för dåligt insatt i frågan. Den får alltså gå vidare och besvaras i annat sammanhang. Jag är helt övertygad om att Axel på ett engagerat sätt kommer att delta i budgetdiskussionen kring den här frågan. Du får alltså återkomma.

Anf. 171 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Först vill jag be om ursäkt för att jag inte såg Niclas i bänken. Det är roligt att du är här, och det är bara synd att inte fler av dina partikamrater är med och deltar i debatten.

Jag förstår mycket väl att du kämpar för högre utbildning i Stockholm och att fler ungdomar ska få del av den. Vad jag vill säga är att det är viktigt att vi ser till hela landet. Vi behöver göra hela Sverige till en kunskapsregion. Det finns stora regioner som har en lägre utbildningsnivå än Stockholmsregionen, och de behöver också höjas upp.

Universitet och högskolor kan fungera som motorer i sina regioner i alla delar av Sverige, både i Stockholm och i till exempel Östersund, Göteborg och Luleå. Vi ska inte se detta som ett motsatsförhållande utan ta till vara potentialen och utvecklingsmöjligheterna för att höja utbildningsnivån i hela landet. Då får vi också tillväxt i hela landet. Den högre utbildningen är en viktig faktor i den politik som ska möjliggöra detta.

Anf. 172 NICLAS LINDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror också att det är viktigt att vi eftersträvar detta. Om man tittar på fördelningen av högskoleplatser ser man – som jag konstaterade i mitt tidigare inlägg – att det finns orter och regioner som är helt utan högskoleplatser, det finns orter och regioner som har en väldigt överdimensionering i förhållande till befolkningsmängden och det finns områden – däribland Stockholm – som har en mycket lägre andel platser än andra i förhållande till befolkningsmängden.

Jag tror att vi i ett större sammanhang behöver diskutera hur man på det mest rättvisa sättet över hela landet ska fördela de platser och utbildningsmöjligheter som finns.

Anf. 173 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att vi är överens om det. Det var en mycket viktig insats som Centerpartiet och Socialdemokraterna gjorde gemensamt när man byggde ut den högre utbildningen med till exempel de mindre högskolorna och de nya universiteten. Den har betytt mycket, och nu gäller det att vi diskuterar hur vi på bästa sätt fördelar den högre utbildningen så att så många som möjligt får del av den. Nu har vi också nya redskap att tillgå, till exempel det nätuniversitet som jag tidigare talade om. Det finns alltså möjligheter framöver.

(forts. prot. 14)

5 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 15 oktober

2003/04:29 av *Staffan Danielsson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist

Frikopplingsreformen

2003/04:30 av *Linnéa Darell* (fp) till statsrådet Berit Andnor

Tillgänglighet för människor med funktionshinder

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 oktober.

6 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 oktober

2003/04:81 av *Lars U Granberg* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Diskriminering av damfotboll

2003/04:82 av *Allan Widman* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros

Nedläggning av CSN-kontor

2003/04:83 av *Lilian Virgin* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Torsken i Östersjön

Prot. 2003/04:13
15 oktober

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 oktober.

7 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 oktober

2003/04:53 av *Tomas Eneroth* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky
Nedläggningen av Componenta

2003/04:55 av *Ulf Holm* (mp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Kvinnligt företagande

2003/04:58 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Östersjöcentrum till Gotland

2003/04:60 av *Tina Ackeoft* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Förskolläraryrkesutbildningen

2003/04:61 av *Christer Nylander* (fp) till statsrådet Pär Nuder
Myndigheters lokalisering

2003/04:63 av *Lars Ångström* (mp) till statsrådet Gunnar Lund
Internationell konvention om vapenexport

2003/04:68 av *Bertil Kjellberg* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Användningen av anabola steroider

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 21 oktober.

Prot. 2003/04:13
15 oktober

8 § Kammaren åtskildes kl. 19.17.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till och med 1 § anf. 48 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.28,
av andre vice talmannen därefter till och med 4 § anf. 85 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med anf. 116 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

/Monica Gustafson

1 § Partiledardebatt.....	1
Anf. 1 BO LUNDGREN (m).....	1
Anf. 2 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	4
Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik	4
Anf. 4 LARS LEIJONBORG (fp) replik	4
Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik	5
Anf. 6 LARS LEIJONBORG (fp) replik	5
Anf. 7 BO LUNDGREN (m) replik	5
Anf. 8 INGRID BURMAN (v) replik.....	6
Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik	6
Anf. 10 INGRID BURMAN (v) replik.....	7
Anf. 11 BO LUNDGREN (m) replik	7
Anf. 12 MAUD OLOFSSON (c) replik	8
Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik	8
Anf. 14 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	8
Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik	9
Anf. 16 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	9
Anf. 17 BO LUNDGREN (m) replik	10
Anf. 18 LARS LEIJONBORG (fp)	10
Anf. 19 INGRID BURMAN (v) replik.....	13
Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp) replik	14
Anf. 21 INGRID BURMAN (v) replik.....	14
Anf. 22 LARS LEIJONBORG (fp) replik	14
Anf. 23 MAUD OLOFSSON (c) replik	15
Anf. 24 LARS LEIJONBORG (fp) replik	15
Anf. 25 MAUD OLOFSSON (c) replik	15
Anf. 26 LARS LEIJONBORG (fp) replik	15
Anf. 27 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	16
Anf. 28 LARS LEIJONBORG (fp) replik	16
Anf. 29 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	17
Anf. 30 LARS LEIJONBORG (fp) replik	17
Anf. 31 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	17
Anf. 32 LARS LEIJONBORG (fp) replik	17
Anf. 33 Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik	18
Anf. 34 LARS LEIJONBORG (fp) replik	18
Anf. 35 ALF SVENSSON (kd)	19
Anf. 36 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	22
Anf. 37 ALF SVENSSON (kd) replik	23
Anf. 38 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	23
Anf. 39 ALF SVENSSON (kd) replik	23
Anf. 40 INGRID BURMAN (v).....	23
Anf. 41 MAUD OLOFSSON (c) replik	27
Anf. 42 INGRID BURMAN (v) replik.....	27
Anf. 43 MAUD OLOFSSON (c) replik	28
Anf. 44 INGRID BURMAN (v) replik.....	28
Anf. 45 MARIA WETTERSTRAND (mp) replik.....	29

Anf. 46	INGRID BURMAN (v) replik	29
Anf. 47	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	29
Anf. 48	MAUD OLOFSSON (c)	30
Anf. 49	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	34
Anf. 50	MAUD OLOFSSON (c) replik	34
Anf. 51	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	34
Anf. 52	MAUD OLOFSSON (c) replik	35
Anf. 53	MARIA WETTERSTRAND (mp).....	35
Anf. 54	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	38
Anf. 55	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	38
Anf. 56	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	39
Anf. 57	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	39
Anf. 58	ALF SVENSSON (kd) replik.....	39
Anf. 59	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	40
Anf. 60	ALF SVENSSON (kd) replik.....	40
Anf. 61	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	40
Anf. 62	BO LUNDGREN (m) replik	44
Anf. 63	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	45
Anf. 64	BO LUNDGREN (m) replik	45
Anf. 65	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	46
Anf. 66	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	46
Anf. 67	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	47
Anf. 68	MARIA WETTERSTRAND (mp) replik	47
Anf. 69	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	48
Anf. 70	ALF SVENSSON (kd) replik.....	48
Anf. 71	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	49
Anf. 72	ALF SVENSSON (kd) replik.....	49
Anf. 73	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	50
Anf. 74	MAUD OLOFSSON (c) replik	50
Anf. 75	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	51
Anf. 76	MAUD OLOFSSON (c) replik	51
Anf. 77	LARS LEIJONBORG (fp) replik.....	51
Anf. 78	Statsminister GÖRAN PERSSON (s) replik.....	52
2 §	Hänvisning av ärenden till utskott	52
3 §	Anmälan och hänvisning av motioner	53
	Ajournering.....	53
	Återupptagna förhandlingar	53
4 §	Allmänpolitisk debatt.....	53
	<i>Förslaget till konstitutionellt fördrag för EU</i>	<i>53</i>
Anf. 79	Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	53
Anf. 80	GUNNAR HÖKMARK (m)	56
Anf. 81	TOBIAS KRANTZ (fp)	58
Anf. 82	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	60
Anf. 83	LARS OHLY (v).....	62
Anf. 84	KERSTIN LUNDGREN (c)	64
Anf. 85	ULF HOLM (mp).....	66
Anf. 86	Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	68
Anf. 87	GUNNAR HÖKMARK (m)	70
Anf. 88	TOBIAS KRANTZ (fp)	71

Anf. 89	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	72	Prot. 2003/04:13
Anf. 90	LARS OHLY (v)	73	15 oktober
Anf. 91	KERSTIN LUNDGREN (c)	75	
Anf. 92	ULF HOLM (mp)	76	
Anf. 93	Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	77	
Anf. 94	GUNNAR HÖKMARK (m)	78	
Anf. 95	TOBIAS KRANTZ (fp)	79	
Anf. 96	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	79	
Anf. 97	LARS OHLY (v)	80	
Anf. 98	KERSTIN LUNDGREN (c)	80	
Anf. 99	ULF HOLM (mp)	81	
Anf. 100	Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	82	
Anf. 101	GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m)	82	
Anf. 102	HELENA BARGHOLTZ (fp)	84	
Anf. 103	INGVAR SVENSSON (kd)	85	
Anf. 104	AGNE HANSSON (c)	87	
Anf. 105	BJÖRN VON DER ESCH (kd)	88	
Anf. 106	JOHAN LINANDER (c)	90	
Anf. 107	HÅKAN LARSSON (c)	91	
Anf. 108	INGVAR SVENSSON (kd) replik	93	
Anf. 109	HÅKAN LARSSON (c) replik	93	
Anf. 110	INGVAR SVENSSON (kd) replik	93	
Anf. 111	HÅKAN LARSSON (c) replik	93	
<i>Utrikes- och försvarsfrågor</i>		93	
Anf. 112	ROSITA RUNEGRUND (kd)	93	
Anf. 113	INGER LUNDBERG (s)	95	
Anf. 114	JOHAN PEHRSON (fp) replik	96	
Anf. 115	INGER LUNDBERG (s) replik	96	
Anf. 116	ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	97	
<i>Rättsfrågor</i>		98	
Anf. 117	BEATRICE ASK (m)	98	
Anf. 118	JOHAN PEHRSON (fp)	100	
Anf. 119	BEATRICE ASK (m) replik	101	
Anf. 120	JOHAN PEHRSON (fp) replik	102	
Anf. 121	BEATRICE ASK (m) replik	102	
Anf. 122	JOHAN PEHRSON (fp) replik	102	
Anf. 123	RAGNWI MARCELIND (kd)	103	
Anf. 124	JOHAN LINANDER (c)	104	
Anf. 125	JOHAN PEHRSON (fp) replik	106	
Anf. 126	JOHAN LINANDER (c) replik	106	
Anf. 127	MONA JÖNSSON (mp)	106	
Anf. 128	JOHAN LINANDER (c) replik	108	
Anf. 129	MONA JÖNSSON (mp) replik	108	
Anf. 130	BEATRICE ASK (m) replik	109	
Anf. 131	MONA JÖNSSON (mp) replik	109	
Anf. 132	BEATRICE ASK (m) replik	109	
Anf. 133	MONA JÖNSSON (mp) replik	109	
Anf. 134	ULF SJÖSTEN (m)	110	
Anf. 135	TORKILD STRANDBERG (fp)	111	

Anf. 136	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	113
Anf. 137	TORKILD STRANDBERG (fp) replik	113
Anf. 138	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	113
Anf. 139	TORKILD STRANDBERG (fp) replik	114
Anf. 140	KARIN GRANBOM (fp).....	114
Anf. 141	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	116
Anf. 142	KARIN GRANBOM (fp) replik	116
Anf. 143	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	116
Anf. 144	KARIN GRANBOM (fp) replik	116
Anf. 145	JEPPE JOHNSSON (m).....	117
Anf. 146	JAN ERTSBORN (fp).....	118
Anf. 147	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	120
Anf. 148	JAN ERTSBORN (fp) replik	120
Anf. 149	ALICE ÅSTRÖM (v) replik	120
Anf. 150	JAN ERTSBORN (fp) replik	121
Anf. 151	LISELOTT HAGBERG (fp).....	121
<i>Skola och utbildning</i>		122
Anf. 152	AXEL DARVIK (fp).....	122
Anf. 153	BEATRICE ASK (m) replik	123
Anf. 154	AXEL DARVIK (fp) replik	124
Anf. 155	BEATRICE ASK (m) replik	124
Anf. 156	HÅKAN LARSSON (c).....	124
Anf. 157	BEATRICE ASK (m) replik	126
Anf. 158	HÅKAN LARSSON (c) replik	126
Anf. 159	BEATRICE ASK (m) replik	126
Anf. 160	HÅKAN LARSSON (c) replik	127
Anf. 161	HANS BACKMAN (fp)	127
Anf. 162	NICLAS LINDBERG (s).....	128
Anf. 163	BEATRICE ASK (m) replik	129
Anf. 164	NICLAS LINDBERG (s) replik.....	130
Anf. 165	BEATRICE ASK (m) replik	130
Anf. 166	NICLAS LINDBERG (s) replik.....	130
Anf. 167	AXEL DARVIK (fp) replik	130
Anf. 168	NICLAS LINDBERG (s) replik.....	131
Anf. 169	AXEL DARVIK (fp) replik	131
Anf. 170	NICLAS LINDBERG (s) replik.....	131
Anf. 171	HÅKAN LARSSON (c) replik	131
Anf. 172	NICLAS LINDBERG (s) replik.....	132
Anf. 173	HÅKAN LARSSON (c) replik	132
(forts. prot. 14)		132
5 § Anmälan om interpellationer		132
6 § Anmälan om frågor för skriftliga svar		133
7 § Anmälan om skriftliga svar på frågor		133
8 § Kammaren åtskildes kl. 19.17.		134

